

***Сучасні стратегії формування
українськомовної особистості
(до Міжнародного дня рідної мови)***

**Матеріали
Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних
працівників та студентів**

***Чернівці
18—19 лютого 2021 року***

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ПРИЛУЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ФАХОВИЙ МУЗИЧНИЙ КОЛЕДЖ
ІМ. Л. М. РЕВУЦЬКОГО ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
РАДА ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГОЛІВ ОБЛАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ВИКЛАДАЧІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗИ

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ (до Міжнародного дня рідної мови)

**Матеріали
Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів**
*Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки у 2021 році (Лист МОН
України ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 13.01.2021 № 221/10-37)*

Чернігів
18–19 лютого 2021 року

УДК 811.161.2 (076.6)

С89

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол №9 від 24.02.2021 р.

Редакційна колегія:

- Грона Н.В. доктор педагогічних наук, доцент, викладач вищої категорії, викладач-методист Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І.Я. Франка
- Баран Г.В. завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського, кандидат філологічних наук, доцент
- Гаценко І.О. кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Ющенко В.В. викладач-методист, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка», голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області
- Попружна О.В. старший викладач Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

X76 **Сучасні стратегії формування українськомовної особистості:** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів (м. Чернігів, 18-19 лютого 2021 р.). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 319 с.

Збірник містить статті учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні стратегії формування українськомовної особистості», яка була присвячена Міжнародному дню рідної мови. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми широкого наукового діапазону в галузі філології та лінгводидактики.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти й широкий читацький загал.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», під час використання наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилення на авторів і видання є обов'язковим.

УДК 811.161.2 (076.6)

ЗМІСТ

Секція 1. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Антонюк Т.М., Тодорюк С.С. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	13
Балюнова С.А, Балюнова М.О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КОЛЕДЖІ	16
Бойчук Т.В. ТЕСТУВАННЯ В СЕРЕДОВИЩІ MOODL ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ	19
Веренич Л.В. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	23
Вовк О.А. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «СТИЛІСТИКА ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ»	25
Гейдел А.М. ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ QR-КОДУВАННЯ	28
Гирич В.В. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30
Гужва О.І. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	32
Гуменюк Г.Н., Безпалько Н.А. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	35
Залевська Н.С. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	37
Зуйкова О.В. THE ROIE OF TECHNOIOGY AS AN EFFECTIVE TOOI FOR DISTANCE LEARNING IN TEACHING ENGLISH	40

Ісакова В.С.	41
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У ПІДГОТОВЦІ ДО ЗНО	
Іганцевич І.І., Паньків С.В., Хмелик Л.І.	45
ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	
Коваленко М.А., Круглик Н.А.	47
СКРАЙБІНГ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	
Красавіна В.В., Красавін О.О.	49
ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА ІНТЕРНЕТ- ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ (НА ПРИКЛАДІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ)	
Кисла О.М., Шостка М.М.	52
ІНШОМОВНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА	
Лозовська Т.І.	54
ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД	
Міщирікова Л.О., Бурлака Г.В.	56
КОМПЕТЕНТІСНА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Нечай А.М., Чернушенко В.М.	58
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	
Петрушенко О.І., Юрчак Л.В.	60
ВИКОРИСТАННЯ СРВІСУ WordArt ДЛЯ СТВОРЕННЯ ХМАР СЛІВ	
Попружна О.В.	61
КОМП'ЮТЕРНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЗАСОБИ І СПОСОБИ НОМІНАЦІЇ ТЕРМІНІВ	
Римар Т.В.	63
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО – КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
Сидоріна О.В.	66
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ МОДЕЛІ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В МИСТЕЦЬКИХ ПАРАЛЕЛЯХ	
Суліменко Н.М.	68
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	
Ткаченко В.М., Козуб К.І.	70
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	

Трусевич О.В. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN ENGLISH LEARNING ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	72
Харитюк І.В. ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	74
Хоменко О.М. РОЛЬ І МІСЦЕ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	76
Швець І.Є., Кухарчук Н.В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	78
Шевчун Н.М. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	80
Шумейко З.Є. ЦИФРОВИЙ СТОРІТЕЛІНГ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ	83

Секція 2. КОМПЕТЕНТІСНИЙ СКЛАДНИК СУЧАСНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Атаманчук Л.А. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	87
Бойко Я.М. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	90
Броннікова В.Б. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	93
Буцко І.А. ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНІ ВМІННЯ В СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ	95
Вольська Ю.В. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	97
Гамза А.В. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ НАД АУДІОТЕКСТАМИ У ПРОЦЕСІ ТЕСТОТВОРЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	100

Головня Н.В. ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	103
Деркачова О.С. НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ (НА МАТЕРІАЛІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ)	105
Дворецька Л.О. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	108
Доброскок С.О. ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	110
Зелінська О.М. СЛОВНИКОВА РОБОТА НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВОДИДАКТИКИ	112
Ємець Л.В., Сорочинська С.П. МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	115
Кільчицька М.І. ПРИКЛАДНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	118
Климова К.Я. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ	120
Коваль Т.А. ВІТАГЕННІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	123
Лапіна А.О. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЧЕРЕЗ ЗАНЯТТЯ У ФОРМІ ТРЕНІНГУ	126
Лозова Н.Г. КОГНІТИВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	128
Молочко С.Р. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	131
Святогорів І.А. ТЕКСТОВА КОМПЕТЕНЦІЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	134
Собко В.О. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	136

Соловйова О.А.	138
ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО СКЛАДНИКА БРАТІВ МОВНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР І БРАТІВ	
Тарасенко Ю.К.	141
РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ НУШ	
Федоранич В.Ю.	142
ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ У МИСТЕЦЬКОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
Хомула А.М., Скляренко З.В.	144
ФРЕЙМ ЯК СПОСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Шиянюк Л.В.	146
РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕКСТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	
Шимечко Н.П	149
ПРОБЛЕМНИЙ СУРЖИК: ЩОБ ПОДОЛАТИ, ТРЕБА ВИВЧАТИ	

Секція 3. ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА СФЕРА СУЧАСНОЇ СУБМОВИ

Бойко О.І.	154
МОВА ЯК ДУХОВНИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ	
Брюханєва Д.А.	156
УКРАЇНСЬКА ФАХОВА МОВА І СТУДЕНТ	
Галаган О.В.	158
ПІДГОТОВКА ДО ПИСЬМОВОГО ВИСЛОВЛЕННЯ ЯК РОБОТА З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ	
Гаценко І.А.	159
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФАХОВА УКРАЇНСЬКА МОВА» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	
Дудченко А.С.	162
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ	
Коляда В.А.	164
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СТІЙКОСТІ У БІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ, ЇЇ ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ	

Коржев О.А. РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ СУБМОВИ	167
Ляшенко Г.В. РОЗВИТОК УСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ»	169
Михайленко А.В. ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)	171
Охріменко Д.С. СУБМОВА ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТІВ	73
Ситор О.О. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА	75
Смарчевська Л.В. КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ	78
Столбцова А.О. ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА СФЕРА СУЧАСНОЇ СУБМОВИ ЖУРНАЛІСТІВ	181
Харченко С.А. ВИВЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ СУБМОВИ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»	183
Шумлянська Н.Б. ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА СФЕРА СУЧАСНОЇ СУБМОВИ	186
Ющенко В.В. МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) У МАЙБУТНІХ АВТОМОБІЛІСТІВ	189

Секція 4. ФІЛОЛОГІЯ Й ЛІНГВОДИДАКТИКА В ІМЕНАХ

Баран Г.В. МОВА ВІРШОВАНИХ МОЛИТОВ ЛІНИ ЛАНСЬКОЇ	192
Дорошко Т.І., Недашківська Я.В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	215
Ковалевська Л.Б. ІМ'Я У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ КЛАСИКІВ	218
Лапшина І.М. РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ У КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІРИНА ПИЛИПІВНА ГУДЗИК	223

Літвінюк О.В.	226
«ДОРОГА ДОДОМУ» УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА-БУДІВНИЧОГО З РУМУНІІ КИРИЛА КУЦЮКА-КОЧИНСЬКОГО	
Люлька І.Р.	228
ФЕНОМЕН ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	
Розмариця С.А.	230
РАННЯ ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ ПИЛИПА КАПЕЛЬГОРОДСЬКОГО: МОТИВИ ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ «ВІДГУКИ ЖИТТЯ»	
Сердюк Т.І.	233
АКТУАЛЬНІСТЬ «СЛОВНИКА МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО» В. ДУБРОВСЬКОГО ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Собко Л.В.	235
ІВАН РОМАНОВИЧ ВИХОВАНЕЦЬ – ВИДАТНИЙ МОВОЗНАВЕЦЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ	
Соколовська Л.М.	237
МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ПРО РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Тяпка О.О.	239
АКСІОСЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА У ПЕРСОНАЛІЯХ	
Хомич Т.Л.	241
ВИЯВИ АНОРМАТИВНОГО СЛОВОВЖИВАННЯ В ПРОГРАМАХ І ПІДРУЧНИКАХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	

Секція 5. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Антошина Л.В.	246
ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
Бабин Н.Б., Рожанський П.К.	248
БЕЗПЕЧНИЙ ІНТЕРНЕТ	
Бєловол В.В.	251
РОЗКРИТТЯ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ СТУДЕНТІВ FOMO ТА JOMO	
Вишник О.О.	254
ІНСТРУМЕНТИ І МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
Гойман В.І.	256
ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НОЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ	

Грицан Л.О., Рославець Л.М.	259
ОСНОВНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИБІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	
Грона Н.В.	262
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ НАРИСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
Долинець О.О.	264
ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗВО	
Івашенцева Є.Г.	266
SAFE INFORMATION-STUDY ENVIRONMENT FOR ENGLISH LEARNING CIASSES WITH FUTURE SPECIALISTS \ БЕЗПЕЧНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	
Камінська Ю.М.	269
ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	
Коваленко В.С.	272
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ КБОЗ	
Колодій А.М.	273
СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ У БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Коркушко Т.М.	276
РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО РІДНОЇ МОВИ ТА ЗБАГАЧЕННІ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ	
Криворучко А.Д.	278
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Кулак М.В.	282
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ	
Кучерявець М.Е.	284
РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ЗАГОЛОВКІВ У СУЧАСНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ ЧЕРНІГІВЩИНИ	
Михайленко І.І.	287
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	
Міщенко Е.О.	289
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»	
П'єнтак Г.І.	290
МОВА В ПРОСТОРІ УКРАЇНОЗНАВСТВА	

Пилипчук В.М.	293
ЯВИЩЕ БУЛІНГУ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
Помогаєва В.М.	295
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВІРНИХ УМІНЬ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Рой В.Г.	298
МЕНЕДЖЕР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ – ЛЮДИНА, ЩО ФОРМУЄ КУЛЬТУРУ МАЙБУТНЬОГО	
Сухінський Р.К., Сухінська Н.В.	300
СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД СТРУКТУЮВАННЯ БАНКУ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ	
Цьомик О.І., Дуда-Мізинчук О.Б.	302
ФОРМИ І МЕТОДИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ДЛЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРАКТИЦІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ	
Шкарлат Л.М.	304
МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
Шпитальний Б.Н.	306
MAKE YOURSELF POPULAR: CV AND COVER LETTER \ ЯК ЗРОБИТИ СЕБЕ ПОПУЛЯРНИМ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ	
Ярошинська Н.В.	309
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	

СЕКЦІЯ №1

***Інформаційні технології у вивченні
дисциплін філологічного циклу***

Антонюк Тетяна Миколаївна,
заслужений працівник
освіти, викладач-методист,
спеціаліст вищої категорії
ДВНЗ «Чернівецький індустріальний коледж»
Тодорюк Світлана Сильвестрівна,
викладач-методист, спеціаліст вищої категорії
Чернівецького кооперативного
економіко-правового коледжу

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті розглядаються інноваційні технології навчання, які використовуються на заняттях української мови та літератури, української мови за професійним спілкуванням із метою розвитку ключових компетентностей студентів. Визначаються характерні особливості засобів, форм та методів інноваційного навчання, розкривається специфіка їх використання в інтерактивному освітньому середовищі закладів фахової передвищої освіти.

Ключові слова: інноваційні технології, інтерактивні методи, ключові компетентності, комунікативні здібності, професійна мотивація.

У державних документах про освіту декларуються істотні зміни щодо удосконалення освіти у закладах фахової передвищої освіти, орієнтація на нові інтенсивні технології навчання, диференціацію та інтеграцію змісту освіти. Так, Закон України «Про фахову передвищу освіту» серед основних завдань закладів фахової передвищої освіти передбачає *«забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі теоретичного та практичного навчання, дослідницької та інноваційної діяльності»* [1]. З метою сприяння конкурентоспроможності закладів фахової передвищої освіти зростає необхідність впровадження в освітній процес інтерактивних методик навчання, які забезпечуть одночасно такі завдання, як здобуття професійних теоретичних умінь, практичних навичок та покращення комунікативних здібностей, що є основою *формування ключових компетентностей студентів, зокрема загальних та спеціальних (фахових, предметних).*

Враховуючи те, що бажання набути основ професійної майстерності у студентів I курсу найчастіше поєднується з репродуктивною навчально-пізнавальною діяльністю, на заняттях української мови та літератури практикуємо використання «простих» інтерактивних методів, які відомі студентам ще зі школи, – **роботу в парах, малих групах**, технологій **«Займи позицію»**, **«Мозковий штурм»**, **«Продовж думку»**, **«Прес»**, поступово доповнюючи цей спектр іншими методами, що дає можливість в першу чергу розвивати такі компетентності, як *«здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово»*, *«здатність до адаптації та дії в новій ситуації»*.

Вдалому формуванню у студентів на заняттях української філології компетентностей «здатність працювати в команді» та «здатність до міжособистісної взаємодії» сприяють технології **«Спільний проект»**, **«Коло ідей»** (*«Раунд робін»*, *«Кругова система»*), за допомогою яких вирішуємо гострі суперечливі питання, створюємо список ідей та залучаємо всіх студентів до обговорення поставленого питання.

Зауважуємо, що саме відкритість особистості педагога новому і сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення, зацікавлює студента, і він готовий до виконання творчих завдань, але під керівництвом викладача. За таких умов вдало використовується технологія «Синтез думок» як розвиток компетенції **«здатність виявляти ініціативу та підприємливість»**, суть якої полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. Це знаходить своє відображення у кінцевому тексті, переліку ознак, схемі тощо. Діалог виключає протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

Рольові та імітаційні ігри використовуються як процедури з виконанням певних простих і відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності й дають можливість викладачеві формувати компетентність **«здатність діяти соціально відповідально та свідомо»**. Учасники імітації реагують на конкретну ситуацію в рамках заданої програми, чітко виконуючи інструкцію. Як правило, викладач надає під час імітації чіткі попередні інструкції. Дуже важливою процедурою імітації є обговорення отриманих результатів діяльності та усвідомлення студентами причинно-наслідкових зв'язків, які можна простежити, аналізуючи результати імітації у різних її учасників. Пізніше додаються **ділові ігри (ситуативні, діалогові, рольові, профорієнтаційні)**. Вони дають можливість імітувати ситуації з моделюванням професійної чи іншої діяльності шляхом гри за попередньо повідомленими правилами.

Розвитку компетенції **«здатність генерувати нові ідеї (креативність)»** найбільше сприяє метод **«Брейнстормінг» (А.Осборн)**, що дає можливість зібрати якомога більшу кількість ідей у результаті звільнення учасників обговорення філологічних проблем від інерції мислення та стереотипів. Робота ведеться у таких групах: генерація ідей, аналіз проблемної ситуації й оцінка ідей, генерація контрідей. Генерація ідей відбувається у групах за визначеними правилами.

Чи не найефективнішим щодо розвитку компетенції **«здатність приймати обґрунтовані рішення»** на уроках української філології є **кейс-метод** (аналіз ситуації). Сутність методу полягає в тому, що студентам пропонується розглянути реальну життєву ситуацію, опис якої одночасно відображає не тільки певну практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при її вирішенні. Завдання викладене таким чином, на відміну від класичної методики викладання, що спрямоване на отримання не єдиної правильної відповіді, а декількох альтернативних і їх орієнтацію в проблемному полі. Метод дозволяє дати ґрунтовні знання, сформувані практичні навички та розвинути систему цінностей студентів, професійні позиції, переконання, професійне світосприйняття.

Одним із найскладніших способів обговорення дискусійних проблем є оцінювальна дискусія, складність якої полягає не тільки в організації підготовки і веденні дискусії, але й в оцінці роботи її учасників. Саме тому дуже важливе значення має методика проведення оцінювальної дискусії. **«Генерація ідей» (робота в парах: генератори – організатори)**, **«Континуум» («Неперервна шкала думок»)** – форми обговорення дискусійних питань, метою яких є розвиток у студентів навичок прийняття особистого рішення та вдосконалення вміння аргументувати свою думку, тобто розвиток компетенції **«вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми»**.

Особливо актуальною в умовах змішаного навчання стала **«Сократівська методика»**, що дає можливість успішно розвивати у студентів компетенцію **«здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями» та «здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях»**. Студенти вивчають матеріали майбутньої лекції вдома (за

списком рекомендованої літератури, інтернет-ресурсами та електронним варіантом матеріалів, запропонованим викладачем), а потім обговорюють цю тему на занятті, пропонуючи свої аргументи та контраргументи. Ця методика дозволяє викладачам проводити нетрадиційні види лекцій (*багатоцільова лекція, проблемна лекція, лекція-брейнстормінг, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-конференція, лекція-прес-конференція, лекція-брифінг, лекція-«круглий стіл», лекція-диспут, бінарна лекція та ін.*).

Студенти III-IV курсів більш глибоко ознайомлюються з майбутнім фахом під час практики, відбувається переоцінка цінностей. У студентів підвищуються вимоги до змісту, форм і методів спеціальної підготовки, формуються потреби творчої самореалізації особистості, відбувається інтенсивний пошук шляхів можливого працевлаштування чи продовження навчання у ВНЗ. Тому особлива увага звертається на ті методи, які сприяють розвитку у студентів навичок самоосвіти та самовдосконалення як майбутнього фахівця. Із цією метою студентам частіше пропонується під час проведення занять української мови за професійним спрямуванням такі інноваційні технології навчання, як **стратегічні ділові ігри, ситуативне моделювання, дебати, бізнес-тренінги, бізнес-симуляції**, які дають можливість викладачеві успішно розвивати у студентів ключові фахові компетентності (*«здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології», «визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків», «знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності»* та ін.). Але щоб ця діяльність студентів була результативною, потрібно чітко та методично правильно організувати їх роботу, як одну із форм проблемного навчання, що орієнтована на відпрацювання й закріплення ефективних моделей поведінки, максимально активну участь студентів, взаємообмін досвідом та використання ефективної групової взаємодії.

Ці технології є надзвичайно важливими і з позицій формування позитивного відношення до майбутньої професії, адже в цей період розпочинається спеціалізація, активізується інтерес студентів до науково-дослідної діяльності, кристалізується уявлення майбутніх фахівців про особливості своєї професії, можливості творчої реалізації власного потенціалу.

Отже, у практиці закладів фахової передвищої освіти важливого значення для забезпечення результативності навчально-пізнавальної діяльності студентів набуває формування на заняттях української філології ключових компетентностей студентів як професійної мотивації та позитивного відношення до майбутньої професії.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» – [http:// zakon.rada.gov.ua/rada/show/2745-19](http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2745-19).
2. Євтух М.Б. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства / М.Б. Євтух, І.С. Волощук // Педагогіка і психологія. – 2008. – №1. – С.70-74.
3. Інтерактивні технології навчально-пізнавальної діяльності – інноваційні методики змішаного навчання / Т.О. Перцева, Л.І. Конопкіна, Т.В. Кіреєва [та ін.] // Медична освіта. – 2018. – № 4. – С.73-76.
4. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002.– № 5-6.– С. 7-10.
5. Кремень В. Інноваційність і освіта / В. Кремень // Позакласний час. – 2009. – №11-12. – С.36-38.

6. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.

7. Попова О. Ділова гра у роботі над мовленнєвою культурою студентів (до проблеми інтеграції курсів) / О. Попова // Українська мова і література в школі. – 2005. – №4. – С.50-52.

8. Суліма Є. Інноваційні виклики сучасності й динаміка модернізації національної освіти / Є. Суліма // Вища шк. – 2013. – №7. – С.7-12.

Балюнова Світлана Анатоліївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Балюнова Марина Олексіївна,
викладач
Комунального закладу
«Чернігівський фаховий музичний коледж
імені Левка Ревуцького»
Чернігівської обласної ради,
rewuch@gmail.com

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІКТ) ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КОЛЕДЖІ

Анотація. Тези присвячено змінам в сучасній освіті пов'язаним з впровадження новітніх технологій. Розглянуто деякі можливості використання ІКТ з практики викладання англійської мови в коледжі.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології (ІКТ), англійська мова, електронні ресурси, дистанційне навчання

If we teach today's students as we taught yesterday's, we rob them of tomorrow[2].
Якщо ми вчимо студентів сьогодні так само, як вчили вчора, ми крадемо у них завтра.

Американський філософ і педагог Джон Дьюї

Світ змінюється швидкими темпами. Це відчувається в усіх сферах включаючи спілкування та освіту. Людська комунікація пройшла значний шлях від простих методів спілкування за допомогою наскальних малюнків, використання диму від багаття, голубиної пошти до таких складних технологій як писемність, друк, телефонія, телебачення, та інтернет. Пандемія Covid -19 значно пришвидшила перехід до дистанційного та електронного навчання, яке базується на використанні різноманітних пристроїв і нових технологій.

Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) забезпечують пошук інформації, її обробку, зберігання та швидке передавання. Впровадження технологій в сферу освіти змінює традиційні уявлення про навчання та викладання. На наших очах формується концепція шкільної освіти 4.0 за аналогією з індустрією 4.0. Світовий економічний форум у січні 2020 року обговорював моделі майбутньої освіти та визначив характеристики змісту якісного навчання, яке вимагає четверта промислова революція. Серед них навички інновацій та творчості, розвиток цифрових навичок та використання технологій, навички міжособистісного спілкування, персоніфіковане та самостійне навчання, доступне та інклюзивне навчання, проблемне та спільне навчання, навчання впродовж життя та навчання студентів [3, с.4].

Зараз у професійній сфері вже недостатньо мати високу кваліфікацію, потрібно бути активним, володіти всілякими «м'якими навичками» (від англ. soft skills) та мати здібність вчитися впродовж життя.

Для викладача відкриваються надзвичайні можливості зробити свій курс цікавим, інтерактивним з наочністю, а студенти краще засвоюють навчальний матеріал, використовують додаткові джерела для вивчення потрібної теми, грають в ігри, щоб на емоційному рівні закріплювати отримані з підручників знання. З'являються програми, в яких штучний інтелект видає завдання і перевіряє їх. Віртуальна реальність дозволяє перетворити уроки на справжні подорожі. Тому ІКТ є ключовим інструментом сучасної освіти.

Вивчення англійської мови - це процес оволодіння 4 основними навиками: читання, письмо, говоріння та сприйняття мови на слух. Для оволодіння ними ІКТ надають величезну кількість ресурсів. Деякі спеціалізуються на одному з перерахованих навиків, інші опановують усі.

Сучасні технології у вивченні англійської з'являються постійно. Багато з них отримали широке поширення - текстові редактори, відео, онлайн перекладачі тощо; інші тільки завойовують загальну увагу: наприклад - мобільні додатки.

На сьогодні існує багато складних навчальних ресурсів, таких як LinguaLeo, матеріали від Британської Ради <https://learnenglish.britishcouncil.org/>. Також постійно з'являються сайти окремо для вивчення лексики, наприклад, WordSteps, граматиці – Perfect English Grammar <https://www.perfect-english-grammar.com/>. Інтерактивна форма набагато більше приваблює студентів, аніж заняття з підручниками та словниками. Такі вправи можна знайти на <https://www.english-grammar.at/>, Для підготовки до екзаменів <https://test-english.com/> пропонує інтерактивні вправи на всі види діяльності по всім рівням підготовки. Перевага цих ресурсів в тому, що вони дозволяють отримувати бали і бачити свій прогрес.

Тренування сприйняття мови на слух доступне на різних сайтах. Повідомлення на різні теми на 7 рівнях у виконанні носіїв англійської мови можна знайти на сайти <https://breakingnewsenglish.com/index.html>. Коротке, але інформативне повідомлення з різноманітними вправами пропонує сайт <http://www.5minuteenglish.com/listening.htm>. Для запису свого власного звукового повідомлення пропонуємо скористатися програмою <https://vocaroo.com/>.

Не можна уявити процес вивчення мови без роботи зі словником. **Онлайн-словники** мають значні переваги: миттєво надають всю необхідну інформацію, мають більше різноманітних можливостей і функцій ніж їх паперові аналоги, інтерактивні, не займають місця і їх завжди можна мати при собі, безкоштовні.

У будь якого сучасному онлайн словнику ви легко знайдете правопис та визначення слова, синоніми, приклади вживання, відповідність лексичної одиниці до рівня знання мови A2 B2 C1 <https://dictionary.cambridge.org/ru/>. Словники стали інтерактивними: можна послухати вимову в 2-х варіантах (Британська та Американська) <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>, виконати вікторину, залишити коментар та отримати відповідь на своє запитання <https://learnersdictionary.com/>, подивитися відео уроки від провідних викладачів та лінгвістів сучасності, які здобули міжнародне визнання <https://www.macmillandictionary.com/>.

Додатки для перевірки англійської граматики можуть стати важливою частиною ваших занять з англійської мови. Перш ніж завантажувати спеціальний додаток, звернемо увагу на відомий текстовий редактор **Microsoft Word (MS Word)**. У

програму вбудовані інструменти для перевірки граматики і правопису, відкриваються можливі варіанти виправлень. В налаштуваннях програми можна вибрати варіант англійської мови. Опція "Thesaurus" допомагає підібрати синоніми до слів, а опція "Research" покаже визначення слів і їх переклад.

Youtube став одним з головних ресурсів освітян. **Аудіо книги, фільми, пісні** застосовуються для вивчення англійської вже досить давно. Вони дозволяють засвоювати граматичні конструкції, нові слова в контексті, особливості вимови, інтонації, логічні наголоси, а також є багатим країнознавчим матеріалом. На початку краще використовувати субтитри, поступово можна відмовитися від візуальної опори.

У своїй роботі ми використовуємо Оксфордський **відео курс** англійської мови 'Windows on Britain' – старенький, але, на нашу думку, корисний для знайомства з життям та культурою Британії. У ньому представлені сюжети на теми: школи, спорт, Лондон, музика, свята, природа тощо. Формат курсу дозволяє об'єднувати цікаву інформацію з живою розмовною англійською мовою. Посібники та відео курсу є у вільному доступі. Слід зазначити, що наявність **електронних підручників** та посібників значно полегшує процес навчання.

Відеозв'язок зробив реальними заняття з викладачами з будь-яких куточків планети. Організація дистанційного навчання підштовхнула освітян до **відео зустрічей** в Skype, Zoom, Google Meet. Ці ресурси використовуються як для індивідуальних, так і для групових занять. При наявності швидкісного інтернет-з'єднання онлайн-заняття значно економлять час студента і викладача. Паралельно з трансляцією відео можна спілкуватися в чаті, ділитися знімком екрану, що робить уроки більш наочними.

У 2014 році компанія Google запустила сервіс GoogleClassroom, необхідний для організації навчального процесу з використанням переваг віртуального середовища. Базовий набір сервісів Google - Gmail, GoogleDrive, GoogleForms, GoogleDocuments, тощо дає змогу створювати й застосовувати в роботі прості та потужні засоби навчання перевагами яких є відсутність додаткових затрат на апаратне забезпечення і професійний супровід, доступність та мобільність [1, с.22]. У **GoogleClassroom** можна організувати справжнє навчальне середовище; створити та упорядкувати завдання з інструкціями, критеріями оцінки, чітко встановити дедлайн, провести тестування, додати аудіо, відео файли, презентацію. Електронна пошта автоматично нагадає студенту про нове завдання та строк виконання. Додаток Google Meet допоможе провести онлайн зустріч з необмеженою кількістю учасників та без ліміту на час.

Стрімкий перехід до дистанційної форми навчання актуалізував питання готовності суб'єктів освітнього процесу до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Викладачі змушені навчатися працювати по новому. Академія Цифрового Розвитку <https://www.digitalacademy.in.ua/> - це новий заклад в Україні, заснований в липні 2019 р, який допомагає усім охочим в будь-якому віці опанувати необхідні навички роботи з новітніми технологіями.

Приєднання до таких сайтів як спільнота активних освітян «Всеосвіта» <https://vseosvita.ua/> та освітній проект «На урок» <https://naurok.com.ua/> дозволяє викладачам обмінятися досвідом, взяти участь у конференції, опублікувати свої матеріали, залучити студентів до участі в олімпіадах та конкурсах.

Раніше будь-який пристрій сприймався тільки як розвага, але технології довели свою спроможність і як ефективний інструмент навчання. Слід зазначити, що вони

мають як позитивні так і негативні аспекти. Отже, повинно бути розумне співвідношення між живою та віртуальною комунікацією.

Сьогодні викладач вже не носій інформації, він вказує шлях як її отримати. Технології потребують ентузіаста, дослідника, який зуміє серед нескінченного океану ресурсів відібрати ті, що будуть корисні його студентам для опанування необхідного курсу; буде надихати молодь і до навчання, і до опанування навичок безпечного користування сучасними ІКТ.

У свою чергу і наші студенти повинні вийти за рамки простого споживання всього, що їх оточує, і стати новаторами, які виробляють ідеї, продукти та рішення для того, щоб світ був кращим. Студент 21 сторіччя потребує викладача 21 сторіччя.

Список використаних джерел:

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. [3] Боремчук Л. І., Констанкевич Л. Г., Радкевич М.М. Можливості використання додатка Googleclassroom у системі персонального освітнього середовища. ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ VII Всеукраїнської інтерактивної науково-практичної конференції «Цифрові технології в освітньому процесі закладів освіти» (24 вересня - 24 жовтня 2018 року). Рівне : РОІППО, 2019. С. 20-27

URL: <http://roippo.org.ua/upload/iblock/bba/zbirnyk-vii-ikt-konf-241018.pdf>

(дата звернення 21.01.2021)

2. [1] Darrell M. West., Using Technology to Personalize Learning and Assess Students in Real-Time, 2011.

URL: <https://www.brookings.edu/research/using-technology-to-personalize-learning-and-assess-students-in-real-time/> (дата звернення 21.01.2021)

3. [2] Schools of the Future: Defining New Models of Education for the Fourth Industrial Revolution World Economic Forum Reports, Geneva, 2020, С. 34.

URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Schools_of_the_Future_Report_2019.pdf

(дата звернення 21.01.2021)

Бойчук Тетяна Василівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу

«Тернопільський фаховий коледж

Тернопільського національного технічного

університету імені Івана Пулюя»,

tetyana_boychuk@ukr.net

ТЕСТУВАННЯ В СЕРЕДОВИЩІ MOODLE ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Анотація. Розглянуто особливості тестування як методу педагогічного контролю. Проаналізовано дидактичні можливості середовища Moodle як універсального інструменту для конструювання тестів різних форм та їх використання з метою урізноманітнення навчальної діяльності студентів й контролю їхніх знань, умінь і навичок.

Ключові слова: педагогічне тестування, методи контролю, тестове завдання, середовище Moodle.

Педагогічне тестування (англ. testing – випробування, дослідження) – це метод оцінювання знань, умінь, навчальних досягнень, компетентності учнів і студентів за допомогою тесту [3].

Уже давно доведено, що тестування має низку безсумнівних переваг перед іншими педагогічними методами контролю:

- 1) високу наукову обґрунтованість;
- 2) стандартизацію;
- 3) надійність і точність вимірів;
- 4) можливість регулярного систематичного проведення на всіх етапах процесу навчання;
- 5) одночасний контроль усіх студентів;
- 6) усебічність (може забезпечувати повну перевірку теоретичних знань, практичних умінь і навичок);
- 7) об'єктивність (унеможлиблює суб'єктивну складову в оцінці знань);
- 8) єдині критерії оцінки;
- 9) оперативність;
- 10) встановлення зворотнього зв'язку зі студентами та визначення результатів засвоєння матеріалу;
- 11) психологічний комфорт (в умовах тестування рівень екзаменаційної тривоги нижчий, аніж на усному іспиті);
- 12) змога поєднання з іншими традиційними формами педагогічного контролю та сучасними освітніми технологіями тощо [2, с. 98-99].

Окрім того, різноманітні тестові завдання доцільно практикувати не тільки як контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок студентів, але і як продуктивний навчальний прийом.

Тому в умовах дистанційного та змішаного навчання надзвичайно актуальною є проблема організації тестування з використанням сучасних освітніх інформаційних технологій. Універсальним у цьому плані є середовище MOODLE (Modular Object Oriented Distance Learning Environment) – система управління навчальним контентом (LCMS – Learning Content Management Systems). Moodle дає змогу не тільки донести до студента навчальний контент, а й сформувати навчальну траєкторію вивчення дисципліни, організувати зворотній зв'язок у формі діалогового спілкування «студент-контент», «студент-викладач», «студент-студент» та забезпечити поетапний контроль знань [4, с.140].

Створення тестових завдань і конструювання тестів у дистанційному курсі Moodle здійснюється з допомогою інтерактивного елемента Тест, який має широкий діапазон засобів для урізноманітнення методик відбору знань і способів діяльності, нарахування балів під час оцінювання й контролю. Це дозволяє більш адекватно порівняно з традиційними засобами контролю діагностувати різні рівні засвоєння знань, сформованості умінь, навичок та особистісних якостей, які складають основу компетентності майбутнього фахівця [1, с. 118].

Інструментальні засоби Moodle дозволяють створювати такі види тестових завдань:

- множинний вибір (завдання на вибір однієї або декількох правильних відповідей);
- на установлення відповідностей;
- випадкового питання на відповідність;
- на вписування короткої відповіді;

- які передбачають відповідь у вигляді числа (з врахуванням його точності чи допустимого відхилення);
- альтернативні (завдання, які передбачають відповідь «правильно/неправильно»),
- відкритої форми (з можливістю додавати свій варіант розгорнутої відповіді) тощо.

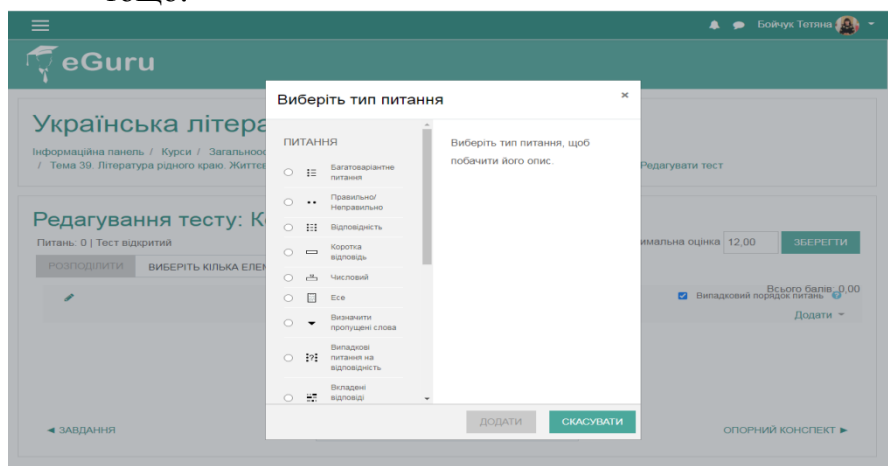

Рисунок 1. Меню додавання нового тестового завдання в середовищі Moodle

Пропонуємо зразки різних типів тестових завдань з української літератури для студентів I курсу з теми «Образний світ поетичного модернізму», розміщених на сервері електронних курсів ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя» (<http://eguru.tk.te.ua/mod/quiz/view.php?id=37770>).

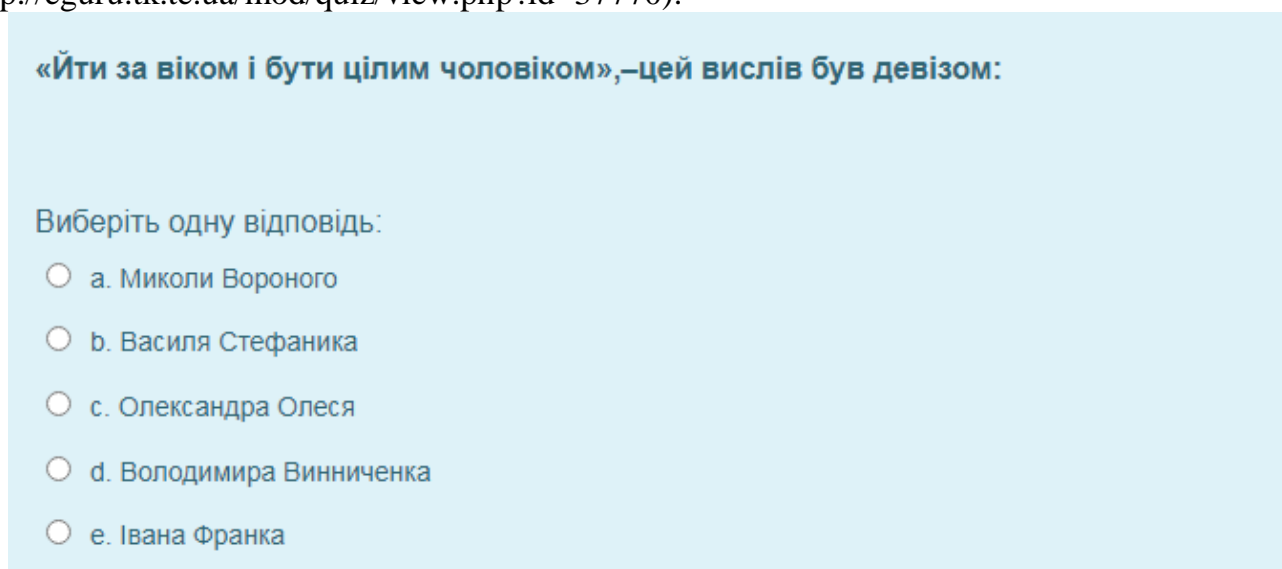

Рисунок 2. Завдання з вибором однієї правильної відповіді

Установіть відповідність між стильовою течією модернізму та її ознакою:

символізм	Вибрати...
неоромантизм	Вибрати...
імпресіонізм	мінливість вражень і відчуттів героя, зорові і слухові образи повсякденний біль героя, невтішне майбутнє, контрасти намагання героя наблизити дійсність до мрії, сильний герой відтворення сутності предметів та ідей через знаки

Рисунок 3. Завдання на встановлення відповідностей

Ліричний герой якого вірша закликає "ловити летючу мить життя", "чаруватись", "хмеліти" і "кохатися"?

Відповідь:

Рисунок 4. Завдання на вписування короткої відповіді

У якому році було страчено Миколу Вороного?

Відповідь:

Рисунок 5. Завдання на вписування числової відповіді

Вірш «Блакитна панна» – зразок філософської лірики.

Виберіть одну відповідь:

- Правильно
- Неправильно

Рисунок 6. Завдання, яке передбачає відповідь «правильно»/ «неправильно»

Система Moodle дозволяє створювати структурований за категоріями банк завдань, який може неодноразово використовуватися на різних етапах вивчення навчальної дисципліни. Викладач має можливість додавати тест із банку, вказуючи конкретне завдання або ж методом випадкового вибору. Система автоматично змінює як послідовність запитань, так і порядок варіантів відповідей до тестових завдань. Це дає можливість формувати унікальні варіанти тесту для кожного студента, обумовлює широкую варіативність тестів та виключає можливість списування під час проведення контролю.

Цікаво, що система Moodle має вбудований аналізатор, за допомогою якого після проведених тестувань розраховуються статистичні характеристики тестових завдань, зокрема % правильних відповідей, кількість студентів за діапазонами оцінювання тощо.

Отже, тестування в середовищі Moodle є універсальним педагогічним інструментом, що використовується в сучасній системі освіти.

Список використаних джерел:

1. Болюбаш Н. М. Педагогічне тестування в системі LMS Moodle. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 60. №4. С. 116-127.

2. Гриник Б. С., Пилипів О. Г. Тестування як ефективний інструмент вимірювання рівня знань студентів. Психолого-педагогічні науки. 2013. № 3. С. 97-102.

3. Ляшенко О. І. Педагогічне тестування. URL: https://lib.iitta.gov.ua/4492/1/%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D1%82%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf (Дата звернення 31.01.2021).

4. Петренко С. В. Оптимізація й аналіз результатів використання LMS Moodle у системі змішаного навчання в університеті. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 61. №5. С. 140-150.

Веренич Лариса Валентинівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист
Красноградського педагогічного фахового коледжу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
metod_kk@ukr.net

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розкрито особливості організації дистанційного навчання з української мови та літератури, висвітлено шляхи формування мовленнєвої комунікації, мовних умінь і навичок.

Ключові слова: дистанційне навчання, мотивація, інформаційні технології, комунікація.

Світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих змін у багатьох сферах діяльності держави. Активне використання нових інформаційних технологій розширює традиційні форми організації освітнього процесу.

Сучасні професійні трансформації й переформатування викладачів української мови та літератури дають підстави стверджувати, що швидкі зміни реальності, спонукають до змін і особистість вчителя, який повинен вміти майстерно використовувати сучасні підходи в компетентнісному полі Нової української школи та обирати оптимальні прийоми, способи, методи та засоби навчання для організації занять.

Нині перед словесником стоїть нелегке завдання – не тільки забезпечити опанування вихованцями лінгвістичною теорією і формувати мовленнєві та

комунікативні уміння, а й цілеспрямовано збагачувати інтелект, задовольняти їхні естетичні потреби, розширювати знання про навколишній світ, історію, культуру, суспільство, моральні й етичні принципи життя спільноти тощо. Відповідно до освітніх вимог необхідно осучаснювати технології навчання, змінювати традиційні рамки сучасного заняття української мови, оновлювати процес його проведення, посилювати змістову місткість, модернізувати структуру. Успіх у навчанні української мови прямо пропорційно залежить від креативності викладача в підготовці та проведенні заняття, бажання навчити і майстерності передати свої знання студентам. Досягти поставлених освітніх цілей, на нашу думку, викладач української мови може за умови впровадження в практику навчання творчо підготовлених занять, в яких органічно об'єднано відомості з кількох навчальних дисциплін, використано інноваційні технології, форми і методи, що сприяють розвитку критичного мислення, розвивають логічне обґрунтування позиції, що передбачає вміння висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді висновків, ініціативність тощо[1, с. 5].

Дистанційне навчання – нова організація освітнього процесу, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів навчання, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самостійного навчання.

Дистанційне навчання дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладення матеріалу, здобувати повноцінну освіту, підвищувати кваліфікацію, процес навчання може відбуватися будь-де і будь-коли, єдина умова – доступ до мережі Інтернет, що допомагає зануритись у світ науки, значно заощаджуючи час і кошти, а також забезпечуючи доступ до знань особам з обмеженими фізичними можливостями.

Вивчення та знання правил української мови зачіпає всі верстви суспільства і професійні категорії громадян, дистанційні технології є раціональним розв'язанням проблеми, коли можна поєднувати навчання з роботою, досліджувати індивідуальне мовлення, використовувати мову для власної мовної творчості, спостерігати за мовними явищами, аналізувати їх, а це є підставою для формування мовних умінь і навичок – орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних.

Технології забезпечують величезну різноманітність комунікативних, інформаційних засобів, літератури, новин та інших матеріалів мовного змісту, доступних в будь-якому місці та в будь-який час. Рекомендуємо під час підготовки до занять у дистанційному режимі використовувати мультимедійні презентації, електронні презентації, довідники, посилання на окремі сайти і блоги освітян. Велике значення має організація занять з метою якісної підготовки до ЗНО. Продуктивним є посилання на відео уроки з української мови та літератури за програмою на каналі YouTube, експрес-уроки О. Авраменка, перегляд кінофільмів, що допоможуть засвоїти програму з української літератури, виконання онлайн-тестів на сайті Освіта.ua, Українського центру оцінювання якості освіти та Харківського регіонального центру, на сайті EdEra та Освіторія створено онлайн-курс у формі корисних порад (лайфхаків), що допомагає здобувачам освіти опанувати базові теоретичні знання з української мови, виробити навички успішної мовленнєвої комунікації та підготуватися до складання ЗНО. На додаток до цього, різні чати та форуми допомагають розвивати навички письмового спілкування, перегляд відео сприяє отриманню студентами необхідної інформації для використання у практичній діяльності. Студенти, готуючись до занять, обираючи потрібний матеріал, програму чи ресурс, отримують можливість брати участь в інтернет-конференціях, вебінарах, конкурсах, створювати мультимедійні презентації в процесі роботи над проектами тощо. Використання

комп'ютерних технологій та Інтернету є продуктивним для вивчення літератури, це стимулює інтерес до художніх творів, сприяє творчій співпраці викладача зі студентами [3, с. 13]. Практика підтверджує, що інформаційні технології дають можливість проведення навчальних занять із української літератури різних типів як за змістом, так і за формою, реалізуючи водночас пізнавальні, розвивальні та дослідницькі дидактичні функції використання комп'ютерних технологій.

Планування кількості та обсягу завдань слід робити з урахуванням принципу здоров'язбереження, запобігаючи емоційному, ментальному та фізичному перевантаженню студентів. Проведення дистанційних консультацій в режимі Zoom, виконання тестових завдань на платформі Всеосвіта, онлайн-порталі «На Урок», використання різних засобів обміну інформацією сприяє формуванню не тільки комунікативної та інформаційної компетенції, а й провідних якостей особистості: самостійності, самовдосконалення, творчого пошуку, вміння знайти необхідну інформацію тощо. Основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти.

Упровадження дистанційних технологій освіти – це вимоги часу, нові умови життя, нові засоби взаємодії, нарешті – новий стиль мислення.

Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, комунікувати зі студентами на відстані, надихати та мотивувати їх до навчання, співпрацювати з батьками – це ті навички, якими мають володіти і викладачі. Для забезпечення повноцінного освітнього навчального процесу на відстані, окрім технічного інструментарію, викладачу необхідно володіти низкою професійних та особистих компетентностей, які дозволять зацікавити, організувати студентів, втримати їхню увагу, досягти поставленої мети.

Список використаних джерел:

1. Амерханян С. Розвиток критичного мислення учнів на уроках української мови та літератури. Дивослово. 2017. №10. С.2–8.
2. Борисенко В. Дослідницькі завдання в системі мовної освіти. Українська мова й література в сучасній школі. 2013. № 5. С. 50–52.
3. Когут А. Інтерактивні технології навчання на уроках української мови та літератури. Рідна школа. 2007. №10. С. 12-14
4. Хіврич С. Розвиток мислення і мовлення учнів у процесі вивчення української мови. Українська мова й література в сучасній школі. 2012. № 10. С. 24–33.

Вовк Оксана Анатоліївна,
викладач вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Фаховий коледж інфокомунікацій
Національного університету «Львівська політехніка»,
oksanja01@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «СТИЛІСТИКА ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ»

Анотація. Розглянуто сучасні комп'ютерні технології, що можуть слугувати засобами навчання у ЗВО. Головна увага приділена хмарним сервісам G Suite for Education та використанню інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з

дисципліни «Стилістика ділових документів», можливості ІКТ для навчання компетентного фахівця.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, дистанційне навчання, мережа «Інтернет», хмарні сервіси, стилістика ділових документів.

Розвиток сучасної професійної освіти пов'язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої програми, що спрямована на створення цілісної системи неперервної освіти (дуальної), на формування наукового стилю мислення, на навчання майбутніх фахівців знаходити інформацію та використовувати її. Тому важливим засобом освітньої діяльності є використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

ІКТ включає всі технології, що використовують для роботи з інформаційними ресурсами. Це особливо актуально під час дистанційного чи змішаного навчання, адже студенти повинні вміти самостійно збирати інформацію.

Говорячи про можливості ІКТ для освітнього процесу, багато дослідників наводять такі аспекти (Л.Л.Босова, В.А.Красільнікова, Е.І.Машбіц, І.В.Роберт і ін.):

- необмежені можливості збору, зберігання, передачі, перетворення, аналізу та застосування різноманітної за своєю природою інформації;
- підвищення доступності освіти, з розширенням форм отримання освіти;
- забезпечення безперервності отримання освіти та підвищення кваліфікації протягом всього активного періоду життя;
- значне розширення і вдосконалення організаційного забезпечення освітнього процесу (віртуальні школи, лабораторії, університети та ін.);
- підвищення активності суб'єктів в організації освітнього процесу;
- створення єдиного інформаційно-освітнього середовища навчання;
- незалежність освітнього процесу від місця і часу навчання;
- значне вдосконалення методичного та програмного забезпечення освітнього процесу;
- розвиток самостійної творчо розвиненої особистості;
- розвиток самостійної пошукової діяльності *sneltynf*;
- підвищення мотиваційної сторони навчання і ін. [1, с. 26]

Представлення навчального матеріалу за допомогою технічних засобів використовується давно: створення та показ мультимедійних презентацій під час занять, захистів курсових та дипломних робіт, записи відео за участю студентів тощо.

Використання ІКТ у закладі фахової передвищої освіти можна також розглянути на прикладі вивчення дисципліни «Стилістика ділових документів». Освітній процес під час дистанційного навчання у коледжі був організований за допомогою хмарних сервісів G Suite for Education. Тому викладання дисципліни відбувалося з використанням Google Classroom, Google Meet та інших інструментів. Ефективним було використання дошки Jamboard. Викладач і студенти могли разом редагувати, складати документи, виправляти помилки. Це створювало атмосферу спільної діяльності й одночасно розуміння завдань дисципліни.

Особливої уваги заслуговує використання ІКТ для організації самостійної роботи студентів у позааудиторних заняттях. Це спонукає до самостійного пошуку

інформації, розвиває вміння аналізувати, зіставляти факти події, відбирати необхідну інформацію. Наприклад, під час виконання самостійної роботи «Стилістично невиправдане вживання слів іншомовного походження в офіційно-діловому стилі» студенти аналізували зразки документів, які знайшли через мережу «Інтернет», і встановлювали українські відповідники. У процесі комп'ютеризації навчання саме самостійна робота як вид навчальної діяльності показує найбільшу ефективність і результативність. Це тим більше важливо, що сучасна тенденція освіти спрямована на скорочення аудиторних занять і збільшення тим самим годин, відведених на самопідготовку.

Ресурси інтернету, що можуть бути використані у викладанні філологічних дисциплін, такі:

- www (Всесвітня павутина);
- e-mail (Електронна пошта);
- телеконференції.

Сервери Всесвітньої павутини використовую для пошуку додаткової й оновленої інформації до занять, а студенти – для пошуку інформації в процесі підготовки різного роду творчих робіт (доповідей, рефератів, ділових ігор, навчальних конференцій тощо). Електронну пошту використовую для обміну навчально-методичною інформацією зі своїми колегами, методистами; зі студентами для перевірки навчальних творчих робіт у процесі реалізації завдань дистанційного навчання.

У формі телеконференції проводжу заняття (лекції, практичні, Захисти курсових робіт) під час дистанційного навчання.

Таким чином, використання в освітній діяльності інтернет-технологій, комп'ютера, значно підвищує мотивацію навчання в студентів, допомагає більш продуктивно впроваджувати сучасні педагогічні технології, скажімо особисто орієнтоване навчання, метод проектів, розвиток інтегративного підходу, навчання у діяльності [2, с. 12].

Отже, формування конкурентноспроможного компетентого фахівця передбачає формування його базових, особистісних, професійних якостей під час застосування традиційних та інноваційних форм і методів навчання. У процесі такого навчання особливого значення набуває використання ІКТ, що сприяє виробленню вмінь самостійно знаходити інформацію, використовувати її за призначенням, аналізувати. Тим самим у студентів формується науковий світогляд.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. К., 2009. – 684с.
2. Гуревич Р. С. Сучасні комп'ютерні технології як засіб інтердисциплінарного навчання. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Київ, 2014. № 40. С. 11 – 15
3. Енциклопедія освіти. Академ. пед. наук України / за гол. ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040с.

Гейдел Алла Михайлівна,
викладач вищої категорії кафедри української лінгвістики,
літератури та методики навчання КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ QR-КОДУВАННЯ

Анотація. У статті автор розкриває особливості формування пізнавальної компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях із української мови за допомогою використання технології QR-кодування. Наголошено, що ефективність навчальної діяльності педагога великою мірою залежить від упровадження нових технологій на аудиторних заняттях зі студентами, від можливості постійно вдосконалювати їхні професійні компетенції.

Ключові слова: нові технології, технології QR-кодування, пізнавальна компетентність, мобільний додаток.

У сучасному світі постійно розробляються нові технології. Те, що ще кілька років тому здавалося фантастикою, нині втілюється в життя вченими та науковцями. Частина винаходів людства не була цілеспрямованою, а виникла ніби «випадково». Історію створення QR-кодів можемо віднести до таких. Технічну інформацію на деталі в точному машинобудуванні використовували й раніше. Це було так зване «маркування». Але система QR-кодування здобула широке розповсюдження саме зараз, хоча її винайдення сягає 30-х років ХХ століття.

Одним із перших новаторів в освіті, хто запровадив використання на своїх навчальних заняттях вправ із QR-кодом, був професор Стевен, викладач Гарварду. Досвід Стевена запровадили працівники бібліотеки Університету Бата, які запропонували розмістити в каталозі QR-коди з ключовою інформацією щодо автора, назви книги та полиці, де розміщене видання.

Згодом у своїй професійній діяльності почали використовувати QR-коди викладачі навчальних закладів різних країн: В. Бокан (США), А. Джордж (Великобританія), К. Раду (Словачина), М. Буснаріу (Великобританія), І. Мілосан (Франція), А. Кауні (Китай). Від того часу використання QR-коду в освітньому процесі стало освітянською реалією.

Мета статті – презентувати досвід роботи з QR – кодами на заняттях із української мови з метою формування навчально-пізнавальної компетентності майбутніх фахівців відповідно до вимог сучасних професійно-кваліфікаційних стандартів навчання.

У сучасних умовах ефективність роботи педагога великою мірою залежить від можливості постійно вдосконалювати професійні компетенції, які б відповідали вимогам часу. Найважливішим завданням системи освіти є формування сукупності «універсальних навчальних дій», що забезпечують компетенцію «навчити навчатися», а не тільки опанування студентами конкретними знаннями у межах навчальних дисциплін. Для того, щоб у студентів було бажання навчатися, потрібно організувати освітній процес сучасним та захоплюючим.

Мотивація вивчення української мови на початковому етапі досить велика, але, з часом, зацікавленість знижується. Це не пов'язано з інтелектуальними можливостями студента або його працездатністю, а лише зі зниженням інтересу

до навчання, навчальної мотивації. Виникає проблема: як залучити всіх студентів до навчальної діяльності, щоб не залишилося того, кому це не цікаво. Для цього слід проводити нестандартні заняття, на яких можна викликати постійний інтерес до навчання. Нетрадиційні форми заняття розвивають творчу самостійність та навчають роботі з різними джерелами знань. Цікавість до навчання може виникнути, якщо заняття буде проведено в нетрадиційній формі.

QR-код в Україні нині стає популярним, а приблизно 60 % українців користуються мобільними телефонами. Не використовувати смартфон та його додатки в освітньому процесі було б нерозумно.

Ефективність навчальної діяльності педагога великою мірою залежить від упровадження нових технологій на аудиторних заняттях зі студентами, від можливості постійно вдосконалювати їхні професійні компетенції. Упровадження QR-кодів на заняттях із української мови дозволяє удосконалювати комунікативні та інформаційні компетентності студентів, розширювати їхнє уявлення про можливості використання власного мобільного пристрою в освіті, дозволяє зберігати великий обсяг інформації та економить час виконання завдань, мотивує до подальшого вивчення української мови, розвиває пізнавальну та творчу активність, викликає зацікавленість до навчання.

Було укладений практикум «Організація занять із української мови з упровадженням QR-кодів». У праці детально викладені основні прийоми впровадження та перспективи розвитку технології QR-кодування, зроблений історичний огляд розвитку «батьківської» технології – штрих-кодування, визначені історичні передумови створення QR-коду, подані відомості про авторів-розробників технології, розглянуті основні можливості та внутрішні принципи роботи стандарту QR-кодування. У практикумі вміщені вправи з української мови з використанням QR-коду, що призначені для перевірки й оцінювання знань фактичного матеріалу, практичних навичок мовного аналізу студентів.

До кожного завдання подані інструкції щодо їх виконання у мобільному додатку.

**Тестові завдання до теми
«Правопис складних слів»
Разом чи окремо?**

Інструкція до виконання в мобільному додатку:

1. Перейдіть за посиланням

2. Обираєте **Ok**.

Виконайте тестові завдання.

Розподіліть слова у дві колонки «разом» або «окремо», спираючись на норми Українського правопису (від 22 травня 2019 р)

Пів/аркуша, пів/години, пів/відрá, пів/міста, пів/огірка́, пів/óстрова, пів/я́блука, пів/я́щика, пів/я́ми, пів/Євро́пи, пів/Ку́єва, пів/Украї́ни, пів/аркуш, пів/день, пів/за́хист,

пів/коло, пів/ку́ля, пів/мі́сяць, пів/о́берт, пів/захисник, пів/місяць гіпер/ма́ркет, екстра/кла́с.

Проведення занять із української мови з використанням QR-кодів розширює уявлення студентів про можливість упровадження нових інформаційних технологій у їхній практичній діяльності; навчає використовувати сучасні засоби для самоперевірки; розширює уявлення про можливості використання власного мобільного пристрою в освіті; розвиває комунікативні та інформаційні компетентності студентів; мотивує до подальшого оволодіння та вивчення багатств української мови; розвиває пізнавальну та творчу активність; викликає зацікавленість, почуття несподіваності, вносить елемент гри. Кожен студент отримує індивідуальне завдання і обрати його можна дійсно «наосліп», адже поки ти не «прочитав» код, не дізнаєшся про завдання. Освітній процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів, допомагає стимулювати пізнавальну активність та самостійність студента.

Список використаних джерел:

1. Гейдел А. Організація занять із української мови з упровадженням QR-кодів: практикум/ А. Гейдел, О.Оловаренко. Харків, 2019. 104 с.
2. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб. Київ, 2007. 823 с.
3. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови. Київ, 1997. 254 с.

Гирич Вікторія Валентинівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ
«Київський торговельно-економічний фаховий коледж
Київського національного торговельно-економічного університету»,
viktoriyagirich@ukr.net

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У тезах розкрито зміст та основні завдання медіаосвітніх технологій, визначено умови їх ефективного застосування у підготовці здобувачів фахової передвищої освіти, розглянуто доцільність використання медіаосвітніх технологій на заняттях української літератури.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакультура, медіаосвітні технології, креолізовані тексти, скрапбукінг, буктрейлер.

Сучасні інноваційні тенденції в освіті відкривають перед викладачем широкий вибір технологій навчання та шляхів вирішення практичних завдань. Інтенсифікація навчального процесу відбувається в різних напрямках, що відображається й на технології викладання української літератури для здобувачів фахової передвищої освіти.

Сьогодні медіаосвітні технології вважають технологіями ХХІ століття, а вміння застосовувати їх у своїй педагогічній діяльності – показником високої кваліфікації викладача, його прогресивної методики навчання та розвитку студентів.

Медіатехнології – сукупність способів, що передбачають проектування, організацію та проведення занять із забезпеченням багатоканальності сприйняття відомостей суб'єктами навчання в інтерактивному режимі завдяки використанню

мультимедійних комп'ютерних апаратно-програмних і мультимедійних навчальних програмних засобів [6, с. 7].

Пропоную детально розглянути деякі форми використання на заняттях української літератури елементів медіаосвіти за допомогою інформаційних технологій.

Креолізовані тексти – це складне текстове утворення, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Разом вони впливають на читача, створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного. Перш за все, це: комікси, буктрейлери, буклети, постери, брошури, фотоколажі, скрапбукінг, кардмейкінг тощо.

Популярним типом креолізованого тексту є буктрейлер. Це відеоролики, які цікаво розкривають тему та зміст художнього твору з метою його популяризації. Вони є своєрідною рекламою, яка має привернути увагу студентів до книги. Також прорекламувати художній твір можна за допомогою спеціального постера, буклета або брошури. Такі матеріали може підготувати викладач напередодні вивчення нового твору, аби зацікавити студентів, або ж попросити їх створити власні постери або брошури. Їх можна малювати особисто, або ж скористатися спеціальними програмами.

Найцікавішими для студентів традиційно є комікси – історії в малюнках, які вдало поєднують літературу та образотворче мистецтво. Елементарною складовою коміксу є кадр або окрема картинка. Також комікси унікальні тим, що за допомогою них можна презентувати будь-які художні твори, незалежно від їхньої тематики та часу створення.

Ще одним креативним типом роботи є фотоколаж на літературну тему. Він може презентувати як конкретний літературний твір, так і загалом творчість певного письменника. Аналогічно можна використати і скрапбукінг – метод оформлення світлин та вирізок у сторінки чи альбоми.

Креолізовані тексти цікаві тим, що їх можна без проблем використовувати як на етапі засвоєння матеріалу, так і на фінальних заняттях з теми. Креолізовані тексти можна об'єднати в медіапроект і представити у формі творчої майстерні, наприклад, I група створює буктрейлер до художнього твору, II група записує інтерв'ю з героєм, III група презентує фотоколаж тощо.

Медіапроект може бути представлений у різних формах: творчі майстерні, створення блогів, сайтів, відеопроєктів, фестиваль короткометражних фільмів, створення медіатекстів, медіапублікацій, фотоколажів, конкурси коміксів і багато інших. Використовуються також різноманітні форми презентації: відеодоповідь, відеоконференція, відеоконкурс.

На мою думку, першочерговими завданнями медіаосвітніх технологій на заняттях української літератури є: формування творчих комунікативних властивостей, критичного мислення, культури спілкування з медіа; стимулювання інтересу студентів до визначеної проблеми, прагматичної зацікавленості до практичного застосування отриманих результатів.

Для інтегрування в освітній процес медіаосвітніх технологій, у першу чергу, необхідно на достатньому рівні володіти програмним пакетом Microsoft Office (Word, PowerPoint, Publisher) та програмами, що призначені для створення фільмів (Windows Movie Maker, Macromedia Flash, тощо). По-друге, здобувачам освіти необхідно мати високий рівень володіння засобами пошуку інформації різного типу в мережі Інтернет, а саме – пошуком відео-, аудіо-, графічної інформації, нормативних документів, тощо. В результаті це надасть можливість студентам представляти результати власної практично-дослідницької діяльності.

Використання сучасних інтерактивних методик та медіаосвітніх технологій навчання розширює можливості викладання, робить освітній процес цікавим, продуктивним та креативним. Сьогодні медіаосвітні технології вважаються одним із перспективних видів навчання, тому що в освітньому процесі створюються умови для творчої самореалізації студентів, підвищується мотивація для отримання знань, що сприяє розвитку їх інтелектуальних здібностей.

Список використаних джерел:

1. Ісаєва О. О. Креолізований текст на уроках літератури як засіб активізації читацької діяльності учнів. Адреса з екрану : <http://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-38599286>
2. Ісаєва О. О. Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. Адреса з екрану: <http://isaieva.kiev.ua/download/f/prez-2-4-medosvita.pdf>
3. Ісаєва О.О. Формування читача в інформаційну добу. Адреса з екрану: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-55194188>
4. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
5. Медіаосвіта // Енциклопедія освіти /акад.. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 481- 482.
6. Саварин П. В. Підготовка майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. / П. В. Саварин ; Східноєвропейський націон. ун-т імені Лесі Українки. Луцьк, 2017. 18 с.
7. Череповська Н. І. Медіаосвіта в сучасній школі. Соціальний педагог, 2009. № 6.

Гужва Ольга Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Педагогічного фахового коледжу
Комунального закладу вищої освіти «Хортицька
національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
olgazpk123@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН З МЕТОЮ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Анотація. Інформаційні технології навчання сприяють розвитку ініціативи, незалежності, творчості, уяви, самодисципліни, співпраці, спонукають здобувачів освіти до творчого пошуку самоосвіти, у роботі розглядаються шляхи підготовки через використання інформаційних технологій творчої особистості педагога.

Актуальність роботи полягає в реалізації формування конкурентоспроможної, особистості в умовах змішаного навчання шляхом впровадження в освітній процес сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: інформаційні технології, критичне мислення, інформаційні платформи.

XXI століття характеризується пошуками нових підходів, інформаційних технологій в освіті, які дають можливість підготувати фахівців, що відповідають

вимогам часу. Адже головне завдання сучасної освіти – формування всебічно розвиненої, креативної, гармонійної особистості, здатної критично мислити, навчатися упродовж життя, самостійно пізнавати себе й оточуючий світ. І тому сьогодні за умов адаптивного карантину, впровадження змішаного навчання важливо оптимізувати інформаційні освітні технології.

Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури свідчить, що останнім часом зріс зміст сучасних технологій освіти. Цій темі присвячені деякі наукові дослідження А.Піхоти, Л.Пироженко, О.Пометун, Г.Самохіна, М.Скрипник, Н.Суворова, Т. Симоненко, Н. Пентилюк, А. Ярошенко та інших, які вивчали теоретичні засади, пов'язані з визначенням сенсу інноваційних методів, їх класифікації та результативності використання [2, с. 23].

Інноваційні технології навчання сприяють розвитку ініціативи, незалежності, творчості, уяви, самодисципліни, співпраці, спонукають учнів діяти спільно, формулювати свої думки, розкривати почуття, брати на себе відповідальність за навчання і розвивати бажання навчатися.

Поряд з поняттям інновації в освіті вживається термін інноваційне навчання – навчання, спрямоване на розвиток здібностей студентів до спільної діяльності в нових життєвих ситуаціях, особливо в умовах адаптивного карантину.

Вважаю, що необхідно створити систему розвитку кожного студента на заняттях філологічних дисциплін і спрямувати методи викладання предмета на ціннісні орієнтації сучасної української молоді. Згадаймо вислів Василя Олександровича Сухомлинського: «Я твердо переконаний у тому, що найголовнішою причиною порожнечі юної душі є духовна бездіяльність і показна активність» [3, с. 255].

Сучасний словесник розуміє, що вивчення літератури – процес поліфонічний, багатогранний і динамічний. Він не ізольований від загального процесу розвитку соціальних, ідеологічних, моральних, естетичних аспектів життя суспільства.

У педагогічному фаховому коледжі КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» викладачі докладають максимум зусиль, щоб виховати і сформувати конкурентоспроможну особистість шляхом впровадження в освітній процес сучасних інноваційних технологій, використовуючи на своїх заняттях технологію критичного мислення, проблемного навчання, інтерактивного навчання, ігрові технології, інформаційно-комп'ютерні технології, технологію особистісно орієнтованого навчання, проекту ін. Щоб виконати одне з головних навчальних завдань – спонукати студента замислитися над твором – викладач шукає інноваційні елементи проведення занять. Навіть лекція про письменницьку біографію може зацікавити і захопити студентів, якщо викладач не обмежується загальним твердженням про важливе значення творчості й особи літератора, а пропонує їм дослідити окремі моменти.

Можна погодитись із висловлюванням Дистервега про цей вид роботи: «...вона може пробуджувати бажання знайти істину шляхом дослідження, вивчення, якщо вчитель не дає відповідей раніше, ніж у учнів виникають питання, якщо під час викладу він демонструє вголос процес дослідження і мислення» [1, с. 67].

Одна із технологій, яка подобається студентам, - це «перевернуте навчання». Здобувачі освіти удома самостійно опрацьовують теоретичний матеріал, переглядають відео, знайомляться з творчістю письменників, шукають цікаву інформацію (викладач заздалегідь готує завдання і розміщує у класрумі), а на занятті (якщо дистанційне навчання - в Zoom чи Meet) практично обговорюють опрацьований матеріал.

На етапі засвоєння художнього тексту ефективність навчання підвищують більш активні типи занять: семінари, круглі столи, диспути, конференції тощо. Досвід роботи переконує, що найбільшою популярністю у здобувачів освіти користується семінар-диспут, на якому мають місце дискусія і полеміка. Студенти вільно висловлюють своє розуміння, але не обов'язково одностайні у висновках. На нашу думку, семінари будь-якого типу цікаві й корисні вже тим, що формують навички самостійної роботи на заняттях літератури. Серед ефективних методів навчання, котрі, на нашу думку, доцільно використовувати при викладанні: «мозковий штурм», робота в парах, групах, створення міні-проектів, обговорення проблеми у формі дебатів, дискусія, «дерево рішень», парламентські слухання, моделювання конкретних ситуацій тощо.

Дуже цікавою є інфографіка – прийом, який безперечно зацікавлює здобувачів освіти, це не тільки спосіб подання інформації, а й техніку інфографіки використовуємо для створення маршрутних карт на сервісі Piktoschart під час виконання певних завдань (Наприклад, М.Вінграновський. Хто Він?).

Одна із цікавих технологій є ейдетика. Упровадження ейдетичних методів сприяє підвищенню ролі розвивального аспекту навчання, дозволяє студентам психологічно легко здобувати нові знання, отримувати задоволення від реалізації своїх здібностей. Здобувачі освіти за допомогою піктографічного письма передають зміст творів, розкривають проблемні образи (за творами Д. Дефо «Робінзон Крузо», Р.Кіплінга «Мауглі» та ін.).

Не менш цікавою технологією, яка заслуговує на увагу, є рафт. «Рафт» розшифровується як роль, аудиторія, формат, тема. Основне завдання здобувача освіти в рамках цієї технології – висловити, описати та розповісти основні міркування на задану тему з точки зору певного персонажа, вживаючись у роль. При цьому здобувач освіти має врахувати особливості аудиторії, до якої він звертається та обрати потрібний формат тексту. На практиці використовували цю технологію під час вивчення творів Г.Тютюнника «Климко», О.Іваненко «Друкар казок небачених», Б.Грінченка «Олеся» та ін.

Варто згадати про технологію веб-квест, яка набуває все більшої популярності серед здобувачів освіти. Це надзвичайно ефективний інноваційний прийом, адже в ньому поєднуються елементи ігрової, проектної технології, технології творчого мислення. У М. Вовчка є повість «Маруся», використовуючи квест, досліджували таємниця козацької честі. У рамках тижня словесності проведено веб-квест «Україна - це я, Україна - це ти, Україна –це ми!». Технологія сприяла підвищенню інтересу студентів до здобуття нових знань та їх практичного застосування, пошуку власних підходів до розв'язання нестандартних завдань, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, формуванню інформаційної компетентності.

Сучасне заняття не можливо уявити без застосування мультимедійних технологій, адже вони дають викладачу можливість відтворити за короткий час значний за обсягом матеріал, подати його в незвичайному аспекті, викликати у студентів нові образи, деталізувати інформацію, поглибити здобуті знання. Серед зазначених технологій використовую такі їх види: електронний підручник, медіа-твори, віртуальні екскурсії, буктрейлери (для заохочення до читання чи ознайомлення з програмним твором), тестові завдання. Іноді доцільно застосовувати створення здобувачами освіти міні-проектів з певної теми. Вважаю, що використовувати одну технологію не доцільно, тому дотримуюся принципу інтеграції. Педагогічні технології потрібно об'єднати так, щоб вони доповнювали одна одну і працювали як одне ціле в освітньому процесі.

Узагальнюючи, можна сказати, що впровадження інноваційних освітніх технологій значно покращує якість подачі навчального матеріалу й результативність його усвідомлення здобувачами освіти, особливо в умовах адаптивного карантину, збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення філологічних дисциплін, сприяє формуванню компетентностей, необхідних для конкурентоздатного випускника коледжу.

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Київ: Укр. видав. спілка, 1997. С. 67.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології: науково-методичний посібник. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. С. 23.
3. Сухомлинський В. Щоб душа не була пустою. Київ: Вища школа, 1977. Т. 5. С. 255.

Безпалько Наталія Андріївна,
викладач вищої категорії
Чортківського медичного фахового коледжу
Гуменюк Галина Несторівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Чортківського медичного фахового коледжу,
chortkivmedcol@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Анотація. Інформаційні технології створюють прекрасні умови для реалізації креативності студента. Вони дозволяють виявляти, розвивати здібності кожного, стимулювати самостійну творчу діяльність, а отже, дають змогу повніше використовувати потенціал особистості.

Ключові слова: комп'ютеризоване навчання, комп'ютерні технології, Інтернет, інтерактивні види і форми роботи, інноваційні засоби, ІКТ, буктрейлер.

У сучасному світі, який дедалі більше орієнтується на інтелектуальний та творчий потенціал особистості, лише життєво-компетентна людина, яка володіє новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями, спроможна себе реалізувати та досягти успіху. Під час вивчення дисциплін філологічного циклу слід активніше використовувати сучасні педагогічні технології: комп'ютеризоване навчання, інтерактивні види і форми роботи.

Вважаємо, що ця проблема є актуальною на сучасному етапі в період особистісно-орієнтованого навчання. На наш погляд, інформаційні технології створюють прекрасні умови для реалізації креативності студента. Вони дозволяють виявляти, розвивати здібності кожного, стимулювати самостійну творчу діяльність, а отже, дають змогу повніше використовувати потенціал особистості.

Сьогодні використання комп'ютера, телевізора, відео стало звичною справою. Але необхідно пам'ятати про здоров'язберігаючі технології. Не забувати, що комп'ютер не замінює викладача, а лише доповнює його.

Багато програмних педагогічних засобів дозволяють "осучаснити" урок. Проте відеофрагменти художніх та навчальних фільмів, літературних передач, які використовує викладач, не повинні носити лише ілюстративний характер. Найкраще поєднувати сучасні мультимедійні засоби із новітніми педагогічними технологіями.

Наприклад, на заняттях ми не просто демонструємо навчальний фільм про письменників, а створюємо проблемну ситуацію: перед початком перегляду фільму повідомляємо студентів про те, що режисер не врахував деякі обставини життя письменника. Даємо проблемне завдання: скласти декілька порад режисеру щодо вдосконалення навчальних фільмів. Отже, щоб виконати це завдання, студенти повинні уважно подивитися фільм, послухати розповідь викладача, прочитати статтю підручника, ознайомитися з додатковою інформацією і лише потім скласти "поради режисеру". У такому завданні, крім технології проблемного навчання, реалізовується ще одна технологія – розвиток навичок мислення високого рівня.

Найбільше зацікавлюють студентів своєю новизною й сучасністю буктрейлери. Буктрейлер – це реклама книги як трейлер до фільму. Така форма роботи розвиває кмітливість, уважність, винахідливість, уміння логічно мислити.

При цьому намагаємося робити це ненав'язливо, в захоплюючій формі.

Студенти об'єднані в малі групи, які колективно створюють сценарій за твором, що вивчається. Ставимо чіткі вимоги: відповідність художньому тексту, аргументованість, доступність, оригінальність, обмеженість у часі.

Аналізуючи такі проєкти, розуміємо, що студенти вчаться аргументувати своє бачення твору, розвивають естетичні смаки, образне мислення. А головне – це знання змісту художнього твору, що є таким важливим для нас, викладачів-словесності.

Основою проведення занять із використанням ІКТ є «медіаосвіта». Медіаграмотність дозволяє людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету, розвиває критичне мислення.

Діяльність студентів у системі ІКТ передбачає роботу з інтернет-бібліотеками, ілюстрування навчального матеріалу, обробку даних – дидактичні матеріали з екрану, використання відеоматеріалів, фрагментів теле-, художніх фільмів як основи формування інтерпретаційної культури студентів, що породжує новий тип уроку – комп'ютерно-орієнтований.

Найбільш оптимальними різновидами інтеграції мови, літератури та медіаосвіти є тексти підручника, дидактичні матеріали, тексти художніх творів, критична література, періодична преса, телевізійні передачі, аудіо - та відеозаписи, музичні твори, довідкова та енциклопедична література, освітні сайти, електронні підручники та посібники .

Комп'ютери, як відомо, використовують сьогодні практично в усіх галузях суспільного життя, зокрема в умовах дистанційного навчання, тому вміння працювати із сучасними інформаційними технологіями розглядаються у нашій державі як обов'язкові та необхідні для кожної особистості. Можливості використання цих технологій у навчальному процесі є невичерпними. Інтернет дає можливість безкоштовно як викладачам, так і студентам отримати доступ до художніх текстів, газет, журналів, наукових статей, словників, підручників, посібників та інших матеріалів, які раніше були доступні у друкованому вигляді. Беззаперечною перевагою Інтернету є постійний доступ до найновішої, "найсвіжішої" інформації.

Останнім часом актуальний метод проєктів. Ця педагогічна технологія імponує тим, що вона найефективніша під час дистанційного навчання, тому що зорієнтована на здобуття нових знань шляхом самоосвіти і є прикладом поєднання урочної та позаурочної діяльності.

Найчастіше використовуємо мультимедійні презентації як наочність, поступово навчаючи студентів застосовувати презентацію як вид оформлення самостійної дослідницької діяльності. Пояснюємо необхідність при цьому обов'язкової постановки проблемного запитання і знаходження відповіді на нього впродовж дослідження, добори незаперечних аргументів, використанні додаткової літератури.

Специфіка викладання мови і літератури поставила на вимогу часу впровадження не тільки нових форм та методів роботи, а й використання новітніх технічних засобів. Абсолютно всі ланки методики викладання, реалізації нових форм роботи пов'язані з використанням комп'ютерної техніки.

Незамінними стали електронні презентації, навчальні відеофільми, електронні тести, віртуальні екскурсії – все це невичерпний потенціал для використання на заняттях. Для забезпечення належного рівня впровадження електронних засобів навчання потрібно формувати та вдосконалювати таку професійну рису викладача, як ІКТ-компетентність.

Мультимедійний супровід занять розширює інтерпретаційне поле художнього твору. Застосовуємо різні види мультимедійних уроків, які мають такі властивості: емоційність, різноплановість, різнорівневість, творчий й художній потенціал: урок-презентація, урок-розробка інтерактивного плакату або колажу, урок захисту проєктів, урок-коментар аудіокниги, урок-екранізація роману, урок-дискусія у режимі Інтернет-конференції, урок – створення Wiki-газети, web-квест та ін.

Використання ІКТ сприяє тому, що за короткий час студент спроможний засвоїти великий обсяг інформації. Саме тому наочне подання інформації має велике значення під час усіх етапів заняття.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях дисциплін філологічного циклу є доцільним і виправдовує себе, бо вони активізують процес навчання, роблять його ефективнішим.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва О. В. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках зарубіжної літератури // Зарубіжна література в школі. — 2008. — № 6. — С. 12-25.
2. Сафарян С. Формування компетентної особистості починати з себе// Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2011. - № 1. - С 8 -10.
3. Пищик О. Інформаційно-комп'ютерні технології та сучасний урок // Відкритий урок. – 2010. – №3. – С. 26-30.
4. Шуляр В. І. Сучасний урок літератури: технологічні моделі : [навчальний посібник] / Василь Іванович Шуляр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 136 с.

Залевська Наталія Сергіївна,
викладач філологічних дисциплін
ВСП «Кам'янець-Подільського фахового коледжу
харчової промисловості НУХТ»

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Пандемія коронавірусного захворювання (Covid-19) вплинула на усі сфери життя світового співтовариства. Надзвичайні небезпечні обставини торкнулися в

першу чергу галузі медицини та галузі освіти, оскільки серед життєвих цінностей сучасної людини ключове місце посідає цінність життя і здоров'я. За рішенням Кабінету Міністрів України через загрозу епідемії коронавірусної інфекції з 12 березня 2020 року було запроваджено карантин, учнів закладів загальної середньої та вищої освіти незалежно від форм власності та сфери управління переведено на дистанційну форму навчання. Наразі триває ріст випадків захворюваності на коронавірус, що спричиняє подальший пошук альтернативних безпечних форм здобуття освіти та шляхів їх удосконалення. 16 жовтня 2020 року набуло чинності Положення Міністерства освіти і науки України про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, що розширює можливості для дистанційного навчання учнів [3].

Над проблемою запровадження та розвитку дистанційної форми здобуття освіти працюють науковці впродовж останніх десятиліть. Аналіз досліджень показав, що загальні теоретико-практичні, педагогічні засади дистанційного навчання розглядають як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: А. Андреев, В. Биков, В. Богачков, Т. Волобуєва, В. Волон, Ю. Волова, Г. Корицька, Г. Лаврентьева, О. Мельник, Н. Морзе, Н. Нікуличева, Є. Полат, Ю. Швець та ін.

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і засобів навчання в сучасних умовах дозволяють досить гнучко реагувати на складні соціальні виклики, пов'язані з карантинними заходами 2020 року. Дистанційна освіта базується на принципах доступності, відкритості, варіативності. Дистанційне навчання допомагає впоратись із проблемами відстані (передбачає розширення аудиторних рамок для учнів та вчителів, інтенсивну взаємодію та ефективну форму контролю), часовими обмеженнями (гнучка програма, можливість працювати у своєму ритмі, у зручний час), коштів (адміністрація закладу освіти витрачає менше коштів на утримання навчальних приміщень, батьки – на проїзд і оплату харчування дитини). Така форма навчання передбачає індивідуальний та гнучкий процес для кожного учня (існує можливість вибудувати власний навчальний план, освоювати матеріал у своєму темпі, робити акцент на тих сферах, котрі цікаві здобувачу освіти). Саме така гнучкість та адаптивність дає певну перевагу дистанційному навчанню, дозволяє не тільки оптимізувати час та програму, а й знизити стрес-фактор для всіх учасників процесу, врахувати їхні інтелектуальні та психофізичні можливості [1].

Водночас запровадження сучасних інформаційних технологій у освітній процес породжує низку проблем, які стосуються змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання, гуманітаризації та гуманізації освіти. Дистанційні курси, що розробляються для учнів закладів загальної середньої освіти, їхнє інформаційно-змістове наповнення, послідовність викладу, лише частково відповідають сучасним вимогам. *Також основним недоліком такої форми навчання є відсутність «живого» спілкування з однолітками та вчителем.*

Перехід на дистанційні форми навчання у 2020 році, зумовлений пандемією, став неочікуваним та доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу – освітян, вчителів, учнів та їхніх батьків.

Інтерактивним майданчиком дистанційного навчання для студентів та викладачів стає платформа MOODLE, на якій відбувається процес комунікації.

Викладачі філологічних дисциплін розміщують у системі свої курси, визначають їх основне призначення та надають роз'яснення щодо виконання завдань. Також викладачі користуються можливостями платформи MOODLE, на якій вони розміщують теоретичний матеріал та презентації до нього, електронні підручники з навчальної дисципліни, тести, завдання до лабораторних занять, самостійної роботи, контролю та самоконтролю студентів. Викладачі створюють добірки тематичних відеоматеріалів, рекомендованих для перегляду. Молодь може у будь-який зручний час ознайомитися з матеріалом на каналі YOU TUBE.

У процесі дистанційного навчання викладачі кафедри філологічних дисциплін і методик їх викладання використовують вебтехнології, онлайн платформи та програмні засоби для організації освітнього процесу: Coogole Classroom, Zoom, eTutorium Webinar, Skype, Viber, електронну пошту та інші інструменти дистанційного навчання.

В online режимі проводяться лекції-конференції. Дистанційна форма навчання через Інтернет є ефективною і зручною формою отримання здобувачами нових знань та компетенцій, підвищення рівня професійності, самоосвіти.

Сучасні технології дають великі можливості для вивчення нового. Навчання в онлайн-режимі потребує максимальної концентрації зусиль усіх учасників процесу. Кожен студент несе особисту відповідальність за своєчасне виконання планів передбачених програмою: роль викладача також неможливо переоцінити – науково-педагогічні працівники надають необхідні роз'яснення, забезпечують консультативну та методичну допомогу на складному шляху самостійної роботи.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. К. : Либідь, 2008. 848 с.
2. Мельник О. М. Проектування електронних освітніх ресурсів з математики для учнів початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Київ. 2017. 20 с.
3. Пасічник О., Лотоцька А. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).
4. Положення про дистанційну форму здобуття загальної середньої освіти (Затверджено наказом МОН 22.06.2020) URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-polozhennya-pro-distancijnu-formu-zdobuttya-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 16.10.2020).
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 класи. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.

THE ROLE OF ZOOM TECHNOLOGY AS AN EFFECTIVE TOOL FOR DISTANCE LEARNING IN TEACHING ENGLISH

Keywords: e-learning, distance learning technologies, English language teaching, Zoom technology.

The importance of language cannot be underestimated, because it is the vehicle of thought and communication. The English language is a national and international medium of oral communication. We are living in a world where technology is omnipresent. Due to the ubiquitous presence of technology the pedagogy of teaching methodology has also undergone a sea-change. The phrase “Online distance learning” has become the popular word in educational environment. Infusing technology into education is really important as it caters the needs of the contemporary learners. The classroom environment, today, is completely different from the traditional classroom. [1, p.1]

With the introduction of online teaching in many areas, many teachers are using Zoom for classroom instruction. It’s an amazing resource, but it can be kind of daunting if you’ve never tried it before [2, p.1].

Here are some tips and advice for university teachers on what can be good to think about and do in online teaching with the e-meeting service Zoom.

- Give a plan for each class by Screen Sharing a document or slide at the beginning of class. This gives students a clear idea of how the class will progress, what will be covered, and the activities they’ll engage in.
- Discuss online etiquette and expectations of the students in your first virtual class and periodically revisit the topics.
- Utilize the Whiteboard or Annotate a shared document and let your students engage as well. When sharing a whiteboard, document, screen, or image, try whiteboarding math problems or have a student use annotation to highlight items such as grammar mistakes in a paper you’re sharing.
- Take time to promote questions, comments, and reactions from your class. Give a minute to allow your students to utilize reactions, write their questions in chat, or be unmuted to ask their questions live.
- Divide into smaller groups for a discussion on a certain topic. You can use Zoom’s Breakout Room feature to either pre-assign or auto-assign students into groups for a short period of time so they may discuss things together.
- Have students be the presenter and share projects with the class. This allows your students to show what they’re working on while practicing their presentation skills. It also allows students to hear from one another [3, p.2].

Though there are lots of learning (and teaching) options online, there are a few types that are well supported by existing systems and established pedagogies.

So what makes Zoom such a great classroom tool? Here are just some of the benefits:

- simple to use both for the teacher (host) and the learner (participant)
- ad hoc and planned meetings/lessons can be set up with very little effort
- meetings can be set up for individuals or whole classes
- one-click access to the learner via a URL

- a telephone option for audio
- interactive tools such as screen share, emoticons, and chat
- free basic package available which allows for up to 100 participants [4, p.1].

Zoom is a convenient tool for hosting synchronous meetings online. With the growth of computer-mediated communication, it has become easier to have virtual face-to-face interaction with others like never before. While text-based communication can be effective in certain areas, it lacks the ability to broadcast non-verbal cues such as body language, voice etc. A synchronous online interaction with video allows for immediate communication and responses to questions while building teacher and student presence.

This free and easy tool is an efficient way to connect with off-site learners in a meaningful and effortless way [4, p.1].

Список використаних джерел:

1 <https://learnsafe.com/what-are-the-benefits-of-distance-learning/>

2 <https://www.weareteachers.com/zoom-for-teachers/>

3 <https://zoom.us/docs/doc/tipsandtricks>

4 <https://ecampusontario.pressbooks.pub/techtoolsforteaching/chapter/2-using-zoom-to-teach-synchronously-online/>

Ісакова Валентина Сергіївна,

к. пед. н., викладач вищої категорії, викладач-методист

Комунального закладу

«Полтавський міський багатoproфільний лицей № 1 ім. І.П. Котляревського

Полтавської міської ради Полтавської області»,

valentinaisakovaa@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У ПІДГОТОВЦІ ДО ЗНО

Анотація. У статті проаналізовано роль інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання української літератури, особливості підготовки до ЗНО з використанням інтелект-карт.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інтелект-карти, асоціативне мислення.

Нагальною проблемою сьогодення є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, що сприяють переходу від механічного засвоєння здобувачами освіти знань до формування вмінь та навичок самостійно здобувати знання.

Інформатизація суспільства нині розглядається як глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, оброблення, передавання, використання, продукування інформації, що здійснюється на основі сучасних засобів мікропроцесорної й обчислювальної техніки, а також різноманітних засобів інформаційної взаємодії й обміну [2].

Якщо раніше вчителі-філологи використовували ІКТ у навчально-виховному процесі фрагментарно (підготовка нестандартного уроку або з метою пошуку інформації), то в сучасних реаліях дистанційної освіти, а в недалекому майбутньому – змішаної йдеться про активне використання, без якого взагалі неможливо уявити

навчання. Тож на педагога покладена важлива місія: забезпечення освітніх послуг в умовах надзвичайної ситуації в країні, а також якісна підготовка до ЗНО.

Учені довели, що найбільш ефективно діє на людину та інформація, яка впливає на кілька органів чуття. Саме такими є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Дослідженням проблеми впровадження ІКТ у загальноосвітніх навчальних закладах займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: В. Ю. Биков, М. І. Жалдак, О. В. Ключко, Н. В. Морзе, М. М. Пошукова, О. В. Співаковський, О. М. Спирін, Ч. Ведемейер, Гж. Кедрович, М. Мур та ін. У їхніх працях проаналізовані сучасні процеси інформатизації суспільства, проблеми впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, організаційно-педагогічні засади дистанційного навчання тощо.

Педагог, який використовує ІКТ, має навчити дітей знаходити інформацію, швидко та ефективно її аналізувати. Одним із продуктивних прийомів ІКТ, які використовуємо на заняттях української літератури з метою якісної підготовки до ЗНО, є інтелект-карти.

Інтелектуальні карти – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем і образів, а також це засіб для вирішення завдань та підвищення якості навчання (так звані ментальні карти, карти пам'яті (mind map)).

I-карти – розробка Тоні Бьюзена, відомого англійського письменника, лектора й консультанта з питань інтелекту, психології навчання і проблем мислення. В основу створення інтелект-карт покладено принцип радіального мислення (асоціативне мислення). Вихідною точкою є центральний образ. Від нього в усіх напрямках будуються промені. Над променями пишуть ключові слова або малюють образи, які з'єднуються між собою лініями.

Використання технології інтелект-карт на уроках з української літератури дозволяє організувати процес засвоєння від первинного сприйняття літературного явища до глибокого розуміння та практичного використання у власному житті, що стає основою формування літературної, мовної та мовленнєвої компетентностей здобувачів освіти.

При складанні I-карти працюють обидві півкулі головного мозку, оскільки в процесі їх побудови бере участь більшість каналів сприйняття. При використанні схем, аналізі інформації у нас працює ліва півкуля, яка відповідає за логіку. Якщо починаємо підбирати малюнки (графічні образи) відповідно до слів, розміщених на гілках інтелект-карти, то активізуються нові розумові процеси, які до цього не були задіяні. До роботи лівої півкулі мозку підключається права півкуля, що відповідає за образи. Так зв'язується робота обох півкуль – від асоціацій до логіки і навпаки. У цьому важлива перевага інтелект-карт.

За допомогою ІКТ на уроках української літератури реалізуються такі головні дидактичні функції (Фото 1).

обсяг матеріалу, що дасть змогу швидко та якісно повторити (декому й вивчити) не лише літературні напрями, але й твори, які до них належать (Фото 3).

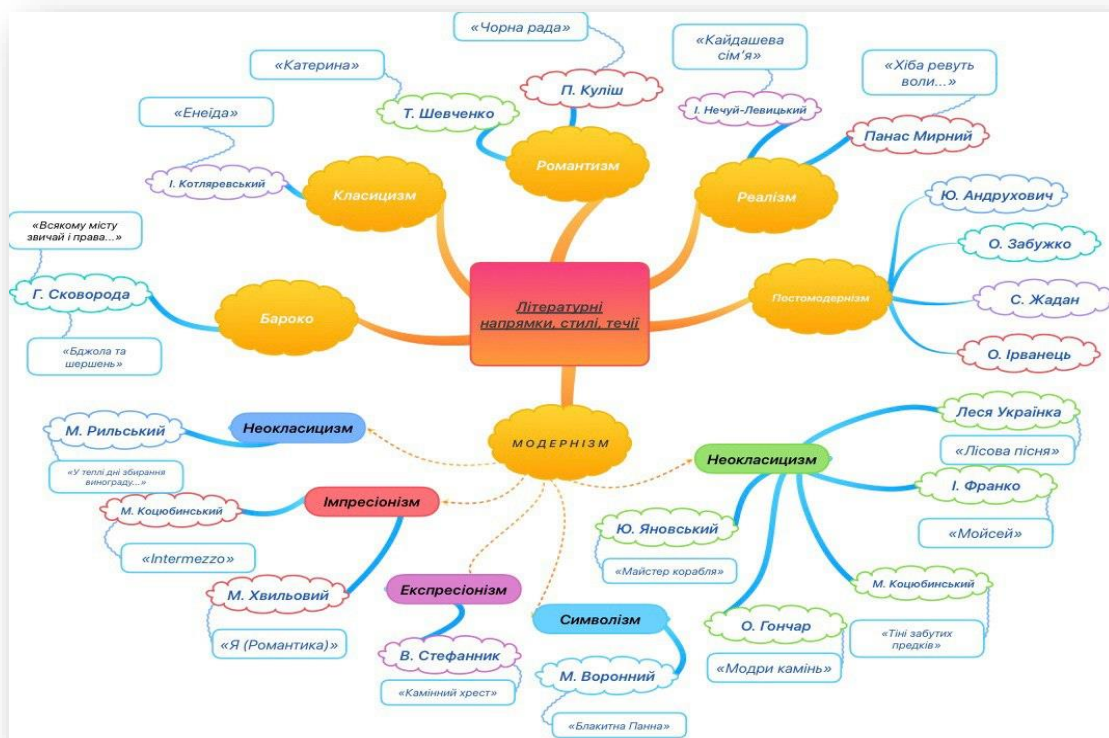

Фото 3. Літературні напрями, стилі, течії

Вивчаючи тему «Літературні угруповання, школи, об'єднання», доцільно підготувати ментальну карту, що дасть змогу охопити матеріал не одного розділу, що вивчався (Фото 4).

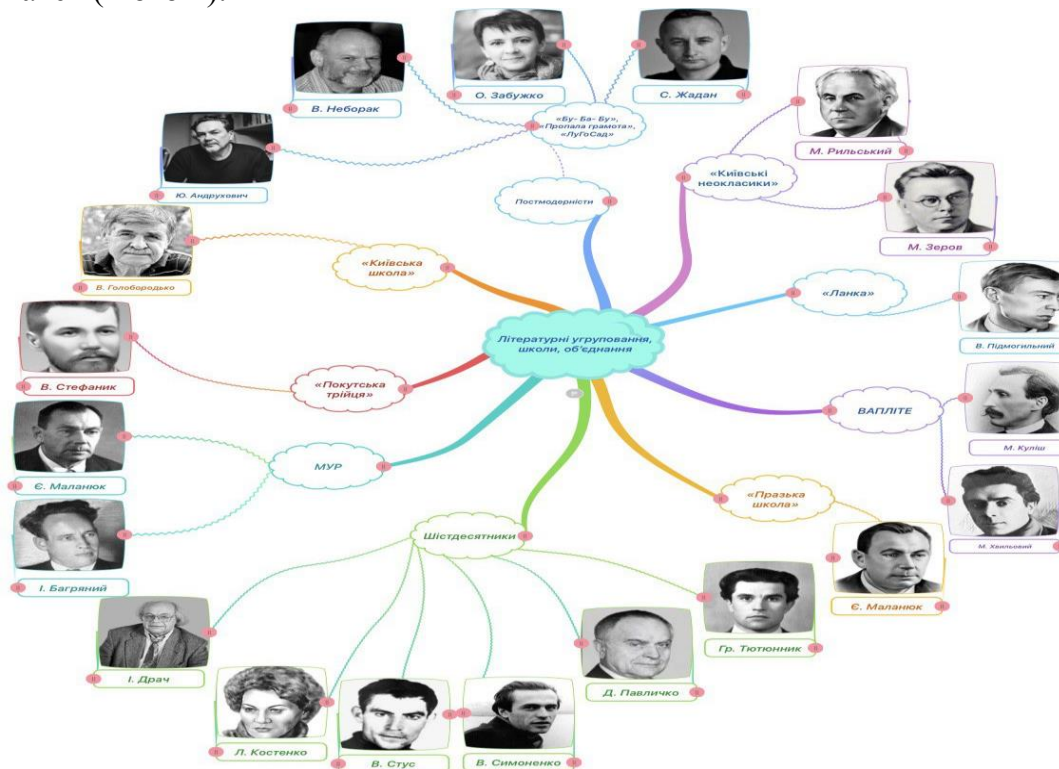

Фото 4. Літературні угруповання, школи, об'єднання

В умовах змішаного навчання на допомогу придуть творчі домашні завдання: складання інтелект-карт з метою якісної підготовки до успішного складання ЗНО з української літератури.

Застосування інтелект-карт скорочує час на виконання будь-якої діяльності, підсилює мисленнєву діяльність, а також розвиває вміння зосереджувати й отримувати задоволення від власної діяльності.

Щоб створити І-карту, можна скористатися найпопулярнішими програмами: FreeMind, MindMeister, MindNode, Coggle, Bubble.

Отже, застосування інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української літератури сприяє розвитку креативності мислення, формуванню комунікативної компетентності в процесі групової діяльності, зміцненню загальнонавчальних умінь, пов'язаних зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією, покращенню видів пам'яті (короткочасної, довготривалої, образної, зорової тощо), прискоренню процесу навчання, формуванню організаційних умінь, а головне – якісній підготовці до ЗНО.

Список використаних джерел:

1. Воронцова Т. Ю. Використання нових інформаційних технологій в процесі вивчення іноземної мови: [Електронний ресурс] / Т. Ю. Воронцова.– Режим доступу:// eprints.zu.edu.ua/11105/1/33.pdf.

2. Гуревич Р. С. Розвиток інформаційних технологій в освіті – важливий чинник розвитку суспільства / Р. С. Гуревич // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер.: Педагогіка. – 2011. – Т. 153, Вип. 141. – с. 20–24. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2011_153_141_6.

3. Орлова О. І. Компетентнісне навчання за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://5fan.ru/download.php>

Ігнацевич Ірина Іванівна,

викладач-методист

«Чортківський медичний фаховий коледж»,

onlinenglish2021@ukr.net

Паньків Світлана Василівна,

викладач вищої категорії,

«Чортківський медичний фаховий коледж»,

education2021@ukr.net

Хмелик Леся Ігорівна

викладач I категорії,

«Чортківський медичний фаховий коледж»,

khmelyklesia@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Представлено матеріали з досвіду роботи щодо використання мобільних навчальних додатків на заняттях іноземної мови для проведення моніторингу знань студентів. Вони є досить зручними для безпосередньої роботи викладача та забезпечують дієвість, оперативність та ефективність роботи всієї групи.

Ключові слова: мобільний додаток, оцінка.

На шляху інформатизації суспільства і всебічного поширення глобальної комп'ютерної мережі Інтернет стає зрозумілою актуальність використання мультимедійних технологій в освітньому процесі на сучасному етапі. Студенти сприймають комп'ютерні технології у процесі вивчення іноземної мови з набагато більшим інтересом і позитивом, ніж підручники та посібники.

Запорукою успішності навчання є своєчасний контроль та оцінювання роботи студентів. Комп'ютерне тестування знань це ефективний спосіб перевірки, який знаходить в освіті все більше застосування. Однією з систем комп'ютерного тестування знань, яка з успіхом використовується викладачами – є система Plickers. Plickers – це мобільний додаток для створення комп'ютерних тестів, проведення тестування та детального аналізу результатів тестувань.

Програма працює дуже просто. Основу складають мобільний додаток, сайт і роздруковані картки з QR-кодами. QR-КОД – це винайдений десять років тому в Японії штрих-код, який має дві головні переваги : велику місткість інформації та швидке зчитування інформації камерою, звідки і розшифровка абрєвіатури – QUICK-RESPONSE КОД. В основі роботи програми покладена технологія зчитування QR-кодів. Для використання мобільного додатку Plickers в групі необхідно мати Wi-Fi доступ до мережі Internet та мобільний пристрій для викладача з встановленим додатком Plickers; набір карток з QR-кодами, проектор з відкритим сайтом Plickers в режимі Live View. Сама картка має форму прямокутника. Кожній стороні відповідає свій варіант відповіді (A, B, C, D), який вказаний на самій картці. Викладач ставить

запитання, студент обирає варіант відповіді і піднімає картку відповідною стороною догори. Вчитель за допомогою мобільного додатку сканує відповіді студентів (зчитування займає 20-30 секунд для групи з 30 студентів). Результати зберігаються в базі даних і доступні в мобільному додатку, так і на сайті для миттєвого або відкладеного аналізу.

Щоб почати користуватися Plickers, необхідно зареєструватися на сайті www.plickers.com. Після цього викладач потрапляє в інтерфейс бібліотеки. Доцільним є створення каталогу груп, в яких планується проводити такі опитування. Найпростіший спосіб – називати групи їх реальною назвою: 131, 241, 342 і т.п. Після того як групи створені, повертаємося в бібліотеку і додаємо питання в чергу до потрібної групи. Для цього в інтерфейсі питання є кнопка «Add to Queue».

Для опитування на комп'ютері відкриваємо сайт Plickers, авторизуємося і натискаємо на посилання зверху «Live view». Це спеціальний режим показу питань, яким можна керувати з вашого мобільного телефону. Власне, зараз нам і потрібно мобільний телефон. У мобільному телефоні відкриваємо додаток Plickers. І одразу нам потрібно обрати групу, в якій відбувається опитування.

Тепер маємо змогу обрати запитання з телефону і воно одразу з'явиться на екрані. Відмінною особливістю даної технології є те, що вам не потрібно керувати окремо комп'ютером та смартфоном, все керування зведено до натискання кнопок на смартфоні. Програма автоматично синхронізує дані та відображає їх на моніторі чи проекторі.

Студенти читають питання і піднімають картки з варіантами відповіді. Викладач натискає кнопку Scan у мобільному додатку і потрапляє в режим сканування відповідей. В цьому режимі досить просто навести на студентів телефон – додаток автоматично розпізнає QR-коди всіх студентів відразу. При цьому можна не боятися «рахувати» один код кілька разів – Plickers врахує тільки один. Праворуч внизу є

кнопка для очищення статистики. Кнопка-галочка по центру внизу завершує дане питання і повертає вчителя в чергу питань. Далі – повторюємо операцію для інших питань.

Перевагами Plickers є необхідність лише одного смартфона (у викладача), студенти працюють лише з особистими картками. Можна використовувати Plickers при фронтальному опитуванні або в кінці заняття, щоб зрозуміти, як студенти засвоїли вивчений матеріал. Plickers дозволяє реалізувати безперервний моніторинг знань студентів, який забирає не більше кількох хвилин. Для студентів цей додаток – свого роду розвага. Безперечно, діяльність педагога є творчою, тому викладач знаходиться завжди у пошуку різноманітних сучасних засобів для покращення якості навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Блажко М.А. Тестові технології в оцінюванні навчальних досягнень учнів з української мови: основні поняття і терміни. Вісник. Львів. УН-ТУ /Серія філол. 2010. Вип.50. С.174-179.
2. Майоров А.Н. Теорія і практика створення тестів. – М., “Інтелект центр”, 2001.
3. Ruban, I., Kuchuk, H. and Kovalenko A. (2017), “Redistribution of base stations load in mobile communication networks”, Innovative technologies and scientific solutions for industries, No 1 (1), P. 75–81,
4. <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2017.1.075>.
5. <https://www.plickers.com>.

Коваленко Марія Андріївна,
студентка ВСП «Київський індустріальний коледж»
Київського національного університету
будівництва і архітектури
Науковий керівник – Наталя Круглик,
kvadratknata1979@gmail.com

СКРАЙБІНГ ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Анотація. У доповіді визначено основний зміст скрайбінгу як інноваційної технології та подано її загальну характеристику. Розкрито особливості різних видів скрайбінгу. Окреслено основні етапи підготовки скрайбінг-презентації, вказані онлайн-сервіси, які допоможуть її створити.

Ключові слова: скрайбінг, скрайбінг-презентація, відеокліп, інноваційні технології, філологічний цикл.

Мета запропонованої роботи полягає в аналізі особливостей застосування скрайбінгу як сучасної технології презентації на заняттях філологічного циклу, що сприяє кращому розумінню й запам'ятовуванню матеріалу під час лекцій.

У час нових можливостей та технологій студенти сприймають інформацію за принципом відеокліпу, тому викладачі намагаються застосовувати все більш необхідні нові сучасні методи та засоби. Це й зумовлює **актуальність** дослідження, де скрайбінг є позитивною інноваційною технологією, яка дає можливість декодувати інформацію, а також привертати увагу слухачів.

Скрайбінг (від англ. scribe) – «розмічати») – нова техніка презентації, винайдена британським художником Ендрю Парком. Доповідь спікера супроводжується

графічними ілюстраціями. Таким чином, слухачічують і бачать одночасно приблизно одне й те ж саме, що полегшує сприйняття інформації. Одним із перших, хто здогадався використовувати скрайбінг як продуктивний та інтерактивний засіб для концептуалізації інформації став американський викладач Пол Богуш. Саме він спростував давно завчений освітній девіз «Читай параграф із підручника — відповідай на запитання», довівши ефективність використання скрайб-презентації у навчальному процесі [1, с. 112].

На заняттях філологічного циклу можна відзначити такі два види скрайбінгу: скрайбінг-презентація та відеоскрайбінг. Перший – найпоширеніший і досить відомий, використовується під час доповіді мовця. Він супроводжує мовлення доповідача за допомогою різних малюнків, графіків. Актуальним такий вид скрайбінгу буде під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Відеоскрайбінг – динамічний вид скрайбінгу, в основі якого ілюстрації, схеми, які використовуються у відеоряді. Таким чином, скрайбінг може бути представлений у вигляді графіків, малюнків, схем, розповідей (комікси), простих надписів, виготовлених в особливому стилі [2, с. 34].

Для того, щоб створити срайбінг-презентацію, потрібно визначити мету та етап заняття, на якому викладач буде її презентувати. Найефективнішим є використання скрайбінгу під час вивчення нової теми як з української мови, так і української літератури. У процесі вивчення студенти зацікавлюються різноманітними графічними образами, що пов'язані безпосередньо з новим навчальним матеріалом, запам'ятовують основні поняття та терміни. Під час перегляду скрайб-презентації (відео) студенти обговорюють отриману інформацію. Можна організувати роботу в мікрогрупах для обговорення скрайбу. Така робота сприяє кращому засвоєнню матеріалу, вчить мислити образами, розвиває креативне мислення, асоціативну пам'ять. Домашнім завданням також може бути створення власної скрайб-презентації.

Відзначають основні кроки для створення скрайбу:

1. Продумати план розповіді та дібрати відповідне візуальне відтворення до кожного з етапів.
2. Обрати спосіб візуалізації (малюнок, схема, графік, букви).
3. Знайти найбільш зручну для вас програму, в якій можна створити та змонтувати сюжетні складові у єдиний відеоряд.
4. Провести скрайбінг-сесію або змонтувати відеоролик, перевібивши зміст та тривалість презентації (від 5 до 9 хвилин).

Для створення скрайбінгу можна скористатися такими безкоштовними онлайн-сервісами:

1. PowToon — www.powtoon.com

PowToon - безкоштовний онлайн-додаток для створення анімованих відео-презентацій. У програмі передбачено кілька варіантів анімації тексту на слайдах: написання тексту від руки, послідовна поява літер, а також прості варіанти анімації тексту, до яких всі звикли в програмі PowerPoint. Сервіс дозволяє експортувати створену мультимедійну презентацію на Youtube.

2. Moovly - www.moovly.com

Moovly - це програма для розробки мультимедійних презентацій. Створені відео ви можете викласти на Youtube або Facebook та завантажити у форматі відео або flash.

3. GoAnimate - www.goanimate.com

GoAnimate - найцікавіша онлайн-програма зі створення презентацій і анімованих відеороликів з широкими можливостями. У GoAnimate представлені різноманітні шаблони презентацій. Готову презентацію можна скачати або викласти на Youtube.

4. Plotagon - www.plotagon.com

Програма Plotagon дозволяє робити власні фільми, просто написавши сценарій, а віртуальні актори втілять його в життя [3].

Отже, скрайбінг – інноваційна технологія, за допомогою якої можна привернути увагу студентів, забезпечити їх додатковою інформацією та виокремити головні моменти доповіді, донести зміст заняття у максимально зрозумілому і привабливому форматі. Візуальна інформація швидше систематизується, а кольорові образи краще запам'ятовуються.

Список використаних джерел:

1. Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів: навч. посіб. Харків: Колегіум, 2008. 344 с.
2. Федоришина К.П. Технологія «скрайбінг» як інновація навчання студентів іноземній мові. Тези доповідей науково-практичної конференції «Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення» (місто Івано-Франківськ, 14-15 лютого 2020 рік), 2020. С.34-38.
3. Електронний ресурс для вчителів з основ технології скрайбінгу. URL: <https://cutt.ly/Lj8xhuN> (Дата звернення 26.01.2021).

Красавіна Валентина Василівна,

доцент кафедри української мови і літератури Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
krasava_v@ukr.net

Красавін Олег Олександрович,

студент гр. ПІ – 191 Навчально-наукового інституту електронних та
інформаційних технологій Чернігівського національного технологічного
університету,
oleg.krasavcik.41@gmail.com

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС КАРАНТИНУ (НА ПРИКЛАДІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВИШУ)

Ключові слова: освіта, дистанційне навчання, комп'ютерні технології, інтернет-технології, web-сайти, професійна компетентність.

Пандемія коронавірусу, поширившись планетою, створила нову реальність, яка стала серйозним викликом для всієї світової спільноти й освітян зокрема. В умовах карантину всі змушені були перейти на віддалену роботу й дистанційне навчання, що стало можливим завдяки новим комп'ютерним та інтернет-технологіям, які все активніше проникають в освітній процес. Раніше дистанційна освіта була усвідомленим вибором таких форм навчання, але застосовувалася рідко, зараз – єдиноможливий спосіб набуття знань для школярів і студентів через оголошення карантину.

Ми живемо в час стрімкого розвитку інформаційного суспільства, в якому багато зусиль докладено для створення цифрових продуктів (збір, накопичення, обробка та використання інформації). Інтернет успішно інтегрувався в усі сфери

нашого життя, а сьогодні максимально взяв на себе ще й освітню функцію. Навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій це не тільки надання певних знань студентам, координація їх діяльності, а й розвиток у них пізнавального інтересу, прагнення до самостійного пошуку й збагачення знань, удосконалення умінь і навичок, які вони зможуть реалізувати у своїй практичній діяльності. У процесі підготовки майбутніх учителів-словесників формуємо низку універсальних основних компетенцій, а вивчення дисциплін філологічного циклу сприяє оволодінню важливою лінгвістичною компетенцією, яка є складником професійної мовно-комунікативної компетентності. Крім того, ми повинні сьогодні розвивати ще одну з ключових компетентностей особистості – інформаційно-цифрову, бо глобалізованому цифровому суспільству потрібен спеціаліст, який здатний самостійно здобувати нові знання, оперувати та управляти інформацією тощо.

Поширенню діджиталізації в освіті сприяють новітні інформаційні технології, які надають широкі можливості використання: 1) інтернет-сервісів (веб-павутини, електронної пошти, чатів, служби швидких повідомлень, аудіо- та відеоконференцій, голосових повідомлень); 2) здійснення роботи в мережі (використання пошукових систем, браузерів, перегляду сторінок); 3) доступу до інформаційних ресурсів (веб-сторінок, інтернет-порталів, електронних бібліотек тощо). Під час навчального процесу комп'ютерні та інтернет-технології надають можливість створювати й використовувати: 1) навчальні програми (електронні підручники, тренажери, лабораторні практикуми, тестові системи); 2) інтелектуальні й навчальні експертні системи; 3) різні бази даних; 4) засоби телекомунікації (електронна пошта, мережа обміну даними, телеконференції); 5) електронні бібліотеки тощо.

Серед дидактичних принципів використання інформаційних технологій та комп'ютерних засобів навчання, які підвищують ефективність освітнього процесу можна назвати такі: 1) інформативність - можливість надання необхідної й додаткової інформації в зручній для студентів формі; 2) достовірність - підготовка якісного й актуального навчального матеріалу; 3) наочність у презентації матеріалу; 4) інтегративність - можливість розглядати досліджуваній об'єкт як частинами, так і в цілому; 5) компенсаторність - полегшення процесу навчання, зменшення витрат часу на вивчення матеріалу; 6) інтерактивність - можливе групове й індивідуальне навчання; 7) незалежність - можна використовувати в зручний час і в зручному місці; 8) технологічність - отримання й обробка результатів навчання й контролю.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології допомагають індивідуалізувати й диференціювати процес навчання; активізувати пізнавальну діяльність студентів; здійснювати контроль зі зворотним зв'язком, діагностувати помилки; проводити самоконтроль і самокорекцію; моделювати дослідження об'єктів або досліджуваних процесів, явищ; покращувати рівень надання навчальної інформації тощо.

Мережа Інтернет у дидактичному плані має два основних компоненти: форми комунікації (платформи, веб-конференції, форуми, електронну пошту, чати та ін.) та інформаційні ресурси (текстовий, аудіо- та візуальний матеріал різної тематики й різними мовами).

Розгляньмо основні Web-ресурси, які ефективно використовуємо в процесі викладання та вивчення філологічних дисциплін. Значної популярності у вищій школі набули онлайн-платформи Zoom та Microsoft Teams, функціонал яких надає

можливість проводити онлайн-конференції з відео високої якості й запрошенням до 100 учасників (Zoom тривалістю 40 хв. у безкоштовній версії, у платній - час не лімітований і кількість учасників теж). Під час лекцій, практичних можна демонструвати будь-які навчальні, презентаційні матеріали на робочому столі свого ПК, смартфона чи планшета, записувати їх на відео, у чат, крім цього, сервіси мають дошку, що дуже важливо при вивченні мови, а в Microsoft Teams є ще функція “підняти руку”. На платформі можемо створити групу, через яку спілкуватимемося зі студентами та поширюватимемо домашні завдання. Можна планувати конференції й заздалегідь запрошувати учасників. Найновішим сервісом для проведення онлайн-лекцій, конференцій є Cisco WebEx, який запускається з ПК і смартфонів як веб-додаток у режимі реального часу. В онлайн-зустрічі можуть брати участь до 1000 осіб одночасно, при цьому перебуваючи в будь-якому куточку світу. Навіть у базовій версії доступні різноманітні інструменти: віддалений контроль комп'ютера, спільний доступ до файлів, презентації, VoIP, відео в HD-форматі, 25 учасників на екрані, запис конференції. Також WebEx має простір для спільної роботи. Там можна не тільки планувати веб-конференції й запрошувати учасників, але й знайомити з матеріалами до початку онлайн-зустрічі, обговорювати їх зі студентами, колегами. А після зустрічі - можна викласти відеозапис конференції й файли, які були створені під час її проведення [1]. У Skype можемо продемонструвати матеріали, створити чат, надіславши туди завдання, відео- та фотоматеріали, крім того, він має субтитри, які дозволяють працювати в умовах, коли викладач погано чути або в групі є діти з порушенням слуху. Google Hangouts презентує трансляцію матеріалів та чат. Активно використовуваним є Google Classroom, через який відбувається поширення файлів між викладачем та студентами. Сервіс має різні схеми оцінювання. Студенти можуть переглядати, опрацьовувати, створювати власні файли, прикріплювати їх до завдання. Викладач може контролювати, коментувати та редагувати хід роботи, оцінювати й повертати виконане завдання з коментарями, щоб студент міг виправити помилки й відправити на повторне оцінювання[2].

Треба відзначити й потенціал використання соціальних мереж (які надзвичайно популярні серед молоді) для більш ефективної взаємодії та співпраці викладача й студентів під час навчального процесу. Вони є середовищем спілкування, джерелом інформації, зручним месенджером, тобто програмою для швидкого обміну текстовими повідомленнями. Використання соціальних мереж дає можливість оперативно передавати інформацію в будь-якому форматі (текстовому, аудіо, відео). Зручним є те, що всі версії файлів доступні одночасно і для викладача, і для студента.

Отже, ефективно протистояти новим викликам у час пандемії коронавірусу в освітньому процесі допомагають інноваційні комп'ютерні й інтернет-технології, які стали невід'ємною частиною дистанційного навчання. Звичайно, після закінчення пандемії освіта вже буде іншою, як і все суспільство. Карантин став поштовхом до впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, відповідно, мають з'явитися і вчителі нового «цифрового» покоління.

Список використаних джерел:

1.	Cisco	Webex	Teams	URL:
https://www.cisco.com/c/uk_ua/solutions/collaboration/webex-teams.html				(Last accessed: 29.01.2021).

2. Що таке Google Classroom: основні можливості URL: <https://futurenow.com.ua/shho-take-google-classroom-yak-neyu-korystuvatysya-yak-pratsyuje-ta-osnovni-mozhlyvosti/> (Last accessed: 31.01.2021).

**Кисла Ольга Миколаївна,
Шостка Марина Миколаївна,**
викладачі Відокремленого структурного підрозділу
«Ніжинський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів
і природокористування України»

ІНШОМОВНІ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА

Анотація. Останнім часом багатьох українців хвилює питання засилля в українську мову іншомовних слів. Декому здається, що їх відсоток у нашій мові дуже великий. Це, у першу чергу, може призвести до втрати самобутності української мови. Спробуємо з'ясувати, що ж отримує наша мова від запозичень: користь чи шкоду.

Ключові слова: українська мова, іншомовні слова, запозичення, переваги, недоліки.

Словниковий склад сучасної української мови за своїм походженням не є однорідним. Поряд з питомою лексикою в ньому співіснують запозичені слова, які засвоювалися мовою протягом усього її історичного розвитку. Історія запозичених слів відбиває багату й різнобічну історію зв'язків українців з іншими слов'янськими і неслов'янськими народами. Є запозичення дуже давні і відносно нові.

Звісно ж, процес запозичення, з одного боку, збагачує мову, але, з іншого – витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. На сьогодні це питання хвилює багатьох українців: як науковців, так і рядових громадян. Вони переймаються, чи не втратить із часом українська мова своєї самобутності, яка, у першу чергу, проявляється в її лексичному складі.

Загалом співвідношення запозичених та корінних слів у різних мовах неоднакове. В українській мові запозичення становлять приблизно 10% її словникового складу, в англійській – майже 30%, у румунській – понад 40%, у японській – приблизно 70%. Найбільш насичена іншомовними словами лексика корейської мови – їх тут майже 90%. Найменше запозичень в ісландській мові – усього кілька десятків [1].

Отже, можемо стверджувати, що відсоток іншомовних слів в українській мові не такий великий, як може здаватися на перший погляд. Тому, з одного боку, остерігатися іноземних засянців нібито причин немає. Але з іншого – запозичення набирають обертів, а натиск іншомовних слів стає все агресивнішим. «Вони починають працювати не на збагачення нашої мови, а на її засмічення. І тут на перший план виходить нова причина запозичень — мода» [2]. І так само, як модний одяг свідчить про соціальне становище і життєві уподобання його власника, вживання «модних» іншомовних слів теж усвідомлюється як ознака престижу. З цим може бути пов'язаний і протилежний ефект: неприйняття запозичень, тобто теж убачання в них символа, але негативного, що стверджує неприйнятні цінності. Слід підкреслити, що в обох випадках такими символами стають переважно недавні запозичення, тобто такі, які усвідомлюються саме як «чужі», і це зовсім не стосується запозичень давніх, повністю засвоєних. Що ж до сучасного процесу активізації входження іншомовних слів, то він насамперед відбиває об'єктивні зміни в навколишній дійсності. Однак, тут варто наголосити на

двох моментах. Враження про значну кількість запозичуваних слів створюється сьогодні в основному завдяки частоті їхнього вживання. Насправді ж, якщо не враховувати вкраплення (назви товарів і фірм), які практично не впливають на мовну структуру у зв'язку з їхньою неадаптованістю, таких нових слів з'явилося не так багато. По-друге, ці запозичення стосуються лише обмежених сфер, переважно економіки і торгівлі, частково політики і техніки. Такі, наприклад, сфери, як мораль або мистецтво залишаються нині поза впливом нової іншомовної лексики (щоправда, це не стосується таких видів мистецтва, які мають тенденцію до комерціалізації; тут створюється сфера шоу-бізнесу з відповідною запозиченою термінологією). І нарешті, головне: мова, яка вільно розвивається і не обмежена у функціонуванні, засвоює те, що їй потрібно, «чужі» слова стають своїми, а зайве може зникнути так само швидко, як і з'явилося [3].

Які є переваги та недоліки використання запозичених слів, коли існують загальнонавживані відповідники української мови? Чи варто намагатися вживати лише питоми українські слова? Зазвичай українські слова мають ширше значення, аніж запозичені. Варто вживати слова, які максимально точно передають необхідне значення і підходять за стилем. Чи це слово питоми українське, чи запозичене – це вже як вийде. Однозначно точно не треба використовувати слова іншомовного походження, якщо є наш відповідник, який ідеально підходить. Також часто люди можуть використовувати якесь іншомовне слово, бо воно відчувається більш престижним, більш високого стилю. Це може з часом призводити до повного витіснення питомого українського, і запозичене слово набуває ширшого значення. Таких ситуацій теж варто уникати.

Утім не варто намагатися брати за правило викоринити всі запозичення, для яких начебто є українські відповідники, бо:

- часто запозичені слова мають дещо інше значення (тобто в певних випадках передають суть точніше); і людина, що не є професіоналом у відповідній галузі, може не розуміти цього;
- ми не можемо силоміць повернути розвиток мови в інший напрямок (якщо, припустимо, певний англіцизм уживається лише через моду, то шкода, але набридаючи іншим із «кажи так-то, а не так-то», можна досягти лише погіршення стосунків, а не зміни звичок оточення);
- іноді справді необхідно створити певний стиль/антураж/атмосферу й уживання «нестандартних» слів може бути в нагоді.

Переваги застосування власних, давно засвоєних слів очевидні — логічніше, коли ми схожі за значеннями слова утворюємо від одного кореня (*купувати, покупний, закупки*), а не від різних (*купувати, покупний, шопінг*), а це у свою чергу робить мову простішою для розуміння [4].

Отже, процеси взаємопроникнення мов ніхто не в силі зупинити. Та чи й варто це робити?! Ми як свідомі українці повинні контролювати, щоб чужомовні слова не викоринювали питоми українських, підсилювали такі якості нашої мови, як простота, розумілість, доречність та лаконічність.

Список використаних джерел:

1. <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/107945/47/Chernikova.pdf?sequence=1>
2. Оксана Зьобро. «Кастинг» для іншомовних слів // Високий Замок.– 23.12.2011.
3. <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/КМ/pdfs/Magazine48-49-36.pdf>
4. <https://ukrainian.stackexchange.com/questions/5997/> Переваги та недоліки вживання запозичених слів, які мають українські відповідники.

Лозовська Тетяна Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Економіко-технологічного технікуму
Херсонського національного технічного університету,
ett ett@kntu.net.ua

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

Анотація. У статті на матеріалі власного досвіду розглядається проблема доцільності застосування ІК технологій на заняттях української мови та літератури. Серед часто вживаних методів автор зазначає такі: використання презентацій, аудіо диктантів, тестування.

Ключові слова: комп'ютерні технології, інформаційні технології, мультимедійні технології, аудіовізуальні засоби навчання

Розвиток ефективних інформаційних технологій, стрімке зростання ролі та значення інформації в сучасному світі спричинили зміни інформаційної складової розвитку науки, соціального життя, сфер виробництва. У галузі освіти ці технології знаходять застосування в багатьох напрямках діяльності, зокрема, оновлюється зміст освіти, упроваджується дистанційне навчання, застосовуються нові форми спілкування: електронна пошта, відеоконференції, участь у роботі інтернет-форумів та ін. А це все потребує вищого рівня і якості підготовки студентів.

Однією з моделей використання комп'ютерних технологій в освітній діяльності може бути: комп'ютерне тестування і контроль знань; користування каталогами і замовлення книг у бібліотеках через Internet; видання методичних розробок, студентських збірників, газет; використання електронних енциклопедій тощо. Усі ці можливості не є фантастикою та можуть уже сьогодні широко впроваджуються в роботу кожного навчального закладу.

Використання інформаційних технологій на заняттях української мови може відбуватися різними способами, це залежить від низки факторів, найважливішими з яких є такі: потреби конкретного заняття, рівня володіння різними програмами та наявністю сертифікованих програм у системі загальної освіти. Серед зазначених технологій використовуємо такі їх види:

- інформаційні технології;
- електронні підручники;
- аудіо-, відео-, анімації.

Використання ІКТ сприяє тому, що за короткий час особистість спроможна засвоїти та переробити великий обсяг інформації. Наочне подання інформації має велике значення під час проведення лекцій, публічних виступів, узагальнення досвіду тощо.

Систематичне використання комп'ютера на занятті, зокрема систем презентацій, сприяє такому:

- підвищенню якісного рівня використання наочності;
- зростанню продуктивності заняття;
- реалізації міжпредметних зв'язків;
- уможливленню організації проектної діяльності студентів зі створення навчальних програм під керуванням викладачів інформатики та української мови;

- логічному викладу навчального матеріалу, що значно підвищує рівень знань студентів;

- покращенню взаємин «студент-викладач», особливо з студентами, «далекими» від мови, які, зазвичай, захоплюються інформатикою;

- зміні ставлення молоді до комп'ютера: вони починають сприймати його як універсальний інструмент для роботи в будь-якій галузі людської діяльності.

Досвід переконує, що комп'ютер сприяє не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей студентів, його застосування дозволяє змінити технологію надання освітніх послуг, зробити заняття більш наочним і цікавим. Комп'ютер забезпечує активізацію діяльності викладача та студентів, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню знань, посилює міжпредметні зв'язки.

Мета уроків української мови і літератури полягає не в тому, щоб наздогнати такий мінливий комп'ютерний світ, а в тому, щоб виховувати в студентів інформаційну культуру, забезпечити їм той рівень комп'ютерної та мовної грамотності, з якого їм буде легко рухатися вперед, обираючи напрямок відповідно до свого виду діяльності.

Використання комп'ютерних технологій є резервом підвищення грамотності учнів, зокрема систематичне написання комп'ютерних диктантів, за допомогою яких індивідуалізується процес вдосконалення правописних умінь і навичок. Можна порадити електронні посібники, схвалені Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі: «Практикум з української мови:10-11 класи» (автори – Л.Скуратівський, Г.Шелехова, В.Новосьолова, Л.Плетньова), Педагогічний програмний засіб «Українська мова» (автори – Г.Шелехова, В.Новосьолова, Я.Остаф, Л.Скуратівський).

Доцільним та ефективним є використання в освітньому процесі електронного словника української мови, розробленого Інститутом мовно-інформаційних досліджень НАН України (автори – В.А.Широков, О.Г.Рабулець, І.В.Шевченко, О.М.Костишин, К.М.Якименко), серія «Словники України» - Словозміна, транскрипція, фразеологія, синонімія, антонімія.- К.: Довіра, 2001-2005.

Комп'ютер використовується в процесі вивчення української мови, доповнює викладача, коли викладач з його застосуванням презентує як:

- джерело навчальної інформації (яке частково або повністю замінює інформацію від викладача або підручника);

- наочний посібник (якісно нового рівня з можливостями відеоефектів та телекомунікації);

- індивідуальний інформаційний простір для студента;

- тренажер;

- засіб діагностики та контролю.

Комп'ютер може виступати також як робочий інструмент і засіб навчання. У функції робочого інструменту засіб навчання нового покоління виступає як:

- засіб підготовки документів та їх зберігання;

- засіб моделювання (в тому числі мовленнєвого).

Функцію засобу навчання ПК виконує під час:

- створення програмних продуктів;

- застосування різних інформаційних середовищ.

Нове покоління, що зростає в епоху інформації, потребує принципово нових рішень у педагогічному вихованні. Використання комп'ютерних та інформаційних технологій є необхідним інструментом для сучасного уроку української мови, а також розвиває

активну пізнавальну діяльність студентів і є важливим кроком до виховання гармонійної особистості XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Воробцов В.В. Використання інформаційних технологій навчання на уроках української мови і літератури // <http://www.nbav.gov.ua>
2. Коменський Я.А. Велика дидактика // Вибрані педагогічні твори. – К., 1940. – Т.1. – С.159
3. Освітні технології: Навч.-метод. Посіб./О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг.ред. О.М.Пехота. – К.:А.С.К., 2001. – 256с.

Міщирікова Лариса Олександрівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Харківського машинобудівного коледжу,
mishirikova.la@gmail.com

Бурлака Ганна Вікторівна,
викладач вищої категорії
Харківського машинобудівного коледжу,
burlaka.a.v@ukr.net

КОМПЕТЕНТІСНА ОСВІТА – ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Розвиток орфографічної та комунікативної компетентностей майбутнього молодшого фахового бакалавра для формування сучасної українськомовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, компетентнісний підхід в оволодінні українською мовою, орфографічна грамотність, комунікативна компетентність.

Мовна особистість сучасного студента – це знавець, який має достатній рівень лінгвістичної освіти, дбає про збереження й розвиток української мови, володіє комунікативною й орфографічною компетентностями, уміє свідомо реалізувати їх на практиці, несе відбиток соціального та територіального середовища, традицій виховання національної культури.

Орфографічна компетентність передбачає високий рівень оперування правописними знаннями та застосування набутого досвіду на практиці.

Зниження рівня орфографічної грамотності – тенденція світового масштабу. Молодь сьогодні більше часу проводить за комп'ютером, а не за книжками. За таких умов значно складніше оволодіти правописними вміннями. Не сприяє цьому й сучасне інтернет-спілкування, у якому переважає спотворене мовлення, нехтування орфографічними та граматичними нормами, наприклад, ігнорування лапок, великої букви на початку речення чи у власних назвах, уживання цифри 7 замість «?», використання проміжку замість апострофа тощо.

Для сучасної українськомовної особистості орфографічна компетентність є надзвичайно важливою. На жаль, у ЗВО негуманітарного профілю значно менше уваги приділяється її розвитку. Сьогодні основною формою контролю є тести, які не вимагають орфографічної вправності. На екзаменах, що проходять письмово, перевагу має зміст відповідей, а оцінювання здебільшого здійснюється без урахування мовної грамотності. У вищій школі, на відміну від загальноосвітніх навчальних закладів, менше різних видів диктантів, переказів, творів тощо.

На наш погляд, ефективною мотивацією до формування орфографічної компетентності студентів є сучасні конкурси знавців української мови. Один з них заснований меценатом Петром Яциком. Мета заходу – утвердження державного статусу мови, піднесення її престижу в суспільстві, виховання поваги до культури та традицій нашого народу. Кількість учасників постійно збільшується й уже нараховує понад 5 мільйонів із 20 країн світу, хоча одночасно проводиться ще один не менш важливий мовно-літературний конкурс імені Тараса Шевченка. Щороку зростає число охочих спробувати сили у Всеукраїнському радіодиктанті національної єдності в День української писемності та мови. Наприклад, 2018 року в написанні взяли участь 32 799 осіб (2017 року – 28 999, 2010 року – 11 312). А 2019 року в день проведення флешмобу запит «радіодиктант» у Google став найпопулярнішим серед української інтернет-аудиторії. Крім цього, постійно збільшується кількість учасників акції, які не припустилися жодної помилки.

Сучасну українськомовну особистість формують як орфографічна, так і комунікативна компетентності. Нині необхідна нова якісна освіта, яка забезпечить розвиток у майбутніх молодших фахових бакалаврів важливих умінь і навичок, що ґрунтуються на фундаментальних знаннях, готовності до професійного спілкування та командної роботи. На жаль, серйозними проблемами сучасних студентів є зниження рівня читацької культури й обмежений індивідуальний словниковий запас. Звісно, це відображається на мовленнєвих уміннях, здатності до конструктивного діалогу, подальшої соціальної самореалізації тощо. Це означає, що необхідно розвивати аналітичні та творчі здібності студентів як на рівні змісту, так і в доборі мовних засобів. Формування комунікативної компетентності варто здійснювати, на нашу думку, шляхом застосування сучасних дослідницьких, інтерактивних й інформаційних технологій. Їх запровадження на заняттях сприяє розвитку в майбутніх фахівців творчого й аналітичного мислення, виробляє навички самостійності у вирішенні професійних проблем, а головне – створює мотивацію до самоосвіти й вивчення державної мови. Участь у комп'ютерних конференціях онлайн також формує комунікативну компетентність студентів, уміння висловлювати свої думки чітко й правильно, звертатися до адресата коректно.

Отже, компетентнісний підхід в оволодінні мовою забезпечує формування сучасної українськомовної особистості, фахівця, здатного реалізувати свої знання, уміння, досвід, якості в успішній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Пентилюк М. Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. Українська мова і література в школі, 2010. № 2. С. 2–5.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики/ за ред.: Пентилюк М. Київ: Ленвіт, 2015. 320с.
3. Тищенко О. Динаміка інтернет-спілкування наживо. Дивослово, 2015. №5. С.26 – 31.
4. Хом'як І. Орфографічна компетентність як складник формування мовної особистості. Дивослово, 2015. №11. С.2 – 5.
5. Ющук І. Мова – зброя стратегічна. Дивослово, 2015. № 6. С.2 – 3.

**Нечай Алла Миколаївна,
Чернушенко Валентина Михайлівна,**
викладачі Класичного фахового коледжу
Сумського державного університету,
м. Конотоп

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Анотація. У статті розглянуто проблеми пошуку нових форм організації занять філологічного циклу з точки зору використання інформаційних технологій. Акцентовано увагу на перевагах використання мультимедійних презентацій та загальних проблем досягнення балансу між використанням ІКТ та особистісним спілкуванням викладача та студентів

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні педагогічні технології, мультимедійні технології, презентація, мовно-літературна освіта.

Динамічні зміни в усіх суспільних сферах дотичні й до нових шляхів створення, збереження, передачі та використання інформації. Невпинне зростання обсягів інформації вимагає від людини вміння якісно та швидко в умовах інформаційного суспільства вирішувати професійні завдання.

Пошук нових форм організації навчально-виховного процесу та занять філологічного циклу – зокрема – зумовлений потребами сучасного інформатизованого суспільства.

На думку методистів, комп'ютерні технології мають гармонійно поєднуватись з елементами інших освітніх технологій – розвивального, особистісно орієнтованого, інтерактивного навчання, проектних технологій.

За сучасних умов головне завдання викладача – пробудження та розвиток інтересу вихованців до предмета.

Володіння комп'ютером змінює саму технологію надання освітніх послуг, унаочнює та робить більш цікавими заняття, диференціює та індивідуалізує навчання, слугує розвитку спеціальної чи загальної обдарованості.

Використання ІКТ та Інтернету – один з інноваційних засобів вивчення мови і літератури, що стимулює інтерес студентів до вивчення рідної мови та літератури – української та зарубіжної, звільняє час для творчої співпраці викладача та студентів.

Тому впровадження сучасних інформаційних технологій на заняттях філологічного циклу є актуальною проблемою методики їх викладання.

Дослідник М. Маклюен вважає, що «для того, щоб жити в сучасному суспільстві, необхідно бути медіаграмотним». В Україні кількість молодих онлайн-користувачів щороку зростає на понад 30%.

«Мультимедійне покоління» чекає від навчального закладу забезпечення новими технологіями. Сучасні інформаційні технології включають використання всесвітньої мережі Інтернет з такими сервісами, як електронна пошта, телекомунікації. Але жива комунікація є невід'ємною від ІТ. Тому за сучасних умов розвиток технічних програмних засобів ІТ називають інформаційно-комунікаційними.

ІКТ можна визначити як сукупність різноманітних технологічних інструментів, ресурсів для забезпечення процесу комунікації та створення, поширення, збереження

та управління інформацією. Ці технології включають: комп'ютери, мережу Інтернет, радіо- та телепередачі, телефонний зв'язок.

Дидактичні проблеми та перспективи використання ІКТ у навчанні висвітлювали у своїх наукових працях І.В. Роберт, І.Є. Булах, В.Ю. Биков, В.К. Конєва, В.В. Одегова, Н.Ф. Тализіна; психологічні основи використання ІКТ в підготовці майбутніх фахівців окреслили В.В. Давидов, В.Я. Ляудіс, Ю.В., Машбіц, В.В. Рубцов.

Упровадження ІКТ у сучасну систему освіти, на думку переважної більшості дослідників, значно прискорює процес транслявання знань і технологічного та соціального досвіду людства.

На заняттях викладач під час розгляду будь-якої теми, оперуючи цифровими навчальними ресурсами, може організувати дослідницьку діяльність студентів, зорієнтувати їх в індивідуальному пошуку інформації, навчати оцінювати надійність інформаційних джерел, створювати мультимедійні презентації, малюнки, моделі.

Провідною метою застосування ІКТ на уроках української мови, української та зарубіжної літератури є досягнення більш глибокого осмислення навчального матеріалу, його образного сприйняття, підсилення емоційного впливу літератури на особистість, занурення в історичний контекст епохи.

Проте комп'ютерна техніка ніколи не зможе повністю замінити викладача. Тільки він може зацікавити студентів, стимулювати допитливість, здобути довіру; саме викладач скеровує увагу на ті чи інші важливі аспекти предмета, і тільки педагог може відзначити їх старанність та знайти шляхи та засоби спонукання до навчання.

Комп'ютер на заняттях філологічного циклу виступає і джерелом інформації, і яскравим наочним посібником, і тренажером, і засобом контролю засвоєння знань.

Комп'ютеризація навчання мови та літератури має такі позитивні риси:

1. Можливість використання на будь-якому етапі заняття.
2. Забезпечення більш ефективного засвоєння матеріалу заняття.
3. Диференціювання підходів до роботи зі студентами з різним рівнем підготовки.
4. Здійснення миттєвого контролю засвоєння студентами навчального матеріалу.

На будь-якому занятті викладач може організувати дослідницьку діяльність студентів, зорієнтувати їх в індивідуальному пошуку інформації.

Одним із оптимальних для викладача-філолога є використання на заняттях презентації, розроблених у програмі Microsoft Office PowerPoint, що дозволяє чітко структурувати матеріал, виокремлювати проблемні завдання, раціонально розподіляти час.

Презентація є формою наочності, що супроводжує пояснення викладача і виконує інформативну, мотивуючу, виховну та розвивальну функцію.

Презентація слугує реалізації принципу систематичності, який полягає в дотриманні чіткої методичної послідовності викладення матеріалу. Це дозволяє встановлювати логічні зв'язки між елементами начального матеріалу.

Використання ІКТ у викладанні предметів філологічного циклу зумовлює появу нових навчальних цілей та необхідність оновлення змісту мовно-літературної освіти.

Водночас не потрібно вдаватись до підміни та захарщення комп'ютерними технологіями викладання людинознавчих дисциплін. Тому подальших наукових розвідок потребує саме дослідження питань досягнення балансу між використанням ІКТ та особистісним спілкуванням викладача та студентів.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти / В.Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. №1 (15). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ime.eduua.net/em.html>.
2. Гуревич Р.С. Розвиток інформаційних технологій в освіті важливий чинник розвитку суспільства // Наукові праці: науково-методичний журнал. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 141. Т. 153. Педагогіка. С. 20-24
3. Інформаційні технології в навчанні. К.: Видавнича група ВНУ, 2006 240 с.
4. Кирилов І.В. Інформаційні технології: теорія і практика К.: Центр, 2006. 128с.
5. Обухова Н. Сучасні інформаційні технології // Відкритий урок. 2011. №2. С. 22-23

Петрушенко Олександра Ігорівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Чортківського медичного фахового коледжу
chortkivmedcol@gmail.com

Юрчак Людмила Валеріївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Чортківського медичного фахового коледжу

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ WordArt ДЛЯ СТВОРЕННЯ ХМАР СЛІВ

Анотація. Усім нам відомо, що часто через великий обсяг навчального матеріалу студенти не в змозі систематизувати всю інформацію. Адже доводиться запам'ятовувати і різноманітні формули, і фахові терміни, і назви лікарських препаратів, і визначні дати, і винятки з правил тощо.

Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є технологія створення хмари слів (хмари тегів). Це візуальне відтворення слів, словосполучень чи чисел за відповідним принципом на єдиному спільному зображенні, що дає змогу привернути увагу до тексту за допомогою спеціальних ефектів. Візуальна картинка починає асоціюватися із сукупністю тегів, що значно полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Ключові слова: хмари слів (хмари тегів), Tagul, WordArt.

Робота над такими хмарами не потребує багато часу, а навчання робить більш ефективним. Можна пропонувати студентам створені викладачем хмари слів, але з великим задоволенням вони, готуючись до занять, самостійно їх створюють та захищають власні проекти.

Існує багато різноманітних сервісів для створення хмар слів. Одним із найпростіших і зручних у використанні є WordArt – безкоштовний англomовний сервіс, який було створено в 2009 році під назвою Tagul та перейменовано в 2017 році.

Сервіс WordArt дає можливість користувачу вибрати ті чи інші ключові слова до певної теми, подати їх у будь-якій кольоровій гамі, задати різне положення слів у хмарі за шаблоном. Можна зберегти хмару на свій комп'ютер, щоб використовувати надалі в навчальному процесі, або родрукувати її.

Платформа WordArt має багато переваг: бібліотека форм хмар нараховує близько 400 різноманітних шаблонів, які постійно оновлюються; текст для створення хмари можна додавати або вручну (окремі слова), або за посиланням; безкоштовні навчальні відеодемонстрації допомагають швидко розібратися з функціоналом сайту; широкий функціонал дозволяє змінювати численні параметри зображення (форма,

колір, шрифти, орієнтація тексту, анімація зображення та інші); безкоштовне скачування зображень стандартної якості у форматах JPG та PNG; особистий кабінет користувача, доступ до якого відкривається після реєстрації, відображає усі створені проекти, кожен з яких можна редагувати у будь-який час тощо.

Застосування сервісу WordArt доцільне на заняттях із будь-якої навчальної дисципліни. На літературі так доречно розглядати біографію письменника чи його творчість. На мові – вивчати винятки із правил чи пояснювати теоретичний матеріал. На культурології, географії чи історії – відображати імена видатних постатей, які жили в певний час, або дати, пов'язані з тією чи іншою подією. На заняттях із фахових дисциплін за допомогою такої демонстрації можна робити тематичні добірки до певних тем.

Використання яскравої графіки у вигляді хмар слів дозволяє зробити акценти на ключових моментах із теми, яка вивчається. Це, у свою чергу, сприяє переосмисленню та систематизації навчального матеріалу. До того ж, використання різних кольорів, шрифтів та форм хмар дає можливість студентам швидше опанувати новий матеріал завдяки активному залученню зорової пам'яті, а робота над створенням хмари слів – це і, крім того, розвиток творчих здібностей кожного.

Список використаних джерел:

1. Інтернет-ресурси для створення хмар слів власноруч. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-resursi-dlya-stvorennya-hmar-sliv-vlasnoruch> (Дата звернення 03.02.2021).
2. Створюємо хмарки слів. URL: http://zarlitslm.blogspot.com/p/blog-page_71.html (Дата звернення 03.02.2021).
3. Хмари слів як засіб візуалізації на уроках української мови і літератури. URL: <https://vseosvita.ua/library/hmari-sliv-ak-zasib-vizualizacii-na-urokah-ukrainskoi-movi-i-literaturi-240519.html> (Дата звернення 03.02.2021).

Попружна Олена Василівна,

викладач української мови та літератури

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»,

olenapopruzhnaya@gmail.com

КОМП'ЮТЕРНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЗАСОБИ І СПОСОБИ НОМІНАЦІЇ ТЕРМІНІВ

Анотація. Висвітлено основні способи номінації англomовної лексики фахівців у галузі комп'ютерних інформаційних технологій та відповідні способи номінації комп'ютерних термінів в українській мові (за професійним спрямуванням).

Ключові слова: комп'ютерна лексика, терміносистема, способи словотворення.

Актуальність дослідження комп'ютерної термінології зумовлена необхідністю з'ясування джерел її формування та визначення словотвірних особливостей комп'ютерної лексики, яка нині виходить за межі вузькогалузевого використання.

Отже, метою статті є спроба типологічного дослідження основних способів номінації англomовної лексики фахівців галузі комп'ютерних інформаційних технологій (надалі ІТ-фахівців) та визначення відповідних способів номінації комп'ютерних термінів в українській мові.

З-поміж основних способів утворення термінів науковці називають такі:

- спеціалізацію використання загальноживаних слів, які наповнюються специфічними значеннями;
- термінологічну деривацію, тобто використання засобів словотвору;
- запозичення з інших мов [1, с. 138].

Зауважимо, що англійській комп'ютерній лексиці притаманні перші два способи номінації. Щодо української мови, то тут ми спостерігаємо існування великої кількості запозичень з англійської мови, що пояснюється виникненням та розвитком високих технологій, передусім у Сполучених Штатах Америки.

Оскільки галузь комп'ютерних інформаційних технологій найбільш активно розвивається на сучасному етапі, то і лексика цієї галузі характеризується постійними змінами (як оновленням, так і виходом з ужитку певних лексичних одиниць). Зазначимо, що лексичні одиниці професійного мовлення ІТ-фахівців (терміни, професіоналізми, жаргонізми) не перебувають у статичному положенні, а динамічно взаємодіють. Значний обсяг термінів, які раніше були зрозумілі лише ІТ-фахівцям, переходить у категорію загальноживаних, що пояснюється великою популяризацією новітніх технологій і зацікавленістю ними широкого загалу населення. Доволі часто професіоналізми й жаргонізми втрачають своє ексцентричне забарвлення і входять до складу термінологічних галузевих словників як професійні терміни.

Поява нових технологічних пристроїв професійної діяльності ІТ-фахівців зумовлює виникнення нових виробничих процесів. Саме цим пояснюється функціонування великої кількості неологізмів у професійному мовленні ІТ-фахівців, що позначають науково-теоретичні поняття і потребують подальшого визначення на певному етапі розвитку галузі. Отже, лексичний неологізм входить до лексики професійного мовлення ІТ-фахівців у результаті відкриття нового концепту [2, с. 10].

Дослідження комп'ютерної лексики дало змогу простежити функціонування оказіоналізмів, значення яких залежить від контексту і поза його межами є незрозумілим. Залежно від певних умов оказіоналізми можуть лексикалізуватися, тобто ввійти до складу комп'ютерної лексики як неологізми або припинити своє існування. Розрізняємо три групи неологізмів:

- 1) власне неологізми (лексичні одиниці, які є новими за формою і змістом);
- 2) перенайменування (слова, нові за формою, але з уже відомим змістом);
- 3) переосмислення (лексичні одиниці, яким притаманна існуюча форма, але з новим змістом).

Джерелом появи неологізмів у мові є процес словотворення. З-поміж основних продуктивних типів словотворення комп'ютерної лексики виокремимо морфологічний (афіксація, словоскладання, конверсія, зворотний словотвір, скорочення, контамінація), синтаксичний і лексико-семантичний.

В обох мовах для номінації термінів ІТ-фахівців широко використовується словоскладання як об'єднання двох чи більше основ в одне слово-комполіт. За своєю семантичною мотивованістю такі терміни пов'язані зі словосполученнями, на базі яких вони створені. Основи комполітів несуть переважно денотативне значення, а їх сполучення дозволяє зосередити смисл фрази в одному слові.

Утворення термінів в українській мові з використанням способу словоскладання традиційно відбувається за допомогою з'єднувального голосного: автокадрування, багатокористувацький, внутрішньофреймовий (від англ. *intraframe*), мікрофільмування. Втім, нині під впливом іншомовних запозичень з'являється значна кількість комп'ютерних термінів з нульовим з'єднувальним елементом: блок-схема, тест-програма, нуль-модем.

Іншим способом словотворення професійної лексики ІТ-фахівців, характерним для англійської мови, є реверсія, або зворотний словотвір, тобто деривація термінів через усунення афіксів . [3, с. 179].

Виникнення нової форми слова, яка містить ознаки обох слів, що впливають одне на одне, є результатом контамінації. Наприклад (netiquette – мережевий етикет від net – мережа і etiquette – етикет).

Отже, на підставі аналізу комп'ютерної лексики та за результатами спостережень виявлено, що як англійська, так і українська комп'ютерна терміносистема є відкритою лексико-семантичною групою, що перебуває в динамічному розвитку й постійно поповнюється неологізмами для позначення нових реалій, які виникають під час професійної та наукової діяльності ІТ-фахівців. Зроблено висновок, що описані способи словотворення комп'ютерної лексики мають різну продуктивність в англійській і українській мовах.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі проведення навчальних занять для студентів закладів фахової передвищої освіти, а також для написання підручників і посібників та укладання словників для студентів та фахівців означеної галузі.

Список використаних джерел:

1. Кияк Т. Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження / Т. Р. Кияк // Іноземна філологія. — 2009. — Вип. 121. — Львів : ЛНУ імені І. Франка. 142 с.
2. Николаєва А. О. Структурно-семантична характеристика термінології програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації. Харків, 2002. 16 с.
3. Панько Т. Українське термінознавство / Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк. — Львів : Світ. — 1994. 216 с.

Римар Тетяна Василівна,
викладач української літератури, спеціаліст вищої категорії
Житомирський технологічний коледж
Київського національного університету
будівництва і архітектури,
rymarteching@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Методичні рекомендації викладачам ВНЗ I-II рівнів акредитації в організації й застосуванні на заняттях інформаційно-комунікаційних технологій під час викладання української літератури; наголошується на підготовці до занять викладачів-філологів з використання електронних засобів навчального призначення; розглянуто переваги технології дистанційного навчання.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, електронний засіб навчального призначення, технологія дистанційного навчання, система хмарних технологій Classroom, платформи Google Meet.

Основним завданням сучасної школи (освітніх закладів) є формування розвиненої, мислячої та соціоактивної особистості, здатної до вирішення питань політичного, соціального та економічного розвитку держави. Наразі розв'язання цих

завдань у сучасному інформаційному просторі неможливе без впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес освіти. Серед цих технологій однією з найрозповсюдженіших є використання інформаційно-комп'ютерних технологій, зокрема, враховуючи умови дистанційного навчання.

На сьогодні існує потреба у створенні якісного електронного засобу (програмного забезпечення) навчального призначення, який містить весь необхідний навчальний матеріал: лекції, семінари, завдання до самостійної роботи, фотогалерею, твори митців, блок контролю, що дозволить краще подати матеріал, особливо під час дистанційного навчання. Як зазначає, В. Лапінський, в цьому і полягає ефективність застосування ІКТ у вищій освіті. Тільки у разі існування відповідного якісного програмного забезпечення навчального призначення та його методично-спланованого використання зазначені технології дозволять підвищити та вдосконалити навчальний процес вищої та середньої школи [3, с. 489].

У час, коли суспільство стрімко розвивається та зростають обсяги інформації, оскільки годин на опрацювання деяких тем замало для оволодіння матеріалом і студенти мають опанувати матеріал за обмежений термін часу, особливого значення набувають нові й перспективні технології навчання, які працюють на підвищення творчої активності студента (перехід від позиції об'єкта навчання, отримувача готової навчальної інформації, до позиції активного суб'єкта навчання, який може самостійно здобувати необхідну інформацію, проаналізувати, дослідити поняття, явища тощо, сконструювати власні моделі виступів). Так, наприклад, це є методи створення презентацій, навчальних портфоліо, проведення заочних онлайн-екскурсій, інтерв'ю тощо. Така технічна обізнаність змушує студентів підвищувати свою пізнавальну активність під час вивчення життя і творчості поетів-письменників, розглянути твори за рахунок наочного матеріалу, особливо з використанням мультимедійних ефектів.

На сьогодні найдоцільнішою повз усі загальновідомі інноваційні форми і методи навчання є дистанційна технологія, яка дозволяє за умов віддаленості учасників навчання один від одного налагодити комунікацію між ними, процес передання й засвоєння знань, умінь, навичок та способів пізнавальної діяльності і є ефективним засобом організації самостійної роботи студентів. Як зазначає О.Кобилянський, збільшення обсягу самостійної роботи студентів з використанням інформаційних технологій призводить до розвинення у них навичок інформаційного пошуку, що допомагають майбутньому фахівцеві швидко та ефективно знаходити потрібну інформацію, у тому числі професійно-значущу, що підвищить конкурентноспроможність студента на ринку праці [2, с. 36].

Перевагами цієї технології є те, що кожен студент має можливість опрацювати матеріал в такому режимі та обсязі, які йому потрібні для засвоєння предмету; віртуальна відстань між студентом, навчальним закладом і викладачем, яка наразі не є перешкодою для ефективного освітнього процесу; однакові умови, в яких студенти знаходяться і мають повноцінний доступ до навчальної і довідкової інформації.

У зв'язку з необхідністю комунікації (зворотного зв'язку викладач-студент) під час дистанційного навчання в коледжі створено платформу хмарної технології Classroom, на якій кожен викладач має змогу створити особистий кабінет, який складається із власних папок та каталогів, з обмеженим доступом, тільки для здобувачів освіти академічної групи з тієї чи іншої дисципліни чи предмету, за

допомогою якої кожен викладач створює власну систему завдань, налагоджує по-своєму навчальний процес зі своєї дисципліни чи предмету, дотримуючись усіх норм освітнього процесу. Так, наприклад, у кабінеті "Українська література" створені класи практичних занять, де подано лекційний матеріал про життя і творчість поетів-письменників, створені тести Google Forms, проводяться онлайн-конференції (вебінари), демонстрація власних презентацій по темі за допомогою платформи Google Meet (без часових обмежень). Відразу можна оцінити роботу студентів по темі (як і під час занять офлайн): перевірка конспектів, тестових завдань, робота над аналізом змісту творів, перевірка віршів напам'ять тощо, надати консультації, переходити від однієї форми роботи до іншої, не виходячи з Класу. При цьому студенти володіють ситуацією освітнього процесу з предмету: автоматично отримують бали після виконання тієї чи іншої форми роботи, прозоро оцінюючи свою роботу і свої сподівання щодо рейтингового результату успішності.

Середовище Classroom (платформа Google Meet) дає змогу не тільки донести до студента навчальний матеріал, а й організувати зворотний зв'язок та забезпечити поетапний контроль знань, а відтак і ефективне засвоєння програми курсу з предмету "Українська література".

Тому, комп'ютер, на сьогодні для викладача, зокрема на заняттях філологічного циклу – це "помічник", "довідник", "співрозмовник", адже він виступає і джерелом інформації, і яскравим наочним посібником, і тренажером, і засобом діагностики та контролю.

Нові мультимедійні засоби, в яких використовується аудіовізуальний формат, дозволяють створити наразі активне кероване комунікативне середовище, в якому здійснюється навчання.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій (дистанційного навчання), зокрема за допомогою хмарних технологій Classroom (платформи Google Meet), сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, якісному опануванню ними предмету "Українська література", розвитку курсу мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Зимовець О.А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у контексті педагогічної інноватики: [Електронний ресурс] / О.А. Зимовець. – Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/2335/1/67.pdf>.
2. Кобилянський О.В. Особливості організації самостійної роботи. Освіта Донбасу, 2009. №5. С.34-42.
3. Лапінський В. Електронні засоби навчального призначення – світовий досвід й українська освіта. Вища освіта України, 2011. №3. С.487-495.
4. Скалій Л. Використання інформаційних технологій у формуванні професійної компетенції майбутнього вчителя-філолога. Літературознавство, 2003. №4. С.6-9.

Сидоріна Олена Вячеславівна,
кандидат мистецтвознавства,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ МОДЕЛІ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В МИСТЕЦЬКИХ ПАРАЛЕЛЯХ

Ключові слова: морально-етичні цінності, естетичний смак, міжмистецькі діалоги, культурно-мистецький контекст, інтермедіальність, художній простір.

Відповідно до концепції розвитку гуманітарної сфери України естетичні потреби молоді формуються як соціальна необхідність і визначаються як важливий аспект людської діяльності, спрямованої на самовдосконалення особистості й суспільства.

Проблема комплексного використання різних мистецтв (живопису, графіки, музики, театру, кіно, архітектури та ін.) у процесі вивчення літератури на сьогодні вже достатньо досліджена (О. Бандура, Н. Волошина, О. Мазуркевич, Л. Мірошніченко, Є. Пасічник, Г. Шевченко, С. Жила та ін.). Учені-методисти довели, що синтетичний характер художньої діяльності зумовлює таку ж нерозчленовану єдність освіти, виховання й навчання, під час якої формуються художньо-творчі здібності особистості. На думку багатьох науковців, за допомогою естетичного виховання в молоді розвивається орієнтація у світі естетичних вартостей і одночасно — здатність до естетичного сприймання й переживання, естетичний смак та ідеал, формуються морально-етичні цінності.

Українська література завжди відкрита до міжмистецьких діалогів, майстри слова моделюють власний художній світ не тільки відповідно до суспільно-ціннісних та морально-етичних орієнтирів, а й з урахуванням кольору, руху, форми, емоцій, що наближає літературу як вид мистецтва до інших складових культурно-мистецького контексту: живопису, музики, архітектури тощо.

Діалог різних мистецтв у системі єдиного художнього цілого окремого літературного твору стимулює до розв'язання багатьох питань, зокрема й щодо ідейного задуму майстра слова чи особливостей його стилю. У сфері інтермедіальності художній простір є одним із важливих чинників, що розкриває позиції літератури як найбільш універсального виду мистецтва, здатного конвертувати в слові інші його види, зокрема візуальні. На думку Н. Мочернюк, «інтермедіальність передбачає організацію тексту через взаємодію мов різних видів мистецтва й визначається як особливий спосіб організації тексту та специфічна методологія аналізу й окремого художнього твору, а також мови художньої культури в цілому» [3, с. 219].

Здійснивши комплексний аналіз сучасних програм і методик, виявивши особливості трансформації літературних образів у музичні, театральні, живописні, кінематографічні, пропонуємо в процесі вивчення української літератури використання нових розробок педагогічних технологій інтерпретацій літературних творів та моделей синтетичної взаємодії видів мистецтв.

Під час проведення лекційних та семінарських занять, аналізуючи лірику, прозу чи драму, вважаємо доцільним використання творів музики, живопису чи графіки тощо. Це зразки тих культурних явищ, що згадуються у художньому тексті або близькі за тематикою, образами чи ідейно-художнім навантаженням. Пропонуємо мистецькі

паралелі до деяких творів української літератури.

- Новели О. Кобилянської – музика Ф. Шопена.
- В. Підмогильний «Місто» – ілюстрації С. Боттічеллі до «Божественної комедії» Д. Аліг'єрі.
- І. Багряний «Тигролови» - М. Врубель «Царівна Лебідь» і «Демон».
- У. Самчук «Марія» - Леонардо да Вінчі «Мадонна з немовлям», ікона «Годувальниця», зразки українських ікон Божої Матері з Христом.
- О. Довженко «Зачарована Десна» - українські пейзажі А. Куїнджі, С. Васильківського та ін.
- В. Симоненко «Лебеді материнства» - картини М. Примаченко.
- Д. Павличко «Два кольори» - зразки української вишивки.
- Л. Костенко «Українське альфреско» - Т. Шевченко «Селянська родина», К. Білокур «Хата в Богданівці», «Жоржини».
- В. Стус «Як добре те, що смерті не боюсь я» - М. Ге «Розп'яття».

Розглянемо більш детально деякі з них.

Аналізуючи поезію «Лебеді материнства» В. Симоненка, викладач може використати репродукції картин української художниці М. Примаченко («Казкова птиця – павич», «Морська чайка у своєму гнізді», «Сороки-білобоки», «Українські танцюристи», «Пташка», «Жар-птиця у квітах»). У цих творах зображено казковий дивосвіт, що перегукується з художнім світом першої частини вірша В. Симоненка. Слід зазначити, що більш ефективним буде сприйняття, коли студенти самостійно зроблять висновки, що саме об'єднує поетичний і живописні твори майстрів - зображення світу безтурботного щасливого дитинства, сповненого батьківської любові, тепла й чарівності, що важливо для духовного становлення й виховання молодшої особистості на ранньому етапі життя.

У процесі вивчення роману І. Багряного «Тигролови» слід розглянути разом із студентами картини М. Врубеля «Царівна Лебідь» і «Демон», які згадуються українським письменником у розділі «Momento mori». Студенти повинні відшукати відповіді, чим Наталка, на думку автора роману, схожа з Царівною Лебідь? А Григорій Многогрішний нагадав І. Багряному Демона? Для цього потрібно знайти інформацію про художника М. Врубеля, його творчість в Україні, а також відомості щодо роботи майстра над полотнами «Царівна Лебідь» і «Демон». Порівнявши літературні й живописні образи, студенти мають узагальнити, що обох майстрів об'єднує прагнення відтворити спільну ідею – втілення сили духу, нескореності, протистояння будь-якій системі, що обмежує свободу й пізнання.

Під час аналізу роману «Місто» В. Підмогильного можна використати ілюстрації С. Боттічеллі до «Божественної комедії» Д. Аліг'єрі, оскільки нами виявлено низку алюзій у творі українського письменника на поему італійського майстра. Інтертекстуальність роману сприяє розкриттю ідейно-художнього задуму В. Підмогильного. Зокрема, місто у творі ототожнюється з дантівським пеклом, це не Київ чи Харків, а середовище, у якому активно діє пролетарська культура зі своєю ідеологією, винищуючи духовні цінності й загальнолюдські ідеали [5].

Отже, використання в процесі вивчення української літератури творів інших видів мистецтва сприяє емоційно-інтелектуальному заглибленню студентів у художню атмосферу літературного твору, дає змогу зародитися в їхньому мисленні ідейно-емоційних домінант, необхідних для подальшого самостійного опанування різних видів мистецтва. Як засоби емоційного впливу, твори мистецтва дають викладачеві унікальну можливість не лише керувати пізнавальною діяльністю студентів, а й

впливати на їх уяву. Тільки в цьому випадку ознайомлення з мистецтвом набуває катарсичного характеру, стає джерелом щирих переживань і дає насолоду, залучає до інтелектуальних вершин людського розуму, активізує творчі потенції студентів.

Список використаних джерел:

1. Жила С.О. Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом: Посібник для вчителя. Чернігів: РВК Деснянська правда, 2000. 176 с.
2. Жила С.О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія. Чернігів: РВК Деснянська правда, 2004. 360 с.
3. Мочернюк Н.Д. Художній простір у контексті інтермедіальності. Питання літературознавства, 2013 Вип. 87. С. 219-229. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326441779.pdf> (Дата звернення 21.01.2021).
4. Роменець В.А. Психологія творчості: Навч. посібник. - К.: Вища шк., 1971. 288 с.
5. Сидоріна О.В. Алюзії в романі В. Підмогильного "Місто" на "Божественну комедію" Данте Аліг'єрі. Українська мова і література в школі : науково-методичний журнал, 2018. N 5. С. 19-23.

Суліменко Наталія Миколаївна,
викладач вищої категорії ВСП
«Бобровицький фаховий коледж
імені О.Майнової Національного університету
біоресурсів і природокористування України»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Сучасний період розвитку суспільства потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Так як викладач відіграє в цьому процесі одну із головних ролей, то він повинен усвідомлювати низку завдань, які перед ним поставили.

На мою думку, найефективнішим засобом розвитку творчої особистості є інноваційні технології навчання. Саме такий підхід забезпечує позитивну атмосферу в колективі, створює відчуття рівного серед рівних; забезпечує усвідомлення особистістю цінностей колективно зроблених умовиводів. Це формує внутрішню мотивацію до навчання та спонукає до саморозвитку та самостереження.

У педагогіці нововведення означає включення нового в мету й зміст заняття, сучасні методи та форми навчання й виховання, створення колективної роботи викладача і студента, нові погляди на навчання й на весь освітній процес у цілому. Інновації самі не народжуються, вони виникають як результат наукових пошуків, спроб, досліджень, передового педагогічного досвіду та експериментів. Варто зазначити, що класичні та сучасні методи й технології навчання існували й існують в постійному взаємозв'язку й доповнюють один одного.

Інноваційний підхід до навчання дозволяє здійснювати навчальний процес так, щоб від заняття отримували задоволення, формувався інтерес до предмету. Інноваційні технології дозволяють здійснити одну з основних цілей навчання української мови та літератури - дати можливість перейти від вивчення предмета до сприйняття його як засобу спілкування і мислення, а навчально-пізнавальну діяльність перевести на новий творчий рівень. Сучасний урок повинен бути творчим, зрозумілим, цікавим, доступним і нестандартним. Щоб досягти поставленої мети, викладач зобов'язаний мати

однодумців - своїх студентів. Без цього освітній процес не буде повноцінним. Ми повинні розуміти, відчувати один одного, тільки так можна вибудувати сучасне заняття. Кожне заняття відрізняється насиченістю навчального матеріалу, інформативністю, доступністю знань, майстерністю їх використання. Якщо студенти працюють протягом усього заняття, не відчуваючи втоми і з великим інтересом, - це винагорода для професіонала своєї справи.

Треба використовувати такі інноваційні методичні прийоми, які спонукають студента до роздумів і пошуків, створюють проблемні ситуації, щоб студенти думали, аналізували, оцінювали й робили свої висновки. Який викладач не мріє про те, щоб студенти на його занятті працювали старанно й творчо, із задоволенням і радістю вивчали предмет. І це не випадково. Саме цій меті - вихованню творчої і активної особистості, яка вміє вчитися, вдосконалюватися самостійно, креативно розвиватися, неординарно мислити - підпорядковані завдання сучасної освіти.

Необхідною умовою якісного заняття є мотивація, демонстрація студентам, де і в якій ситуації можна використовувати набуті знання, своєчасне оцінювання отриманих знань. При вивченні нових тем з української мови та літератури слід створювати проблемну ситуацію, висловлювати кілька точок зору, і шляхом аналізу та дослідження запропонованого матеріалу разом з аудиторією зробити правильні висновки. Це і є успішним мотиваційним моментом. Особливістю викладацької роботи є вміння працювати зі студентами, котрі мають різну підготовку та неоднакові здібності. Тому немає заняття, на якому б не було організовано парну, групову та індивідуальну роботу. Часто студенти отримують індивідуальні завдання, завдання різних рівнів складності. Аналогічно диференціюються і домашні завдання як і з української мови, так і з літератури. Іноді доцільно застосовувати створення студентами міні-проектів з певної теми. Так, наприклад, на уроці української літератури створюємо проект за творчістю Лесі Українки «Для гордої і владної душі життя і воля – на горі високій» (тема проекту оголошується заздалегідь), де студенти складають і подають матеріал про життя і творчість письменниці, ілюстрації до її віршів, вислови відомих людей, які стосуються життя поетеси, притчі, легенди, що стосуються цієї важливої теми тощо, а далі все це оформлюється в проект. Головною метою викладача є творче використання навчального матеріалу і разом з тим створення ситуації успіху. обов'язковими є вироблення таких умінь у студентів, як уміння аналізувати і мовний, і літературний матеріал, робити висновки, узагальнювати, проводити паралелі з життям, ґрунтуючись на знаннях програмних літературних текстів.

Інноваційні технології навчання сприяють розвитку ініціативи, незалежності, творчості, уяви, самодисципліни, співпраці, спонукають студентів діяти спільно, формулювати свої думки, розкривати почуття, брати на себе відповідальність за навчання і розвивати бажання навчатися.

Кожному педагогові у своїй діяльності потрібно віддавати перевагу тим сучасним технологіям, які допомагають оживити заняття, надати емоційне забарвлення, допомагають виховувати патріотизм, толерантність; зацікавлюють кожного студента поєднувати теорію з практикою, потрібною для життя в цілому.

На заняттях української літератури студентам подобається працювати зі щоденником подвійних записів, де зліва в колонці виписують цитату, а справа її коментують і висловлюють свої почуття. Щоб цікавіше і різноманітніше перевіряти домашнє завдання, можна запропонувати студентам різноманітні літературні диктанти (хронологічні, географічні, асоціативні, теоретичні, бліц-диктанти, історичні, логічні,

графічні), клоуз-тести з певних тем з української мови та літератури, складання тестів тощо.

Сьогодні основним в педагогічній практиці є забезпечення якості знань студентів. Допомагають у цьому інноваційні педагогічні технології та вміння викладача здійснити та скерувати свою роботу на швидке застосування нових педагогічних ідей, технологій навчання і виховання. Добре організований метод «Передбачення» допомагає студентам уважно читати текст, нестандартно відповідати на питання.

Узагальнюючи, можна сказати, що впровадження інноваційних методів значно покращує якість подачі навчального матеріалу й результативність його засвоєння студентами, збагачує зміст освітнього процесу, підвищує мотивацію до вивчення української мови та літератури, створює умови для більш тісного партнерства між вчителями та учнями.

Список використаних джерел:

1. Голобородько Я. Ю., Щербакова Н. В. Інтерактивне навчання на уроках української мови та літератури // Посібник - Х.: Основа, 2007.
2. Житник Б. О. Форми і методи навчання // Методичний посібник - Х.: 2005.
3. Задорожня Н. О., Жарска Л. М. Сучасний урок. Інтерактивні технології на уроках // Посібник-Т.: «Мандрівець». 2011.
4. Пометун О.П. Сучасний урок // Інтерактивні технології навчання// Науково-методичний посібник - К.: "А.С.К.", 2005.

Ткаченко Валентина Миколаївна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Козуб Катерина Іванівна,

спеціаліст першої категорії

Харківського фахового коледжу харчової промисловості

Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка,

kozub.katya.1989@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглянуто сутність та зміст інформаційних технологій, ефективність їх використання під час дистанційного та змішаного навчання. Зміни, які відбулися в освітній інформаційній структурі сучасного суспільства, зумовлюють актуальність статті, адже дистанційне та змішане навчання сьогодні є особливо затребуваними у сфері підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: інформаційні технології, змішане навчання, дистанційне навчання, онлайн, офлайн, освітні платформи.

Освіта повинна орієнтуватись на різноманітні інноваційні педагогічні технології, які формують у студентів уміння та навички оперувати і управляти інформацією, швидко ухвалювати рішення, вчитися відповідно до вимог сучасних реалій, пристосовуватись до потреб ринку праці, тобто формувати необхідні компетенції. Одним з видів інновацій в організації сучасної освіти є введення дистанційного навчання

Інциденти 2020 року привернули увагу всього суспільства до технологій дистанційного та змішаного навчання. Пандемія COVID-19 зробила неможливим на деякий час звичке для всіх очне навчання, з'явилась потреба у новій формі організації освітнього середовища, яка б враховувала індивідуальні потреби кожного здобувача освіти шляхом поєднання онлайн та оф-лайн навчання у один ланцюжок, саме тому дистанційна та змішана форми навчання стали необхідними в системі освіти, адже взаємодія викладача й студента відбувається частково або повністю у віртуальному просторі: обоє вони перебувають за своїми комп'ютерами й спілкуються за допомогою Інтернету.

Дистанційне навчання – одна із форм навчання, яка з'явилася й модернізувалася разом із розвитком інтернет-технологій, і нині має зрозумілі характерні ознаки, принципи та деякі методичні напрацювання. Сьогодні методика проведення дистанційних занять ще перебуває на етапі становлення, а особливості дистанційного навчання стали вагомими викликами для системи освіти загалом.

Використання інформаційних технологій на заняттях української мови та літератури під час дистанційного та змішаного навчання дає змогу викладачу створити умови для рівного доступу до якісної освіти; поширити обсяг освітніх послуг, використовуючи радіо, телебачення, інтернет-ресурси; надавати студентам різнорівневу навчальну інформацію; підвищити інформаційну компетентність студентів, а також мотивувати студентів вивчати мову і літературу з цікавістю, ефективно і креативно. Саме інформаційні технології дають можливість значно підвищити ефективність навчання, адже вони забезпечують простий і швидкий доступ до навчальної інформації.

Дистанційне навчання може проводитися у двох формах: онлайн і офлайн. Заняття онлайн – обмін інформацією в режимі прямої трансляції. Для цієї форми навчання можна використати платформи Skype, Zoom, Gmail Meet.

Заняття офлайн можна здійснити в таких формах: надіслати завдання з відповідної теми з української мови та літератури для самостійної роботи студентів у створених класах, наприклад на освітніх платформах Google Classroom або „Всеосвіта”, де викладач створює публікації, прикріплює завдання, посилання на інтернет-джерела, які сприятимуть засвоєнню програмового матеріалу; розміщує мультимедійні матеріали, скріпи підручників, які допоможуть студентам у вивченні певної теми. Обов'язково потрібно обрати інструмент взаємодії зі студентами (наприклад, групи у Viber, Telegram, Facebook), налагодити зворотний зв'язок за допомогою мобільних додатків, соціальних мереж або електронних поштових скриньок.

За умов змішаного навчання у викладанні української мови та літератури доречним є метод «перевернутий клас». Студентам можна запропонувати вдома переглянути відеолекцію, а потім виконати тест на усвідомлення переглянутого (наприклад, на освітній платформі Classtime), а прийшовши до навчального закладу, вони із викладачем розглядають питання, які з'явилися під час перегляду, можна запропонувати виконати завдання, що вимагають роботи в парах і групах, щоб закріпити вивчений матеріал. Відтак, опрацювавши теоретичний матеріал самостійно вдома, студент приходить на заняття підготовленим і мотивованим.

Отже, інформаційні технології дають нові можливості при вивченні української мови та літератури, адже вони допомагають пристосувати процес навчання та оцінювання відповідно до індивідуальних особливостей кожного студента. Під час дистанційного та змішаного навчання здобувачі освіти отримують позитивний

навчального досвід при індивідуальній роботі, а також під час спільного навчання у віртуальному класі, що призводить до відчуття позитивного наслідку роботи. На основі викладеного вище можна стверджувати, що потрібно приділяти більше уваги використанню інформаційних технологій у процесі викладання української мови та літератури заради підвищення ефективності освітнього процесу, посилення засвоюваності навчального матеріалу студентами.

Список використаних джерел:

1. Ісак О. Застосування нових інформаційних технологій в системі вищої освіти: переваги та недоліки. Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. 2010. №6. С. 118-130.
2. Лапінський В. Електронні засоби навчального призначення –світовий досвід й українська освіта. Вища освіта України. 2011. №3. С. 487-495.
3. Чернуха Н.М., Івашко Л.М., Пантюхін В.О. Дистанційне навчання як нова інформаційна технологія в освіті. Освіта Донбасу. 2009. №5. С. 5-9.

Olena Trusevych

College of Transport and Computer Technologies
Chernihiv Polytechnic National University

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN ENGLISH LEARNING ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Key words: information technology, ICT, learning English

Rapid development of recent information technology has reached almost every aspect of human life. It can be seen from the usage of information technology which can be easily accessed by almost anyone. The most obvious development is the internet. Internet has made the world smaller. We can reach anyone in the other part of the world in no time and interact (through text, audio, or video) with them in real time.

The use of information technology has also reached the field of education. There are a lot of resources and tools which can be used for educational purposes. In general, the use of technology gives a new dimension and atmosphere to the students. It makes them excited and curious of the subject. The use of technology can also promote student's motivation towards learning process.[1]

Technology has accompanied the process of language teaching and learning for many years. Cassette players and television were traditional primitive technological tools, which were used in language classes as pedagogical aids. Today, when we think about technology, the first teaching aid that appears in our vision is the computer. Likewise, in the field of English language teaching, computer is a good teaching aid, especially since it has been complemented with the connection to the Internet.[2]

During the last two decades, the integration of ICT in language education has become a major interest of topic in language educational realm. Information and Communication Technologies (ICTs) can be regarded as a new model of teaching and learning. The use of ICT as a teaching tool emphasizes obtaining, analysing and organizing information, by this way giving chance students to get in touch with different kinds of media.

The term 'ICT' is defined as “forms of technology used for creating, displaying, storing, manipulating, and exchanging information” (Meleisea, 2007, cited in Nguyen, Williams &

Nguyen, 2012, p.3). This definition seems to be general; thus, within the scope of the current study, ICT specifically refers to computer-based technologies such as desktops, laptops, tablets, smartphones, and software and internet-based technologies including email, websites, and social networking sites for the purpose of English teaching and learning (Davies & Hewer, 2009).[3]

With the use of ICT there is a two-way exchange of knowledge between home and school/college. The teacher abides key to the successful use of ICT for learning.

The internet offers the best way to learn language other than immersion in an English speaking milieu. The student's relationship with websites is more noticeable than with print based text. Internet users may return to sites frequently or use internet for interaction to share their information and ideas. Digital technology is rapidly used by pupils and teachers not only in the classroom but also in the personal life.

The internet saves our time and energy. We can learn English lessons through internet without the need of travelling and without the need of leaving home or bedroom. With internet students can learn English anywhere at any time and whenever they want. The internet offers instant feedback to the learners which enhance the learning experience of the students.

Webinar is the best example for online learning. Webinar is an interactive seminar conducted via the World Wide Web. Usually a live presentation, lecture or work-shop that , happens in real time as users participate through chatting, video-chatting, file-sharing or asking questions with a microphone. Webinars are more helpful in learning grammar.

Mobile Apps.Mobile digital devices like laptops, iPods, tablets, smart phones have made English language learning easier .At present there are so many apps available in the App store and Play store(Android) markets. These apps furnish students with quizzes, games, dictionaries, Podcasts and tests. Simultaneously teachers can now constitute the "gasification" element into their teaching which put out interest in the students for a given topic. Mobile apps can perform as a personal 24/7 English language teacher.

Audio-visual aids (AVA).In the 21st century the use of AVA has become inevitable. It has started a new genre in the field of teaching and learning language. Apart from traditional teaching teachers must adopt the topical and innovative teaching techniques.

- 1 The use of AVA makes the students active.
- 2 Students can get rid off their boredom and dullness in the class.
- 3 Provide attentiveness and enthusiasm.
4. They help to nurture the power of surveillance and independent judgment.
5. They give clarification about the content in the text book.

Film projector.Knowledge acquired through films has a lasting effect. We can project some educational films, dramas etc. This can develop the listening and speaking skills of the students.

Tape-recorder/gramophone. This is useful for teaching pronunciation, stress and intonation. Recorded information can be reproduced in the classroom. It gives a chance to the students to develop interest towards pronunciation. It helps the students to test their speaking skills.

Television. The most efficient medium for teaching is television. The television appeals both to the ears and eyes. We can record some language teaching programmers in CD or Cassettes and can telecast them. This shows significant impact on the minds of the students.Radio and television give us the experience of real world into the classroom. Here teaching is very active process. Television is a companion, entertainer and instructor.[4]

Список використаних джерел:

1. <https://journals.telkomuniversity.ac.id/knip/article/download/585/444>
2. <https://sites.google.com/site/journaloftechnologyforeit/archive/january-2013-no-4/7-technology-to-support-english-language>
3. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1143398.pdf>
4. <https://www.ijser.org/researchpaper/THE-ROLE-OF-ICT-IN-ENGLISH-LANGUAGE-TEACHING-AND-LEARNING.pdf>

Харитюк Інна Володимирівна,
викладач української мови та літератури
Коростишівського педагогічного фахового коледжу
імені І. Я. Франка
Житомирської обласної ради,
inna5983@ukr.net

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглянуто перспективи застосування хмарних технологій на заняттях української мови та літератури; розкрито методика вивчення української мови і літератури з використанням хмарних технологій; визначено термін «хмарні технології»; окреслено переваги використання хмарних технологій в період дистанційного навчання; розкрито зміст основних Інтернет-сервісів.

Ключові слова: дистанційне освіта, викладач-словесник, хмарні технології, освітній процес, сервіси.

Дистанційна освіта – це нова форма організації освітнього процесу, що базується на принципах самостійної діяльності студентів. Середовище такого навчання характеризується тим, що часто студенти з різних причин віддалені від викладача в просторі або часі, проте мають можливість у будь-яку хвилину підтримувати зв'язок із педагогом, користуючись досягненнями сучасних інформаційних технологій.

Організації дистанційного навчання української мови та літератури властиві багато способів, з-поміж яких словесник може обирати чи поєднувати ті, що відповідають технічному забезпеченню учасників освітнього процесу, а головне – основній меті вивчення цих предметів: формувати компетентного мовця, національно свідому, духовно багату мовну особистість та сприяти плеканню ціннісного ставлення до того, що відбувається навколо [1, с. 2].

Сучасний педагог незалежно від того, як відбувається процес навчання повинен майстерно володіти різноманітними інформаційними технологіями, вміти зацікавити, креативно подати навчальний матеріал, спонукати до чогось нового й корисного, творчого й пізнавального. Одним із засобів стимулювання самоосвіти, самовдосконалення студентів та викладача-словесника є використання освітніх хмарних технологій.

Упровадження хмарних технологій на заняттях української мови та літератури – це використання не тільки нових технічних засобів, а й інноваційних форм і методів навчання, за яких студенти активно, із цікавістю і захопленням працюють на занятті, бачать плоди власної праці й можуть їх оцінити. Одним із найпопулярніших сервісів є WordArt, а саме: створення хмаринок слів.

Хмара – це деякий центр, сервер або їх мережа, де зберігаються дані та програми, що з'єднуються з користувачами через Інтернет. Загальною перевагою для всіх користувачів хмарних технологій є те, що отримати доступ до «хмари» можна не лише з ПК чи ноутбука, але також з нетбука, смартфона, планшета, тому що головною вимогою для доступу є наявність Інтернету, а для роботи програмного забезпечення «хмари» використовуються потужності віддаленого серверу; споживачі використовують програми без їх установки. Слід зазначити, що доступ до хмари можуть мати одночасно тисячі людей, що мають права доступу [3, с. 14]

Впровадженню хмарних технологій викладачем-словесником сприяє сервіс Google, а саме: GoogleDrive – безкоштовне хмарне сховище даних, сумісне з Диском, Google Фото, Gmail-пошта. Форми Google є відмінними помічниками педагога, які дозволяють створювати і проводити вікторини, опитування, тести, анкети. Всі результати упорядковані в електронній таблиці, яку з легкістю можна скачати чи дивитися онлайн. Робота з Google Формами може бути як фронтальною, так і індивідуальною, тому підходить і для дистанційного навчання [2, с. 21].

Використання «хмаринок слів» можливе на всіх етапах заняття. Найбільшу ефективність цей інструмент виявляє при роботі з текстом та опорними словами. Одним з мало досліджених, але дуже цікавих методичних прийомів є використання хмарини слів для аналізу тексту. Не секрет, що сучасна молодь мало читає. Через те поверхово сприймає художні твори, не заглиблюються в їх зміст. Прищепити студентові смак до художнього слова – найперше завдання викладача-словесника [1, с. 2].

Другим перспективним напрямом використання хмарин слів є створення добірок опорних слів. Тут можливі різноманітні варіанти завдань. Наприклад, використання хмарин слів для роботи з підручником. Дуже корисна вправа для вивчення біографії письменника. Доречно її проводити для перевірки вже вивченого матеріалу. Студент, використовуючи опорні слова, складає зв'язну розповідь про митця, спираючись на текст підручника. Завдання такого типу розвиває навички швидкого перегляду тексту, знаходження в ньому потрібної інформації. Важливим є і саме зв'язне висловлювання, фактично це стислий переказ за опорними словами. Причому, якщо некритично переписувати речення з підручника, зв'язного тексту не вийде, тому необхідно вміти будувати власний текст. Другий варіант цього завдання: запропонувати скласти власну хмарину слів на основі прочитаного [1, с. 4].

Цікавими та продуктивними є вправи на конструювання речень. Це можуть бути як звичайні речення, так і теми заняття, епіграфи, правила тощо. Або ж завдання для різноманітної словникової роботи: на повторення термінів, орфограм, винятків тощо.

Отже, технології, пов'язані з хмарами слів, дозволяють створити різні типи завдань: від головоломок до серйозних вправ. Вони добре поєднуються з традиційними методами навчання, активізують пізнавальні здібності студентів та відіграють важливе значення в методиці сучасних занять з української мови та літератури.

Список використаних джерел:

1. Петрачкова С. О. Хмарні технології на уроках української мови та літератури: від теорії до практики. URL: <https://naurok.com.ua/hmarni-tehnologi-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-vid-teori-do-praktiki-200967.html> (Дата звернення: 27.01.2021).
2. Хмарні технології навчання як інструмент модернізації викладача. URL: <https://sway.com/s/4KJrqUIQeP3ZitrL/embed> (Last accessed: 27.01.2021).
3. Хмарні сервіси мережі Інтернет: можливості та перспективи в роботі педагога. URL: http://zippo.net.ua/index.php?page_id=720 (Дата звернення: 27.01.2021)

Хоменко Олеся Михайлівна,
викладач вищої категорії
Остерського коледжу будівництва та дизайну,
college-oster@ukr.net

РОЛЬ І МІСЦЕ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Використання новітніх інформаційних технологій у викладанні є одним з важливих аспектів у процесі вивчення української мови. У статті наголошується на необхідності раціонального поєднання традиційних освітніх технологій і сучасних ІКТ. Наводяться приклади використання ІКТ у навчальному процесі. Підкреслюється доцільність автоматизованого контролю знань студентів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, традиційні освітні технології, інтерактивність, інтернет-ресурс, гіпертекст

Одним з пріоритетних напрямків інформатизації суспільства є процес інформатизації освіти, який передбачає широке використання інформаційних технологій навчання як першооснови глобальної раціоналізації інтелектуальної діяльності людини .

Використання ІКТ в навчальному процесі сприяє підвищенню якості освіти, тобто вирішенню однієї з нагальних проблем для сучасного суспільства.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед усіма типами навчальних закладів завдання підготовки випускників, здатних: гнучко адаптуватися у мінливих життєвих ситуаціях; самостійно критично мислити; грамотно працювати з інформацією; бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах; самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

Сьогодні існує велика різноманітність мультимедійних навчальних програм і курсів для вивчення дисциплін філологічного циклу. Робота з цими програмами дозволяє студенту краще зрозуміти запропоновані теми і проконтролювати свої знання. Інформаційні технології не тільки полегшують доступ до інформації і відкривають можливості варіативності навчальної діяльності, її індивідуалізації та диференціації, але і дозволяють по-новому організувати взаємодію всіх суб'єктів навчання, побудувати освітню систему, в якій здобувач освіти був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності.

Вивчення філологічних дисциплін в даний час пов'язане з цілим рядом особливостей, якщо не сказати труднощів розвитку освіти. Застосування ІКТ заняттях мови дає можливість викладачеві скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити здобуті знання в інтерактивному режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати весь потенціал особистості : пізнавальний, морально-етичний, творчий, комунікативний і естетичний , сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури студентів, робить заняття яскравими та цікавими.

Демонстраційні комп'ютерні програми дозволяють наочно представити новий навчальний матеріал.

Інформаційно-навчальні програми використовуються для формування основних понять, відпрацювання основних умінь і навичок шляхом їх активного застосування в різних навчальних ситуаціях.

Контролюючі програми дозволяють оцінити знання і уміння кожного студента в групі, а методи тестування постійно удосконалюються. Поточна оцінка знань дозволяє швидко і якісно отримати об'єктивну інформацію про рівень підготовки студента. Контроль знань за допомогою засобів ІКТ полегшує перевірку знань групи студентів, до того ж автоматизований контроль відрізняється повнотою охоплення матеріалу і виключає будь-яку суб'єктивність оцінки.

Можливості комп'ютерної техніки в навчанні найбільш повно реалізуються в електронних підручниках і цілісних комп'ютерних курсах, проектування і використання яких сьогодні є одним із головних напрямків оптимізації та інтенсифікації філологічної освіти. Як будь-яка навчальна комп'ютерна програма, електронний підручник є інтерактивним, його зміст реалізується на базі гіпертексту і мультимедіа, він може включати в себе різні підпрограми, у тому числі контролюючого або ігрового характеру. Однією з переваг використання електронних навчальних посібників є те, що студент може знайомитися з навчальними матеріалами не тільки в передбачені розкладом години занять, але й у зручній для нього час, що досить актуально в умовах дистанційного навчання. Він може повертатися до необхідної теми стільки разів, скільки йому буде потрібно. Використання електронного підручника при самостійній підготовці студентів полегшує варіативність та індивідуалізацію навчання, а також сприяє розвитку їх пізнавальної активності.

Велике значення має можливість вибору будь-якої інформації з великого інформаційного ресурсу і різних режимів роботи. На всіх етапах навчання мови можуть бути використані матеріали ресурсів Інтернет, який відіграє особливо важливу роль під час організації самостійної роботи студентів. Мережа Інтернет – це неосяжне джерело ресурсів для вивчення мови. Інтернет надає величезне інформаційне поле, що містить найрізноманітнішу інформацію, і, що дуже важливо, різні засоби пошуків і сприйняття інформації: графіку, звук, відео. Крім того інтернет-ресурси потрібні для отримання нової, автентичної інформації, для перевірки рівня знань студентів і, звичайно, для створення справжнього мовного середовища (в умовах телекомунікаційних проектів, аудіо- і відеоконференцій), що сприяє виникненню природної потреби у спілкуванні державною мовою і, відповідно, підвищенню мотивації у вивченні мови. Суттєвим критерієм при відборі матеріалу є також його актуальність, ступінь новизни, адаптація до підібраної інформації.

Отже, навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій - це рівнева диференціація, тому що в умовах цієї технології здобувач освіти має право на вибір змісту своєї освіти, рівня засвоєння. При цьому діяльність викладача повинна забезпечити можливість кожному студенту опанувати знаннями на обов'язковому або більш високому рівні.

Застосування інформаційних технологій на уроках і в позаурочній діяльності розширює можливості творчості, підвищує інтерес до предмета, стимулює освоєння знань, що веде до інтенсифікації процесу навчання.

Тому використання засобів ІКТ при навчанні мови дає можливість створення індивідуальної освітньої траєкторії. При розробці електронно-освітніх ресурсів для самостійної роботи студентів, доцільно передбачити ступенів труднощів і складності підбраного матеріалу, наявність процедур для полегшення процесів узагальнення, наявність узагальнюючих схем, супровід теоретичних описів практичними прикладами

і гіперпосиланнями на відповідні ресурси, опис зв'язку навчального матеріалу з додатковими дидактичними ресурсами .

Перспективою подальших досліджень є проведення експериментальних досліджень практичного застосування різних типів ІКТ у процесі навчання філологічних дисциплін з метою обрання найбільш ефективних з них.

Список використаних джерел:

- 1.Зиньковська З.О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання // Класному керівнику для роботи – 2013. – № 7(55). – с. 6-12.
- 2.Романовська А.І. Інтеграція педагогічних технологій на уроках словесності: активізація творчого потенціалу учня/А. І. Романовська // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. –№26.
3. Пентилюк М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. // Дивослово. – 2004.
4. Кушнарченко Н. Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови та літератури як засіб активізації пізнавальної діяльності школярів [Електронний ресурс]

Швець Ірина Євгенівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Чортківський медичний фаховий коледж
chortkivmedcol@gmail.com

Кухарчук Наталія Володимирівна,
викладач першої категорії,
Чортківський медичний фаховий коледж
chortkivmedcol@gmail.com

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. В умовах протидії розповсюдженню коронавірусу було введено карантин на території України. На вимогу виконання постанови Кабінету Міністрів України керівництвом Чортківського медичного фахового коледжу переведено навчальний процес у дистанційну форму. Завдяки наявності значного обсягу навчальних матеріалів навчання студентів продовжили в онлайн-режимі.

Ключові слова: дистанційне навчання, платформа Zoom, платформа Moodle, студенти-фармацевти.

Унаслідок введення карантину на довготривалий період через глобальну світову проблему – Covid-19, багатьом навчальним закладам довелося проводити заняття в дистанційному режимі. Дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників навчального процесу та поставило викладачів і студентів перед непростим завданням: як організувати навчання в умовах карантину. Академічна свобода дозволила обрати найбільш оптимальну платформу, програму та цифровий ресурс.

Для викладачів та студентів Чортківського медичного фахового коледжу така ситуація не стала критичною, тому що дистанційна форма навчання в закладі впроваджена давно, адже серед великої кількості студентів денної форми ми навчаємо фармацевтів і на заочній формі. Для студентів-заочників така система навчання виявилася найефективнішою, бо вони мають можливість поєднати роботу та навчання.

До карантину дистанційна освіта була лише допоміжною формою, а в період карантинних обмежень, на якийсь час, вона перетворилася на класичну форму здобуття освіти. Так, необхідно було перелаштуватися, це вимагало більше часу від викладачів, але спільними зусиллями ми пережили цей період, успішно провели перевідні іспити, а також державну атестацію випускників.

Для проведення дистанційних занять і організації роботи педагогічного колективу в коледжі ми обрали зручний та простий у використанні сервіс онлайн-зустрічей та конференцій - Zoom. Ця платформа має ряд переконливих переваг, зокрема:

- у студентів і викладачів є доступ до демонстраційних екранів один одного;
- завдяки відео- і аудіозв'язку студенти і викладачі спілкуються між собою;
- простота підключення та реєстрації.

Ще одна платформа, яку ми використовуємо для навчання студентів денної і заочної форм, – це СДО Moodle, яка виявилася дуже ефективною. Увесь матеріал у Moodle структурований і дозволяє використовувати широкий набір інструментів для освітньої взаємодії викладача та студентів. Зокрема, надає можливість подання навчального матеріалу у різних форматах (текст, презентація, відеоматеріал, вебсторінка); здійснення тестування та опитування студентів з використанням запитань закритого (множинний вибір правильної відповіді та зіставлення) і відкритого типу; виконання завдань студентами з можливістю пересилання відповідних файлів. Крім того, система має широкий спектр інструментів моніторингу навчальної діяльності студентів. Наприклад, щодо загального часу роботи студента з конкретним навчальним курсом, відповідними темами або складовими елементами навчального матеріалу, успішності студента або групи в процесі виконання тестових завдань тощо.

Технології дистанційного навчання використовуються не лише під час проведення навчальних занять у синхронному режимі (лекцій, семінарів, практичних занять, лабораторних занять, консультацій та ін.) але і асинхронно під час організації самостійної роботи, виконання домашніх контрольних робіт, підготовки до іспитів.

Отже, дистанційне навчання претендує на особливу форму навчання (поряд з очною та заочною). Ми переконалися в беззаперечних перевагах дистанційного навчання, серед яких можна виділити наступні:

- вільний доступ до навчання з будь-якого місця, де є інтернет, досить багато онлайн-платформ пропонують останнім часом безкоштовний доступ до своїх курсів, бібліотек, відеолекцій, студент може навчатися в будь-якому зручному для нього місці;
- гнучкість та адаптивність, курс можливо коректувати, змінювати, додавати новітню інформацію, адаптувати до вимог студентів та ринку праці;
- можливість навчання в зручний для студента час, у комфортній обстановці: у студента є доступ до курсу в режимі 24/7, значна частина матеріалу може бути використана і в офлайн-форматі;
- можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності (студенти денної і заочної форми поєднують навчання);
- зниження загальних витрат на навчання (переїзд, харчування, комунальні витрати та ін.);
- індивідуальний підхід до кожного студента: сучасні методи та форми дистанційної освіти дозволяють безпосередньо контактувати студенту з викладачем за допомогою різноманітних інструментів дистанційної освіти, що не завжди є можливим при використанні традиційної освіти, коли викладач, читаючи лекцію у великій аудиторії на 100 і більше студентів, фізично не має можливості приділити увагу

кожному з них; при дистанційному навчанні викладач може використовувати різноманітні види зворотного зв'язку з кожним студентом;

- зручність для викладачів: вони можуть більше часу приділяти безпосередньо процесу навчання, наповненню дистанційного контенту, крім того, працювати у звичній домашній обстановці значно комфортніше.

Проте, система дистанційного навчання має і недоліки. По-перше, для успішної корекції навчання та адекватного оцінювання важливо мати безпосередній контакт із здобувачем. Крім того, неможливо точно перевірити, чи саме та людина працює, виконує завдання, чи це робить хтось інший. Тому остаточний контроль якості знань все ж таки проводиться на очній сесії. Крім того, не у всіх населених пунктах є можливість доступу до мережі Інтернет. І найголовніше, при дистанційному навчанні втрачається безпосередній контакт між викладачем та студентом. При тривалому дистанційному навчанні студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення. Разом з тим, така форма навчання потребує свідомого і мотивованого підходу до отримання освіти. Можливість навчатися в зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну прокрастинацію цього виду діяльності. Саме тому дистанційна форма потребує особливої самоорганізованості та вміння розрахувати свій час.

Список використаних джерел:

1. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення 03.02.2021).

2. Положення про дистанційне навчання. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#n18> (Дата звернення 03.02.2021).

3. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? URL: <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jak-vona-prazjuje> (Дата звернення 03.02.2021).

Шевчун Наталія Миколаївна,
викладач першої кваліфікаційної категорії
Комунального закладу
«Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
shevchun05@gmail.com

ІНОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Інформаційні технології все більше захоплюють наше життя. Замовлення їжі, таксі, побутових товарів та навіть питної води – міцно осіли в наших смартфонах. Завдяки інформаційним технологіям зараз працюють цілі заводи, літають гелікоптери та проєктуються будинки. Не оминула інформатизація й освіту. Використання мультимедійних дошок, планшетів, комп'ютерних класів безперечно вплинули на освітній процес.

Сучасна освіта багата на різноманітні інноваційні педагогічні технології, які спрямовані на реалізацію мети, сучасних завдань освіти й заслуговують на увагу викладачів. Серед цих технологій не останнє місце займають інформаційно-комунікаційні технології. На думку науковців, методистів комп'ютерні технології певним чином включають елементи інших освітніх технологій, зокрема технології

розвивального навчання, особистісно орієнтованого навчання, інтерактивного навчання, проєктної технології.

Науковцями доведено, що найбільш ефективно діє на людину та інформація, яка впливає на кілька органів чуття. Саме такими є інформаційно-комунікаційні технології.

Основне завдання викладача, який використовує ІКТ, – навчити студентів добувати інформацію і її аналізувати, розвивати вміння робити це швидко й ефективно, що формує навички, які знадобиться їм у житті, незалежно від обраної професії. Використання на заняттях інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє поглиблено усвідомлювати та засвоювати студентами навчальний матеріал. Це створює сприятливі умови для формування в них здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно.

Головні дидактичні функції, які реалізуються за допомогою ІКТ на заняттях української мови та літератури, це:

- пізнавальна (використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію, як ту, що зберігається на жорсткому диску власної комп'ютерної бази, так і розміщену на дисках CD-ROM чи відповідних сторінках Інтернету)

- розвивальна (робота з різноманітними комп'ютерними програмами, крім активізації літературних можливостей особистості, сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічного мислення, пам'яті, уваги);

- дослідницька (у студентів з'являється можливість узяти участь у роботі літературних пошукових груп, Інтернет-конкурсах; виконувати творчі роботи різних видів, створювати власні творчі проєкти, розробляти доповіді, реферати, презентації, публікації, дослідити певні проблемні питання);

- комунікативна (під час обміну інформацією між студентами створюється певна віртуальна єдність, у всіх є реальна можливість увійти на сайти популярних сучасних митців; вони мають можливість зіставити різні погляди, давати їм оцінку, формувати свої позиції).

Під час проведення занять із застосуванням ІКТ використовую методи і прийоми:

- тестові завдання;

- робота з наочними посібниками;

- методика використання творчих завдань на заняттях літератури із застосуванням програм Microsoft Office: Word, Power Point (складання презентацій, текстів до презентацій, малювання схем і таблиць);

- методика використання навчально- контролюючих програм.

При використанні даних програм і посібників на заняттях студенти розвивають увагу і пам'ять, вчаться доповнювати, редагувати запропонований матеріал, що сприяє відпрацюванню і закріпленню нових навичок в освітньому процесі, також активізації пізнавальної діяльності шляхом застосування даних технологій навчання. Навчальні програми допомагають студентам поповнювати свій словниковий запас, усвідомити наскільки вони знають правила правопису. Наявність відеофрагментів, велика кількість ілюстративного матеріалу, звуковий супровід, слухання фрагментів з досліджуваних творів у виконанні майстрів художнього читання дають студентам колективно й індивідуально вибрати форми роботи на занятті, дозволяє розширити свій кругозір і поглибити свої знання, виконати роботу творчого характеру.

У своїй практиці ІКТ використовую для

- пояснення нового матеріалу;

- контролю знань студентів;
- організації самостійної роботи студентів на занятті та вдома;
- організації пізнавального дозвілля студентів;
- розвитку творчої активності студентів, їх навичок роботи з програмним забезпеченням та публічного представлення результатів своєї діяльності.

У роботі використовую мультимедійні супроводи власних занять, адже мультимедіа – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію (мультиплікацію). Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання.

Працюючи над даною проблемою дійшла висновку: використовуючи мультимедійні технології, навчально-виховний процес відзначається такими перевагами:

- краще сприймається матеріал студентами, зростає їх зацікавленість;
- відбувається індивідуалізація навчання, розвиток творчих здібностей;
- скорочуються види роботи, що стомлюють студентів, використовуються аудіовізуальні засоби з метою підвищення їх активності;
- підсилюється динамічне подання матеріалу;
- забезпечуються умови для формування самооцінки студента та його самостійної роботи.

Вважаю, що головне завдання використання ІКТ у процесі вивчення української мови й літератури - підвищити пізнавальний інтерес студентів до вивчення предмета. Загальновізвано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає.

З упевненістю можна стверджувати, що ІКТ на заняттях української мови та літератури створюють умови для розвитку вмінь та навичок, необхідних для життя, тобто формують ключові компетентності студентів, а саме:

- інформаційна компетентність – студенти шукають, знаходять, обробляють, аналізують, систематизують інформацію;
- полікультурна компетентність - студенти не тільки оволодівають досягненнями культури свого народу, але й мають можливість ознайомитися з культурою інших народів;
- комунікативна компетентність – студенти беруть активну участь в обговоренні проблеми (чують не тільки себе, а й інших, критично аналізують почуте й коректно відповідають);
- соціальна компетентність -студенти переборюють невпевненість, а за потреби беруть на себе відповідальність за виконання дорученої справи, вчать співпрацювати;

Використання ІКТ в навчально-виховному процесі доводить, що комп'ютер, – не тільки потужне джерело інформації, а й дієвий засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку творчого, інтелектуального потенціалу студентів, вільний простір для спілкування, широке поле для розвитку вмінь науково-дослідницької діяльності, а отже – результативний засіб формування особистості.

Список використаних джерел:

1. Зиньковська З.О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання // Класному керівнику для роботи – 2013. – № 7(55). – с. 6-12.
2. Інноваційні технології навчання української мови та літератури/Укладач О.І.Когут. – Тернопіль: Астон, 2005.

3. Орлова О.І. Компетентнісне навчання за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL :<http://5fan.ru/download.php>

Шумейко Зінаїда Євгенівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної служби,
Чернігів, Україна,
zina1906@ukr.net

ЦИФРОВИЙ СТОРІТЕЛІНГ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ

Анотація. Автор статті аналізує особливості використання методу цифрового сторітелінгу для формування мовленнєвої компетентності курсантів Академії Державної пенітенціарної служби. Автор указує онлайн сервіси, рекомендовані для використання, характеризує принципи й умови, які забезпечують ефективність застосування методу цифрового сторітелінгу.

Ключові слова: цифровий сторітелінг, метод, мовленнєва компетентність, курсанти, принцип.

В умовах розвитку системи дистанційного навчання (в онлайн і офлайн форматах) з'являються нові методи й технології навчання, а також відбувається трансформація традиційного методичного інструментарію з урахуванням процесів комп'ютеризації та інформатизації. Упродовж попередніх десятиліть широкої популярності набув метод сторітелінгу (у перекладі з англійської story – історія, а telling – розповідати, тобто «сторітелінг» означає «мистецтво розповідати історії») – технологія створення історії та передавання за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача [4]. Особливою популярністю цей метод користується в контексті навчання мов – рідної й іноземних. Порівняно новим явищем став цифровий сторітелінг, який викликає інтерес в учнівської і студентської молоді, оскільки дає їм змогу творчо підійти до виконання завдань, а також продемонструвати не лише мовні знання, уміння й навички, а й обізнаність з інноваційними технологіями та онлайн інструментами.

У 90-х роках ХХ століття теоретичні основи зазначеного методу розробив американець Д. Армстронг, який успішно використав його в управлінні міжнародною корпорацією. Його ідея базувалась на думці, що розповіді з життя є цікавішими, ніж логічні аргументи й міркування, а тому вони викликають у слухача довіру і спонукають його до певних дій.

Згодом до проблеми застосування сторітелінгу загалом і цифрового зокрема зверталися зарубіжні (Д. Кемпбелл, Дж. Хартлі, К. Маквільям) й українські (Н. Авраменко, О. Герасименко, Г. Гич, О. Подліняєва) вчені.

Практична значущість зазначеного методу для професійної підготовки майбутніх фахівців Державної кримінально-виконавчої служби, на нашу думку, детермінована недостатнім рівнем мовленнєвого розвитку сучасної молоді, який характеризується обмеженим лексичним запасом, неправильним інтонуванням мовних одиниць, орфоепічною та синтаксичною неграмотністю, уживанням кальок, «ковтанням» окремих складів чи кінцівки слова тощо. Уважаємо, що використання

цифрового сторітелінгу сприятиме подоланню цих та інших проблем, а отже, формуванню мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців у цілому.

У контексті нашого дослідження під мовленнєвою компетентністю розуміємо готовність і спроможність особистості адекватно й доречно використовувати мову в конкретних ситуаціях буття (висловлювати власні думки, бажання, наміри, прохання тощо), застосовуючи при цьому як мовні, так і позамовні (міміка і жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [1].

Водночас Н. Гич зазначає, що застосування цифрового сторітелінгу дасть змогу сформуванню ще й інформаційно-комунікативні навички роботи з мережею Інтернет, оскільки Storytelling – це не лише усна розповідь, вона може бути цифровою та містити певну графіку, текст, відео- чи аудіосупровід тощо [2, с. 189]. О. Подліняєва зазначає, що цифрова розповідь – це метод електронної комунікації, заснований на організації мультимедійного контенту навколо однієї історії [3].

Цифровий сторітелінг як метод навчання може бути реалізований на основі різних онлайн інструментів, електронних сервісів і програм, які можуть застосовуватися як викладачами української мови, так і студентами з метою створення власних текстів і їхнього застосування в освітньому процесі. Наприклад, С. Ідлер радить застосовувати в роботі низку електронних сервісів і застосунків (Pixton, Chogger і ToonDoo, Narrable, Metta, Clostr, ZooBurst) [4], які дозволяють створити цифровий продукт на основі різноманітних готових чи завантажених ілюстративних, аудіо чи відеоматеріалів. Варто також зазначити, що в контексті цифрового сторітелінгу можна використовувати і соціальні мережі, зокрема у мережі Facebook є функція запису, перегляду та трансляції відео широкому загалу.

У процесі реалізації цього методу варто брати до уваги низку принципів, які були сформульовані дослідниками [2; 3], зокрема: емоційності (наявність у студентів емоційної реакції на завдання), активності (студенти (курсанти) є активними учасниками освітнього процесу, вони відчувають відповідальність за результати своєї праці), дуальності (продуктивна співпраця викладача і студентів (курсантів), взаємна довіра), доцільності (відповідність завдань навчальній меті), інформаційність (презентація відповідної інформації за допомогою різних способів) тощо.

Варто наголосити, що робота із застосування цифрового сторітелінгу має бути послідовною й систематичною: викладач повинен з'ясувати, чи мають студенти (курсанти) досвід виконання подібних завдань зі шкільних часів, потім проаналізувати готові зразки, запропоновані викладачем, і пояснити процес роботи над ними, а вже згодом перейти до самостійного створення подібних матеріалів студентами (курсантами). Окрім того, викладач має подбати про формування в курсантів умінь роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями, зокрема обраними електронними програмами і сервісами, можливо, доцільно залучити до цієї справи викладача інформатики.

У межах сторітелінгу можна використовувати різні види історій, залежно від аудиторії, якій вони адресовані: це можуть бути історії-казки, детективні історії, фантастика чи повчальні притчі або байки. Проте в цій історії обов'язково мають бути сюжет, персонаж та інтрига [4].

Важливо, щоб персонаж цієї історії був якомога ближчим до аудиторії, інакше слухачі не будуть співпереживати йому, не зможуть ототожнити його з собою. На нашу думку, це має бути історія, пов'язана з майбутньою професією, розповідь із життя студента чи сучасного соціуму. Інтрига дає змогу утримувати увагу аудиторії, змушує слухачів дослухати історію до кінця. Сюжет зазвичай буває класичним, тобто

побудованим у вигляді ланцюжка подій, що містять зав'язку, розвиток дії, кульмінацію й розв'язку. Важливо, щоб ця історія була обмежена в часі, оскільки студенти (курсанти) можуть втратити інтерес до тривалої розповіді.

У цілому використання методу цифрового сторітелінгу впливає на формування не лише мовленнєвої, а й мовної та соціокультурної компетентностей майбутніх працівників Державної кримінально-виконавчої служби, а також сприяє формуванню в них інформаційно-комунікаційних умінь та навичок, розкриттю творчого потенціалу та формуванню ціннісно-світоглядних орієнтирів.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Трифонова О. С., Кисельова О. І. Формування мовної особистості на різних вікових етапах: монографія. Одеса: ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
2. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць*. Миколаїв: МНУ ім. В. Сухомлинського, 2015. С. 188–191.
3. Подліняєва О. О. Медійні технології в освіті: створення та використання цифрової розповіді (Digital Storytelling). *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. Вип. 4(14). С. 256-260.
4. Idler S. Popular Methods for Online Storytelling. URL: <https://www.webpagefx.com/blog/webdesign/online-storytelling-methods>. (дата звернення: 20.03.2020).

СЕКЦІЯ №2

***Компетентнісний складник
сучасної лінгводидактики***

Атаманчук Людмила Анатоліївна,
викладач вищої категорії ВСП «Заліщицький фаховий коледж
імені Є. Храпливого Національного університету біоресурсів
і природокористування України»

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Особистість – категорія суспільно-історична і вивчається багатьма суспільними науками. Особистість творить себе на всіх етапах розвитку. Вона формується і розвивається, вирішує важливі життєві завдання, які поступово ускладнюються. Це пізнавальні, морально-етичні, ціннісно-сміслові, комунікативні, світоглядні. Ефективні способи їх вирішення закріплюються у формі специфічних психологічних механізмів, психологічних стратегій і тактик у вигляді узагальнених рис особистості. Кожна особистість на своєму шляху розвитку все активніше включається у соціальні структури суспільства, і тому ускладнюються зв'язки з навколишнім світом.

Мовна особистість – основний творець і носій національної мови, культури, духовності. Майбутнє України, її соціально-культурний і духовний розвиток багато в чому залежить від рівня розвитку мовної особистості.

Знання рідної мови є тим фундаментом, на якому ґрунтується весь навчальний процес з будь-якого предмета, бо міцні знання з української мови сприяють ефективнішому засвоєнню усіх дисциплін. Вивчення української мови було і залишається одним із головних засобів гуманізації людини, оскільки мова є матеріалом думання і становлення її світогляду. Українська мова відіграє важливу роль у житті людини, бо завдяки їй людина не тільки спілкується, а й орієнтується у величезному світі інформації. Мова є важливим фактором соціально-економічного, науково-технічного та загальнокультурного процесу і впливає на становлення й розвиток нації, держави, культури, духовності.

Особистість молодшої людини формується на мові, на її лексичному забезпеченні мовлення й розкривається як освічена яскрава індивідуальність. Український учений О.Потебня вважав, що мовна індивідуальність виділяє людину як особистість, і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства. На думку Т. Донченко, мовна особистість характеризується свідомим ставленням до мови, глибоким знанням її, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням, інтелектом, емоційною сферою, емоційно – естетичним сприйняттям мови і мовлення.

В умовах суверенітету й незалежності українська мова є гарантом державності, духовного багатства й усвідомлюється як найважливіший фактор національної гідності. Відчуження від рідної мови, бездуховність і денационалізація не можуть сприяти розвитку нації, а виродження її означає виродження народу, його загибель. К.Ушинський зауважував, що рідна мова є найкращим і найавторитетнішим педагогом у дитинстві, коли вперше сприймаються поняття, що асоціюються з навколишнім середовищем; коли ж дитина починає розмовляти чужою мовою, то вона "... ніколи не зрозуміє народу і народ її ніколи не збагне, залишиться некорисною для суспільства і народу, а іноді просто жалюгідною людиною без Вітчизни, хоча б яку маску патріотизму не зодягала вона потім ". Українська мова є одним з вирішальних чинників національної самобутності українського народу, який становить біля 3/4 від усього населення нашої держави. Уряд України забезпечує українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, його суверенітету.

Водночас, населення інших національностей має право на розвиток своєї національної мови, її функціонування у межах території, де проживають ті чи інші нацменшини. Беручи до уваги, що українська мова є державною для всіх, хто проживає на території України, ми, педагоги, ставимо за мету: виховати у всіх громадян, незалежно від національної приналежності, розуміння соціального призначення української мови як державної в Україні. Творити національну культуру, національну політику не можна без знання державної національної мови. Не випадково вчені-лінгвісти із світовим іменем академіки Ф.Фортунатов, О.Шахматов та інші вважали обов'язковим вивчення рідної мови, бо: а) мова є одним з наукових предметів; б) вона має загальноосвітнє і виховне значення; в) є складовою частиною всього духовного багатства народу і сприяє культурному зростанню кожної особи.

Проблема формування української мовної особистості в розрізі процесу національного відродження України засобами надбань народу, і в першу чергу української мови, привертає увагу ряду сучасних українських вчених -лінгводидактів. Так, на думку укладачів Державного стандарту загальноосвітньої середньої школи (Л.Скуратівського, О.Біляєва, Г. Шелехової, Л.Симоненкової та ін.), мовна особистість - це "людина, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами в різних формах, сферах і жанрах мовлення". Л.Мацько вважає, що "мовна особистість - це людина, яка не тільки знає українську мову, а й здатна творчо самовиражатися рідною мовою, пропагувати її, захищати й розвивати, тобто ставитися до неї свідомо, з почуттям відповідальності за її долю". М.Пентилюк вказує, що мовна особистість - це людина, "що вільно й легко висловлюється рідною мовою за будь-яких життєвих обставин виявляючи високий рівень мовної культури, дбаючи про якість свого мовлення".

Кожна особистість має комплекс різноманітних та різнопланових можливостей, які при оптимальних умовах, значною мірою, можуть одержувати універсальний розвиток. Саме з цією метою визначаються здібності студентів, рівень їхніх потреб та світоглядної орієнтації, яка у значній мірі залежить від життєвого досвіду, рівня культури, освіти та здібностей, індивідуальних особливостей. Лише з урахуванням даних об'єктивних факторів можна планомірно формувати мовну особистість. Комплексний підхід до виховання мовної особистості передбачає і вплив на здобувача знань не тільки під час занять, а й у позааудиторній роботі. Не викликає сумніву, що на вирішення цієї важливої проблеми на даному етапі розвитку суспільства негативно впливають відсутність мовного середовища, певних сприятливих умов у кожному регіоні України, місті чи селі, конкретному навчальному закладі. Завдання педагога – обґрунтувати важливість рідної мови у формуванні духовного світу людини, розкрити її значення в житті кожного українця; плекати почуття національної гідності; виробляти громадянський світогляд; прищеплювати любов до рідної мови, рідного краю, українського народу, його традицій, виховувати повагу до всього українського; підвищувати культуру мовлення студентів. Ліна Костенко, відома українська поетеса, застерігає нас : «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову». Український народ нарешті зрозумів: українська держава – це він сам, це громадяни, яким треба активно брати участь у державотворенні, працювати для утвердження державності й порядку, духовності й національної самоповаги на своїй землі, у своїй господі. Виховати українську мовну особистість, сформувати у студентів розуміння того, що наша рідна мова є **складником духовного здоров'я української нації**, і для кожного з нас вона має стати тим джерелом, з якого і постане українська нація, – це наш обов'язок. Боротьба за рідну мову триває. Рідна мова має бути батьківщиною і

оселею буття людини, де вона мешкає не тимчасово чи «для офіціозу», а постійно, витворюючи мовні мікросвіти скрізь і з усіма: у магазинах, кафе, ресторанах, перукарнях тощо. Нинішнє становище української мови сприяє тому, що українець почуватися емігрантом на власній землі, — у чужомовному оточенні, розрекламованими іноземними закладами, товарами. З 16 січня 2021 року набрала чинності стаття 30 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», основною вимогою якої є використання української мови під час **обслуговування** споживачів. Норми мовного закону починають діяти поступово, деякі з них — аж у 2030 році. Чого чекати іноземцям? «Сфера обслуговування повинна розпочинати діалог українською мовою. Коли клієнтові це буде некомфортно, або він не володітиме українською на достатньому рівні, він може сказати про це і попросити пояснити зручною мовою - російською, англійською чи будь-якою іншою», - вказує у розмові з DW мовний омбудсмен Тарас Кремень. Сьогодні від кожного з нас залежить, чи будемо ми українцями в своїй державі, в Україні.

Сучасна молода людина живе, прагне діяти й спілкуватися в кількох життєвих сферах одночасно: у соціальній, де мовець шукає гармонії соціальних відносин, визнання й авторитету, пошани, утверджує себе в соціумі; у психологічній, де мовець шукає сумісності з іншими індивідами й можливості реалізувати свою волю, емоції, інтелект; у родинній, де часто спілкування іде "зверху вниз" — повчально з боку дорослих; у навчальній і навчально — професійній сфері, де мовець прагне реалізувати себе як громадянин на рівні виробничих, майнових, економічних відносин, професійної майстерності, а також досягти успіхів у кар'єрі. Потреба у спілкуванні поряд із потребою діяльності праці є визначальною у становленні майбутнього висококваліфікованого фахівця, який бездоганно володіє українською (державною) мовою в усній і письмовій формах. Тому вміння спілкуватися державною мовою є одним із засобів удосконалення україномовної комунікативної компетентності й самореалізації особистості у майбутній професійній діяльності та реальних життєвих обставинах.

Отже, між рівнем освіченості, загальної культури і рівнем мовної культури та національної свідомості людини є чітка співмірність і залежність. Спрямованість на інтелектуальне зростання, творчий пошук, духовні устремління у свідомості кожної молодої людини має поєднуватися з внутрішньою потребою інтенсивно вивчати мову, оволодівати як професійною лексикою, так і виражальними засобами, бо мова є засобом інтелектуально — культурних досягнень. Тому кожна молода людина, плануючи своє суспільне життя, дбаючи про фахове зростання, кар'єру, повинна розробити для себе програму власного україномовного розвитку. І пам'ятати, що саме від неї залежить життя рідної мови, а отже, — й народу, носієм якого вона є.

Список використаних джерел:

1. Потебня О.О. Естетика і поетика.-К, 1985. 171-172 с.
2. Франко І.Я. Двомовність і дволикість/Наук. вісн.-Львів.-1905.-Кн.4.
3. Ушинський. Рідне слово// Твори: В 6 т.-К.: Рад школа.-1954.-Т.1.
- 4.Грінченко Б. Якої нам треба школи/ Відділ рукописів МНБ України.-В. 1 .- К.-1912.
5. Сухомлинський В.О. Рідне слово//Вибр. твори: В 5 т.-К.: Рад школа.-1976.- Т.3.
6. Донченко Т.К. Як навчити школярів мовленнєвої діяльності. — К.: Молодь, 1998. — 6-7с.
7. Мацько Л.І. Українська мова і формування національної свідомості// Педагогіка та психологія. - 1996 .- № 1 .- 67-70с.

8. Пентилюк М.І. Основні аспекти навчання рідної мови//Початкова школа.- 1997.- №4.-10-12 с .

9. Національно-мовна особистість як об'єкт наукового дослідження:

<https://lib.pnuedu.ua>

10. Уповноважений із захисту мови розповів, скільки скарг отримав від 16 січня:

<https://www.pravda.com.ua>news>2021/01/24>

Бойко Ярина Михайлівна,
викладач вищої категорії
Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
yarynaboiko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: мовленнєва компетентність, уроки української мови, мовленнєві вміння та навички, розвиток мовлення.

Мовленнєвий розвиток особистості є одним із найважливіших показників її цілісності та самодостатності.

Формування мовленнєвих умінь і навичок, набуття мовленнєвої компетенції під час засвоєння мовної системи – це головні завдання навчання мови.

Численні спостереження показали, що старшокласники не завжди мають достатній рівень мовленнєвої підготовки та вміють застосовувати набути мовні знання й вміння в ситуаціях спілкування. Чимало з них мають обмежений лексичний запас, надуживають суржилом, уживають слова у невластивому їм значенні, не вміють чітко висловлювати свою думку, вести діалог, відтворюють висловлювання з порушенням мовних норм тощо.

Сьогодні дуже важливо приділяти велику увагу формуванню мовленнєво-комунікативної компетентності здобувачів освіти, адже в епоху масового поширення віртуального спілкування відбувається знецінення безпосереднього «живого» спілкування.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392), сказано, що він ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного й діяльнісного підходів.

Одним з основних напрямків реалізації компетентнісно орієнтованого навчання є формування мовленнєвої компетентності школярів, що полягає у розвитку здатності слухати, читати і розуміти текст; сприймати й відновлювати інформацію; вести діалог; переконувати й відстоювати власну точку зору; висловлювати власні думки й міркування [1].

Мовленнєво-комунікативна компетентність «включає сукупність здатностей, пов'язаних з ефективним спілкуванням, а саме: володіння рідною та іноземними мовами, знання, вміння та навички, пов'язані із застосуванням засобів комунікації, наявність умінь, пов'язаних із розумінням психологічних особливостей спілкування,

здатність та готовність до реалізації навичок уникнення та розв'язання конфліктів, володіння навичками самопрезентації» [2, с.6].

Педагогічні й методичні питання формування мовленнєвої компетенції відображені в працях М.Вашуленка, М.Пентилюк, Л.Мацько та інших учених.

Навчальна програма з української мови для 10-11 класів пропонує перелік рекомендованих видів роботи, які дають змогу учням реалізувати здобуті знання на практиці. Ці види роботи забезпечують повноцінний мовленнєвий розвиток старшокласників, бо комплексно охоплюють формування всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння і письма) і передбачені на кожному уроці. Учитель може на власний розсуд змінювати запропоновані теми і види роботи, але водночас прагнути протягом року рівною мірою приділяти увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності. Оновлення змістового наповнення мовленнєвої лінії спричинене прагненням реального, а не декларативного оновлення процесу мовної освіти й вивищення її ролі у процесі становлення особистості учнів і сприяння соціалізації їх [4].

Розвиток мовлення є складовою частиною формування мовної особистості. Не можна визнати учня грамотним, поки він не виявить грамотність у власному мовленні. Показником мовленнєвого розвитку старшокласників є їхні усні та письмові висловлювання, самостійні творчі роботи. У творі виявляється комплекс найрізноманітніших мовних умінь і навичок користуватися наявним запасом слів, правильно будувати різні за структурою речення та доцільно використовувати їх на практиці [3].

Будь-яке мовне завдання чи вправу можна пов'язати з творчим завданням. Наприклад:

1. Поширте подані непоширені речення. Напишіть мінітвір, використавши три утворені речення.
2. Прочитайте речення, випишіть підмети, визначте їх тип та спосіб вираження. Придумайте й запишіть свої речення зі складеними підметами.
3. Відновіть і запишіть прислів'я, поєднавши частини речень правої та лівої колонок. Розставте розділові знаки. Напишіть мінітвір, взявши темою будь-яке прислів'я.
4. Перебудуйте узгоджені означення на неузгоджені й навпаки. Напишіть мінітвір, використавши будь-які три словосполучення.
5. Прочитайте текст. Знайдіть і випишіть однорідні члени речення разом із засобами їх поєднання. Прокоментуйте пропущені розділові знаки. Допишіть почату історію.
6. Знайдіть речення, у яких порушено синтаксичні норми. Поясніть причини помилок. Відредагуйте й запишіть. Напишіть мінітвір, взявши за основу одне з відредагованих речень.
7. Виберіть речення, у яких підрядні частини можна замінити відокремленими обставинами чи означеннями. Перебудуйте ці речення й запишіть.
8. Прочитайте прислів'я, знайдіть і випишіть пари антонімів. Напишіть мінітвір, темою якого буде одне з прислів'їв.
9. Спишіть речення, поставивши слова, подані в дужках, у формі кличного відмінка. Поставте розділові знаки при звертаннях. Складіть і запишіть свій діалог, використавши одну з реплік.
10. Випишіть з тексту займенники, визначте відмінок, у якому вони вжиті. Продовжте текст власними роздумами про геніальність Тараса Шевченка.

11. Прочитайте текст. Обґрунтуйте пропущені розділові знаки. Підтвердіть або спростуйте одне з тверджень Г.Сковороди.

12. Запишіть слова у дві колонки: 1) зі спрощенням; 2) без спрощення. У кожному слові підкресліть другу від початку букву. Прочитайте кінцівку вислову В.Сухомлинського «Дорожить людина тим, у що вона...». Напишіть мінітвір на цю тему.

Важливе місце у програмі відведено вивченню основ риторики, адже риторика – це не лише теорія і практика досконалого мовлення, переконливого, гарного, доцільного, ефективного тощо, це насамперед учення про мовленнєве виховання особистості.

Потреба вивчення основ риторики зумовлена її суспільними функціями: виховання ритора як гідного громадянина, компетентного у публічному мовленні; визначення норм і правил публічної аргументації, що забезпечують продуктивне обговорення важливих для суспільства проблем; організація базових мовленнєвих суспільних відносин; визначення критеріїв оцінювання публічної діяльності, на основі яких добирають осіб, здатних обіймати відповідальні посади.

Знання елементів практичної риторики дає змогу забезпечити формування в учнів таких життєво важливих умінь і навичок:

- орієнтуватися у ситуаціях спілкування;
- будувати діалог залежно від цілей спілкування й соціального контексту;
- надавати висловленню сенсу і змісту засобами лексики, фразеології й граматики;
- ініціювати, підтримувати, розвивати й завершувати спілкування;
- налагоджувати гармонійні стосунки з людьми;
- бути переконливим у своїх висловленнях, бажаним співрозмовником, привабливим і впливовим оратором.

Отже, вивчення риторики не лише допомагає формуванню мовленнєвих компетенцій, а й сприяє зростанню загального показника культури старшокласників [4].

Розвиток зв'язного мовлення здобувачів освіти вимагає неабияких зусиль, витримки, наполегливості й залежить від багатьох чинників. Лише за правильної організації навчання, добору вчителем оптимальних методів, прийомів і форм роботи зв'язне мовлення може стати підґрунтям до формування в учнів стійких мовленнєвих умінь, розвитку комунікативної компетентності. Досягнути цієї мети є завданням кожного педагога.

Одним із показників духовної культури особистості, її моральності, внутрішньої і зовнішньої краси є мовленнєва культура, комунікативно-мовленнєва компетентність, у якій проявляється інтелект і рівень мислення індивіда, його освіченість і вихованість, культурність і ціннісні орієнтири, краса слова і духу як ознаки духовного багатства та неповторної людської сутності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти школи. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/28030/
2. Єрмаков І.Г., Пузіков Д.О. Розвивати життєву компетентність// Шкільний світ. – 2005. №37. – С.5-13.
3. Козуб І.М. Формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-movlenn-vo-kompetenci-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-102355.html>

4. Навчальні програми для 10-11 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Броннікова Валентина Борисівна,
кандидат педагогічних наук,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка,
valyushka_kiev@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Автор визначає роль і місце самостійної роботи здобувачів освіти під час вивчення української мови в закладах фахової передвищої освіти. Звертає увагу на види та форми самостійної роботи, її значення у формуванні ключових компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: самостійна робота, саморозвиток, компетентності.

Основне завдання сучасної освіти полягає у формуванні фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, що вміє оперативно приймати нестандартні рішення, діяти самостійно, творчо. Відповідно перед викладачами фахової передвищої освіти постає завдання не лише дати здобувачам освіти знання, сформувані вміння і розвинути навички, але й виробити в них здатність самостійно працювати, знаходитись у постійному пошуку нових ідей.

Здобувачі освіти, у свою чергу, мають усвідомити, що в закладі освіти вони можуть отримати лише основи знань, які повинні пробудити спрямованість на поглиблення й удосконалення засвоєного. Якісне опанування навчального матеріалу можливе лише за наявності мотивів щодо здобування нової інформації самостійно.

Отже, освітній процес має бути зорієнтований на формування бажання та вміння самостійно оволодівати знаннями, опрацьовуючи літературу та інші джерела інформації, оскільки жоден навчальний заклад не спроможний надати ідеальну освіту на все життя [1].

Варто наголосити, що зміни, які відбуваються нині в організації освітньої діяльності в закладах фахової передвищої освіти України, свідчать про посилення ролі самостійної роботи в підготовці майбутніх фахівців. У цьому контексті варто визнати, що самостійна робота є не просто важливою формою освітнього процесу, вона має стати його основою [3].

Сутність поняття самостійної роботи, різні види та класифікації, принципи, методи, форми, засоби її організації і контролю у своїх працях висвітлювали А. Алексюк, Є. Белкін, В. Буряк, Л. Вяткін, М. Гарунов, Г. Гнітецька, В. Євдокимов, Б. Єсіпов, Л. Журавська, С. Заскалета, Т. Картель, В. Козаков, З. Кучер, П. Підкасистий, М. Солдатенко, Г. Стадник, І. Унт, Н. Шишкіна та ін.

У більшості визначень поняття «самостійна робота» педагогу відводиться відповідне місце в керівництві самостійною роботою, але підкреслюється, що з його боку не повинно бути точного, такого, що обмежує ініціативу тих, хто навчається, інструктування [2].

Ми визначаємо самостійну роботу як організовану діяльність здобувачів освіти, яка передбачає самостійне засвоєння знань, формування умінь і навичок під керівництвом педагога, але без його безпосередньої участі та розвиток самостійності.

Самостійна робота здобувачів освіти на уроках української мови є невід'ємним елементом освітнього процесу. Без неї неможливо забезпечити єдність викладання й самостійного навчання. Уроки української мови – напружена науково організована й результативна праця всіх учасників освітнього процесу, яка передбачає можливість використання самостійної роботи на різних етапах.

На уроках мови самостійна робота – це здебільшого різноманітні вправи, роль яких при осмисленні та закріпленні знань, розвитку мислення досить велика, а зміст залежить від мети, яку ставить викладач на кожному етапі вивчення матеріалу. Особливо ефективна система вправ, що враховує індивідуальні можливості здобувачів освіти: вправи для вивчення матеріалу, набуття умінь та навичок; вправи для закріплення вивченого матеріалу; контрольні завдання для перевірки глибини засвоєння знань.

Важливою умовою активізації розумової діяльності здобувачів освіти при вивченні матеріалу є самостійне повторення раніше вивченого, що служить опорою для виучуваного, та зосередження уваги на граматичних фактах, що вивчатимуться. При цьому використовуються такі види самостійної роботи, як повторення певної теми за підручником, підготовка до відповідей на поставлені запитання, граматичний розбір, складання і аналіз схем і таблиць, добирання прикладів, різні види диктантів, логічний аналіз тексту, спостереження тощо.

Одним із важливих видів самостійної роботи на уроках мови є вміння працювати з підручником. Велика увага повинна приділятися також самостійній роботі з різного виду словниками: для збагачення лексичного запасу, для вироблення умінь правильно передавати їх на письмі.

Обов'язковими є технології, які сприяють розвитку самостійності: робота в парах, у малих групах; «мозковий штурм», «мікрофон», ділові листи і звернення, дискусії, тести, проекти, презентації тощо.

Має бути постійний взаємозв'язок і взаємозалежність класної самостійної роботи з домашньою, який полягає в тому, що без виконання домашніх завдань викладач не може успішно навчати, а студенти навчатися. Особлива роль повинна надаватись перевірці домашнього завдання як одному з видів самостійної роботи.

Розв'язання проблемних і творчих завдань, як ще один вид самостійної роботи, практикується на всіх етапах вивчення мови. Головною метою цього є максимальна активізація мислення, перетворення заняття на динамічний, цікавий пізнавальний процес.

Важливою складовою самостійної роботи є індивідуальна робота, що знаходить вияв у виконанні індивідуальних завдань (проекти, підготовка результатів власних досліджень до виступу на конференції, участь в олімпіадах тощо) та індивідуальних наукових досліджень. Ця робота сприяє більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню умінь використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань; виконується самостійно, із забезпеченням необхідних консультацій з боку педагога. Одним із видів індивідуальної роботи є науково-дослідницька діяльність, де реалізується вміння самостійно розв'язувати наукові проблеми. В організації даного виду самостійної роботи особливе місце має доповідь, що є доповненням і розвитком головних питань навчального курсу.

Отже, лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення дасть змогу формувати всі складові самоосвітньої компетентності здобувачів освіти. Вважаємо, що самостійна робота необхідна не лише для оволодіння змістом певного предмету, але й для формування інших компетентностей майбутніх фахівців: здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення тощо.

Список використаних джерел:

1. Алексюк А. М. Організація самоосвітньої роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навч. посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий та ін. – К. : ІСДО, 1993 – 336 с.

2. Кучер З. С. Організація самостійної роботи майбутніх вчителів обслуговуючої праці в системі модуль-ного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Кучер Зоя Сидорівна ; Нац. акад. держ. прикорд. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2006. – 20 с.

3. Стадник, Г. В. Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу [Текст]: матер. Всеукр. наук.-метод. конф. / Г. В. Стадник та ін. – Х.: ХНАМГ, 2004. – 243 с.

Буцко Ірина Анатоліївна,
викладач вищої категорії
Комунального закладу
«Чернігівський фаховий музичний коледж
імені Л. М. Ревуцького»
Чернігівської обласної ради,
rewuch@gmail.com

ЗАГАЛЬНОНАВЧАЛЬНІ ВМІННЯ В СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОВНОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ

Анотація. Мета статті – з'ясувати дидактичні, розвивальні, виховні можливості загальнонавчальних умінь для формування особистісної структури пізнавальної та мовленнєвої діяльності учнів у системі компетентісної системно-діяльнісної мовної освіти.

Ключові слова: дидактичні, виховні, розвивальні можливості студентів, компетентісна освіта, основні види загальнонавчальних умінь, комплексні вправи.

Реалізація компетентісного підходу до навчання, виховання і розвитку студентської молоді набуває особливої актуальності, що зумовлюється типовою ситуацією: студенти здатні опановувати теоретичні знання, але не зовсім готові за допомогою цих знань розв'язувати конкретні життєві завдання.

Метою компетентісного навчання української мови є формування мовної особистості – людини, яка засвоїла скарби рідної мови, має мовленнєві вміння, навички, дбає про красу і вдосконалення власного мовлення, наслідує ідеали національної та загальнолюдської культури; вміє працювати у групі, колективі, здатна виконувати різні соціальні ролі. Для досягнення таких цілей сучасна мовна освіта дає можливість студентові самому здобувати знання, бути активним співтворцем навчально-виховного процесу. Кожен студент в означеній парадигмі (на противагу традиційній) виступає індивідуальністю, яка не лише опановує навчальну дисципліну, а й реалізує власний творчий потенціал.

Зміст компетентнісного підходу до навчання реалізується системою комплексних вправ і проектною діяльністю. Визначальними засобами розвивальної допомоги слугують інтерактивні методи і форми навчання.

Технологія навчання рідної мови орієнтує студентів на опанування метапредметних загальнонавчальних умінь, серед яких основними є: етико-естетичні, загальнопізнавальні, комунікативні, організаційно-діяльнісні.

Етико-естетичні загальнонавчальні вміння спрямовані на формування важливих компетентностей: студент помічає й цінує красу в мовних і природних явищах, творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності. Він спроможний критично оцінити відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам. Учитель має знайти для студентів предмет спільних переживань, захопити їх темою уроку, пробудити і підтримувати творчу реакцію на пізнавальний інтерес. За таких умов виконання вправи перестає бути тільки формальним завданням. Атмосфера живого спілкування переростає в ситуацію природного самовираження та саморозвитку особистості. Змістовим аспектом пізнання і словесної творчості виступає система відкритих завдань, які не можна виконати на репродуктивному рівні. Студент сам має відшукати суперечність, з'ясувати проблему, знайти причину. Наприклад, створюються педагогічні ситуації, коли потрібно осмислити власні цінності, побудувати модель своєї поведінки, критично оцінити факти. Саме в процесі такої діяльності формуються умови для розвитку креативних якостей студентів.

Серед загальнопізнавальних умінь вирізняються когнітивні та креативні. Опанувавши когнітивні вміння, студент самостійно аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності, порівнює, систематизує, узагальнює їх. Також він може встановити внутрішньопредметні зв'язки (внутрішньопоняттеві: означення, відокремлене означення, підрядне означальне речення; зовнішньопоняттеві: змінені форми слова, спільнокореневі слова, синоніми) та міжпредметні зв'язки, робить висновки на основі спостережень. Набувши творчих (креативних) умінь, студент уявляє словесно описані предмети та явища, фантазує на основі сприйнятого, самостійно прогнозує подальший розвиток певних явищ і подій.

Оволодіння загальнопізнавальними вміннями забезпечують дві взаємопов'язані підсистеми змісту компетентнісної мовної освіти: проектна діяльність і комплексні вправи.

Формуючи комунікативні компетентності, студенти навчаються толерантно взаємодіяти один з одним, співпрацювати не лише з окремими особами, а й із групами, колективами, що набуває особливого значення в їх професійній діяльності (робота з ансамблем, хором, оркестром).

Розвиваючи організаційно-діяльнісні вміння, студент самостійно усвідомлює та визначає мету і мотиви власної пізнавальної діяльності, здійснює планування, оцінює проміжні й кінцеві результати, вносячи відповідні корективи.

Застосування цього методичного підходу розглянемо на прикладі фрагменту заняття з української мови для студентів І курсу.

Завдання на розрізнення спільнокореневих і змінених слів (іменників, прикметників, дієслів).

Робота у групах. Прочитайте фрагмент із літопису «Повість минулих літ», виділіть найголовніші для вираження думки слова. Використовуючи ці слова, сформулюйте заголовки до тексту, які співвідносяться з темою та основною думкою твору.

Любив Ярослав книги, читав їх часто і вдень, і вночі. І зібрав скорописців багато, і переклали вони з грецького на слов'янське письмо. Написали книг вони велику силу. Ними навчаються віруючі люди і тішаються плодами глибокої мудрості. Начебто один хтось зорав, а другий посіяв, а інші жнуть і споживають багату поживу. Так і тут: батько всього цього Володимир, він землю зорав і розпушив, тобто просвітив християнством. А син же його Ярослав засіяв книжними словами, а ми тепер пожинаємо, приємлемо серцем книжну науку.

Велика бо користь від навчання книжного. Книги – мов ріки, які наповнюють увесь світ; це джерело мудрості; в книгах – бездонна глибина; ми ними втішаємося в печалі, вони – узда для тіла і душі; в книгах – світило мудрості, а про мудрість сказано: люблячих мене – люблю, а хто дошукується мене – знайде благодать. А якщо пошукати в книгах мудрості, то знайдеш велику втіху і користь для своєї душі. Бо той, хто читає книги, той веде бесіду з Богом і наймудрішими мужами.

- Як можна згрупувати подані слова?

Мудрість, премудрий, мудрець, мудрувати, мудреці, мудрствувати, мудрішати, мудреців, наймудріший.

- Випишіть із попередньої вправи спільнокореневі слова, виділіть у них корінь. Випишіть змінні форми слова та позначте у них закінчення. Свою думку обґрунтуйте.

- До іменника *земля* доберіть його змінні форми і спільнокореневі слова, що є різними частинами мови.

- Складіть висловлення на одну з тем, запишіть його: «Книга в моєму житті», «Що цікавого ми знаємо з історії українського письма».

Таким чином, загальнонавчальні вміння, здобуті на заняттях з української мови, стають для студентів важливим засобом та умовою розвитку сприймання мислення, уяви, емоційно-вольової сфери, здібностей, опанування компетентностей – ключової (комунікативної) і предметної (мовної).

Список використаних джерел:

1. Варзацька Л. Інтерактивні технології в системі особистісно зорієнтованої освіти. Бібліотечка “Дивослова”. 2006. №4. С. 28-35
2. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ, 1989. 460 с.
3. Савченко О. Ключові компетентності - інноваційний результат шкільної освіти. Рідна школа. 2011. №8

Вольська Юлія Вікторівна,
викладач вищої категорії
Житомирського технологічного коледжу
Київського національного університету
будівництва і архітектури,
ZTKKNUBA@ukr.net

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті йдеться про важливість розвитку духовної сфери особистості, окреслено поняття емоційного інтелекту, запропоновано методичні рекомендації щодо

використання прийомів розвитку емоційного інтелекту студентів коледжу при вивченні української літератури.

Ключові слова: емоційний інтелект, емоційна компетентність, емпатія, емоційна зрілість.

Сучасний світ стрімко змінюється. Ще рік тому ми не могли уявити, які випробування нас чекають. Як людині протистояти загрозам і викликам сьогодення та непередбачуваного майбутнього? Якими компетентностями повинен володіти сучасний фахівець, щоб бути конкурентоспроможним?

Донедавна найважливішим вважався раціональний інтелект, високий рівень розумових здібностей. Саме на його досягнення були спрямовані зусилля всіх учасників освітнього процесу. Проте останнім часом учені визнають, що емоції особистості, особливо дитини, є не менш важливими. І тільки гармонійне поєднання обох сфер робить людину успішною. У сучасній системі освіти, загальної та фахової, потрібно створити сприятливі умови для всебічного розвитку й самореалізації кожної особистості.

Із кінця ХХ століття з'явилося багато досліджень, у яких науковці розпрацьовують питання емоційного інтелекту, зокрема Говард Гарднер, Пітер Саловей, Джон Д. Майєр. Першим використав й окреслив цей термін американський науковий журналіст Деніель Гоулман у книзі "Емоційний інтелект". Він визначає емоційний інтелект як здатність виробити для себе мотивацію й наполегливо прагнути досягнення мети, стримувати свої пориви й контролювати настрої, не даючи невдачам позбавити себе можливості думати, співпереживати й сподіватися. Тобто, емоційний інтелект об'єднує в собі вміння розрізняти й розуміти емоції, керувати власними емоційними станами та емоціями своїх партнерів по спілкуванню. У своїй книзі науковець обґрунтовує значення емоційного інтелекту в досягненні особистісного й професійного успіху.

Фактично, Деніель Гоулман дає визначення емоційної компетентності, яка включає дві складові: особистісна компетентність, куди входять розуміння себе, саморегуляція та мотивація, і соціальна компетентність, яка охоплює емпатію та соціальні навички. Важливо, що емоційний інтелект та здатність до емпатії (усвідомленого та активного співпереживання іншій людині) можна розвивати протягом усього життя, зокрема й шляхом спеціально організованого навчання [2, с.108].

У дидактиці вже загальновідомо, що емоційна пам'ять дуже тривка, інформація, отримана через чуттєво-емоційне сприйняття, не потребує заучування. Під час навчання найбільше можливостей для впливу на емоції молоді людини мають, безперечно, викладачі-словесники при вивченні української або зарубіжної літератури. Вивчення тексту художнього твору чи біографії письменника може стати своєрідним тренінгом із формування емоційного інтелекту.

За Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти метою освітньої галузі "Мови і літератури" є розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої та читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій. Одним із завдань вивчення літератури є засвоєння історії, культури народу, моральних та естетичних цінностей, формування духовного світу учнів, їхніх світоглядних переконань, громадянських якостей, утвердження за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей.

У процесі сприйняття художнього тексту студент повинен розвиватися інтелектуально, духовно, навчитися аналізувати життєві явища, самостійно робити висновки. Це дозволить сформувати особистість, яка володіє не тільки професійними, але й емоційними компетентностями.

Викладач має запропонувати студентам такі види діяльності, що сприятимуть прояву емоцій та їх розвитку. Уроки літератури повинні бути орієнтованими на емоційний зміст художнього тексту, на виявлення тих художніх засобів, завдяки яким автор здійснює емоційний вплив на читача [1, с.164].

Технології розвитку емоційного інтелекту базуються на психологічних методах і прийомах, спрямованих на розуміння людиною своїх почуттів, мотивів та реакцій. Усвідомлення власних емоційних станів дозволяє розвивати здатність до контролю, керування та використання своїх емоцій та почуттів. Уміння бути уважним до себе разом із здатністю порівнювати та аналізувати дозволяють людині виявляти та розуміти емоції інших. Це проявляється у здатності проявляти емпатію в стосунках, легше відбувається встановлення та підтримання контакту зі співрозмовниками та партнерами [3].

У процесі вивчення художніх творів варто використовувати різноманітні прийоми, які активізують навчальну діяльність студентів та сприяють розвитку емоційної сфери. Характеристика героїв за вправою «Сканер»: після прочитання тексту потрібно відповісти на питання: Про що думає герой? Що говорить? (Цитата). Що робить? (Загалом у творі, у конкретний момент). Що було? (Події, факти, що вплинули на його вчинки). Де знаходиться? Куди йде? Що відчуває? (Назвіть емоції). Доречно застосувати під час вивчення «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного, «Лісова пісня» Лесі Українки, «Сойчине крило» І. Франка, «Я (Романтика)» М. Хвильового, «Місто» В. Підмогильного.

Використання прийомів арт-терапії: «Якби емоції мали колір і форму?» – створіть палітру кольорів головних героїв, оберіть колір для настрою твору; доберіть доречну музику, яка передає ваші емоції після прочитання тексту. Особливо підходить до вивчення лірики, зокрема І. Франка, М. Вороного, О. Олеся, П. Тичини, допоможе розмежувати важкі для сприйняття поняття імпресіонізм та експресіонізм.

Співтворчість студентів і викладача завжди викликає позитивні емоції: допишіть історію головного героя, як можуть розвинути події у майбутньому.

Рольові ігри (з елементами психодрами): представте образ персонажа, розіграйте монолог або діалог, якого немає в тексті. Можна використати, вивчаючи творчість М. Хвильового, І. Багряного та інших.

Застосування таких прийомів потрібно супроводжувати вербалізацією емоційного стану студентів, відповіді на питання «Що ви відчуваєте?» варто записувати в зошит, щонайменше, чітко формулювати, щоб досягнути бажаних результатів у формуванні й розвитку духовної сфери особистості, допомогти студентам досягнути емоційної зрілості.

Емоційний інтелект необхідний у будь-якій професії, що передбачає спілкування з людьми. Рівень його сформованості свідчить про те, наскільки добре ми розуміємо свої емоції та вміємо їх контролювати і як ми розуміємо й сприймаємо емоції інших людей. Викладач-словесник може використовувати різноманітні методи, прийоми, техніки для розвитку емоційного інтелекту студентів при вивченні української літератури, оскільки ці заняття найкраще підходять для впровадження емоційного компонента в навчальний процес.

Список використаних джерел:

1. Білик Н. І. Літературний компонент у науковій картині світу та образі світу старшокласника як умова формування емоційного інтелекту. Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. пр. Всеукраїнського круглого столу «Інтеграція змісту освіти в профільній школі» (17 квітня 2019 р., Полтава)/ головн. ред. В. Р. Ільченко. Вип. 11. Полтава: ПОШПО, 2019. 184 с.

2. Глазова О., Дика Н. Розвиток емоційного інтелекту як важливий компонент методики навчання мови в закладах загальної середньої освіти. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип.3. Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 105. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30369/1/N_Dyka_O_Glazova_NZBDPU_3_IPP_O.pdf (Дата звернення 31.01.2021).

3. Методики розвитку емоційного інтелекту та емпатії. URL: <https://www.empatia.pro/metody-rozvytku-ei-ta-empatiyi/> (Дата звернення 31.01.2021).

Гамза Анна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук (доктор філософії), доцент
кафедри теорії і методик початкової освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
nyse4kaa@ukr.net

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ НАД АУДІОТЕКСТАМИ У ПРОЦЕСІ ТЕКСТОТВОРЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: аспект, засіб, текстотворення, аудіотекст, текст.

Важливими завданням вчителя початкових класів є підготовка здобувача освіти, який не лише набуває визначених програмою компетенцій, а й уміло реалізує їх у повсякденному житті, формування особистісного потенціалу свідомого громадянина своєї держави, побудованого на засадах вивчення норм української літературної мови.

Важливою особливістю оновленого процесу навчання є формування компетентностей в учнів початкової школи, які допоможуть сформувати власне сприйняття світу та набуті вмінь логічно й чітко висловлювати власні думки у процесі оволодіння основними етапами процесу творення тексту.

Законом України «Про освіту» визначено, що «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [1, с. 11].

Досягнення цієї мети реалізовано шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожному школяру для успішної життєдіяльності, серед яких *компетентність вільного володіння державною мовою* та здатність спілкуватися рідною [1, с. 11].

Державний стандарт початкової освіти *метою «Мовно-літературної освітньої галузі»* визначає: формування комунікативної компетентності; розвиток особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, розвиток мовленнєво-творчих здібностей [2, с. 24].

Значний інтерес науковців до проблеми текстотворення ілюструє її актуальність та важливість. У психолого-педагогічній літературі обґрунтовано питання породження й розуміння тексту (Н. Болотнова, Н. Валгіна, І. Гальперін, М. Добраєв, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтєв, І. Синиця та ін.); лінгвістичної природи тексту (І. Арнольд, Н. Арутюнова, Ш. Баллі, Ф. Бацевич, М. Бахтін, А. Загнітко, І. Ковалик, І. Кочан, Л. Мацько, О. Москальська, О. Селіванова та ін.). Проблему текстотворення в контексті мовленнєвого розвитку розглянуто в працях дослідників початкової та середньої освіти (В. Бадер, З. Бакум, Н. Бібік, Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Глазова, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Грона, С. Дубовик, В. Каліш, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, К. Климова, О. Кучерук, Т. Ладиженська, М. Львов, Т. Маркотенко, С. Омельчук, М. Пентилюк, Н. Сіранчук, Н. Скрипченко, В. Собко, С. Соловейчик, В. Статівка, І. Хом'як, О. Хорошковська, С. Яворська та ін.).

У лінгводидактиці описано варіативні методики формування усного й писемного мовлення, діалогічного і монологічного висловлення, прийоми роботи з текстом на уроках української мови в початкових класах. Упродовж останнього двадцятиріччя з'явилася низка дисертаційних праць, присвячених розвитку мовленнєво-творчої діяльності (Н. Гавриш); основним аспектам наступності та перспективності у формуванні текстотворчих умінь учнів початкових і 5-х класів у загальноосвітніх школах (О. Глазова); проблемі формування текстотворчих умінь в учнів початкових класів (Н. Грона); збагаченню словникового запасу учнів початкових класів в умовах формування лексичної компетентності на уроках української мови (Н. Сіранчук); розвитку в учнів початкових класів навичок складання текстів-описів (В. Собко); збагаченню словникового запасу учнів початкових класів дієслівними формами (Н. Чепелюк).

Аналіз навчальних програм щодо обов'язкових результатів навчання учнів початкових класів уможливило виділення основних змістових напрямів, серед яких важливе значення має *«Мовно-літературна освітня галузь»*: сприйняття, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіатекстах та використання її для збагачення свого досвіду; взаємодія з іншими особами усно, сприйняття і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними явищами, їхній аналіз; висловлювання думок, почуттів та ставлення, взаємодія з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримання норм літературної мови.

Важливим завданням сучасної початкової ланки освіти є формування мовної особистості, здатної до її світосприйняття та розвитку когнітивної здатності [1, 11]. Аналіз *«Мовно-літературної галузі»* у типовій освітній програмі уможливив визначення змістової лінії *«Досліджуємо медіа»*, яка передбачає роботу над усним чи писемним мовленням, з метою впливу на переконання слухача. Формування комплексу текстотворчих умінь: інформаційно-змістових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних та поведінково рефлексійних під час вивчення дієслова можливе за допомогою виконання навчальних вправ у межах означеної змістової лінії. У процесі роботи над медіатекстами, учні початкових класів зможуть обговорювати зміст і форму простого медіатексту (світлина, фотоколаж), виявляти очевидні дії у простих медіатекстах; визначати тему й основну думку; висловлювати власні думки і почуття з приводу простих медіатекстів.

Окрему групу для формування текстотворчих умінь в учнів у процесі вивчення дієслова становлять *аудіовізуальні засоби навчання*, мета застосування яких полягає в

підвищенні ефективності процесу засвоєння знань із розділів «Слово», «Речення», «Текст», «Дієслово»; активізації усного й писемного текстотворення, збагачення лексичного запасу учнів дієсловами; забезпеченні реалізації принципу розвитку мовного чуття; формування умінь чітко й правильно висловлювати власні думки. Досліджуючи методичний аспект важливості використання аудіовізуальних засобів навчання, було виявлено що вони сприяють формуванню умінь усного текстотворення в учнів за допомогою застосування комп'ютерних мультимедійних дошок, а також посиленню мотивації навчальної діяльності учнів.

Важливим для формування текстотворчих умінь у нашому дослідженні ми виділяємо використання медіатекстів та медіапрезентацій, за допомогою яких учні відчують зміст тексту через засоби зовнішньої виразності, налаштовуємо візуальний контакт учня із прослуханим та побаченим, відбувається швидке орієнтування в умовах спілкування та виокремлення головного для усного текстотворення чи з'ясування протиріч у творі-есе.

Ефективними прийомами експериментального навчання визначено граматики-стилістичний аналіз усних і письмових текстів, вправи на відтворення словосполучень, речень, текстів у вільних диктантах, переказах, близьких до тексту, під час читання, заучування напам'ять, а також виконання вправ за зразком. Усі ці прийоми спрямовані на збагачення мовлення учнів дієсловами-синонімами, дієсловами-антонімами, багатозначними дієсловами, дієсловами, вжитими у переносному значенні, типовими граматичними моделями, найпоширенішими інтонаційними структурами.

У процесі такої роботи не всім учням вдається 100% сформуванню комплекс умінь, спрямованих на реалізацію процесу текстотворення, проте значно збільшується відсотковий показник під час виконання вправ над інформаційно-змістовим та граматики-стилістичним умінь. Вчитель має прагнути сформуванню вміння, вдало виділяти структурні частини тексту, виписувати ключові дієслова, які описують перебіг подій у відповідній послідовності, пов'язувати речення між собою, так аби створити мікротеми висловлювання, навчилися чітко витримувати етапи граматичного розбору дієслова як частини мови, добирати дієслова, що найкраще відображають зміст висловлювання.

Мовно-мовленнєві вправи у поєднанні із мультимедійними чи ілюстративними засобами навчання допомагають створити необхідну емоційну атмосферу для продукування власних висловлювань. Наприклад, фронтальна бесіда вчителя готує учнів до написання твору-опису *«Прийшла весна»*, орієнтує у правильному доборі дієслівного матеріалу з використанням вивчених граматичних правил та формує практичні навички творення тексту. Тема висловлювання повинна передбачати мотивацію, викликати яскраві емоції, створювати всі передумови для використання описової функції дієслова в процесі текстотворення.

Отже, використання аудіовізуальних засобів навчання, зокрема аудіотекстів у процесі текстотворення допомагає: з'ясувати чіткий мотив створення висловлювання, набути комплекс умінь, необхідних для продукування висловлювань усного й писемного текстотворення, удосконалити знання учнів 3-4 класів про дієслово, як лексичну одиницю мовлення, які необхідні для опису процесів предметів та явищ, висловити власні міркування, які уможливають вдосконалення знань про дієслово як частину мови, яка виконує предикативну функцію в усному й писемному мовленні. Мовно-мовленнєві завдання дозволяють сформуванню вміння орієнтуватись у мовленнєвій ситуації, а також виявити рівень набуття учнями початкових класів

інформаційно-змістових, структурно-композиційних, граматико-стилістичних та поведінково-рефлексійних умінь у текстотворчому процесі.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту». К.: Міленіум, 2001. – С. 11-35.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. *Поч. шк.*. К., 2016.

Головня Наталія Володимирівна,
вчитель початкових класів
Прилуцький заклад загальної
середньої освіти I-III ступенів №10 (ліцей №10)
Прилуцької міської ради
Чернігівської області

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація: У статті розглянуто важливу проблему інтегрованого підходу в освітньому процесі початкової школи. Висвітлено сутність поняття «міжпредметна інтеграція». Розкрито актуальність ідеї інтегрованого навчання, аспекти формування в здобувачів освіти необхідних компетентностей засобами інтеграції.

Ключові слова: міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки, інтегрований урок.

Проблема інтеграції є актуальною для Нової української школи. Перебудова процесу навчання на основі здійснюваних міжпредметних зв'язків позначається на його результативності: знання набувають якості системності, уміння стають узагальненими, комплексними, посилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів учнів, ефективніше формується їхня впевненість і відбувається всебічний розвиток особистості.

Таким чином, актуальність проблеми інтеграції соціально обумовлена і викликає необхідність змін у навчанні підростаючого покоління, підвищення якості знань, умінь, рівня вихованості, пізнавальних потреб.

Багаторічний досвід роботи вчених у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що вирішення проблеми особистісно орієнтованої освіти і її продуктивності пов'язане з інтеграцією змісту освіти. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров'я школярів, сприяє підвищенню мотивації освітньої діяльності

Сутність інтеграції як цілісного впливу на становлення особистості, її форми і види, розкриті в роботах (О. Беляєва, Л. Варзацької, М. Вашуленко, О. Савченко). Навчальні плани початкової школи XXI ст. поповнилися інтегрованими курсами, складниками яких є інтегровані уроки.

Сучасна педагогічна наука стверджує, що «для продуктивного засвоєння учнем знань і для його інтелектуального розвитку важливе значення має встановлення широких зв'язків як між різними розділами курсу, який вивчається, так і між різними дисциплінами в цілому» (внутрішньо предметна і міжпредметна інтеграція). [6]

У Державному стандарті початкової загальної освіти, (20.04.2011), заснованої на принципах компетентного підходу, поняття міжпредметна компетентність визначається як «здатність учня застосувати до міжпредметних кола проблем знання,

уміння, навички, способи діяльності та відносини, які належать до певного кола предметів і предметних областей» [5]

На підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відбивається в типових освітніх програмах. У процесі інтеграції кількість навчальних годин, передбачених на вивчення кожної освітньої галузі, перерозподіляється таким чином, що їх сумарне значення не зменшується. Зміст природного, соціального та здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей інтегрується в різні комбінації компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано такі визначення понять інтеграція, інтегрований. Інтеграція – доцільне створення комбінації і координація дій різних частин цілісної системи. Інтегрований – заснований на об'єднанні, інтеграції; комплексний [1, с. 401].

У початковій школі інтеграції приділяється велика увага оскільки, на думку М. Вашуленка, для цього існують об'єктивні причини й передумови, зокрема: необхідність усунути перевантаження дітей, і вилучені години віддати для предметів розвиваючі-виховного циклу; інтегрований курс у початкових класах може без додаткових витрат вести учитель, оскільки йому доводиться вчити школярів цих предметів у традиційній ізоляції (на відміну від старших класів, де інтеграція курсів вимагає перенавчання вчителя, наповнення його знанням з іншого предмета, що інтегрують з тим, який він викладає).

Інтегрований урок може будуватися в межах одного навчального предмета (внутрішньопредметна інтеграція). У результаті інтегрованого змісту кількох навчальних дисциплін, залежно від уміння вчителя здійснити це інтегрування науково і методично правильно (міжпредметна інтеграція) або на змістовній основі інтегрованого курсу.

Для уроків з внутрішньопредметною інтеграцією характерна спіральна структура на основі принципу концентричності. Зміст поступово збагачується новими відомостями, зв'язками. Учні на таких уроках поглиблюють розширюють коло пов'язаних знань.

Для уроків з міжпредметною інтеграцією змісту, як показують наукові дослідження й практика, характерні підходи: міжпредметні зв'язки по горизонталі та по вертикалі.

Наприклад, на уроці літературного читання учні знайомляться з українською народною казкою. На уроці мистецтва це поняття закріплюється в малюнку казкового героя, на уроці дизайн і технології – ліплення. Таким чином, поняття не просто повторюється, але й поглиблюється.

Інтегровані уроки в початковій школі поступово зменшують кількість обов'язкових навчальних предметів, запобігають перевантаженню учнів.

Технологія проведення інтегрованого уроку може бути різною. Це залежить від завдань, змісту уроку, способів діяльності, ситуацій, що виникають у процесі його проведення.

Отже, інтегровані уроки розвивають у дітей мислення і мовлення, увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного і багато інших позитивних якостей особистості, які так важливо закладати якомога швидше.

На інтегрованих уроках учні можуть використовувати свої знання, робити власні відкриття, отримати життєвий досвід, знайти своє місце в соціумі, особливо це важливо в класах з інклюзивною формою навчання.

Взаємодія вчителя та учня під час освітнього процесу, позитивна атмосфера поліпшує психологічний клімат, підвищує мотивацію, що відповідає вимогам Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

2. Вашуленка М.С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.

3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Абрис, 1997. 416 с.

4. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-%D1%80#Text>

5. <https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-idiyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/>

6. <https://referat.co/ref/340765/read?p=2>

Деркачова Ольга Сергіївна,

доктор філологічних наук,

професор кафедри педагогіки початкової освіти

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

olga_derkachova@ukr.net

НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ РОБОТИ З ХУДОЖНІМ ТЕКСТОМ

(на матеріалі інклюзивної літератури)

Анотація. Дослідження присвячене новітнім стратегіям роботи з художніми текстами сучасної, зокрема інклюзивної. Аналізуються інклюзивні книги для маленького читача та визначаються шляхи роботи з ними. Розглянуто можливості застосування онлайн ресурсів під час роботи з літературними творами.

Ключові слова: інклюзивна література, художній текст, дитяча література, новітні стратегії.

Суспільні зміни впливають на теми, про які говорить література. Однією з них є зображення світу людини з інвалідністю, усвідомлення її місця у ньому, а також стосунків з іншими людьми. Звернення до такої літератури, ознайомлення з нею є на часі, адже Нова українська школа передбачає впровадження інклюзивного навчання, що є «системою освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [6]. Література, художній твір є ключем до розуміння проблем, що виникають у дитини, підлітка, дорослого з інвалідністю, оскільки показує світ такої людини з усіма болями, страхами, розчаруваннями, радіощами, поразками, перемогами. «Саме через цікаву історію набагато простіше донести розуміння того, що усі люди різні. А люди, які мають певні особливості розвитку, потребують, перш за все, сприйняття та розуміння, а потім,

звісно, адекватної допомоги» [4].

В останні роки до теми людей з інвалідністю письменники звертаються все частіше. Як слушно зауважує Олена Осмоловська, «зображення персонажів з інвалідністю у літературі тісно пов'язане із ставленням до інвалідності у суспільстві. Нерозуміння природи інвалідності, її повне несприйняття у суспільстві часто призводило до певної демонізації літературних персонажів з інвалідністю. Такі герої мали викликати страх, відторгнення, у крайньому разі – жаль і сум. Часто для підсилення негативного образу героя у творі використовували саме інвалідність. Особливо яскраво це проявлялось у дитячій літературі. Наявність каліцтва додавала піратові або іншому злодієві жаху. Часто інвалідність була вірним супутником бідності та соціального обмеження» [5].

Дослідниця говорить, що «Багаторічний досвід зображення персонажів з інвалідністю виключно з позиції жалю, болю та суму призвів до певного неприйняття такої літератури у суспільстві. І лише перехід до зображення персонажів з інвалідністю як частини цікавої, захопливої історії надав змогу не тільки подолати страх перед такою літературою, а й використовувати її для виховання психологічно здорового та соціально відповідального молодого покоління» [5]. Не стоїть осторонь і українська література, в якій так персонажі часто стають головними, і змальовуються вони без плачів, штучного співчуття, без казкового зцілення. Вони є такі, які є, прекрасні у своїх досягненнях та вчинках, а ще у тому, як вони дивляться на світ і як відкривають його по-новому читачам.

Інклюзивна література об'єднує такі напрямки: література, яка розповідає про осіб з інвалідністю, формуючи у читачів позитивне сприйняття стану таких людей; література, яка спрямована на сприйняття особистої різноманітності; література для дітей з особливими освітніми потребами (книжки шрифтом Брайля, з використанням піктограм, тактильні, книжки-картинки та ін.)» [4].

З метою популяризації інклюзивної літератури нами для студентів було введено курс «Література та інклюзія», а також регулярно проводяться на ці теми майстер-класи та публічні лекції для старшокласників. Знайомство з інклюзивною літературою ми починаємо з літератури для найменших. І саме про стратегії її аналізу йтиметься далі.

Для роботи на майстер-класах пропонуємо учням такі книги: «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» Оксани Драчківської [1], «Опікуни для жирафа» Оксани Луцевської та Євгенії Гайдамаки [3], «Просто тому що» Ребекки Елліотт [2]. Насамперед саме ці книги тому, що їх можна прочитати достатньо швидко, а також вони дуже делікатно вводять читача у світ інклюзії.

Спочатку ми ознайомлюємо дітей із можливими стратегіями аналізу художнього твору, як-от: піраміда героя, ментальна карта, креативна гра, каліграма, swot-аналіз (strength - сила, weakness - слабкість, opportunities - можливості, threats - загрози).

Наступний етап – знайомство з авторами книг та коротко зі змістом творів, а також з їхньою передісторією. Подальший етап роботи передбачає поділ учнів на групи. Роздаємо кожному різнокольорові картки, а потім вони формують групи за кольорами цих карток і отримують книги, а також qr-коди, за якими можуть подивитися і почути авторів.

Після цього починається безпосередня робота з текстом. Учні читають книги і пропонують свої інтерпретації тексту. Хтось малює піраміду героя, хтось створює каліграму, хтось ментальну карту, а хтось пропонує варіант креативної гри чи swot-аналізу. Ментальну карту твору можна виконати онлайн, наприклад, на платформі <https://www.goconqr.com/>. На онлайн-платформі, наприклад, на <https://wordcloud.pro/ru/studio/editor?v=7> можна створити хмару слів до твору. Наступний етап – презентація книги, що пропонувалася для аналізу, і пояснення каліграми, піраміди тощо.

Під час роботи з учнями-старшокласниками ми звернули увагу на те, що вони, як правило, не роблять акцент на фізичних вадах героя. Винятком є swot-аналіз, під час якого між учнями виникали суперечки про те, чи вади або захворювання є слабкістю персонажів чи інакшістю. Запропоновані нами методики допомагають уникати аналізу твору, який би починався словами: «Ця книга про героя з інвалідністю». Діти зосереджені на змісті та вчинках персонажів, а також на тих асоціаціях, які викликає художній твір.

Такі види роботи під час занять зі студентами орієнтують їх на їхню подальшу професійну діяльність, адже ці стратегії можна застосовувати не лише під час роботи з художнім текстом, але й на будь-яких уроках.

Правильно формулювати питання до тексту і довкола тексту ми вчимо на прикладі ромашки запитань Блума (спрощений варіант таксономії Блума). Студенти отримують зразок-ромашку, у пелюстках якої записані схеми питань, і формулюють свої.

Ще один із видів роботи з книгою – створення постерів, лепбуків та скрапбуків до книги.

Головна мета роботи з інклюзивною літературою – ознайомити учнів та студентів з такою літературою, привернути більшу увагу суспільства до проблем людей з інвалідністю. Самі ж стратегії аналізу допомагають зацікавитися художнім твором, звернути увагу на художні деталі, застосувати цифрові технології тощо. Також такі стратегії допомагають зосередитися на роботі із самим текстом, а не спробах вгадати те, що хотів чи не хотів сказати автор.

Список використаних джерел:

1. Драчковська О. Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама. Чернівці: Книги - XXI, Чорні віви, 2019. 32 с.
2. Еліот Р. Просто тому що. Київ: Майстер-клас, 2014. 32 с.
3. Луцевська О., Гайдамака Є. Опікуни для жирафа. Львів: ВСЛ, 2018. 28 с.
4. Осмоловська О. «Інклюзивна література» - забаганка чи необхідність? URL: <https://blog.liga.net/user/oosmolovska/article/22995> (Дата звернення 30.01.2021).
5. [12] Осмоловська О. Формування видавничого напрямку української інклюзивної літератури як новітнього тренду розвитку видавничої справи. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25868/1/O_Osmolovska_4_17_IC_BHKU.pdf (Дата звернення 30.01.2021).
6. Тополь В. Кілька неочевидних тез про інклюзивну освіту. URL: <http://nus.org.ua/articles/kilka-neochevydnyh-tez-pro-inklyuzyvnu-osvitu/> (Дата звернення 30.01.2021).

Дворецька Лариса Олексіївна,
викладач вищої категорії, старший викладач
Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
larisadvoretska@i.ua

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: мовленнєва компетентність, мовна особистість, професійне мовлення

Усебічна підготовка кваліфікованих фахівців передбачає глибоке знання ними рідної мови, виховання студента як компетентної мовної особистості, яка відзначається високою мовною культурою; формування навичок комунікативно виправданого користування засобами мови в різних життєвих ситуаціях з обов'язковим дотриманням мовних норм та мовленнєвого етикету; вироблення вмінь за лексемами й граматичними формами пізнавати національне світосприймання, ментальність рідного народу. Беззаперечно, мовна освіта повинна стати невід'ємною складовою фахової підготовки.

Останнім часом у лінгвістиці зростає інтерес до світу цінностей молоді як майбутнього країни, гаранта суспільного прогресу; рівня адаптованості людини до культурного, комунікаційного, техногенного та ін. сучасного середовища, вміння орієнтуватися в інформаційному потоці, правильно використовувати отриману інформацію для прийняття рішень [2, с.3].

Тому глобальна мета сучасної освіти-забезпечити входження дитини в соціум, навчити її способів гармонійного співіснування з ним. Особливо це стосується студентів, майбутніх педагогів, які, вивчаючи українську мову, повинні будуть використовувати в майбутній професійній діяльності культурно-комунікативні засоби спілкування, вільно, самостійно і творчо будувати різні види і форми мовленнєвих висловлювань, на заняттях активно засвоювати і використовувати засоби мови.

Нині компетентнісний підхід до навчання мови є провідним у світі. Адже мета навчання мови - зробити дітей компетентними і досвідченими в тому, що стосується використання мови, усіх її засобів.

Суспільство завжди дбає про те, щоб його члени користувалися мовою свідомо як знаряддям розкриття своєї особистості. На заняттях української мови ми, викладачі, формуємо культуру як усного, так і писемного мовлення майбутніх педагогів. Адже мовна неграмотність, невміння написати елементарний текст, перекласти його з української мови на російську і навпаки, невміння чітко, логічно послідовно, правильно висловити свою думку однаково турбує всіх філологів. Бо це говорить про відсутність мовленнєвої культури студента.

Ми говоримо про те, що мовна культура-це надійна опора у вираженні незалежності думки [1, с.4] .

Культура усного і писемного мовлення пов'язана із загальною культурою людини, культурою її мислення. Тому ми всі разом і повинні формувати мовленнєву культуру наших студентів. На заняттях мови вчимо майбутніх педагогів володіти багатим і розвинутим словниковим складом, гнучкою граматичною будовою, її прекрасними фонетичними якостями. Викладачі пропонують завдання стилістичного,

орфоепічного характеру, щоб студенти правильно вимовляли звуки, звукосполучення. Адже порушення орфоепічних норм знижує якість мовлення. Намагаємось, щоб студенти досконало знали всі мовні норми і послідовно дотримувались їх. Культура мовлення передбачає нормативне, правильне, умотивоване користування виражальними засобами мови (багатозначними словами, синонімами, омонімами, антонімами, фразеологізмами, іншомовною лексикою, словами із значенн зменшеності, пестливості, збільшеності, згрубілості, реченнями різної структури).

Викладачі, організовуючи вивчення мови, повинні спиратися на потреби, мотивації, характеристики і внутрішні ресурси студентів. Мовленнєва компетентність є визначальною змістовою лінією для базисної характеристики мовленнєвого розвитку й освіти майбутніх спеціалістів.

Формування мовної особистості-суб'єкта з високими інтелектуальними і моральними якостями, який любить, знає і береже рідну мову, користується усіма її виражальними засобами, особливо у своїй обраній професії, покладено в основу курсу української мови.

Мовленнєва компетентність виявляється у виробленні умінь користуватися усною і писемною літературною мовою, багатством її виражальних засобів залежно від мети висловлювання і сфери суспільного життя. Це уміння вести діалог, сприймати й будувати усні і писемні монологічні й діалогічні висловлювання різних типів, стилів і жанрів. Ці мовленнєві уміння є найголовнішими-осовою, на якій формуватимуться найзагальніші мовленнєві уміння, а саме: орієнтуватися в мовленнєвій ситуації, вести підготовчу роботу до реалізації мовлення і планувати її, здійснювати задум, уміння самоконтролю і самооцінки власного мовлення, що забезпечуватиме готовність до мовнотворчості в будь-якій життєвій ситуації.

Професійно-мовленнєве спілкування педагога можна розглядати як комунікативний чинник мовленнєвого розвитку дітей. Спілкуючись з дітьми, навчаючи їх спілкуванню, педагог гнучко використовує у своєму мовленні все розмаїття мовних засобів, форм етикету, способів досягнення різноманітних комунікативних цілей. Для цього він по-різному формулює питання, застосовує потрібний мовленнєвий стимул або розгорнутий зразок мовленнєвого висловлювання. Структура, форма, обсяг, якісні характеристики мовлення педагога постійно змінюються залежно від методичних вимог та завдань [4,с. 15].

Мовлення педагога наслідують діти, тому нормативність-це важлива якість педагогічного мовлення. Крім того, його мають характеризувати ще й такі якості: діалогічність, змістовність, спрямованість, образність, емоційність, пестливість, лаконічність. Це говорить про загальну мовленнєву культуру, комунікативну компетенцію, професійне функціональне мовлення. Одним із шляхів підвищення цього є якісне викладання української мови, розробка та застосування оригінальних педагогічних технологій, нових підходів, які б відповідали потребам розвитку особистості і сприяли професійному становленню майбутніх фахівців, розкриттю їхніх талантів, духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей [3 ,с.9].

Вивчаючи глибоко дисципліну «Українська мова», студенти вдосконалюють своє професійне мовлення, здобувають таку освіту, яка дає змогу досягти особистісного, професійного самовизначення та самореалізації. Основним у мовленнєвому розвитку студентів є вдосконалення вміння користуватися мовою як засобом фахового спілкування. Мовленнєві акти в них стають контрольованішими, оскільки студенти прагнуть до нормативності мови. Процес мовлення

вдосконалюється завдяки кількісному збагаченню словника, нагромадженню досвіду активного користування мовними категоріями, поліпшенню виразності і зв'язності висловлювань, удосконаленню фонетичного аспекту мовлення, ускладненню вживаних синтаксичних структур, самостійному словотворенню, яке базується на поєднанні практично засвоєних слів і засобів словотворення.

Отже, ураховуючи мотивацію навчання, навчальний процес слід сконцентрувати саме на вдосконаленні професійного мовлення в усіх його видах і формах. Викладач через найрізноманітніші справи й завдання може використовувати ефективні форми, методи і прийоми формування рис педагогічного мовлення.

Список використаних джерел:

1. Гарашкіна Н. Діагностика професійної компетентності. Соціальна педагогіка. 2003. №4.
2. Голуб Н. Компетентне навчання - це актуально. Дивослово. 2012. №6.
3. Кабріль К.В. Формування ціннісної компетентності майбутніх учителів. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя Психолого-педагогічні науки. 2011. №6.
4. Кубенко І.М. Що таке компетентність і як її розуміють в освіті. Теорія та методика управління освітою. 2010. №1.

Доброскок Світлана Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
викладач вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Економіко-правничий фаховий коледж
Запорізького національного університету»,
epfk.dobroskok@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Авторка статті розглядає квест як ефективну поліфункціональну педагогічну технологію, яка сприяє інтелектуальному розвитку студентів, активізації їх пізнавальної активності, розвитку критичного мислення, комунікативних навичок і лідерських якостей.

Ключові слова: квест, квест-технології, дистанційне навчання, студенти, заняття з української мови та літератури.

В умовах дистанційної форми навчання все більшої актуальності набуває проблема вибору дієвих методів навчання. Однією з методик, що дозволяє перетворити студентів зі звичних реципієнтів на активних учасників навчального процесу, є саме квест. У перекладі з англійської мови лексема «квест» означає «пошук». Під цим поняттям сьогодні розуміють цілеспрямований пошук, який складається з декількох ігрових етапів, метою проходження яких є активізація пізнавальної, дослідницької діяльності. Так, наприклад, І. Сокол [3] стверджує, що квест – це ігрова технологія, яка має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, визначені правила та реалізується з метою підвищення в учнів знань і вмінь ХХІ століття.

Завдяки квест-технологіям студенти можуть пройти весь етап засвоєння матеріалу: від мотивації до отримання задоволення від виконання завдань. Будьте впевнені, цікаво організований квест обов'язково викличе у студентів масу позитивних емоцій, а тема, яку ви винесли на опанування таким чином, набагато краще

запам'ятається. Пояснюється така зацікавленість підлітків квестами дуже просто: вони мають ігрову та змагальну складову, імітують комп'ютерні ігри, спілкування у соцмережах і дозволяють спілкуватися з викладачем у неформальній обстановці, тим самим вибудовуючи відносини взаємодопомоги та підтримки.

У процесі виконання квестових завдань можна розвинути критичне мислення, логіку, аналітичне, творче мислення, вміння працювати в команді тощо. Відтак сучасні педагоги [2, 3] пропонують розрізняти квести за декількома показниками:

- за змістом (предметні, інтегровані);
- за цільовою аудиторією (колективні, індивідуальні);
- за терміном реалізації (короткострокові, довгострокові);
- за метою (інформативні, творчо-пошукові, дослідницькі, рольові);
- за принципом організації (лінійні, колові, штурмові).

Вперше до квест-технологій я звернулася навесні 2020 року, коли всі українські студенти вимушено перейшли на дистанційне навчання, а викладачі оперативно намагалися підібрати нові форми роботи. Для кращої комунікації з усіма академічними групами, були створені окремі групи у Вайбері й Телеграмі. Самі ж заняття проводилися у формі Zoom-конференцій з використанням платформи Moodle. Щоб урізноманітнити заняття, було розроблено серію завдань з мови та літератури на повторення для другокурсників, які активно готувалися до складання ДПА у формі ЗНО.

Так, домовившись зі студентами про зручний час, я почала висилати групі завдання, які потрібно було виконувати на швидкість. Наприклад, необхідно було розшифрувати фразеологізм за малюнком, відредагувати текст, вгадати письменника та його твір. Найбільше зацікавлення викликали завдання, які передбачали пошук предметів, назви яких належали б до іменників І відміни. У відповідь стрічка месенджерів за лічені хвилини наповнювалася фото книг, ручок і дівчат. Також треба було згадати якісні прикметники та передати їх через селфі. І тут студентська фантазія не знала меж: численні світлини демонстрували, що хтось товстий, розумний, сумний, засмучений, добрий.

Практика показує, що заняття у форматі квесту цікаві студентам різних курсів і спеціальностей. Самі ж студенти відзначають, що такий вид роботи (особливо під час дистанційного навчання!) їм до вподоби, бо так можна не лише повторити вивчене, заробити бали, а й неформально поспілкуватися з викладачем, побачити одногрупників, за якими скучив, та й просто відволіктися від негативних думок.

Під час організації квесту рекомендую заздалегідь продумати завдання, ілюстративний матеріал, дедлайн, форму подачі виконаних завдань на перевірку та критерії оцінювання. В реалізації цієї технології умовно можна виділити наступні етапи: настановчо-мотиваційний (інструктаж щодо проходження завдань, пояснення умов); реалізаційний (безпосереднє виконання завдань); підсумковий (підведення результатів). До речі, досвід проведення занять у формі квесту перейняли не лише викладачі-словесники Економіко-правничого фахового коледжу Запорізького національного університету, а й колеги-математики.

Відтак квест можна активно використовувати як ефективну форму організації навчання, цікаве змагання, учасники якого виконують різнопланові завдання пізнавального, творчого та ігрового характеру. Квести на заняттях з української мови та літератури допомагають не лише засвоїти та узагальнити навчальний матеріал, а й розвивають креативність, швидкість реакції, пам'ять, увагу та організованість.

Список використаних джерел:

1. Бугайова Н. А. Квести і проекти з використанням Інтернету на уроках української мови і літератури : навчально-методичний посібник [для вчителів української мови і літератури] [Електронний ресурс] / Н.А. Бугайова О.М. Вікторіна. – Режим доступу : http://koippo.in.ua/arhiv/druk/242_16.pdf.
2. Мішагіна О. Д. Використання квесту як засобу активізації навчальної діяльності учнів [Електронний ресурс] / О. Д. Мішагіна // Освіта.ua. Форум педагогічних ідей «Урок». – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/34730/.
3. Сокол І. М. Класифікація квестів / І. М. Сокол // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Випуск 36 (89). – С. 369–374.

Зелінська Олена Максимівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж
Національного університету водного господарства
та природокористування»,
olezelmax@ukr.net

СЛОВНИКОВА РОБОТА НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти, сучасні підходи до словникової роботи зі студентами у процесі вивчення української мови.

Ключові слова: лінгводидактика, мовленнєва компетентність, лексична парадигма, словникова робота, словниковий запас.

Розширення сучасного інформаційного простору й переосмислення місця й ролі в ньому української мови спонукає до багатоаспектного трактування мови як явища, зумовлює пошук нових підходів, ефективних методик у лінгводидактиці. Сьогодні будь-який кваліфікований фахівець повинен мати високу загальну й мовну культури, уміти невимушено комунікувати з членами суспільства, висловлювати свої думки точно, логічно, виразно, досконало володіти лексичним, термінологічним, фразеологічним багатством мови. Рівень мовленнєвої компетентності особистості залежить від знань особливостей усного і писемного мовлення, опанування умінь орієнтуватися в ситуації спілкування, ґрунтовно викладати думку, аналізувати мовлення тощо.

Слово – це мовна одиниця, без вивчення якої неможливе пізнання усього механізму мови. Швейцарський лінгвіст Ф.де Соссюр зазначав, що “слово, незважаючи на всі труднощі, пов’язані з визначенням цього поняття, є одиницею, що невідступно постає перед нашим розумом як щось центральне в механізмі мови” [1, с.84]. Слово служить засобом позначення предметів дійсності і виражає поняття про них. Усі явища дійсності позначаються словом. Розуміння цього формуються на уроках лексики. Місце слова в лексичній системі мови значною мірою визначається явищем багатозначності. Залежно від лексичного значення слово може бути членом різних рядів і груп. Кожне лексичне значення слова протиставляється іншим значенням цього слова, що в сукупності становлять систему його диференціальних ознак, за якими слова об’єднуються або ж протиставляються.

Як показує аналіз науково-методичної літератури, розуміння терміна “словникова робота” досить варіативне в лінгводидактиці. Словникову роботу дослідники називають системою, засобом, методом навчання, систематичною навчально-виховною роботою, комплексом методів і навіть сферою методики. Здебільшого під роботою над збагаченням словникового запасу розуміють словниково-граматичну і словниково-орфографічну роботу Н.Бублеєва, П.Іванов, М.Разумовська та інші. У зв’язку з орфографією словникову роботу розглядають Г.Азанова, Е.Виноградова, В.Каверина та інші. На текстуальній основі через поняття опорних слів словникову роботу досліджують А.Устінов, М.Черноусова. А.Семаніна, В.Яковлева, О.Мінухіна приділяють увагу і лексико-семантичному аспекту словникової роботи, зокрема збагачення словника учнів шляхом визначення тематичних і лексико-семантичних груп. Н.Бондаренко розглядає словникову роботу з урахуванням комунікативного підходу до навчання мови. На думку науковця, словникова робота - “це клопітка робота зі словом і над словом, починаючи від його сприймання на слух, відтворення через з’ясування основних властивих йому значень, граматичних ознак, взаємозв’язків з іншими елементами мовної системи, особливостями сполучуваності та правильного вживання у мовленні”[2, с175]. Таким чином, огляд лінгводидактичних джерел дозволяє стверджувати, що в науково-методичній літературі спостерігається розуміння словникової роботи у вузькому і широкому значеннях. У вузькому розумінні словникову роботу пов’язують з орфографічною роботою (роботою над правописом слів із традиційним написанням). У широкому значенні словниковою вважається будь-яка робота, що проводиться зі словом з метою адекватного його використання в чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

Виходячи з наукових засад, можна визначати такі завдання словникової роботи на уроках української мови:

- збагачення словникового запасу студентів за рахунок засвоєння нових слів, синонімів, антонімів тощо;
- формування умінь і навичок визначати семантику, емоційно-експресивне забарвлення слів і правильно користуватися ними;
- розвиток умінь доцільного використання слів залежно від типу і стилю мовлення;
- виховання в студентів мовного чуття, естетичного смаку до краси слова;

Словникова робота на заняттях української мови здійснюється за певними принципами. Дослідники виділяють п’ять таких принципів: позамовний, синтагматичний, парадигматичний, функціональний і контекстуальний. Позамовний (або екстралінгвістичний) принцип відображає виховний і розвивальний характер словникової роботи. Засвоєння нових слів повинно впливати на формування особистості студента, його світогляду й моральних якостей. Цей принцип вимагає систематичної роботи над словом на всіх заняттях мови. Словникова робота повинна збагачувати ерудицію студентів, виховувати в них інтерес до слова, до мови, формувати національну свідомість. Він відображає також загально-дидактичні вимоги систематичності й доступності навчання, розвитку інтересу до знань, зв’язку навчання з життям, що конкретизуються в таких методичних рекомендаціях:

- робота над збагаченням мовлення студентів повинна бути систематичною й органічно включатися в зміст і структуру кожного заняття;
- під час відбору слів для активного засвоєння і прийомів словникової роботи варто враховувати рівень мовленнєвого розвитку;

- необхідно усією системою роботи підтримувати й розвивати інтерес студентів до нових слів, їх семантики й етимології;
- словникова робота повинна розвивати в студентів потребу в спілкуванні українською мовою, забезпечувати усвідомлення важливості поповнення свого лексичного запасу й необхідності досконало володіти мовою.

Синтагматичний принцип допомагає осмислити семантичні відношення слів у тексті, особливості їх сполучуваності. Так, слово літній у сполученні зі словом вечір вказує на пору року, а в сполученні зі словом чоловік означає вік людини (немолодий). Тому ознайомлення зі словом треба починати з прикладів сполучуваності його з іншими словами. Парадигматичний принцип передбачає ознайомлення з лексичною парадигмою, що об'єднує тематичні групи, синонімічні й антонімічні ряди. Вивчення нових слів необхідно проводити з урахуванням їх системних зв'язків. Це забезпечує усвідомлене засвоєння словникового складу мови. Тому цей принцип є найбільш продуктивним у породженні мовлення. Суть функціонального принципу виражається в дотриманні функціонально-стилістичного аспекту розвитку мовлення. Цей принцип вимагає доцільного вибору слів залежно від їх стилістичного забарвлення, мети їх використання в мовленні, стилю висловлювання.

Як свідчить практика викладання мови, основою словникової роботи є опора на лексичне значення слова. На тлі цього поняття визначається зміст словникової роботи: пояснення значень нових слів, установлення системних відношень між словами, добір стрижневих (ключових) слів і виражальних засобів для конструювання певного висловлювання, виявлення лексичних недоліків свого й чужого мовлення. Лексичні вправи спрямовані на з'ясування семантики слова, його основних ознак, ознайомлення зі словниковим складом української мови, сферою вживання різних лексичних шарів. Тому на таких заняттях пропонуються завдання: 1. Користуючись Коротким тлумачним словником української мови, з'ясувати, які значення можуть мати запропоновані слова, наприклад: батьківщина, безсмертний, виборювати, заповіт, неосяжний, титан; 2. Які прийоми використані для тлумачення слів: вежа, велетень, довіряти, неологізм, операція, протидія; 3. Виписати з тлумачного словника 15 слів, з'ясувати їх лексичне значення й граматичні ознаки, ввести їх у речення. Лексико-граматичні вправи використовуються для засвоєння знань із граматики й повторення теоретичних відомостей із лексики, збагачення словника, розвитку мовлення. Завдання: користуючись тлумачним словником, визначити лексичне та граматичне значення слів: наказ, гаджет, дилер, інновація, акція, заява, запит, партер, оренда, дипломат, інформація. Аналізуємо результат, з'ясовуємо, які з цих слів мають "вихід" на певні професії. Важливе значення мають лексико-орфографічні вправи. Це завдання, які, з одного боку, пов'язані із засвоєнням граматичного матеріалу, правописних норм, а з іншого – із засвоєнням лексичних понять. Доречними тут будуть вправи, в яких треба переписати текст, вставляючи пропущені літери, пояснити лексичне значення виділених слів, дібрати до них синоніми. Лексико-стилістичні вправи передбачають вироблення навичок правильного використання слова у певному стилі мовлення. Розкриваючи стилістичну функцію слів, ці вправи збагачують словниковий запас, вчать розмежувати стилістичні ознаки лексики, чітко і ясно виражати свої думки. Це, зокрема, завдання на з'ясування лексичного значення слів, визначення, в яких стилях мовлення вони можуть уживатися.

Отже, словникова робота на уроках української мови активізує діяльність здобувачів освіти, виховує повагу до слова, розвиває логічне мислення, забезпечує

формування ціннісно-сміслової, загальнокультурної, комунікативної, інформаційної компетентностей, а також особистісного самовдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Вихованець І.Р. Таїна слова / І.Р. Вихованець - К: Рад.школа, 1990. -290 с.
2. Мельничайко В-Я, Пентилюк М.І, Рожило Л.П Удосконалення змісту і методів навчання української мови. – К: Рад.школа, 1982. – 214с.
3. Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М.І.Пентилюк, С.О.Караман, О.В.Караман, О.М.Горошкіна, А.В.Нікітіна, І.В.Гайденко, Т.Г.Окуневич, З.П.Бакум, Н.М.Дика. – К.: Ленвіт. – 302с.

Ємець Леся Валентинівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Житомирського агротехнічного коледжу
Сорочинська Світлана Петрівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Житомирського агротехнічного коледжу,
lesia.yemets@gmail.com

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Розглянуто практичні методи, за допомогою яких викладач-словесник може формувати комунікативні компетентності у здобувачів освіти, а саме майбутніх фахівців, на заняттях з української мови та літератури. Основну увагу зосереджено на підборі мовного матеріалу, спрямованого на розвиток усного мовлення та текстотворчих умінь.

Ключові слова: комунікативна компетентність, текстотворення, ситуативно-мовленнєві моделі

Успішність майбутнього фахівця і повноцінного члена суспільства залежить насамперед від його вміння вільно спілкуватися. Це забезпечує комунікативна компетентність, що полягає в умінні природно використовувати мовні засоби, налагоджувати комунікативні контакти.

Правильне, багате мовлення є одним з показників загальної освіти та рівня культури громадян України. Рідна мова є формою вияву національної та особистісної самосвідомості, засобом самопізнання, самовираження і саморозвитку людини [1, с. 4].

Проблема підготовки комунікативно спроможного фахівця будь-якої галузі, зокрема і сільського господарства, залишається важливою й актуальною для вищих навчальних закладів сьогодні.

Питання комунікативної компетенції та її реалізації - одне із головних у підготовці майбутніх фахівців. Поняття «комунікативна компетентність» з'явилося ще в 60-70-х роках ХХ сторіччя. Свої погляди на формування комунікативної компетентності у системі вищої освіти висловили Б. Ананьєва, Г. Андреева, Н. Бутенко, В. Данилов, Ю. Смелянов, Л. Яковлева та ін.

Найбільш дієвим, вважає більшість науковців, є комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення української мови. Адже в умовах тотальної діджиталізації, коли живе спілкування переходить в цифрове, викладачу-словеснику потрібно зосередити увагу на формуванні комунікативних умінь за допомогою створення природних умов спілкування, моделювання життєвих та професійних ситуацій. Інший важливий елемент формування комунікативних компетентностей – текст. Аналіз готових текстів, побудова власних висловлювань різних типів, стилів та жанрів мовлення – це активно-продуктивні види роботи. З цією метою потрібно підібрати, тематично систематизувати тексти з обов'язковим виховним впливом, визначити тематику творчих робіт. Будь-який вид роботи, вибраний викладачем для конкретного заняття, повинен бути спрямований на кінцевий результат практичного застосування. Мовні справи матимуть ефект, якщо їх матеріал надалі зможе використовуватися у життєвій комунікативній ситуації.

Не менш важливо правильно мотивувати вивчення конкретного матеріалу заняття. Перше (вступне) заняття заслуговує на особливу увагу. Наприклад, на вступному занятті з української мови можна запропонувати відеофрагмент (заздалегідь підготовлений) зустрічі з випускниками навчального закладу. Випускники, зокрема нашого коледжу, працюють у різних місцях: на підприємствах, в банках, магазинах, приватних фірмах, державних установах. Невелике інтерв'ю з представниками різних професій, посад: продавця, менеджера, бухгалтера, директора фірми, навіть діловода, створять уявлення про те, де у майбутньому знадобляться знання та навички з української мови. Такі «живі» сюжети, як нарада чи робоча телефонна розмова, співбесіда є цікавим практичним матеріалом для тих, хто вивчає мову [2, с. 32].

Інший метод, який успішно використовується як на заняттях з мови, так і літератури, «творча лабораторія» - створення сенкану на задану тему. Наприклад, мови і професії. За короткий термін з-під пера експериментаторів з'являються вірші. Це політ їх думки, форма самовираження, а головне – практика формування комунікативних одиниць:

1. Слово	2. Професія
Влучне, здорове.	Важлива, потрібна.
Чує, кличе, зітхає.	Захоплює, навчає, збагачує.
Слово тут зневажає, а там кохає.	Професія і мова – нероздільні.
Назва.	Спеціальність.

Поезія – хороший помічник у мотивації, вивченні нового матеріалу, розвитку творчих здібностей, уяви здобувачів освіти.

На заняттях з мови моделюємо творчі виробничі ситуації, де кожен має можливість уявити себе у ролі працівника банку, який спілкується з клієнтом, касира, продавця, менеджера підрозділу і т.под. Ефективними є також мовні «ігри-провокації». Під час вивчення етикету спілкування здобувачам освіти пропонується відтворити ситуацію: зробіть зауваження однокласнику, викладачу, колезі; змодельуйте відмову найкращому другу; спробуйте висловити прохання або наполягти на своєму в момент, коли ваш співрозмовник роздратований (співрозмовником може бути уявно куратор, викладач, керівник...).

Доцільно використовувати також такі види творчих вправ: творче списування, творчі диктанти, твори-мініатюри за опорними словами, твори за поданим початком чи кінцівкою [3, с. 27].

Основна суть методів формування комунікативної компетентності полягає в тому, що вони спрямовані не на відтворення і складання синтаксичних конструкцій за зразком чи виконання традиційних мовленнєвих завдань, а на породження мовлення для вираження особистих думок і почуттів в умовах живого спілкування. Мета застосування методів цієї групи – навчити ефективно спілкуватися [4, с. 78].

На заняттях з літератури варто практикувати використання елементів театрального мистецтва. Інколи вдається поєднувати форму заняття та театральну постановку. Такі теми, як «Розвиток драматургії: соціально-побутові та історичні драми й комедії М.Старицького, Кропивницького, Панаса Мирного та ін.» та «І. Карпенко-Карий. Біографія письменника. Комедія «Мартин Боруля», її сценічна історія. Дворянство як міф про краще життя» сприяли народженню уроку-вистави «Сцена мій кумир, театр-священний храм для мене». Маємо власний досвід діяльності театального гуртка, куди залучаються здобувачі освіти усіх спеціальностей та курсів. Це ще один метод створення живої комунікації: особлива атмосфера підготовки, репетицій, творчого спілкування у невимушеній формі якнайкраще розкриває нашу молодь, виявляє її неординарні здібності, тренує пам'ять, уміння триматися на публіці, знаходити оптимальні рішення у непередбачуваних ситуаціях. Особлива сила словесного мистецтва в його філософічності, інтелектуалізмі та магії впливу на почуття, свідомість переконання, етику, ідеал та волю людини.

Досягнути високого рівня підготовки фахівця не можна лише традиційними методами навчання. Переважати тут мають інтерактивні, в основі яких є вербальна і невербальна діяльність: дискусія; рольова гра, "займи позицію"; "зміни позицію"; описування комунікативних ситуацій; інсценування діалогічних текстів, життєвих ситуацій; кейс-метод; комунікативні тренінги [4, с. 79].

Можна виділити основні засади, що впливатимуть на вибір методів формування комунікативної компетентності у здобувачів освіти на заняттях з мови та літератури, а саме: оволодіння мовою як діяльністю, діалогічність, ситуативність, співпраця та етикетність.

Список використаних джерел:

1. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-12 класи. К.: Ірпінь, 2005. 205 с.
2. Ємець Л.В. Проблема активізації та мотивації навчальної діяльності на вступних заняттях з філологічних дисциплін. Освіта. Технікуми, коледжі. 2007. №3(18). С. 31-33.
3. Омельчук С. Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгвістичної науки. Українська мова і література в школі. 2013. № 2. С. 27
4. Кучерук О.А. Методи формування комунікативної компетентності в процесі дидактичного дискурсу. Вісник ЖДУ імені Івана Франка. 2010. №53. С. 77 – 81.

Кільчицька Марія Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
«Чортківський медичний фаховий коледж»,
kilchytska.m@gmail.com

ПРИКЛАДНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Анотація. У статті проаналізовано роль та функції задач прикладного змісту при навчанні математики.

Ключові слова: прикладна задача, практична задача, прикладна спрямованість, ключові компетентності.

*... природа формулює свої закони
мовою математики
Галілео Галілей*

Система освіти в нашій країні вступила в період фундаментальних змін, що характеризуються новими концептуальними підходами до розробки та використання навчальних технологій, які забезпечують реальний зв'язок навчання з життям. У повсякденній діяльності медичного працівника досить часто виникають практичні завдання, які на рівні теоретичного розв'язання можуть розглядатися як прикладні математичні, і якість їх розв'язування безпосередньо залежить від математичних знань та вмінь цих спеціалістів. Математичні компетентності допомагатимуть майбутнім фармацевтам, медичним сестрам приймати правильні рішення при здійсненні догляду і спостережень за пацієнтами, наданні невідкладної долікарської допомоги, правильно діяти в критичних ситуаціях, самостійно працювати в різних установах охорони здоров'я. Підвищенню ефективності навчання математики сприяє розв'язування задач інтегрованого змісту. Використання прикладів із життя, навколишньої дійсності спрощує викладачу організацію цілеспрямованої навчальної діяльності студентів, реалізує можливість організувати так вивчення дисципліни, щоб воно було корисним, захоплюючим, цікавим. А це можливо шляхом подолання надмірної абстракції, через розкриття ролі математики в пізнанні навколишнього світу, через інтеграцію з іншими дисциплінами та формування у такий спосіб цілісного, гармонійного світосприйняття студента.

Для формування професійних компетентностей майбутніх медиків курс математики медичного коледжу потребує прикладної спрямованості, а в матеріалах підручників, що використовуються в процесі навчання, не враховується ця специфіка, бо відсутні правила-орієнтири для розв'язування окремих типових прикладних задач (з розрахунку норм ліків, визначення концентрації розчинів, відстеження закономірностей між окремими параметрами антропометрії, з розв'язування статистичних задач). Для майбутнього медичного працівника є обов'язковими вміння робити цифровий і графічний запис показників функціонального стану пацієнтів (температури, частоти дихання, пульсу, артеріального тиску, зросту, маси тіла тощо), провести обрахунки при приготуванні розчинів дезінфікуючих засобів необхідної концентрації. З цією метою мною створені навчальні посібники («Відсотки в практичній медицині», «Застосування задач прикладного змісту на заняттях з математики»), у яких розроблено прикладні задач і з урахуванням потреб клінічних дисциплін. Тісна співпраця викладачів загальноосвітніх предметів і викладачів-клініцистів дає змогу краще зрозуміти специфіку кожної спеціальності, потреби

використання математичних знань у майбутній професії. У даних посібниках наведено розв'язання типових прикладних задач в акушерстві, педіатрії, догляді за хворими, фармації. Зокрема, в акушерстві - обчислення втрати крові при пологах, визначення терміну вагітності за формулою, дані для якої взяті у матері, в педіатрії - обчислення розрахунку збільшення маси тіла і надбавки росту дітей, визначення тиску в немовляти у фармації - обрахунку кількісного складу ліків.

У житті постійно доводиться зустрічатися з необхідністю приймати найкраще оптимальне рішення. У математиці такі задачі розв'язуються за допомогою похідної функції. Наприклад, знайти максимальну концентрацію ліків у крові хворого і час, коли вона досягається. Серед задач на виведення наслідків належності об'єкта до поняття слід виділити серію задач природничого змісту на визначення швидкості хімічної реакції та швидкості зростання популяції, які в перекладі на математичну мову є задачами на знаходження похідної функції.

Задача.

У країні виникла епідемія депресії, яка розповсюджується так, що відсоток p хворих залежить від часу t (в добах) так:

$$p = 0,005 (12t^2 - t^3), \text{ де } 0 < t < 12.$$

1. Скільки відсотків мешканців захворіє до кінця другої доби?
2. Скільки днів відсоток хворих буде збільшуватися?
3. Починаючи з якої доби епідемія почне спадати?
4. На який день відсоток захворюваності досягне максимуму?

Дана прикладна задача є задачею на застосування похідної до дослідження функції, яка відіграє роль її математичної моделі на монотонність та екстремум. Її розв'язування вимагає наявності в студентів знань про достатні умови зростання та спадання функції.

Щоб дати відповідь на перше питання знаходимо значення функції $p(t)$, якщо $t = 2$; воно дорівнює 0,2 %.

Для відповіді на наступні запитання студенти знайдуть похідну функції

$p' = 0,005(24t - 3t^2)$, критичні точки $t=0$ та $t = 8$. Оскільки час $t > 0$, то між кінцями відрізка $[0; 12]$ існує єдина критична точка $t = 8$. При переході через цю точку похідна змінює знак з «плюса» на «мінус», а отже, функція досягає в цій точці найбільшого значення.

Тому перші 8 діб епідемія буде зростати, починаючи з 9-ї доби — почне спадати, а відсоток тих що захворіли досягне максимуму на 8-му добу.

Позааудиторна робота з математики є складовою навчального процесу і дає можливість полегшити засвоєння студентами навчального матеріалу, зробити його особистісно значущим, по-справжньому привабливим для них. З метою розвитку математичних компетентностей студентів було проведено засідання математичного гуртка на тему «Моделювання природних процесів за допомогою функцій», на якому продемонстровано як використовується інтеграція математичних законів і обчислень при викладанні інших дисциплін. На засіданнях гуртка студенти розробляють навчальні проекти з різних тем, самостійно готують матеріали для виступів. Результатом цієї діяльності є навчально-дослідницькі пошукові роботи. Їхня тематика, як правило, має прикладну спрямованість. Особливий інтерес студенти проявили до теми «Метод екологічного моніторингу з математичним моделюванням». При підготовці роботи «Аналіз антропометричних даних серед студентів коледжу», досліджуючи антропометричні дані серед студентів коледжу, гуртківці розраховували індекс маси тіла (ІМТ) – величина, що дозволяє визначити ступінь відповідності маси

тіла людини до її зросту. Це допомогло виявити проблеми зайвої ваги серед студентів. Отже, реалізація прикладного аспекту у викладанні математики сприяє розв'язанню одного з головних завдань сучасної освіти - її індивідуалізації, а також розвиває дослідницькі навички студентів, розширює можливості їх соціалізації через оволодіння ІКТ (інформаційно комунікаційними технологіями). Це забезпечує планомірний розвиток універсальних ключових компетентностей, які допомагають випускникам коледжу адаптуватися в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Лаврик В.І. Методи математичного моделювання в екології/ В.І. Лаврик — К.: Фітосоціоцентр, 1998
2. Скафа, О. І. Методичні складові етапів формування понять у евристичному навчанні математики/ О. І. Скафа// Математика в школі. — 2004. — № 1. — с.2—6.
3. Соколенко Л.О. Прикладна спрямованість шкільного курсу алгебри та початків аналізу: Навч. посібник. — Чернігів: Сіверянська думка, 2002.-
4. Соколенко О.І. Особливості викладання вищої математики на природничих факультетах вищих навчальних закладів / О.І. Соколенко, Л.О. Соколенко// Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. - 2003.— Вип. 19. — (Серія: Педагогічні науки).
5. Святкіна К.А. Дитячі хвороби/ К.А. Святкіна, Є.В.Білогірська, Н.П.Кудрявцева. - М. : Медицина, 1988.-318 с.

Климова Катерина Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
Поліського національного університету,
м. Житомир,
klimov999@gmail.com

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

Анотація. Автор пропонує дефініцію поняття "мовнокомунікативна професійна компетентність майбутніх правознавців" у контексті особистісно орієнтованого, компетентнісного та інших підходів до навчання української мови у ЗВО. Окреслено основні аспекти навчальної взаємодії викладача і студентів та відповідний лінгводидактичний інструментарій.

Ключові слова: компетентнісний підхід в освіті, мовнокомунікативна професійна компетентність правознавця, особистісно орієнтована лінгводидактика, лінгводидактичний інструментарій.

Державна українська мова є потужним засобом формування професійної компетентності сучасного правознавця, який забезпечує додержання прав і свобод громадян. Освітньо-професійна програма спеціальності 081 «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти окреслює *ціль навчання* - формування здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання у сфері права з розумінням природи змісту його основних правових інститутів, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин. При цьому професійна підготовка завтрашнього адвоката, нотаріуса, детектива, судового виконавця передбачає, що його критичні судження

мають впливати на розум та почуття інших, виховувати повагу до світових і вітчизняних духовних цінностей та матеріальних надбань, забезпечувати правові засади та етику спілкування, підвищувати культуру державного управління. Експериментально доведено, що "мовнокультурна освіченість юриста, його уміння спілкуватися згідно з сучасними національними нормами, коректно дискутувати, вербально переконувати гарантують майже у 85 % успіх у професійно-ділових стосунках" [4, с. 6]. З огляду на це, закономірно, що українська мова вивчається майбутніми правознавцями вже у першому семестрі.

Характеризуючи методологію особистісно орієнтованої лінгводидактики, О. Кучерук наголошує також на важливості культурологічного підходу, котрий "передбачає розглядати мову як інструмент пізнання й розуміння духовних смислів культурних явищ, засіб міжкультурного спілкування й духовно-естетичного виховання та визначає важливість соціокультурного принципу наукового дослідження питань формування культурного, духовно багатого, сповненого патріотизму носія мови, здатного здійснювати ефективне мовленнєве спілкування засобами української мови" [2, с. 6-7]. Сутність компетентнісного підходу в лінгводидактиці окреслена в багатьох працях - зокрема класичним є визначення, запропоноване О. Савченко: "Компетентнісний підхід ґрунтується на ЗУН, але не вичерпується ними. Компетентність є інтегрованим утворенням, але охоплює особистісну здатність людини, її досвід. Це рівень готовності й уміння діяти" [3, с. 5].

Такі ознаки, як: 1) систематизовані знання норм української літературної мови, законів ораторського мистецтва, правил документування, спрямовані на успішну реалізацію професійних комунікативних намірів; 2) високий рівень національно-мовної свідомості та прагнення до самовдосконалення; 3) уміння користуватися якісними інформаційними джерелами з урахуванням вимог академічної доброчесності; 4) володіння загальнонауковою, юридичною термінологією та дискурсивні вміння; 5) розвинуте чуття мови - характеризують *мовнокомунікативну професійну компетентність правознавця*.

Отже, українськомовна освіта бакалаврів права - особистісно орієнтована, спрямована на формування в здобувачів системи загальних та спеціальних компетентностей, а викладач курсу "Українська мова (за професійним спрямуванням)" постійно перебуває у пошуку ефективних дидактичних форм, методів та засобів.

Проблема формування мовнокомунікативної професійної компетентності майбутніх правознавців багатовекторна, про що свідчить наведене вище визначення цього ключового поняття. Відповідно до складників - ознак мовнокомунікативної професійної компетентності - виділимо п'ять основних аспектів суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії викладача української мови і студентів та лінгводидактичний інструментарій до кожного з них.

Перший аспект навчання зорієнтовано: 1) на поглиблення та узагальнення знань першокурсників з української літературної мови, документознавства та ораторського мистецтва; 2) на формування умінь та практичних навичок застосування мовних норм у професійному дискурсі; 3) на розвиток ораторської майстерності майбутніх правознавців. Із-поміж сукупності лінгводидактичних форм, засобів, методів і прийомів доцільно виділити контрольні-навчальні тести із самоперевіркою знань (на паперових носіях) та контрольні тести у системі Moodle; укладання електронної теки зі зразками документів професійного спрямування; підготовку презентацій у програмі Power Point, які супроводжують усні публічні виступи студентів в аудиторії або дистанційно – під час конференцій на платформі Zoom.

Другий та третій аспекти навчальної взаємодії передбачають формування фахівців, обізнаних з питань державної мовної політики, який усвідомлює роль української мови в державотворенні та націєтворенні та прагне подальшого мовного самонавчання і самовдосконалення. Ефективними видами аудиторної та позааудиторної роботи є реферування та конспектування авторитетних інформаційних джерел, написання студентами анотацій до наукових публікацій з культури та історії мови, підготовка рефератів та презентацій про життя та діяльність видатних українців. Показово, що чимало студентів спеціальності «Право» щороку долучається до першого (вузівського) етапу Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика; традицією в Поліському національному університеті стало написання щорічного диктанту національної єдності. В умовах дистанційного навчання успішно проходять міжвузівські літературні інтернет-читання.

Четвертий аспект діяльності, на наш погляд, варто спрямувати на використання міжпредметних зав'язків з дисциплінами циклу професійної підготовки "Історія держави і права", "Юридична деонтологія", "Загальна теорія права" (1-й семестр). Студенти укладають електронні міні-словнички фахової лексики, звертаючи увагу на контекстуальне використання кожного терміна.

Розвитку чуття мови (*п'ятий аспект*), тобто умінню бачити і вмотивовано виправляти мовні помилки і мовленнєві недоліки в усних та письмових висловлюваннях, сприяють усні та письмові вправи на переклад і редагування текстів професійного спрямування, комунікативні ігри, а також написання есе на запропоновану тематику.

Як висновок, зазначимо: застосування методично виважених форм, методів і засобів навчання української мови, належне змістове наповнення теоретичної частини курсу дає позитивні результати, а зміщення акцентів з аудиторної на індивідуально-самостійну роботу у навчальних планах підготовки бакалаврів жодним чином не впливає на якість формування мовнокомунікативної професійної компетентності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Климова К. Я. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для здобувачів вищої освіти та викладачів-словесників. Житомир: Вид-во Поліського національного університету, 2020. 260 с.
2. Кучерук О.А. Методологічні засади особистісно орієнтованої лінгводидактики// Українська мова й література в школі, 2013. № 6. С.20- 24.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студ. пед. факультетів / Олександра Яківна Савченко. К. : Генеза, 2002. 368 с.
4. Царьова І. В., Грицай І. О. Культура професійного мовлення юриста: навчальний посібник / І. В. Царьова, І. О. Грицай. К.: «Хай"Тек Прес», 2017. 140 с.

Коваль Тетяна Анатоліївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж
харчової промисловості НУХТ»,
kpkh@i.ua

ВІТАГЕННІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено підходи та методи вітагенного навчання, що забезпечують умови для розвитку комунікативної компетенції студентів.

Ключові слова: вітагенна інформація, вітагенний досвід, компетентісно-орієнтовані технології навчання.

«Життя треба прожити, а не пробігти». Знання, що лежали на поверхні, давно освоєні людством. Тільки глибоке вивчення, завзята праця можуть дати якісь нові знання. Отже, прийоми вітагенних технологій необхідні тоді, коли важливо показати значущість накопичення досвіду життя, життєвої інформативності. Бо у «житті немає нічого такого, чого б іще не було» і якщо вмiло цим скористатися, то можна націлити молоду людину (студента) на формулу успіху, оптимістичну перспективу.

Бо де ж як не на заняттях літератури чи мови можна поговорити про поведінку героїв, висловити власне ставлення до їх вчинків, сконструювати правильну поведінку, довершити незакінчений твір, спираючись на власний життєвий досвід.

Перехід вітагенної інформації у вітагенний досвід відбувається через кілька стадій на різних рівнях.

Перша стадія – первинне сприйняття вітагенної інформації, не розчленоване, не диференційоване.

Друга стадія – оцінююча фільтрація інформації у філогенезі, тобто із загальнолюдських, групових, гностичних позицій, потім в онтогенезі, тобто з позиції особистої значущості.

Третя стадія – установча. Студент створює, або стихійно, або осмислено, установку на запам'ятовування даної інформації з приблизним терміном «збереження». Терміни збереження визначаються її значущістю, життєвою та практичною спрямованістю. Це визначає й рівень її засвоєння.

Голографічний метод проєкції в навчання – це система освітніх технологій, що спрямована на об'ємну багатомірну подачу нового матеріалу, яка відповідає особливостям багатомірності сприйняття навколишнього світу й запасу життєвого досвіду.

Поняття голографії – фізичне. Означає розгляд об'єкта у відбитому багатомірному просторі не менше ніж у трьох проєкціях.

Тож розглянемо вітагенні технології з голографічними проєкціями.

Приєм ретроспективного аналізу життєвого досвіду з розкриттям його зв'язків в освітньому процесі. Застосовується в тих випадках, коли необхідно використовувати аналітичні здібності й уміння студентів, співвідносити ціннісну освітню інформацію із запасом вітагенної інформації та зробити необхідні висновки.

Тобто автобіографічний життєпис корисно пропонувати студентам у тих випадках, коли у фактах власної або чужої біографії вони знаходять підтвердження чи заперечення освітньої значущості інформації, отриманої у викладі викладача.

Мета даного прийому – «операція зведення» вітагенних знань з освітніми. Між ними завжди існує певна розбіжність, неминуча в силу тієї розбіжності, що спостерігається між науковими уявленнями людини.

Прийом стартової актуалізації життєвого досвіду студентів. Суть прийому полягає в тому, щоб з'ясувати, яким запасом знань на рівні повсякденної свідомості володіють студенти. Реалізація даного прийому дає можливість визначити інтелектуальний потенціал як окремих студентів, так і колективу в цілому, створити психологічну установку на одержання нової інформації, використовувати отриману інформацію для створення проблемної ситуації. Технологія використання даного прийому може бути пов'язана з кількома формами організації діяльності студентів:

- Пряма постановка питання “Що ви знаєте про ...”.
- Постановка проблемного питання у вигляді опису якоїсь життєвої ситуації.
- Опора на письмові роботи студентів, у яких вони викладають вітагенні знання з наступним аналізом викладачем ступеня їхньої поінформованості в галузі навчальної дисципліни.
- Актуалізація вітагенного запасу практичних умінь, звичок у тому чи іншому виді навчальної діяльності.

Прийом додаткового конструювання незакінченої освітньої моделі. Його формула: “Я пропоную вам ідею, незакінчений твір. Ваше завдання: доповнити, наситити, змістом. Опора – ваш життєвий досвід”

Прийом особливо ефективний у тих випадках, коли необхідно актуалізувати не стільки вітагенні знання, скільки творчий потенціал особистості, її здатність у самореалізації.

Найбільш стимулюючий чинник у використанні даного прийому – надія на швидке та якісне вирішення якоїсь освітньої проблеми (задачі).

Прийом тимчасової просторової, змістовної синхронізації освітніх проєкцій. Суть прийому полягає в тому, щоб дидактичний матеріал викладати з розкриттям тимчасових просторових, змістовних зв'язків між фактами, подіями, явищами, процесами. Формула даного прийому: “Життя багатомірне, і навчальний матеріал необхідно сприймати багатомірно, тоді він буде необхідним для життя”.

Прийом вітагенних аналогій в освітніх проєкціях. Формула цього прийому: “У житті немає нічого такого, чого б іще не було”. Суть прийому полягає в тому, щоб використовувати життєвий досвід студентів у плані історичних проєкцій. Правильно оцінити теперішнє можна з позиції минулого, а минуле оцінювати з позиції майбутнього.

Прийом вітагенного натхнення об'єктів живої й неживої природи та голографії освітнього процесу. Зміст даного прийому полягає в тому, щоб “олюднити” об'єкти живої або неживої природи, приписуючи їм людські якості, мотиви дії, розкрити тим самим глибинний зміст освітніх зв'язків, процесів.

Прийоми вітагенного натхнення. Твори з тем: “Світ людей очима коня”, “Про що співає струмок”; бесіди на природі: “Про що думає травинка, по якій повзе комашка”, “Про що думає комашка, що повзе по травинці”, “Твори про “Казки про ...

Головна мета даної технології – формування в студентів художньої мови, навичок з її художньо-голографічного зображення.

Технологія творчого моделювання ідеальних освітніх об'єктів. Образно даний прийом можна порівняти з відомою у свій час газетно-журнальною рубрикою “Якби директором був я”.

Зміст прийому полягає в тому, щоб дати студентам можливість побудувати в своїй уяві ідеальну модель освітнього об'єкта, матеріалами для якого послужив би, насамперед, вітагенний досвід, інформація, отримана у процесі навчання. Голографічна проекція творчо уявляється студентами, що синтезує перші дві проекції.

Сучасна освіта має підтримувати розвиток здібностей студентів, а це означає, що у навчальних закладах складаються різні методи навчання і виховання. При цьому зберігаються загальні завдання освіти:

- Зміцнити залучення кожного студента, його зацікавленість, самоповагу й відповідальність;
- Сприяти тому, щоб вони самі вирішували свої проблеми;
- Підтримувати визначення ними власних завдань у професійній, освітній і соціальній сферах.

Компетентісно – орієнтовані технології навчання націлені на підтримку індивідуального розвитку студентів, поліпшення їхнього становища на ринку праці та створення умов для саморозвитку і самореалізації.

Компетентісно зорієнтоване навчання потребує нових педагогічних і дидактичних підходів. Аналіз світового досвіду дозволяє визначити ефективні компетентісно зорієнтовані технології: інтерактивні, проектні, дослідницькі, проблемні тощо.

Згідно з особистісно-діяльним підходом до організації навчального процесу в його центрі знаходиться студент. Формування особистості, її становлення відбувається у процесі навчання за умови позитивного настрою для навчання, формування відчуття рівного серед рівних, забезпечення позитивної атмосфери в колективі для досягнення спільних цілей, усвідомлення особистістю цінності колективно зроблених висновків, вільного висловлювання власних думок, коли викладач не є засобом «похвали і покарання», а – другом, порадником, старшим товаришем.

Послугуючись принципами вітагенного навчання, ми стимулюємо студентів звертатися до їхнього життєвого досвіду, допомагаємо їм зрозуміти внутрішній світ головного героя, ділитися власними почуттями і разом із викладачем шукати вихід із змодельованих у творі ситуацій. Технологія використання вітагенного навчання може бути пов'язана з кількома формами організації діяльності студентів.

Список використаних джерел:

1. А.С. Белкин, Н.В. Жукова.-Екатеринбург; Изд-во УГПУ,1999.-С.5-63.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підручник / І. Д. Бех. К. : Либідь, 2008.-С.848
3. Волобуєва Т. Вітагенні технології компетентісного навчання. Т. Волобуєва [Електронний ресурс] //Режим доступу:<http://www/albest.ru>
5. Пометун О. Інтерактивні технології навчання; теорія, практика, досвід/ О.Пометун, Л.Пироженко. -К.: Абрис,2002.-С.135

Лапіна Алла Олександрівна,
викладач-методист, викладач філологічних дисциплін
педагогічного фахового коледжу
комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради,
allalapina71@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЧЕРЕЗ ЗАНЯТТЯ У ФОРМІ ТРЕНІНГУ

Ключові слова: методика навчання української мови, тренінг, стратегії розвитку критичного мислення.

Розбудова сучасної української школи змусила нас, викладачів, при підготовці майбутнього вчителя початкових класів орієнтуватися на принципи Державного стандарту і компоненти початкової загальної освіти. Ми шукаємо ефективне заняття. Зрозуміли, що таким воно буде, коли студенти, замість слухати, намагатимуться здобути знання в діяльності. Тому частіше планую інтерактивну лекцію чи інтерактивне практичне заняття. А ефективним воно буде, якщо провести його у формі тренінгу.

Під час викладання дисциплін філологічного циклу, зокрема методики навчання української мови, прагну, щоб студенти розуміли значення виучуваної теми, могли використати уже набутий досвід педагогічної діяльності, переконую в тому, що усі вони стануть компетентними вчителями за умови, якщо будуть саморозвиватися, ретельно готуватися до занять методики – і тільки тоді у них з'являться власні погляди, переконання щодо опрацювання тієї чи іншої теми з мови або читання в початкових класах.

Пропоную фрагмент заняття з теми «Методика роботи над оповіданням», під час якого ознайомлюю студентів із стратегіями розвитку критичного мислення.

1. Підготовча робота до сприймання оповідання.

Стратегія «Передбачення». Оповідання «Він живий!» (за В. Кавою) [1, с. 120]

- Прочитайте ключові слова. Передбачте, про що розповідатиме текст:

Слава, хлопці, їжак, сльози, гострі-прегострі колючки.

- Послухайте оповідання і скажіть, чи справдилися ваші передбачення.

2. Виразне читання оповідання викладачем.

3. Словникова робота.

- Прочитайте оповідання ще раз, визначте, значення яких слів треба з'ясувати перед читанням тексту.

4. Повторне читання оповідання, структурно-художній аналіз.

- Доберіть питання для структурно-композиційного і художнього аналізу оповідання з метою визначення головної думки тексту.

Групова робота: 1 група – 1-2 абзац 2 група – 3-5 абзац

3 група – 6-7 абзац 4 група – 8-9 абзац

Стратегія «Дискусія». Групова робота.

ТАК	Слава вчинив необережно, упавши у копанку за їжачком.	НІ

- Запишіть у стовпчику «ТАК» три аргументи, які підтверджують висловлену думку. Потім запишіть у стовпчику «НІ» три аргументи, що заперечують думку (студенти обирають одну з позицій, яку вони вважають найбільш прийнятною, та висловлюють докази на її захист, паралельно критикуючи (доказово) аргументи протилежної сторони).

5. Творча робота у зв'язку з прочитаним.

Стратегія «РАФТ» (від англ. raft – пліт) – це стратегія розвитку критичного мислення для написання оригінальних текстів.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Хто я?	Для кого я буду писати текст?	В якій формі буде написано текст?	Про що я буду писати? Які ідеї донесу?
Слава Хлопці Їжачок	учні батьки вчитель інший герой оп.	Розповідь, опис, інтерв'ю, електронний лист, публікація у соц- мережах	Вчинок Слави. Вчинок хлопців. Які почуття переживав їжачок?

Студенти у групах створюють тексти відповідно до своєї ролі, аудиторії, форми і теми.

На прикладі роботи над казкою «Страшне страховисько» Лариси Ніцой [2, с. 129] знайомимося з іншими стратегіями.

Стратегія «Шкала ставлення «ТАК / НІ». Ця стратегія спрямована на з'ясування ставлення учнів до певної проблеми та організацію дискусії в класі. На дошці вчитель креслить дискусійну шкалу, діти одержують спеціальні картки (це може бути клейкий папір для запису).

Ні 1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5 ___ 6 ___ 7 ___ 8 ___ 9 ___ 10 Так

Учитель пропонує учням підписати аркуш та приклеїти його в тому місці на шкалі, яке відображає їхнє ставлення до проблеми, що розглядається. Учень виходить до дошки та може розмістити свій аркуш на одному з протилежних країв шкали або посередині: ближче до «так» або «ні». Учитель просить кількох учнів (бажано, тих, які мають протилежні думки) обґрунтувати свій вибір.

1. Вступне слово викладача.

Цей твір буде стосуватися проблеми ставлення людей до довкілля. Коли ви буваєте в лісі, біля річки, озера чи просто відпочиваєте поза містом, а поруч немає корзини для сміття, чи не виникало у вас бажання кинути обгортку, пляшку в кущі, у траву, щоб не носити в руках? Позначте свою думку на «шкалі ставлення».

- Чи кинете ви обгортки, пляшки в кущі, у траву, щоб не носити в руках?

Ні 1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ___ 5 ___ 6 ___ 7 ___ 8 ___ 9 ___ 10 Так

2. Читання казки студентами.

Стратегія «Читання в парах» - «Методика взаємних запитань»: поставте один одному в парах два запитання до тексту (обговорення питань, запропонованих студентами).

- Подивіться на шкалу, може, хтось із вас змінив свою думку? Чому? (Викладач з'ясує, що спонукало студентів змінити свою думку).

Отже, організовуючи заняття у формі тренінгу, готую студентів до впровадження діяльнісного підходу під час навчання молодших школярів української мови і читання, працюю над формуванням у здобувачів освіти професійних компетентностей і стійкої мотивації до опанування методикою навчання мови в початкових класах.

Список використаних джерел:

1. Савченко О. Я. Літературне читання: підручн. для 2 кл. О. Я. Савченко. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2012. 160 с.
2. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека». Укладач Стус Т. В. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 160 с.

Лозова Наталія Григорівна,
к. філол. н., викладач вищої категорії,
Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
white_angel@tim.ua

КОГНІТИВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано нові підходи до вивчення та розуміння семантики терміноодиниць. Доведено, що значущими на сьогодні є дослідження, присвячені знаково-символічним структурам розвитку мислення людини, технологіям інтенсифікації навчання, теоретичним та практичним засадам упровадження фреймового підходу до навчання, проблеми формування уміння відтворювати навчальні тексти.

Ключові слова: термін, поняття, семантика терміна, дефініція, когнітивна дефініція.

Фахова передвища освіта передбачає реалізацію багатьох завдань, які покликані не просто забезпечити студентів якісними знаннями, а й формувати компетентну особистість, здатну адекватно оцінювати поточні події та творчо вирішувати поставлені перед нею завдання.

Сучасний студент змушений жити й навчатись у стрімкому інформаційному вирі, що визначає потребу швидкого орієнтування в потоці інформації та вміння самостійно здобувати знання. Тому сьогодні актуальною є потреба впровадження нових когнітивних технологій навчання, які б забезпечували активізацію розумових дій, розвиток пам'яті, задіявали психологічні можливості людського розуму, активізували довготривале і мимовільне запам'ятовування.

У цьому контексті значущими для нас є дослідження, присвячені знаково-символічним структурам розвитку мислення людини, технологіям інтенсифікації навчання, теоретичним та практичним засадам впровадження фреймового підходу до навчання, проблеми формування уміння відтворювати навчальні тексти тощо.

Аналіз наукової і методичної літератури засвідчує, що попри значну кількість досліджень у цій царині, поза увагою мовознавців і педагогів залишилися важливі аспекти вивчення мовознавчої терміносистеми на заняттях з української мови.

Зазвичай у студентів виникають труднощі під час вивчення мовознавчих термінів через нерозуміння їхнього змісту (термінологічного значення). Формальними виразниками змісту терміноодиниць є традиційні дефініції (визначення), які часто є складними для сприйняття та усвідомлення пересічними здобувачами освіти. Наш педагогічний інтерес полягає в тому, щоб навчити студентів адекватно розуміти

семантику мовознавчих терміноодиниць за допомогою нових когнітивних технологій навчання.

Проблемі вивчення змістової структури термінів сьогодні присвячені праці багатьох мовознавців і педагогів.

Так, праці П. Фабер ґрунтуються на засадах фреймової семантики термінів [5, с. 9–31]. Важливими для досконалого вивчення семантики мовознавчих термінів є ідеї А. Сан Мартін і П. Леон Арауж, які запропонували ідею гнучких визначень як носіїв інформативності понять=концептів, які можна описати з різних перспектив, наприклад, із погляду певної предметної галузі. В основі такої гнучкої дефініції лежить концептуальний фрейм [7, с. 173].

На наше переконання, ефективне засвоєння мовознавчої термінології на заняттях із української мови можливе за умов наявності грамотно, а головне – доступно сформульованих визначень.

У логіці побудову визначень регулюють такі правила: 1) права і ліва частини визначення повинні бути співмірними (порушення цього правила може спричинити помилки “надто широкого й надто вузького визначення”); 2) визначення не повинно містити в собі “зачарованого кола”, тобто тавтології; 3) визначення має бути ясным за змістом, тобто не містити в собі двозначності чи полізначності; 4) визначення повинно бути стверджувальним. Порушення логічної послідовності побудови визначення називають *логічною помилкою* [2, с.48–49].

У мовознавстві проблема побудови визначення корелює з проблемою віднаходження типологічних різновидів дефініцій, серед яких розрізняють: 1) коротке формулювання значення слова з указівкою на найсуттєвіші його ознаки; 2) дефініцію, що є синонімом до реєстрового слова; 3) формулювання, яке розкриває не лише значення словотворчої основи, але й значення афіксів; 4) дефініцію, що підкреслює значеннєву тотожність реєстрового слова з іншими словами; 5) дефініцію, що не розкриває значення слова, а лише вказує на його граматичний зв’язок з лексично тотожним йому словом (БЛС, с. 162).

Зважаючи на те, що ознака – це одна з ментальних одиниць як одиниця знання відповідної властивості предмета. У цьому контексті А. І. Гелецька зазначає, що кожне поняття, якому в мові відповідає термін, має безліч смислових ознак [1, с. 112]. Отже, сукупність ознак певного поняття формує його дефініцію. Ознаки й поняття – одиниці ментальні, у мові їм відповідають семи й лексеми / терміни. Із цього випливає, що термін як виразник поняття має дефініцію, яка містить у собі набір ознак цього поняття, виражених семами. Іншими словами, проблема відношень між терміном і його дефініцією лежить у площині когнітивної лінгвістики.

На думку Р. Теммерман, термін не є чимось усталеним і незмінним так само, як і його дефініція, він динамічний, динамічним є і його розуміння за різних умов спілкування, а тому термін не обов’язково повинен бути однозначним. Залежно від учасників та ситуації спілкування буде змінюватися й відбір інформації, яка вербалізується у визначенні [6, с. 138–151].

Виходячи з основних засад соціокогнітивного термінознавства, є сенс говорити не про традиційну дефініцію, а про когнітивну, яка допоможе навіть початківцям осягнути зміст терміноодиниці. Термін *когнітивна дефініція* свого часу увів до наукового обігу польський мовознавець Є. Бартмінський, який зазначив, що лексикографи базують дефініції на науковому знанні, тоді як вони мали б спиратися передусім на знання, закріплене в загальній мові. Розмовна, або ж загальномовна дефініція, відрізняється від наукової відношенням до світу: у науковій мові це відношення є теоретично

пізнавальним, у розмовній – прагматичним, у ній закріплена позиція “здорового глузду”. Дослідник пропонує таку концепцію когнітивної дефініції: когнітивна дефініція починається з вибору відповідного гіперонімічного поняття, до якого належить денотат; такий вибір відбувається з певного погляду, відповідно до певного типу раціональності, культури спільноти; вибір гіпероніма визначає ознаки ідентифікації різного типу понять [4, с. 89].

О. В. Юдін *когнітивною дефініцією* вважає визначення певного явища з погляду пересічного, звичайного носія мови, яка моделює стійкий зміст, що асоціюється з цим явищем у широких культурних сферах, масовій народній свідомості [3, с. 15].

Отже, сьогодні чимало мовознавців та педагогів у своїх працях, апелюючи до термінів *концепт, концептуальна структура, фрейм, репрезентація знань, когнітивна дефініція* та використовуючи поняття “когнітивно-інформаційна природа терміна”, “інформаційне наповнення терміна”, “науковий концепт” тощо, випрацьовують нові підходи до вивчення та розуміння семантики терміноодиниць.

Список використаних джерел:

1. Гелецька А. І. Семантичне поле “розмір” в англійській мові / А. І. Гелецька // *Materiały VI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji “Naukowa przestrzec Europy – 2010”*. Volume 14. Filologiczne nauki. : Przemysł. Nauka i studia – 112 str.
2. Тофтул М. Г. Логіка : [підручник, 2-ге вид., допов.] / М. Г. Тофтул. – К. : ВЦ “Академія”, 2008. – 400 с.
3. Юдін О. В. Етнолінгвістичне вивчення народної культури і проблема дефініювання / О. В. Юдін // *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 2011. – Вип. 52. – С. 12–24.
4. Bartmiński J. Językowe podstawy obrazu świata. Wydanie trzecie / Jerzy Bartmiński. – Lublin : W-wo UMCS, 2009. – 328 s.
5. Faber P. & López Rodríguez C. I. Terminology and specialized language. In *A cognitive linguistics view of terminology and specialized language* / Edited by Pamela Faber. – Berlin, Boston : Walter de Gruyter, 2012. – P. 9–31.
6. Fillmore Ch. Frame Semantics / Charles Fillmore // *Linguistics in the Morning Calm*. – Soeul : Hanshin, 1982. – P. 111–137.
7. San Martín A., León Araúz P. Distinguishing polysemy from contextual variation in terminological definitions // *La Investigacion y la Ensenanza Plicadas a las Lenguas de Especialidad y a la Tecnologia*. – Universitat Politecnica de Valencia, 2011. – 173–186 p.

Молочко Світлана Рашитівна,
старший викладач кафедри
філологічних дисциплін та
методики їх викладання,
методист відділу суспільно-
гуманітарних дисциплін
Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського; учитель-методист,
molochko_svetlana@ukr.net

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті йдеться про важливість формування ключової компетентності – мовленнєвої – задля гармонійного розвитку особистості ХХІ століття. Зроблено акцент на типових помилках у мовленні, надано рекомендації щодо їх усунення, запропоновано матеріал для редагування.

Ключові слова: мовленнєва компетентність, культура мовлення, сучасна особистість, типові помилки, редагування.

В епоху стрімкого розвитку суспільства, змін в освітній галузі надзвичайно важливим є формування компетентної, гармонійно розвиненої особистості – майбутнього української держави. І однією із пріоритетних ключових компетентностей є мовленнєва (спілкування державною мовою), що передбачає формування в особистості досконалих умінь практичного застосування мови в різних комунікаційних ситуаціях із дотриманням норм культури мовлення.

Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень [6].

Культура мовлення — поняття не лише лінгвістичне, а й психологічне, педагогічне, естетичне та етичне. Це не лише філологічна, а й соціальна проблема: вона в той чи інший спосіб пов'язана з найрізноманітнішими видами комунікації. Культуру мовлення не дано людині від народження – її набувають у процесі спілкування. Це своєрідне дзеркало людини, її зовнішнє і внутрішнє інтелектуальне обличчя. Вона свідчить про загальний розвиток особистості, про ступінь прилучення її до духовних багатств рідного народу й надбань усього людства. І незаперечним є той факт, що в педагогічній діяльності вона набуває неабиякого значення: передача знань від учителя до учня, від викладача до студента здійснюється саме за допомогою мови. Великий педагог-гуманіст

В. Сухомлинський наголошував: «У руках вихователя слово – такий могутній засіб, як музичний інструмент у руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур у руках скульптора ... без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки. Слово — це нібито той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність» [5]. А компетентнісний підхід – це своєрідний місток, що єднає школу з реальним життям.

Працюючи над формуванням мовленнєвої кометентності, маємо зважати на такі основні аспекти вияву культури мовлення, як нормативність (дотримання усіх правил усного і писемного мовлення); адекватність (точність висловлювань, ясність і зрозумілість мовлення); естетичність (використання експресивно-стилістичних засобів мови, які роблять мовлення багатим і виразним); поліфункціональність (забезпечення застосування мови в різних сферах життєдіяльності) тощо. «Культура мовлення – дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети та обставин спілкування» [3, с.5]. І порушення цих принципів призводить до помилок – орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних, стилістичних та ін.

Розглянемо найпоширені випадки недотримання норм культури мовлення (матеріал для редагування).

<i>Неправильно</i>	<i>Правильно</i>
<i>вірна відповідь</i>	<i>правильна відповідь</i>
<i>на протязі дня</i>	<i>протягом, упродовж дня</i>
<i>задавати питання (запитання)</i>	<i>ставити питання (запитання)</i>
<i>добре відноситися до роботи</i>	<i>добре ставитися до роботи</i>
<i>учбовий заклад</i>	<i>навчальний заклад</i>
<i>виписуємо газети</i>	<i>передплачуємо газети</i>
<i>я вибачаюсь</i>	<i>вибачте мені, перепрошую, даруйте, пробачте, прошу вибачення...</i>
<i>на слідуючій неділі</i>	<i>наступного тижня</i>
<i>розглядалися слідуючі питання</i>	<i>розглядали (було розглянуто, були розглянуті) такі питання</i>
<i>проводити міроприємства</i>	<i>проводити заходи</i>
<i>я рахую, що...</i>	<i>я вважаю, що...</i>
<i>приймати участь</i>	<i>брати участь</i>
<i>трансляція відбудеться в десять</i>	<i>трансляція розпочнеться о десятій</i>
<i>зайняти I місце в конкурсі</i>	<i>посісти I місце в конкурсі</i>
<i>займати посаду директора</i>	<i>обіймати посаду директора</i>
<i>підростаюче покоління</i>	<i>молоде покоління, молодь</i>
<i>із-за поганой погоди</i>	<i>через погану погоду</i>
<i>згідно наказу</i>	<i>згідно з наказом, відповідно до наказу</i>

Актуальною є така проблема, як наголошування слів. Як відомо, в українській мові наголос вільний і рухомий. Пропонуємо приклади проблемних щодо дотримання акцентуаційних норм слів: вИпадок, читАння, новИЙ, одинАдцять, ненАвидіти, український, завдАння, вимОва, корИсний, вирАзний, вІрші, добУток, дАно, сільськогосподАрський, спІна, пОдруга, дочкА, дОнька, ознАка, зібрАння, запитАння, сімдесЯт, кіломЕтр, листоПад, рукОпис тощо.

Однією з важливих проблем в умовах білінгвізму є неправильне вживання паронімів. Так, поширеним недоліком є вживання в невластивому значенні слів *особовий і особистий*: особистий листок відділу кадрів, особові стосунки тощо. *Особовий* — стосовно особи, людини взагалі: особове посвідчення, особовий листок (для обліку кадрів); *особистий* — властивий певній, конкретній особі; власний, персональний: особисті речі, особисте життя.

Слова *завдання і задача* мають суттєву семантичну відмінність. *Завдання* — це визначений наперед обсяг роботи, те, що хочуть здійснити; доручення; а *задачу*

розв'язують шляхом обчислень за певною умовою (наприклад, у фізиці, математиці). Часто плутають ці пароніми й пишуть: «Відповідальні задачі (замість завдання), що стоять перед нашою молодого державою».

Здатний – це спроможний, такий, що має можливість, силу, певні дані щось зробити. Уживають у сполученні: з інфінітивом (Машина *здатна* рухатися); з прийменниками *на* і *до*: *здатний* (на що?) на рішучий крок, *здатний* (на що?) на подвиг, *здатний* (до чого?) до будь-якої роботи. *Здібний* – який має здібності, обдарований: *здібний* учень, *здібна* дитина.

Усмішка і *посмішка*, на перший погляд, – абсолютні слова-синоніми. Але є мовні «нюанси». Слово *посмішка* в основному своєму значенні пов'язане з поняттям глузування, кепкування; до нього пасують епітети іронічна, скептична, глузлива тощо. За лексичними нормами української мови з епітетами м'яка, ласкава, приємна, привітна вживаємо слово *усмішка*.

Історично спорідненими є пароніми *освітлений* і *освічений*. Але їх уживають у різних значеннях. *Освітлений* – який стає видимим, бо на нього падає світло. Освітленим може бути будинок, зал, коридор, вулиця, площа. Уживаємо також у переносному значенні: *освітлений* щастям, радістю, благородством. Це слово вживаємо ще на означення рідини, у якій вилучені сторонні домішки, унаслідок чого вона стала прозорою, світлою («освітлена вода», «освітлений сік»). *Освічений* – це той, який має освіту, культурний: *освічений* (а, е) народ, суспільство, людина.

Особливої уваги потребують міжмовні омоніми – слова, словосполучення або інші мовленнєві одиниці, що однаково (подібно) звучать у двох контактних мовах, проте мають різні значення, подекуди — різні стилістичні характеристики. Наведемо приклади: *неділя* (укр. – останній день тижня) і *неделя* (рос.) – тиждень (сім днів); «луна» (укр.) – відгомін, відлуння (ехо рос.); російською «луна» – місяць; *уродливий* (укр.) – красень, а російською – потворний; *гарбуз* (укр.) - *тыква*, а російське слово арбуз – українською *кавун* тощо.

Отже, навіть незначна відмінність у вимові й уживанні слів у невластивому значенні може призвести не тільки до помилок, а до неправильного розуміння змісту. Ще Конфуцій зазначив, що якщо мова не правильна, то вона не означатиме того, що має означати; а тоді не буде виконане те, що потрібно.

Тож, усе це є важливими складниками формування грамотної компетентної особистості, яка в сучасному інформаційному просторі зможе відібрати справжні цінності від ілюзорних, володіючи найголовнішим інструментом будь-якої комунікації – мовою.

Список використаних джерел:

1. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень. К.: Наукова думка, 2001. 640 с.
2. Зорівчак Р. «Боліти болем слова нашого...»: Поради мовознавця. – 2-ге вид, допр. і доповн. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 176 с.
3. Сербенська О. Антисуржик: Вчимося ввічливо і правильно говорити. Львів: Світ, 1994. 152 с.
4. Словник українсько-російських міжмовних омонімів / Укладач Г.В. Баран. Новоград-Волинський : «НОВОград», 2020. 1160 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К., 1977. 638 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (Дата звернення 22.02.2021).

Святогорів Ігор Анатолійович,
аспірант кафедри української мови та літератури
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,
slgaryk@ukr.net

ТЕКСТОВА КОМПЕТЕНЦІЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Анотація. Проаналізовано різні підходи до витлумачення поняття «текстова компетентність». Автор доводить думку, що текстова діяльність в ідеалі забезпечує процесуальний аспект навчання, в якому буде переважати не засвоєння інформації, а процес формування універсальних умінь на основі тексту.

Ключові слова: лінгвістична компетентність, текстова компетентність, текст, текстові вміння, інформаційна складова.

Концепція мовної освіти в Україні орієтована на реалізацію соціального замовлення сучасного суспільства – вільного володіння українською мовою у всіх сферах вживання. Сформульована мета може бути досягнута за умови, якщо в центрі уваги знаходиться мовна особистість, і процес навчання буде спрямований на формування лінгвістичної і комунікативної компетенцій. Як відомо, лінгвістична компетенція включає знання про одиниці мови, їх значення, структуру. Комунікативна компетенція передбачає вміння вибирати ефективні мовні засоби з урахуванням мовної ситуації і мети спілкування, при аналізі «чужих» і створенні власних текстів.

На думку О. Семеног, професійна філологічна компетентність є певною системою знань і вмінь, філологічних і педагогічних здібностей, ціннісних орієнтацій, інтегративних показників культури мовлення, стилю спілкування, необхідною для якісного виконання педагогічної діяльності, пов'язаною із викладанням різних мов. Згідно з цим визначенням, структуру професійної філологічної компетентності складають лінгвістична, мовна, комунікативна, фольклорна, літературна, культурознавча, педагогічна, психологічна, методична, інформаційна й дослідницька компетентності [3, с. 404].

О. Копусь у складі професійної філологічної компетентності виокремлює п'ять предметних компетентностей, зокрема, мовну, мовленнєву, комунікативну, предметну й дослідницьку [2 , с. 81].

М. Вітошко вважає, що професійна філологічна компетентність у загальному розумінні є сукупністю компетентностей, що поділяються на ключові і предметні. Ключові компетентності мають бути сформовані у всіх фахівців, які здобувають вищу освіту, незалежно від напрямку спеціалізації, а предметні, які відповідають конкретному напрямку спеціальності [1, 32].

Деталізація поняття компетенції призводить до виділення його численних різновидів. Найбільш активно досліджуються: мовна, лінгвістична, мовленнєва, комунікативна, соціокультурна, країнознавча компетенції. У новітніх методичних роботах розробляються орфографічна, фонетична, граматична, риторична та інші різновиди компетенцій (деякі дослідники виділяють до 30 різновидів).

Ускладнення і уточнення наукового поняття на певному етапі його розвитку викликає протилежну тенденцію – прагнення виділити інтегровану одиницю, з'єднавши в ній складові компоненти через один термін.

Доцільним у контексті нашого дослідження бачиться введення поняття текстової компетенції. Текстова компетенція визначається нами як сукупність лінгвістичних та мовних знань, умінь текстової діяльності, необхідних і достатніх для сприйняття, інтерпретації та створення текстів, які забезпечують здатність особистості до свідомої мовної діяльності.

Уміння працювати з текстом, виконувати комплексні завдання на його основі, проводити критичний аналіз інформації вважається одним з найбільш затребуваних, необхідних для успішної адаптації в сучасному світі.

З психолінгвістичної точки зору текстова компетенція може бути визначена як готовність учня в відповідності з конкретною ситуацією організовувати власну текстову діяльність на рецептивному і продуктивному рівнях.

Текстова діяльність в ідеалі забезпечує процесуальний аспект навчання, в якому буде переважати не засвоєння інформації, а процес формування універсальних умінь на основі тексту.

Структура текстової компетенції є ієрархією компонентів: цільово-змістовного (завдання сучасної мовної освіти, знання про текст, яке визначається навчальною програмою); процесуального (текстові вміння, які в контексті дослідження розуміються як готовність до інтерпретації та створенню висловлювань); оціночно-контролюючого (способи діяльності, якими повинен володіти учень для повноцінної роботи з текстом).

Текстова компетенція в наш час органічно включає інформаційний складник. З урахуванням сучасних освітніх реалій текстова компетенція трактується нами як інтегрована цілісність знань, умінь, що забезпечують повноцінну діяльність, спрямовану на сприйняття, інтерпретацію «готових» і створення власних текстів.

Навчальна дисципліна як сукупність лінгвістичних знань являє собою інформаційне поле, одиницею якого є текст як універсальна форма зберігання інформації, як основа для моделювання навчального процесу. Відповідно пізнавальна діяльність на уроках мови трактується не просто як робота з текстом, а як робота з інформацією, яка є в тексті.

Текстова компетенція передбачає не тільки сукупність знань, умінь і навичок в аспекті сприйняття, створення тексту, а й загальну інформаційну культуру особистості. Робота з текстом у широкому сенсі, крім власне текстових умінь, має на увазі здатність отримувати і оптимально користуватися якісною інформацією.

У зв'язку з тим, що навчальна інформація в своєму закінченому варіанті оформляється у вигляді тексту, вміння по переробці розцінюються нами як текстові. У результаті вміння слухати трактується як вміння розуміти інформацію на слух, вміння читати – як усвідомлювати інформацію у письмовому тексті, вміння говорити і писати - передавати інформацію в усній і письмовій формах. У контексті формування текстової компетенції бачиться логічним говорити саме про текстові вміння, а не про мовні або комунікативні.

Акцентуємо увагу на текстових вміннях, спрямованих на аналіз готового, «чужого» тексту і на підготовку власного. Відповідно до текстових відносяться: 1) вміння, спрямовані на аналіз зовнішньої структури тексту (поділ тексту на структурно-сміслові частини, робота над лінгвістичною термінологією, знаходження ключових слів, визначення видів зв'язку в тексті); 2) вміння, орієнтовані на аналіз внутрішньої будови тексту (наприклад, визначення теми і основної думки кожного абзацу); 3) вміння, спрямовані на письмову фіксацію результатів аналізу тексту (наприклад,

складання плану); 4) вміння, пов'язані з переказом змісту тексту; 5) вміння зі створення власного тексту.

Серед численних різновидів текстова компетенція характеризується самостійним та специфічним статусом.

Список використаних джерел:

1. Витошко М. И. Методика формирования профессиональной филологической компетентности студентов вузов (на примере спецкурса «Комплексный анализ художественного текста»): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тольятти, 2007. 32 с.

2. Копусь О. Модель формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів філології. Наука і освіта. 2012. № 8. С. 78–83.

3. Семенов О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.

Собко Валентина Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
vsobko105@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ЛІНГВОМЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ключові слова: компетентність, комунікативна компетентність, початкова освіта, українська мова, майбутні вчителі, лінгвометодична підготовка, методика навчання української мови.

Актуальною проблемою сучасності є досягнення якості шкільної освіти, що має відповідати певним вимогам, визначеним стандартами і нормативами, соціальним потребам держави, запитам особистості. Метою початкової освіти, як зазначено у Державному стандарті (2018 р.), є «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості» [1].

Досягнення якості освіти на сучасному етапі потребує компетентного вчителя, який може забезпечити навчальне середовище, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток умінь діяти, застосовувати досвід у різних життєвих ситуаціях. У Педагогічній Конституції Європи названо основні компетентності, якими має володіти вчитель ХХІ століття: комунікативна, самоідентичності, справедливості, лідерська, дослідницько-аналітична, здатність навчатися протягом життя, емпатія [5].

Питання формування і розвитку комунікативної компетентності у здобувачів шкільної і вищої освіти розглядаються у працях дослідників В. Бадер, Л. Бірюк, М. Вашуленка, Н. Голуб, К. Климової, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко та ін. Професійна підготовка комунікативно компетентного педагога на сучасному етапі розвитку освіти, як зазначає М. С. Вашуленко, набуває особливого значення, оскільки динамічному, мобільному суспільству потрібний комунікативно компетентний учитель,

здатний до швидкої психолого-педагогічної перебудови, нестандартних дій, творчого підходу до розв'язання назрілих проблем, гнучкої адаптації до змін освітніх послуг [2].

Компетентнісний підхід, що відповідає вимогам сучасності й оновленому змісту освіти, націлює процес навчання української мови в початковій школі на формування в учнів ключових і предметної (мовної) компетентностей.

Однією з ключових компетентностей початкової освіти визначено «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1].

Реалізацію означених завдань, як показує дослідження, може забезпечити вчитель, який володіє **комунікативною компетентністю**, під якою ми розуміємо здатність особистості успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування, пізнання навколишнього світу, вирішення життєво важливих завдань; особливу якість мовленнєвої особистості, набуту в процесі спілкування або спеціально організованого навчання.

Слово як потужний метод і засіб навчання набуває особливої значущості в освітньому процесі, оскільки навчальний процес – це завжди спільна діяльність учителя й учнів, викладача і студента. За допомогою слова педагог організує засвоєння матеріалу, формує комунікативні вміння і навички, впливає на свідомість, почуття, волю учасників освітнього процесу.

Тому у системі лінгвометодичної підготовки майбутніх учителів початкових класів значне місце відводимо формуванню і розвитку у здобувачів вищої освіти основних складників комунікативної компетентності: *мовленнєвого, мовного, прагматичного* (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою).

Освітню діяльність у курсі «Методика навчання української мови» спрямовуємо на формування у студентів стійкої усвідомленої потреби та інтересу в опануванні комунікативної компетентності з урахуванням мети означеної навчальної дисципліни [3].

Навчання спілкування майбутніх фахівців сприяє, як показує дослідження, залучення студентів до активної участі у проведенні лекційних, практичних і лабораторних занять, у науково-дослідній роботі: підготовка інформаційних повідомлень, доповідей; розроблення і проведення фрагментів уроків; участь у виконанні завдань у групах; добір і створення дидактичних навчальних матеріалів; презентація елементів упровадження технологічного підходу у практику формування мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів. Виконання таких завдань навчає здобувачів освіти планувати, підтримувати і завершувати спілкування, орієнтуватися на співрозмовника, доречно використовувати мовні і немовні засоби виразності.

На формування комунікативної компетентності майбутнього педагога були зорієнтовані різні види творчо-пошукових вправ і завдань: добір і розроблення ігор, визначення умов і перебігу проведення, обґрунтування методики їх використання; створення навчально-мовленнєвих ситуацій, які спонукали б учнів до ведення діалогу, до безпосередніх висловлювань; побудова бесід за текстами підручників з української мови; організація обговорень актуальних проблем початкової освіти у вигляді конференцій, семінарів, «круглих столів» (студенти об'єднувалися в групи та

організували обговорення визначених тем: «Реалізація завдань мовно-літературної освітньої галузі в контексті Концепції «Нова українська школа»», «Пріоритети в навчанні грамоти першокласників Нової української школи», «Організації освітньої діяльності на уроці відповідно до вимог Нової української школи» тощо).

Стимулює мовленнєву діяльність студентів презентація аналізу змісту чинних програм мовно-літературної освітньої галузі, підготовка анотацій на навчальні та навчально-методичні посібники, обмін думками щодо використання різних дидактичних засобів у початковій мовній освіті.

Виконання завдань такого типу сприяє оволодінню навичками комунікативно-мовленнєвої діяльності, уміннями забезпечувати раціональну організацію навчально-практичної діяльності учнів на уроках української мови.

Такий підхід до розвитку комунікативної компетентності майбутнього вчителя у лінгводидактичній підготовці дає можливість сформувати в особистості вміння і навички самостійно вивчати певні явища, процеси, виконувати практичні завдання, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших, забезпечує формування здатності застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями, високий рівень комунікативності.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи*. К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР», 2018. С. 92 – 121.
2. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів: монографія / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 312 с.
3. Методика навчання української мови: програма навчальної дисципліни. Тернопіль : ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. 36 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 111–116.

Соловйова Оксана Анатоліївна,
викладач вищої категорії
Кіровоградського медичного
фахового коледжу імені Є.Й.Мухіна,
anglia7778@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ВАЖЛИВОГО СКЛАДНИКА МОВНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СЕСТЕР І БРАТІВ МЕДИЧНИХ

Анотація. У статті зосереджено увагу на формуванні термінологічної компетентності сестер і братів медичних як обов'язкової їхньої професійної складової. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях із української мови (за професійним спрямуванням) сприятиме ефективному засвоєнню медичних термінів і подальшому практичному використанню.

Ключові слова: термінологічна компетентність, мовно-професійна культура, медична термінологія, сестра медична, брат медичний, професійне мовлення 27 лютого

2019 року Кабінетом Міністрів України було схвалено «Стратегію розвитку медичної освіти в Україні». Одним із основних принципів, зазначених у документі, є висококваліфікованість медичного працівника та його обізнаність у новітніх досягненнях медичної науки. Реалізація цієї Стратегії розрахована на десять років, тому вже зараз варто звернути увагу на формування термінологічної компетентності як важливої складової мовно-професійної культури сестер і братів медичних [4, абзаци: 1, 8]. Як явище, компетентність, на думку І. Родигіної, складається з таких компонентів: внутрішньої структури; взаємопов'язаності компонентів компетентності; переведення компетентнісних ідей у практичну площину. Саме така структура передбачає задоволення освітніх потреб студентів, створення умов для отримання якісних знань і визначає провідну ідею формування грамотного фахівця [3, с. 26]. Професіонал своєї справи повинен знати термінологічну систему фаху, уміти використовувати її у діяльності, замінювати мовні конструкції потрібними галузевими термінами. Неабиякої актуальності для сестер і братів медичних набуває набуття ними термінологічної компетентності для виконання своїх функціональних повноважень в умовах постійної зміни й інноваційності. Термінологія як сукупність термінів є невід'ємною складовою частиною словникового запасу будь-якої мови. Оскільки основне призначення термінів – назвати та максимально коректно визначити кожне конкретне явище чи предмет, трактування терміну повинно бути однозначне, а існування декількох різних назв для одного й того ж поняття є небажаним, тому що може викликати помилки та неточності. Студенти повинні знати особливості мови своєї професії, термінологію фаху, джерела поповнення лексики сучасної української мови; уміти правильно й доцільно застосовувати медичні терміни, знаходити ту чи іншу інформацію у термінологічних словниках і словниках іншомовних слів, використовувати під час комунікації власне українську термінологію. Термінологічна компетентність—це здатність фахівця відповідати вимогам професії та демонструвати відповідні особисті якості на практиці, використовуючи при цьому спеціальні терміни [1, с. 6]. Медична термінологія - це система, яка об'єднує термінологію медико-біологічних та фармацевтичних дисциплін, де переважна більшість термінів іншомовного походження. Але коли сестра медична, брат медичний розмовляють українською мовою на професійну тему, то застосовують від 50 % до 80 % слів латинського та грецького походження [2, с. 55].

Для формування термінологічної компетентності як важливої складової мовно-професійної культури сестер і братів медичних варто використовувати інформаційно-комунікаційні технології навчання. Це сприятиме зацікавленості студентів вивченням медичної термінології, розвитку їх комунікативних і креативних здібностей і разом з тим дасть змогу зануритися в різні життєві ситуації, які виникатимуть у їхній професійній діяльності. Під час занять із дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)” для повторення чи закріплення інформації про медичну термінологію варто використовувати інтерактивні тести, створені на сервісі “Всеосвіта”, “На Урок” тощо, попередньо створивши кьюар-код і розмістивши його на видному місці в аудиторії. Це дасть змогу в режимі реального часу перевірити знання студентів, проаналізувати помилки, продемонструвавши їх на екран. Також ефективним програмним засобом для виконання домашнього завдання чи для зберігання матеріалів заняття може стати віртуальна дошка Padlet, адже має можливості додавання аудіо-, відеофайлів, текстових документів, коментування. Крім того, студенти можуть і самостійно створити дошку, на якій представити групову роботу, наприклад, кластер “Структура

ділового спілкування” тощо. Моделювання життєвих ситуацій відіграє важливу роль у самовираженні студентів, тому вони із задоволенням знімають відео на професійну тематику, розміщують їх на своїх сторінках у соціальних мережах. Це дає змогу виявити, як студент ставиться до тих чи інших проблем, як здатен їх вирішити, продемонструвавши рівень володіння спеціалізованою термінологією. Завдання творчого характеру також сприятимуть формуванню термінологічної компетентності, адже передбачають самостійність, уміння нестандартно мислити, наприклад: 1) на своїй сторінці у соціальній мережі оновити статус, використовуючи вивчені медичні терміни; 2) створити хмару слів до слова «Термін» (за допомогою сервісу worditaut); 3) відредагувати деформований текст (найкраще брати інструкції лікарських препаратів); 4) створення інтелект-карт; 5) змоделювати ситуацію на робочому місці, використовуючи професіоналізми та медичні терміни; 6) створення сторінки у “Вікіпедії”; 7) мовний аналіз термінів “Чи можливо до всіх термінів дібрати українські відповідники?”; 8) “Електронний помічник” (у телефонному нотатнику вносьте по п’ять складних медичних термінів із поясненнями щотижня); 9) “Санбюлетень” (варто зробити в онлайн-форматі, щоб була можливість редагування іншими студентами). Доцільним також є застосування елементів гри під час заняття для формування термінологічної компетентності, наприклад: 1) “Хто я?” (викладач читає діагноз і відповідні терміни, завдання студентів правильно назвати відділення центру первинної медичної допомоги, де можуть використовувати цей лексичний мінімум); 2) “Медичні терміни” (ядро-остеопороз...); 3) “Уно” (погрупувати терміни за назвами лексико-семантичних груп) тощо.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє формуванню термінологічної компетентності як важливої складової мовно-професійної культури сестер і братів медичних. Знання ж української медичної термінології – це певний внесок у справу підвищення мовної культури сестер медичних, братів медичних, фахівців суміжних галузей, широкого загалу. Не викликає сумніву, що мовна культура є надійним фундаментом освіченості, інтелігентності, успішності майбутніх професіоналів своєї справи.

Список використаних джерел:

1. Гуць М.В. Українська мова у професійному спілкуванні: навчальний посібник/М.В. Гуць, І.Г.Олійник, І.П.Ющук.—К.: Міжнародна агенція “BeeZone”, 2004.—336 с.
2. Козаченко Г. В. Українська мова за професійним спрямуванням, Київ СЕВ «Медицини» 2017.—336с.
3. Родигіна І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа», 2008. —112 с.

Електронні ресурси

4. Сайт Верховної Ради України

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-%D1%80#Text>

(дата звернення 16.01.2021)

Тарасенко Юлія Костянтинівна,
учитель початкових класів,
Остапівського закладу загальної середньої
освіти I – II ступенів,
Варвинської селищної ради,
Прилуцького району
Чернігівської області,
julija.tarasenko2001@ukr.net

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ НУШ

Анотація. У статті розглянуто сутність розвитку мовлення першокласників в умовах НУШ.

Ключові слова: розвиток мовлення, НУШ, гра.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Замість запам'ятовування фактів та понять учні набувають компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Серед ключових компетентностей виділяється компетентність «вільного володіння державною мовою»[1]. Це говорить про те, що ми особливу увагу повинні приділяти розвитку мовлення, тому наша тема є актуальною.

Проблема розвитку мовлення не є новою в науковій проблематиці. Її досліджували класики наукової думки і сучасники (Л.Виготський, С.Рубінштейн, В.Захарченко, Н.Гавриш, Л.Фесенко, Н. Кузіна).

Мета статті – розкрити суть розвитку мовлення першокласників в умовах НУШ.

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення в НУШ посідає гра. Гра – це форма проведення дозвілля, інститут творчості, служить самореалізації особистості та спілкуванню, є показником цивілізаційного та культурного розвитку [2, с. 12]. Для розвитку мовлення учнів можна запропонувати такі види ігор: *ігри з предметами* – «Опиши та розкажи»; *настільно-друковані ігри* – «Склади слова», «Добери слова», «Малюнковий калейдоскоп»; *словесні ігри* – «Впізнай за описом».

Організуючи роботу на уроках розвитку мовлення, потрібно вчити першокласників складати слова, речення, використовуючи «Шість цеглинок LEGO»[3], адже це полегшує процес засвоєння учнями програмного матеріалу, викликає інтерес до навчання, розвиває пізнавальну активність молодших школярів. Школярі вчаться аналізувати інформацію, планувати власну діяльність, самостійно розв'язувати навчальні завдання, придумувати нові ідеї та реалізувати їх. Наприклад, можемо запропонувати гру «Склади слово», кожній цеглинці призначаємо свою літеру, завдання дітей скласти якомога більше слів із запропонованих літер та записати утворені слова.

На уроках пропонуємо дітям прослухати казки, переказати їх, дібрати заголовки до тексту або його частини, добирати прислів'я до творів, інсценізувати казки, використовувати гру «Продовжте речення», стратегію «РАФТ», щоб учні вчилися складати невеличкі висловлювання від імені обраного персонажа.

Зразок:

Роль – дід. **Аудиторія** – родина, сусіди. **Формат** – оголошення. **Тема** – виставка врожаю.

Оголошення!

Запрошуємо всіх жителів відвідати виставку овочів. У неділю (*дата*) о _ годині. Чекаю на зустріч біля будинку. Дід.

Отже, розвиток мовлення молодших школярів посідає одне з головних завдань навчального процесу в цілому. Робота над цим завданням, розпочинається вже в першому класі на уроках грамоти. Кожному вчителю початкових класів потрібно у своїй діяльності разом з учнями удосконалювати свої комунікативні вміння. І робити це не заради самого процесу, а на благо дитини.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Михайлів Т. Нетрадиційні уроки. Управління школою. 2006. № 14. С. 4–20.
3. Шість Цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О.Рома – The LEGO® Foundation, 2018. 32 с.

Федоранич Віра Юрївна,
викладач вищої категорії,
Фаховий коледж мистецтв ім.А.Ерделі
Закарпатської академії мистецтв
virafed@gmail.com

ВИВИЧЕННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ У МИСТЕЦЬКОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. Наведено культурологічні та мистецькі терміни, які активно використовуються студентами мистецьких навчальних закладів, наведено вправи, які використовуються на практичних заняттях з української мови.

Ключові слова: формування мовнокомунікативної компетентності, дизайн, живописець, декоративно-прикладне мистецтво, термін.

Формування понятійного апарату будь-якого фахівця відбувається не тільки під час професійно орієнтованого навчання, а упродовж усього навчання. Є галузі знань, де нові терміни з'являються у міру сталого розвитку науки; а є ті, де лексика оновлюється із швидкістю світла. Зараз ми переживаємо часи надзвичайно швидкого розвитку науки і техніки, відповідно, майже щодня виникають нові терміни.

Формувати мовленнєві та комунікаційні компетенції майбутнього митця – одне із головних завдань викладача української мови у мистецькому закладі. Не є відкриттям, що переважна частина дизайнерських термінів – англомовні, вони виникають для назв процесів, явищ, тенденцій, що відбуваються у цій галузі мистецтва. Тому важливим є із перших тижнів навчання активно формувати понятійний апарат. Заняття з української ж мови покликані розвивати когнітивні та комунікативні компетенції студента-дизайнера. Наприклад, уже на початках навчання активно використовуються такі терміни: дизайн-проект, візуалізація, паралакс, негативний простір, сінемаграф, симетрія-асиметрія, динаміка-статика, перспектива чи под.

Студенти-живописці оперують більш традиційними термінами: тінь, напівтінь, лісирування, кольоровий круг, антропоморфні, зооморфні орнаменти.

Майбутні художники декоративно-прикладного мистецтва знайомляться із термінами, які відображають специфіку роботи з металом, деревом чи глиною. Відповідно, їхнє мовлення збагачується іншими термінами: шлікер, горно, гончарне коло, стамески і под.

На заняттях української мови студенти користуються новими для них термінами, вивчають особливості їх відмінювання і вживання. Одним із улюблених завдань є написання невеликого тексту (до 5-6 речень), у якому слід використати максимальну кількість нових термінів. Часто виконуємо вправу, коли для термінів іншомовного походження спробують підшукати українські відповідники.

Студент повинен володіти комплексом професійно зорієнтованих знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків, самореалізації, саморозвитку. Тому зростають вимоги й до мовно-мовленнєвої підготовки випускника, адже опанування основами будь-якої професії розпочинається із засвоєння певної суми загальних і професійних знань, а також оволодіння основними засобами виконання професійних завдань, тобто, передбачає належний рівень сформованості професійно зумовленого мовлення. Тобто студенти повинні володіти усіма засобами мови, якою вони спілкуються. Йдеться про знання мови на всіх рівнях (фонологічному, семантичному (лексичному і граматичному), структурно-синтаксичному), тобто передбачає знання всіх елементів фонетики певної мови, знання граматичних категорій та правил їх поєднання, розуміння значень великої кількості слів, що складають лексичну основу мови та знання правил їх сполучуваності, уміння формувати речення різних типів.

На наших заняттях студенти пробують себе у ролі автора, замовника або критика, представляючи власний твір (неважливо, це дизайн-проект, натюрморт, виріб виставкового чи ужиткового характеру). Завдання ж інших студентів групи – детально проаналізувати виступ. Саме така вправа дозволяє звернути увагу і на фонетику (наголоси, чергування уподібнення звуків), правильність слововживання, побудову речень. Після відвідування виставок чи творчих майстерень студенти роблять невеликі презентації, діляться своїми враженнями та емоціями. Під час підготовки таких міні-виступів головним завданням є використання культурологічних чи мистецтвознавчих термінів.

Навчання мови – складний, але надзвичайно цікавий та цілеспрямований процес, який передбачає співпрацю та взаємодію викладача і студентів. Під керівництвом викладача студенти не тільки вивчають мову, але й розвивають самостійність, креативність, критичність, формують мовнокомунікативну компетентність.

Список використаних джерел:

1. Бальцевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004.
2. Пантелюк М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні – Вісник Львівського ун-ту Серія філол. 2010 – вип.50. – с.123-130

Хомула Ангеліна Миколаївна,
викладач-методист

Криворізького фахового коледжу
ДВНЗ КНЕУ ім. В.Гетьмана,
kkeu.metodkab@gmail.com

Скляренко Зінаїда Володимирівна,
викладач-методист

КЗ «Мелітопольський фаховий коледж
культури і мистецтв» ЗОР,
zina.sklarenko@gmail.com

ФРЕЙМ ЯК СПОСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті обґрунтовано проблему підвищення якості знань учнів шляхом запровадження фреймових технологій. Наведено приклади фреймів змістового й сценарного типів, які можна застосувати при вивченні окремих тем з української мови.

Ключові слова: фрейм, візуалізація, технології навчання, мислення, систематизація.

Традиційна система навчання не завжди спрацьовує у наш час: велика кількість предметів, значний обсяг матеріалу, зменшення кількості годин, дистанційне навчання. Єдиний вихід – впровадити таку технологію навчання, яка б забезпечувала активізацію розумових дій, розвиток пам'яті, задіявала всі можливості людського мозку. Справжніми помічниками в даній ситуації є фреймові технології, які з'явилися в 70-х р. ХХ ст. Як відомо, започаткував це поняття М. Мінський, який вважав, що процеси мислення базуються на збережених у пам'яті людей багаточисленних структурних даних. Щодо фреймів є напрацювання багатьох мовознавців: Л. Підласого, В. Паламарчука, О. Горошкіна, Т. Колодочки, О. Остапенка.

Дослівно «фрейм» (рамка) – це модель абстрактного образу, опис суті будь-якого об'єкту, явища, події, ситуації, процесу. Фреймові технології розглядаються у двох напрямках:

1. Фрейм як спосіб узагальнення навчального матеріалу.
2. Фрейм як сценарій навчального процесу.

Отже, фреймові технології – це вивчення навчального матеріалу, структурованого в певний сценарій. Основною ознакою цієї технології є збільшення об'єму вивченого матеріалу без збільшення часу. Дана інформація подається у вигляді таблиць, схем, малюнків, символів, опорних слів, які сприяють спрощенню, візуалізації того, що необхідно засвоїти. У зв'язку з цим матеріал подається компактно, чітко, практично, проте саме в цьому й полягає складність фрейму: треба вміти його зрозуміти. Водночас, залучення студентів до створення фреймів розвиває в них пам'ять, вчить аналізувати та систематизувати знання.

Фреймові технології можна використовувати під час усіх типів уроків української мови: при вивченні нового матеріалу, закріпленні набутих знань та підготовки до ЗНО.

Так при вивченні теми «Подвоєння приголосних звуків» (розділ «Правопис. Орфографічна норма») використовується фрейм. Він допомагає активізувати студентам вже закарбовані в пам'яті символи, такі як: префікс, корінь, суфікс, основа слова. Наведені ілюстрації посилюють процес сприймання, розуміння та засвоєння поданої інформації.

Під час же відтворення навчального матеріалу спрацьовує зорова пам'ять: перед очима учнів спочатку виникає картинка-опора з символами, асоціативними малюнками, а потім інформація «нанизується» на ці зорові образи, допомагаючи якісно відтворити зміст вивченого.

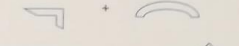

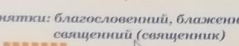
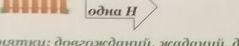
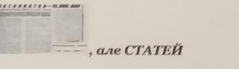

Відмінювання числівників

Н. Р. Д. З. О. М.	ОДИН (ОДНЕ) ОДНОГО ОДНОМУ ОДНОГО, ОДНЕ ОДНИМ (на)ОДНОМУ	ОДНА ОДНОЇ(ОДНОЇ) ОДНІ ОДНУ ОДНЮ (ОДНЮ) ОДНІ	ОДНІ ОДНИХ ОДНИМ ОДНІ ОДНІ ОДНІ	
Н. Р. Д. З. О. М.	ДВА (ДВІ) ДВОМ ДВА(ДВІ) ДВОМА (на) ДВОХ	ТРИ ТРЬОХ ТРИМ ТРИМА ТРИХ	ЧОТИРИ ЧОТИРЬОХ ЧОТИРЬОМ ЧОТИРЬОХ ЧОТИРИ ЧОТИРЬОХ	
Н. Р. Д. З. О. М.	П'ЯТЬ П'ЯТИ (П'ЯТЬОХ) П'ЯТИ (П'ЯТЬОМ) ж. Н. або Р. П'ЯТЬМА (П'ЯТЬОМА) (на) П'ЯТИ (П'ЯТЬОХ)	ВІСЬМ ВОСЬМИ (ВІСЬМОХ) ВОСЬМИ (ВІСЬМОМ) ж. Н. або Р. ВІСЬМА (ВІСЬМОМА) (на) ВОСЬМИ (ВІСЬМОХ)		
Н. Р. Д. З. О. М.	СОРОК СОРОКА СОРОКА СОРОК СОРОКА	ДЕВ'ЯНОСТО ДЕВ'ЯНОСТА ДЕВ'ЯНОСТА ДЕВ'ЯНОСТА ДЕВ'ЯНОСТА	СТО СТА СТА СТО СТА	
Н. Р. Д. З. О. М.	ШІСТДЕСЯТ ШІСТДЕСЯТИ, ШІСТДЕСЯТЬОХ ШІСТДЕСЯТИ, ШІСТДЕСЯТЬОМ ж. Н. або Р. ШІСТДЕСЯТЬМА, ШІСТДЕСЯТЬОМА (на) ШІСТДЕСЯТИ, ШІСТДЕСЯТЬОХ			
Н. Р. Д. З. О. М.	ВІСЬМСОТ ВОСЬМИСОТ ВОСЬМИСТАМ ВІСЬМСОТ ВІСЬМАСТАМИ, ВІСЬМОМАСТАМИ (на) ВОСЬМИСТАХ			

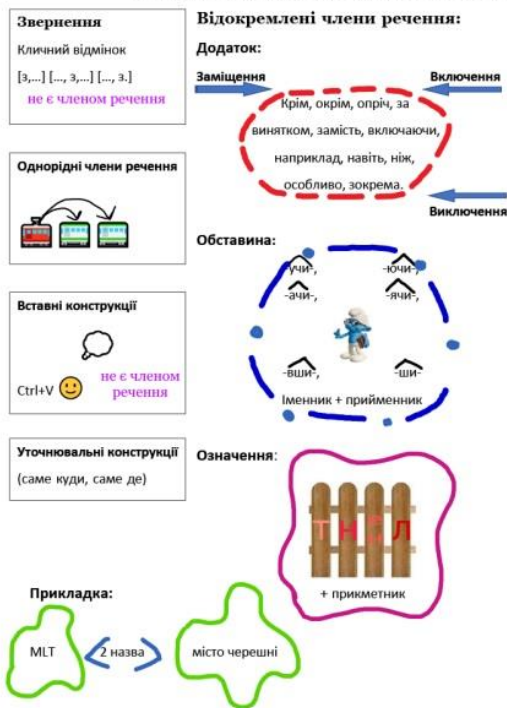
Фреймові технології дозволяють перетворити чи не найскладніший матеріал на цікаве й легке запам'ятовування. Наприклад, тема «Особливості відмінювання числівників» завжди викликає багато труднощів. Дана технологія зовсім змінює традиційне сприйняття: перед очима учнів виникає ілюстрація з асоціативними малюнками, а потім інформація ніби «нанизується» на ці зорові образи, допомагаючи якісно засвоїти матеріал. Учні без проблем згадують кольорові стрічки, «фруктові» асоціації, слова-підказки (замок, ваги) та підводять під них ту чи іншу групу числівників і навпаки: на запропонований числівник «одягають» кольорове вбрання. Як показує досвід, таке запам'ятовування є довготривалим і стійким – учні завжди згадують малюнок, коли треба відмінювати числівник.

Заслуговує на увагу й колективний спосіб створення фрейму. В одну групу вчитель об'єднує учнів високого й достатнього рівнів для складання власної схеми теми з мови. Інша група під керівництвом вивчає новий матеріал. Важливим моментом у роботі учнів-винахідників є презентація створеного. Якість підготовленого фрейму залежить від сприйняття, розуміння й здатності за схемами шукати потрібні ускладнені речення. Приклад вдалого фрейму «Види простих речень. Ускладнене речення» подано малюнок №3.

Кожен з нас знає, яка тема викликає найбільше труднощів під час опрацювання матеріалу, а тому бажано створити такий фрейм, який потрібний для швидкого засвоєння знань. Крім того, учні завжди охоче сприймуть інновації педагога, належно їх оцінять та стануть у подальшому активними учасниками інших фреймів-новотворень.

-
-
-
-
- збільшена ознака
- - «ви», «ви»
- Винятки: *благословенний, блаженний, огненний, вогненний, священний (священник)*
- одна Н
- Винятки: *довгожданий, жаданий, даний, сказаний*
- Винятки: *бовван, ова, Ганна, ллий, ссати*
- «воно – мов» *сер. р.- Я*
- , але *СТАТЕЙ*
- похідні
- Винятки: *кутя, паросл, свиня, попадл.*
- Живочий рід → Орудий відм.
одна пригол. → 2 пригол. → губні

Види простих речень. Ускладнене речення.

Отже, використання фреймових технологій під час заняття з української мови дозволяє засвоїти навчальний матеріал швидше, сформувані комунікативні вміння, досвід дослідницької діяльності та підвищити ефективність засвоєння знань на 30 %.

Список використаних джерел:

1. Кобиш Т. Проектуємо разом // Вивчаємо українську мову та літературу., №10-12, 2019, с.3-9
2. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К.: А.Н.Н., 2002, с.350.
3. Українська мова. Навчальна програма для закладів освіти, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти. К.: 2018.

Шиянюк Лариса Василівна,

кандидат педагогічних наук,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Морського фахового коледжу

Херсонської державної морської академії,

larisa040163@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕКСТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Анотація. *Визначено* місце текстової діяльності в контексті різних видів мовленнєвої діяльності; *проаналізовано* поняття «текстова компетенція», «текстотвірна компетенція», «текстоінтерпретувальна компетенція», «текстова компетентність», «текстотвірна компетентність»; *обґрунтовано* значення текстової діяльності у процесі формування українськомовної комунікативно компетентної особистості майбутнього фахівця, *запропоновано* використовувати навчальний текст на уроках української мови з метою формування українськомовної комунікативної компетентності майбутнього фахівця.

Ключові слова: текстова діяльність, текстова компетенція, текстотвірна компетенція, текстоімпретувальна компетенція, текстова компетентність, текстотвірна компетентність, українськомовна комунікативно компетентна особистість майбутнього фахівця.

Поняття «текстова діяльність» є достатньо новим. Увагу йому приділяли вітчизняні та іноземні науковці: З. Бакум, Н. Болотнова, О. Горошкіна, І. Дроздова, І. Зимня, Л. Мацько, М. Мельничайко, М. Пентилюк та ін. На думку Н. Болотнової,

«це система дій на основі знань, навичок і вмінь, що дозволяють створювати, сприймати, інтерпретувати тексти» [1, с.233].

Реалізація текстової діяльності описується науковцями в контексті різних видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письмо, аудіювання). Як зазначає М. Мельничайко, одні з них пов'язані зі сприйманням текстової інформації (слухання, читання); інші – говоріння, письмо – спрямовані на породження висловлювань [7, с.87]. Отже, виокремлюється два види текстової діяльності: текстосприймання й текстотворення, що тісно взаємопов'язані між собою. М. Пентилук підкреслює, що «сприймання чужого тексту стає ґрунтом для конструювання власного висловлювання» [8, с.224]. Отже, удосконалюючи вміння сприймати текст, створюються умови текстотвірних умінь.

Ефективність текстової діяльності студентів науковці пов'язують з текстовою та текстотвірною компетенцією, текстовою компетентністю, текстотвірною компетентністю. Н. Болотнова пов'язує текстову компетенцію з комунікативною компетенцією, оскільки спілкування можна розглядати як текстову діяльність. Комунікативні вміння й навички визначаються автором як здатність будувати тексти різних стилів мовлення та адекватно їх інтерпретувати [1, с.67]. Інший погляд на структуру текстової компетенції подає М. Димарський. Науковець моделює її як ієрархію трьох компонентів: орієнтація на текстовий спосіб побудови мовленнєво-мисленнєвої діяльності; володіння мовними засобами вираження взаємозв'язку між елементами змісту, що дає змогу автору тексту забезпечити адекватний синтез цілого; рівень володіння арсеналом засобів жанрово-стилістичного оформлення тексту. Цей компонент, на думку дослідника, є дуже важливим, оскільки саме у виборі стилю та адекватних йому мовних засобів реалізується прагматична установка автора [4, с.34]. Таким чином, текстову компетенцію автори пов'язують із текстоінтерпретувальною і текстотвірною.

Ми визначаємо текстоінтерпретувальну компетенцію українськомовної комунікативно компетентної особистості майбутнього фахівця як рівень знань, умінь, навичок визначати: тему й основну думку тексту; належність тексту до певного стилю й типу мовлення; сферу застосування, форму мовлення поданого висловлювання (монолог, діалог, полілог); характерні особливості тексту (точність, образність, емоційність, офіційність, невимушеність, поліфункціональність та ін); наявність чи відсутність стилістично маркованої лексики (діалектизмів, професіоналізмів, слів-термінів, просторічної лексики, сленгових висловів тощо); мовні засоби впорядкування висловлювання, що використані в тексті (слова з часовим значенням, слова з просторовим значенням, слова, що вказують на послідовність аргументів, частин висловлювання, питальні речення, речення узагальненого змісту; мовні засоби зв'язку речень у тексті, що використано (сполучник, частки, займенники та інші засоби заміни слів, співвідносність видо-часових форм дієслова, лексичний повтор, безособові дієслова та ін.); ключові слова; усно й письмово переказувати текст.

Текстотвірну компетенцію українськомовної комунікативно компетентної особистості фахівця ми визначаємо як рівень знань, умінь, навичок усвідомлювати тему власного висловлювання й будувати його відповідно до окресленої мети; визначати адресата й мету спілкування; розуміти основну думку майбутнього тексту й будувати власне висловлення з урахуванням задуму й комунікативної мети; накопичувати й систематизувати матеріал для побудови власного тексту; планувати зміст висловлення, надавати тексту певного стилістичного забарвлення; правильно й свідомо добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування; знаходити й виправляти недоліки та помилки в мовному оформленні власних висловлювань; оцінювати побудований текст з погляду його змісту, форми й задуму.

У структурі комунікативної компетентності провідне місце належить текстовій та текстотвірній компетентності. У наукових дослідженнях поняття «текстова компетентність» тлумачиться по-різному. О. Копусь вважає, що з-поміж фахових компетентностей чільне місце посідає текстова компетентність, що виявляється у практичній діяльності студентів з оволодіння методами й прийомами інтерпретації тексту [5, с.59]. О. Кучерук, визначаючи цілі створення й використання системи методів навчання української мови, зауважує, що «мовленнєва текстова компетентність – це здатність володіти знаннями базових мовленнєвих понять; уміння в розумінні, інтерпретуванні, оцінюванні сприйнятого на слух прочитаного тексту, розрізнення основної, другорядної інформації; здатність до асоціативної мовленнєво-мисленнєвої діяльності; здібність планувати майбутній текст; здатність до мовленнєвої творчості, уміння використовувати мовні засоби (усно, письмово) залежно від типу, стилю мовлення; самоконтролю результатів мовленнєвої діяльності [6, с.95-10]. М. Бондаренко розглядає текстотвірну компетентність як комплекс умінь і навичок усвідомлювати тему висловлювання й будувати його відповідно до окреслюваної теми; визначати основну думку майбутнього тексту та будувати власний з урахуванням певного задуму й комунікативної мети; накопичувати й систематизувати матеріал для побудови власного тексту; планувати зміст висловлювання, надавати йому певного стилістичного забарвлення; правильно і свідомо добирати необхідні мовні засоби для оформлення тексту відповідно до ситуації спілкування; знаходити й виправляти недоліки й помилки у змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань; оцінювати побудований текст з погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення [2, с.13]. Н. Перхайло вважає, що текстотвірна компетентність становить «інтегровану характеристику особистості, яка поєднує в собі її готовність до створення зв'язних висловлювань різних типів і стилів мовлення; володіння текстотвірними знаннями та вміннями, суб'єктивний досвід текстотворення у різних стандартних і нестандартних ситуаціях; здатність оцінювати та відповідати за власну текстотвірну діяльність. Сформована текстотвірна компетентність забезпечить ефективне текстове спілкування у різних сферах життя, успіх навчальної і професійної діяльності» [9, с.98].

Аналіз визначень понять «текстова компетентність», «текстотвірна компетентність» переконав, що текстова компетентність – це оволодіння методами й прийомами інтерпретації тексту, текстотвірну компетентність науковці пов'язують з формуванням текстотвірних умінь і навичок студентів у процесі текстової діяльності.

Формування текстової, текстоінтерпретувальної та текстотвірної компетенції, текстової та текстотвірної компетентності українськомовної комунікативно компетентної особистості майбутнього фахівця реалізовується на практиці на заняттях з української мови за законами текстотворення, що організують мовний матеріал для створення цілісного утворення – тексту. Тому погоджуємося з думкою Н. Валгіної, яка вважає, що «текстотворення здійснюється під впливом цілеспрямування самого тексту та цілеспрямування конкретного автора тексту. Перше диктується самим текстом, його типом, жанром, завданнями, які він реалізує. Друге – цілісно зв'язане з авторською модальністю, так як будь-яке повідомлення містить у собі не тільки інформацію, а і ставлення автора до цієї інформації» [3, с.24].

Таким чином, текст створюється заради того, щоб передати думку автора, певні знання і уяву про людину, світ, творчий чи виробничий процес, винести цю уяву за межі авторської свідомості й зробити її надбанням інших людей. Текст не автономний і не самодостатній – він основний, але не єдиний компонент текстової діяльності. Важливими складовими її структури, окрім тексту, є автор, читець, відтворена дійсність, знання та інформація, які передаються через текст, мовні засоби, що дозволяють авторові втілити свій творчий задум, думку. Тому

навчальний текст соціокультурного й фахового змісту у системі формування українськомовної особистості майбутнього фахівця на уроках української мови повинен виступати в ролі початкового й завершального компонентів, стати продуктом мовленнєвої діяльності для розвитку комунікативних умінь і навичок у рецептивних видах мовленнєвої діяльності та засобом продукування текстів, відповідних ситуації спілкування у процесі соціокультурної та майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Болотнова Н. С. Текстовая компетенция и пути ее формирования в школе. *Текст как единица анализа и единица обучения*. Курск, 1999. С. 66–75.
2. Бондаренко М. Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності учнів на уроках світової літератури. *Всесвітня література у сучасній школі*. 2012. № 4 (375). С. 12–14.
3. Валгина Н. С. Теория текста: учеб. пособ. Москва: Логос, 2003. 280 с.
4. Дымарский М. Я. Текстовая компетенция и языковая личность школьника. *Языковое образование и воспитание языковой личности*. Санкт-Петербург: Образование, 1995. С. 33–36.
5. Копусь О. А. Роль концептуального аналізу художнього твору у формуванні текстової компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. *Наука і освіта*. 2015. № 2. С. 56–62.
6. Кучерук О. А. Цілі створення й використання системи методів навчання української мови в основній школі. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2012. Вип. 61. С. 95–101.
7. Мельничайко В. Я. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: завдання і методи. *Теорія і практика літературного аналізу художнього тексту*. Тернопіль: Лілея, 1997. С. 26–60.
8. Пентилюк М. І. Концептуальні засади мовної освіти як засоби інтелектуального і духовного розвитку особистості. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Вип. 2. Херсон: Айлант. 1998. С. 14 – 17.
9. Перхайло Н. А. Текстотворча компетентність як складова цільової домінанти профільного навчання української мови. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 14. С. 90–100.

Шимечко Надія Павлівна,
викладач вищої категорії, старший викладач,
голова циклової комісії освітньо-професійної програми
«Видавнича справа та редагування»
Львівського поліграфічного коледжу
Української академії друкарства,
nshymechko@gmail.com

ПРОБЛЕМНИЙ СУРЖИК: ЩОБ ПОДОЛАТИ, ТРЕБА ВИВЧАТИ

Анотація. Розглянуто суржик як комплексне поняття історичного, суспільно-політичного, культурологічного, соціологічного, естетичного та мовного характеру. Запропоновано усунення суржику як негативного явища здійснювати шляхом вивчення причин його виникнення, форм і способів функціонування на основі доступних джерел відомих українських мовознавців, застосовуючи нові навчальні методики та сучасні освітні технології.

Ключові слова: суржик, лінгвоцид, суржикізм, росіянізм.

Мовне питання в Україні буде обговорюваним і дискусійним ще тривалий час. Це спричинено як історичними передумовами становлення української нації, так і сучасними реаліями, що пов'язані з російсько-українською війною, яка, на жаль, триває.

Виникнення і розповсюдження українсько-російського суржику в Україні пов'язані з тривалим співіснуванням цих двох мов на одній території у нерівному соціально-політичному статусі.

Суржик в Україні має однозначно історичне коріння, яке «проросло» різним чином на різних територіях і проявилось у різних формах. Подолати його швидко й однозначно не вдасться, але шукати способи й методи, щоб зупинити «розростання» суржику, зменшити його вплив та поширення, треба беззаперечно. І найважливішими та найблагодатнішими для цього є освітня сфера та учнівська й студентська аудиторія.

Тому при вивченні мовних дисциплін важливо розглядати суржик як проблему, яка вимагає розуміння і вирішення, використовуючи при цьому всеможливі форми студентської наукової, навчальної, інтелектуальної та творчої діяльності – семінари, науково-практичні конференції, диспути, ювілейні заходи-присвяти, інсценізації літературних творів, літературні читання, дослідницькі мовні проєкти, анкетування, соціологічні опитування тощо.

У наукових колах суржик досліджують упродовж тривалого часу, і ставлення більшості наукової спільноти до цього явища є однозначним – це негативне мовне явище, яке треба викоринювати та якого треба позбуватись.

Сьогодні при вивченні суржику можна скористатись вже багатою джерельною базою, адже його з різних точок зору у різні роки вивчали відомі мовознавці: Юрій Шевельов, Борис Антоненко-Давидович, Святослав Караванський, Олександра Сербенська, Лариса Масенко, Леся Ставицька, Олександр Пономарів, Олександр Тараненко, Володимир Труб, Ірина Фаріон, Наталія Дзюбишина-Мельник та інші дослідники.

Чітке визначення суржику і пов'язаної з ним загрози тотального розмивання норм української літературної мови дав свого часу ще Борис Антоненко-Давидович у праці «Як ми говоримо». «Недобре, – зазначав письменник, – коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або тої й тої, плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч чи, як кажуть у нас, в Україні, суржик» [2]. Зазначена праця Бориса Антоненка-Давидовича вийшла 1970 року, але невдовзі цензура внесла її, як і всі інші твори автора, до списку забороненої літератури.

У дев'яностих роках ХХ століття, після здобуття Україною незалежності, суржик став нарешті об'єктом лінгвістичного аналізу. Одна з перших його дослідниць Олександра Сербенська, упорядниця навчального посібника з промовистою назвою «Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити», розвинула погляд Б. Антоненка-Давидовича, підкресливши, крім лінгвістичного, психологічний аспект негативного впливу суржику на поведінку та свідомість мовця [1]. Праця «Антисуржик» була однією з перших у низці практичних посібників і словників з реєстрами ненормативних зросійщених словоформ і словосполучень, що супроводжувалися відповідниками літературної мови.

Заслугове на увагу та практичне втілення думка мовознавиці Лариси Масенко, яка ґрунтовно і глибоко дослідила суржик: «Як соціолінгвістичний феномен суржик потребує ґрунтовного вивчення у трьох аспектах – лінгвістичному, психологічному і соціальному. Одним з головних практичних завдань таких досліджень має стати створення навчальних методик, здатних заблокувати розростання й вплив цього хворобливого явища, що загрожує українській мові внутрішньою руйнацією усіх її рівнів» [3].

Відповідно, боротьбу із загрозованими суржиковими впливами треба здійснювати на основі вивчення не лише філологічних, а й історичних, культурологічних, соціологічних дисциплін. До прикладу, висвітлюючи причини виникнення суржику, умови функціонування української мови у різні історичні періоди, важливо охарактеризувати поняття лінгвоциду – свідомого, цілеспрямованого нищення мови як головної ознаки етносу, народності, нації. Зважаючи на етапи розвитку української мови, можна стверджувати, що українська мова упродовж тривалого часу зазнала лінгвоциду у різних формах, який тривав упродовж кількох століть і не міг не позначитися на рівнях розвитку, засвоєння і використання української мови у суспільстві.

Зусебіч розглянути суржик студенти можуть у межах науково-дослідницької діяльності, присвятивши, до прикладу, проблемі суржику студентську науково-практичну конференцію. Формат конференції дає можливість студентам та викладачам опрацьовувати та висвітлювати як теоретичні, так і практичні аспекти теми, а саме:

1) готувати доповіді та мультимедійні презентації на обрані теми для висвітлення теоретичних та історичних аспектів (причини виникнення суржику; поняття лінгвоциду, його форми та хронологія в Україні; висвітлення суржику у працях мовознавців; стилістичне використання суржику у художній літературі та ін.);

2) проводити анкетування, опитування, соціологічні дослідження у різних середовищах, зокрема студентському (щодо вибору чи впливу мови, культури мовлення, типових помилок, пов'язаних із використанням росіянізмів тощо) для обговорення та аналізу їхніх результатів;

3) досліджувати практичні аспекти поширення суржику, аналізуючи писемне й усне мовлення у конкретних закладах чи організаціях (медичні, освітні, громадські, державні установи; заклади сфери обслуговування – магазини, готелі, перукарні, фотосалони тощо) для виявлення типових помилок;

4) упорядковувати словнички суржикізмів (росіянізмів) із зазначенням літературних відповідників;

5) виявляти і аналізувати особливості використання суржику зі стилістичною метою у художній літературі (на прикладах творів українських письменників різних періодів розвитку літератури);

6) висвітлювати теоретичні та практичні проблеми суржику у курсових чи дипломних роботах, дотичних до фаху.

Таким чином, досліджуючи зі студентами проблеми суржику, важливо поєднувати теоретичний і практичний аспекти теми, тобто не лише характеризувати суржик як лінгвістичне і соціальне явище, вказувати на причини його виникнення, виявляти ступінь дослідження у науковій та навчальній літературі, з'ясовувати різновиди та форми функціонування суржикових елементів, а й виявляти типові помилки у сучасному мовленнєвому просторі, зазначати способи уникнення росіянізмів, пропонуючи їхні літературні відповідники.

Ставлення до мови і як до комунікативного засобу, і як до важливої національної ознаки формується у результаті виховання та навчання. Виховання в родині закладає основи індивідуально-особистісного розвитку, зокрема мовного, навчальний процес розвиває суспільно-колективні характеристики особистості. Освітнє середовище є надзвичайно важливим простором для становлення та розвитку молодих людей, а мова – головним інструментом для реалізації їхніх можливостей, набутих знань і формування життєвих пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : навч. посібник / за заг. ред. О. Сербенської. 3-тє вид., доп. і перероб. Львів : Априорі, 2017. 304 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. К. : Либідь, 1991. 256 с.
3. Масенко Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен // Ї. 2004. №4. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n35texts/masenko-surzhyk.htm> (Дата звернення 29.01.21).

СЕКЦІЯ №3

***Функційно-комунікативна
сфера сучасної субмови***

Бойко Олександра Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Бережанський фаховий коледж» НУБіП України,
lesya.skobyak@gmail.com

МОВА ЯК ДУХОВНИЙ ЧИННИК ВИХОВАННЯ

Анотація. У тезах викладені думки, які допоможуть молодому поколінню зрозуміти, що в формуванні мовної особистості важливу роль відіграє багатство його духовного світу, морально-етичних поглядів.

Ключові слова: моральність, сокральність, духовність, домінанта.

Українська мова - одна з найдавніших і найрозвинутіших мов світу. Вона має багатотисячлітню історію, а тому скарбниця її виражальних засобів та пізнавально-практичних прийомів невичерпна. Наша мова надзвичайно багата як лексично, так і граматично, а за своїми можливостями здатна відігравати культурологічну, духовно творчу, народотворчу роль. Багатющі засоби рідної мови адекватні природним, національним особливостям дітей і підлітків, вони створюють найсприятливіші умови для навчання і нормального розвитку. Засвоївши рідну мову вже з раннього віку, діти поступово стають носіями національного духу, характеру, волі. Засобами рідної мови в них найефективніше формуються національна психологія, світогляд, свідомість і самосвідомість. Через засоби рідної мови діти найглибше усвідомлюють ідейно-моральні цінності родоvodu, його основоположну роль у житті людини, нації, її культури і духовності.

Мова дана кожній нації Богом, і тільки рідне слово втілює увесь спектр духовного життя народу, повнокровно відображає мислення, почуття, моральність душі, створює внутрішню гармонію між фізичною та духовною природою нації.

Сокральна сутність мови як чинника виховання закладена у Святому Письмі: «Спочатку було Слово, із Богом було Слово, і Слово було Бог. Ним постало все і ніщо, що постало, не постало без нього. У ньому було життя, і життя було світло людей». Ця думка розкриває духовну природу мови. Мова відіграє роль функції передавання та збереження Духу. Вона має здатність зберігати духовну енергію, своєрідний «духовний» відбиток упродовж тривалого часу.

Мова – це не просто нагромадження інформації про світ і саму людину, а також формування інтелектуальної культури, певного способу поведінки. У слові і через слово пізнають явища, процеси, які неможливо пізнати безпосередньо через поняття.

Мова як сакральне явище дає насамперед людині відчуття її духовного феномена, підносить людину над світом природи, виділяє її як богоподібний феномен, спроможний освоювати цей світ. Завдяки мові кожна людина усвідомлює себе як неповторна, унікальна особистість. Мова розвивається в людині, функціонує в її психіці, в її душі, наповнює внутрішній світ мисленням. Це веде до самоусвідомлення людини, її самоствердження. Феномен української мови полягає в тому, що вона внутрішньо досконала та історично сильна. З мовної проблеми декілька разів починалося відродження нашої нації.

Огієнко І. підкреслює: «Поки жива мова – житиме й народ як національність. Не стане мови - не стане й національності: вона геть розпорозиться поміж дужчим народом».

Мова завжди виступає як універсальний засіб національно-психологічного ототожнення: пізнання себе як певного національного феномена на психологічному

рівні через інші чинники – звичаї, обряди, традиції, страви, одяг, житло, пісню тощо. Природа мови видається чимось таким звичним, справді як природа, серед якої народилися й живемо, як повітря, яким дихаємо. Постійне наше життя є життя з мовою і в мові.

Рідна мова – кров національної культури, її титульна сторінка. На думку Огієнка І., вона є головним двигуном національної культури. «Рідна мова- то душа народу, то його живе серце, гине чи занепадає мова-гине й занепадає народ».

Ушинський К. вважав, що «мова народу є суспільний його утвір, який виростає у всіх народних особливостях з якогось одного, таємничого, десь у глибині захованого зерна» і що вона є «цвіт усього духовного життя, яке починається далеко за межами історії».

Кожна національна мова – це нація у слові, це дім національної душі, модель суспільства. Світ постає у мові як дискретний, оформлений, оновлений, приручений, як природа.

Явище доміанти рідної мови має на сьогодні доленосне значення для нашого народу, нашої культури, нашої рідної школи. Мало того, щоб оголосити якусь школу «україномовною», тут потрібна довготривала продумана державна політика. Тип людини, у свідомості якої домінує чужа мова, є дуже поширеним і характерним для нашого минулого і сучасного. Це питання знаходить своє відображення в багатьох педагогічних трактатах. На думку Огієнка І. «кожний, хто втрачає рідну мову, тим самим перестає бути органічним членом свого народу».

Воскресіння отчої мови – це благодатний процес духовного наповнення України, регенерація національного організму, оживлення духовних реєстрів української душі, це живодайне духовне єднання усього народу. Глибоке розуміння духовної, культурної і державотворчої ролі мови як чинника є імперативом для кожного українського виховника, якщо він хоче по-справжньому виконувати свої функції. Мова стає вагомим чинником виховання, коли вона входить у душу дитини, коли ця дитина живе і виховується в рідномовній культурі родини, дитячого садка, середньої і вищої школи.

Мова завжди була і є важливим чинником виховання. Національна мова – органічне, спонтанне та цілісне вплетіння національного духу і цим можна пояснити глибинну любов нації до власного слова, прагнення завжди його чути, у ньому перебувати, шукати його, у ньому формуватися.

Як виховний чинник, мова є засобом формування й закріплення думок у суспільстві, тобто засобом розвитку самої свідомості, її матеріальною формою. Як свідомість, мова розвивається й змінюється у поєднанні з розвитком трудової діяльності суспільства.

Список використаних джерел:

1. Андрусів С. Модус національної ідентичності. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2000.
2. Ващенко Г. Хвороби в галузі національної пам'яті. К.2003.
3. Євангеліє від Івана. Святе письмо Старого та Нового заповіту. К.1992.
4. Огієнко І. Рідна мова і культура народу. Київ.1993.
5. Федик О. Мова як духовний адекват світу. Львів. 2000.

Брюханєва Дар'я Артемівна,
студентка Сумського фахового коледжу економіки і торгівлі
Науковий керівник - Дудченко Антоніна Сергіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Сумського фахового коледжу економіки і торгівлі,
a.s.dudchenko@ukr.net

УКРАЇНСЬКА ФАХОВА МОВА І СТУДЕНТ

Анотація. У статті з'ясовано поняття «фахова мова» та «культура фахової мови», їх співвідношення з таким надзвичайно містким поняттям, як «культура мови» або «мовна культура».

Ключові слова: комунікативна компетентність, фахова мова, мовні кліше, термінологічні системи, професіоналізми, культура мови, мовна культура.

У навчальних закладах вивчається українська мова фахового спрямування, але обсяг годин потрібно збільшити. Забезпечити умови для комунікативних курсів, навчальних конференцій з фахової мови, «відчинити двері» українській мові, як мові фаху, науки, спілкування.

Сучасні наукові дослідження з питань української фахової мови різноматичні і цікаві, автори С.Кіршо, Н.Купрата, З.Висоцька, Г.Ковальчук, Н.Ковальська, В.Ногай, О.Семенов та ін..

Вони вважають, що українське фахове мовлення перебуває на етапі становлення, унормування і що йому властиві ознаки, які визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення.

Говорячи про історію дослідження фахових мов, можна зазначити, що до п.ХІХ ст. більшість спроб наукового аналізу фахових мов зводились до дослідження професійної лексики, якою оперувала та чи інша мова. Згодом у центрі наукового інтересу опинилися термінологія фахової мови. На сьогодні саме дослідження термінологічних систем, на основі яких створюються спеціальні словники та різноманітні термінологічні довідники, складають основу наукових досліджень у цій сфері. Фахову мову потрібно досліджувати глибше, ґрунтовно, різносторонньо, а поряд з цим приділяти увагу і усному, і писемному професійному мовленню.

У системі фахових мов можна виділити такі наступні підвиди, як: медична мова, економічна, юридична, мова реклами, спорту, високих технологій і т. д.. Із виникненням нових галузей науки, знань та бурхливим розвитком технологій, виникає потреба створення спеціальної лексики та термінологічних систем, що і стають основою формування та зародження нових фахових мов.

На сьогодні існує декілька рівнозначних термінів для поняття «фахова мова» — «мова для спеціальних цілей», «підмова», «субмова» та ін..

Фахова мова як спеціальна мова, що обслуговує конкретну сферу чи галузь знань відрізняється від загальнонавчальної, насамперед, наявністю власної термінологічної системи. Фахові мови разом з загальнонавчальною, діалектами, професійними жаргонами та іншими субваріантами мови утворюють систему загальної, або національної мови. Фахова мова будується на основі загальнонавчальної й знаходиться з нею в постійному взаємозв'язку. Для фахової мови характерним є наявність фахової лексики та іноземних слів, які за межами фахової сфери, котру вона обслуговує, є маловживаними, або вживаються з іншим чи спеціальним значенням. Також на граматичному, синтаксичному рівнях фахова та загальнонавчальна мови можуть мати

певні відмінності. Функціонування фахової мови забезпечує докладно визначена термінологія. Словник професійних текстів містить вузькогалузеві лексеми, міжгалузеві наукові терміни, професіоналізми (виробничу лексику), номенклатурні назви, професійний жаргон і загальноживані лексеми. Рівень абстракції фахової мови залежить від рівня насиченості текста термінологією.

Фахова мова — спеціальна мова, що обслуговує конкретну сферу чи галузь знань, але для неї характерний мовний етикет — це правила мовної поведінки у спілкуванні, яка дозволяє встановити відповідні відносини між співрозмовниками, а саме підібрати потрібну тональність розмови при певних обставинах та вислови стосовно того чи іншого об'єкта обговорення.

Багатство словникового запасу, рівень культури мови і техніки мовлення значною мірою формують діловий імідж особистості, сприяють досягненню успіху в будь-якій сфері діяльності.

Культура фахової мови, полягає в дотриманні норм літературної мови, володінні професійною мовою, умінні висловлюватися правильно й виразно, використовуючи вмело і за призначенням різні стилістичні засоби української мови.

Візьмемо до уваги поняття «мовна культура», вчені-філологи виділяють такі основні принципи:

- правильність – дотримання мовних норм, що діють у мовній системі;
- послідовність – логічність та лаконічність думок;
- коректність та доцільність вживання термінів, фраз – залежить від повноти оцінки ситуації, інтересів, стану та настрою співрозмовника;
- чистота мови – відсутність у мовленні суржику та жаргонізмів;
- точність – чітке висловлення ідеї;
- доречність – вчасно висловлена думка;
- економність – уникнення повторень в лексиці та відхилень від теми;
- зв'язок з практичною діяльністю – набуття умінь та навичок самостійно виправляти мовну ситуацію і власні помилки;
- зорієнтованість на позитивні соціальні дії – спрямованість мовної культури на формування позитивного іміджу;
- безперервність – постійне розширення інформаційного, практичного обсягу знань мови, виховання потреби підвищувати мовний рівень протягом усього життя.

Отже, фахова мова — це складний динамічний процес, деякі аспекти цієї проблеми потребують подальшого дослідження. Мовленнєва поведінка особистості студента, майбутнього фахівця буде залежати від її професійних мовнокомунікативних умінь. Кожна молода людина обов'язково має слідкувати за тим, як вона спілкується з іншими. Усе, що притаманне людині на певному віці життя, в тому числі мовленнєвий етикет та культура мовлення, набувається з проходженням часу, а не надається від народження. Такий прошарок українського суспільства, як студентство, повинно володіти фаховою мовою. Адже спілкування може стати суттєвим фактором впливу на успіх у суспільстві та при професійному кар'єрному рості, тоді як неправильне його формулювання є причиною виникнення конфліктів та спричиняє поступову деградацію суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н., Основи культури мовлення / Н. Бабич. — Львів: Світ, 1990.
2. Мацько Л., Кравець Л. Культура української фахової мови. — К. : Видавничий центр «Академія», 2007

3. Пономарів О., Культура слова: Мовностилістичні поради: [навч. посіб.] / О. Пономарів. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
4. Караванський С., Секрети української мови / Святослав Караванський. – [2-ге вид., розшир.]. – Львів: БаК, 2009. – 344 с.
5. Кияк Т. Р., Фахові мови та проблеми термінознавства // Нова філологія. Збірник наукових праць. — Запоріжжя: ЗНУ, 2007. — № 27. — С. 203–208.

Галаган Олена Василівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Дніпровського транспортно-економічного коледжу,
galagandnepr@gmail.com

ПІДГОТОВКА ДО ПИСЬМОВОГО ВИСЛОВЛЕННЯ ЯК РОБОТА З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Найголовніше, чого я навчився в школі, -
це вміння спілкуватися з людьми й висловлювати свої думки.

Лі Якокка

Анотація. Автор пропонує ефективні прийоми роботи над створенням власного висловлення.

Ключові слова: письмове висловлення, вміння викладати думки, наводити аргументи, особиста позиція, рівень загальної ерудованості.

Уміння аналітично мислити, гарно говорити, чітко і зрозуміло формулювати думку важливе у сучасному світі. Невипадково, що в навчальному процесі використовується такий вид роботи, як есе. Для української освіти він новий, хоча його аналогом можна вважати твір-роздум, який існував і раніше. Близьким до твору-роздуму є письмове висловлення, яке входить до ЗНО з української мови та літератури. Зміст письмового висловлення показує рівень загальної ерудованості автора в порушених проблемах, вміння критично мислити та ясно викладати свої думки. Такий вид роботи привчає людину усвідомлювати особисту позицію і висловлювати свою думку у будь-якій життєвій ситуації.

Працювати над змістом власного висловлення ми починаємо на I курсі. Ретельно ознайомлюємося з вимогами до структури тексту, записуємо початкові фрази для кожного елемента структури.

Недоліки студентських робіт:

- замість формулювання своєї позиції щодо заявленої теми пишуть вступ (загальне уявлення про предмет розмови);
- аргументи є однотипними. Це говорить про відсутність широти мислення студентів;
- не можуть навести приклад з літератури, бо читають твори в скороченому вигляді, а також практично не читають поза навчальним процесом;
- важким є приклад із суспільно-політичного життя, бо студенти не цікавляться новинами, мало знають про світові процеси, не хочуть їх аналізувати.

Для ліквідації цих недоліків працюємо так:

- На заняттях літератури не просто переказуємо сюжет, а з'ясовуємо причинно-наслідкові зв'язки у вчинках героїв;

- На заняттях мови обговорюємо соціокультурні теми, статті в журналах на екологічні, економічні теми, щоб розширити кругозір студентів, тренуємо уміння робити висновки.

Пропонуємо уривки з робіт на тему «Чи всім потрібна вища освіта».

1. Вища освіта потрібна кожній людині особливо на сьогодні, тому що люди з вищою освітою отримують більш оплачувану роботу. **(Теза поєднана з аргументом)**

2. Вища освіта потрібна не всім. Взагалі, це звичайний документ, який підтверджує, що ви маєте вищу освіту. Але, на жаль, у наш час будь-яка людина, яка має такі гроші, може мати й декілька таких освіт, навіть не навчаючись. Та які знання покаже людина при влаштуванні на роботу? **(Студентка міркує над тим, як по-різному можна вчитися, а не аргументує свою точку зору).**

3. Вища освіта **потрібна**, щоб знайти нормальну роботу. Проте кожен з нас може переконатися на практиці, що далеко не всі українці є вже прямо такими освіченими, грамотними і розумними. Варто зрозуміти, що суспільство і світ змінюються... Тепер у мене виникають серйозні сумніви в тому, що людині для успіху потрібно щось ще, крім шкільної освіти... **Я не вважаю, що всім людям потрібна вища освіта.** Є такі професії, яким можна навчитися дуже швидко, пройшовши короткі курси. **(Студентка суперечить сама собі. Спочатку говорить, що вища освіта потрібна, а потім навпаки).**

4. **Вища освіта потрібна, але не всім.** Людина без вищої освіти не може працювати лікарем або авіаконструктором, займати більшість керівних посад. Можна бути садівником, перукарем або кондитером без вищої освіти, це більш творчі професії.

5. На нашу думку, світ змінюється, з кожним роком влаштуватися на роботу без вищої освіти неможливо. Людина з вищою освітою буде мати власне підприємство, а людина без освіти буде там працювати. Здобувати освіту повинні ті, хто цього бажає. Неможливо змусити людину вчитися. Людина може здобути освіту в будь-який час. **Вища освіта потрібна зараз, тому що вона забезпечує хоча б мінімальний розвиток людини.**

Прикметно, що тільки 4 з 23 студентів наводять приклади із власного життя і жоден – з літератури або інших видів мистецтва.

Ознайомившись з роботами на цю тему, можна також зробити висновок щодо мотивації до навчання студентів.

Отже, робота з розвитку мовлення повинна бути системною та послідовною, тоді вона дасть результати.

Гаценко Ірина Олександрівна,
кандидат філол. наук, доцент,
доцент кафедри філософії і суспільних наук
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
Коновал Марина Сергіївна,
студентка Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка
airinen@ukr.net

**ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФАХОВА
УКРАЇНСЬКА МОВА» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Дослідження присвячено розгляду основних аспектів викладання дисципліни «Фахова українська мова», проаналізовані професійні аспекти та результати навчання

студентів різних галузей знань та напрямів підготовки. У статті порушено проблему використання ефективних методів навчання дисципліни «Фахова українська мова», висвітлено особливості та переваги цих методів.

Ключові слова: методи навчання, результати навчання, організація навчального процесу, аспекти викладання

У сучасному світі, у якому відбуваються процеси інтеграції, глобалізації, перед вищою школою не може стояти завдання підготовки лише вузького фахівця. Випускник вищого навчального закладу повинен володіти багатьма навичками, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці, у тому числі навичками грамотного письма і говоріння.

Під час викладання дисципліни «Фахова українська мова» основним завданням стає її моделювання для напрямів та спеціальностей того чи іншого профілю, розробка програми, яка враховує специфіку різних напрямів професійної освіти. Завдання для аудиторної та позааудиторної роботи базуються на наукових текстах за профілями та напрямами, викладачем спеціально добирається мовний і граматичний матеріал для майбутніх програмістів, економістів, юристів тощо. Цей курс передбачає не лише вироблення в майбутніх спеціалістів професійно зорієнтованих умінь і навичок досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері, але й підвищення загального мовно-культурного рівня, удосконалення мовної майстерності, вироблення навичок вільного й невимушеного володіння літературною формою загальнонародної мови в найрізноманітніших ситуаціях спілкування [2, с. 7].

У результаті вивчення курсу «Фахова українська мова» студент повинен отримати основні відомості про мовну комунікацію, про способи організації ефективного мовного спілкування. Студент, який опанував курс, повинен володіти навичками вдосконалення свого усного та писемного мовлення, перш за все у професійній сфері, знати критерії оцінки правильності мови, володіти нормами вимови, наголошення, граматики, а також вміти продукувати професійно значущі тексти.

Основна увага при вивченні дисципліни приділяється таким важливим сферам мовного спілкування, як наукова й офіційно-ділова. Вправи та завдання мають добиратися відповідно до профілю. Добираючи приклади, ми намагалися включити в систему завдань ті слова і форми слів, які досить часто неправильно вживаються в різних сферах, перш за все – у молодіжному середовищі, у засобах масової комунікації. Необхідність удосконалення навчального процесу у вищій школі вимагає переходу від інформаційного навчання до навчання моделюючого, тобто такого, що формує майбутню професійну діяльність, переходу до активних дидактичних форм. Для досягнення освітніх цілей при проведенні занять використовуються як традиційні форми роботи, так і інтерактивні методи: рольова гра, проєктна діяльність, навчання у співпраці тощо. Рольова гра – це інтерактивний метод, який дозволяє навчатися на власному досвіді шляхом спеціально організованого і регульованого проживання життєвої й професійної ситуації, перетворює навчання у творчу лабораторію самоосвіти, це мовна, ігрова та навчальна діяльність одночасно. Рольова гра дозволяє учням застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань, підвищує їхню мотивацію. Під час таких занять студенти можуть навчитися формулювати й висловлювати свої думки, чіткої аргументації та вмінню слухати співрозмовника, навичкам доводити й переконувати, ораторської майстерності. Проєктна діяльність належить до розряду інноваційної, оскільки передбачає перетворення реальності, будується на базі відповідної технології, яку можна уніфікувати, освоїти й вдосконалити. Мета проєктної діяльності – розуміння і застосування студентами знань,

умінь і навичок, набутих при вивченні різних предметів (на інтеграційній основі). Головна ідея навчання в співпраці – створити умови для активної спільної навчальної діяльності студентів у різних навчальних ситуаціях.

Головними особливостями організації групової роботи студентів на практичному занятті є: поділ на групи для вирішення конкретних навчальних завдань; виконання отриманого завдання групою спільно під безпосереднім керівництвом лідера групи або викладача (завдання можуть бути або однаковими, або диференційованими); завдання в групі виконуються таким способом, який дозволяє враховувати й оцінювати індивідуальний внесок кожного члена групи; група підбирається з урахуванням того, щоб з максимальною ефективністю для колективу могли реалізуватися навчальні можливості кожного члена групи, залежно від змісту і характеру майбутньої роботи.

Одним з активних методів навчання студентів є проведення практичного заняття у формі дискусії. Суперечка – це наука переконувати. Переконавання – це метод впливу на свідомість особистості через звернення до її власного критичного судження. Студенти самостійно готуються до дискусії на задані теми, актуальні для них, наприклад: «Дуальне навчання: особливості та переваги», «Переваги та недоліки дистанційного навчання» тощо. Спочатку викладач знайомить студентів з правилами ведення суперечки, з різними тактиками ведення дискусії, з некоректними прийомами під час суперечки. На заняттях з дисципліни «Фахова українська мова» ми часто застосовуємо метод «Знаннєве кафе» (*Knowledge café*) – технологія організації дискусії в малих групах. Це інноваційна, але водночас проста методика розмови на теми, що хвилюють аудиторію. Тематика дискусії різних груп пов'язується і доповнюється залежно від того, як студенти переміщуються між групами, діляться своїми ідеями та відкривають для себе новий погляд на різні питання. Кількість учасників – не менше 12-15 осіб. Для розв'язання проблеми в малій групі є паперові скатертини й фломастери, всі ідеї фіксуються в будь-якій формі – запис, малюнок, діаграма. Через невеликий відрізок часу, наприклад 10-20 хвилин, «гості» переходять до наступного столика, вони виступають «посланцями нових ідей». До кінця другого кола дискусій всі «відвідувачі» кафе ознайомляться з ідеями й пропозиціями один одного, кожен висловить свою думку і вислухає колег. Після кількох таких переходів між столиками всі збираються для спільного обговорення теми.

Водночас особливого значення набуває формування навичок грамотного письма, оскільки науково-технічна мова використовується, перш за все, у письмовому вигляді, а до письмового тексту висуваються відповідно більш суворі вимоги з точки зору дотримання орфографічних, пунктуаційних і граматичних норм. Піднесенню мовної культури студентів сприяє також різнопланова робота з фаховими текстами (лексико-граматичний аналіз, укладання перекладних і тлумачних словничків тощо) [1, с. 57].

Отже, правильно організована робота зі складання змісту робочих програм і силабусів, впровадження інноваційних форм і методів роботи сприяє розвитку і вдосконаленню української мови професійно орієнтованого характеру, формуванню комунікативної компетенції студентів.

Список використаних джерел:

1. Гаценко І. О. Особливості формування мовної особистості майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 111. С. 56-60.
2. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : [підручник]. Київ : Алерта, 2012. 696 с.

Дудченко Антоніна Сергіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Сумського фахового коледжу економіки і торгівлі,
a.s.dudchenko@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Анотація. У статті з урахуванням актуальної для сучасної вітчизняної системи підготовки здобувачів фахової передвищої освіти різних освітніх галузей приділено увагу необхідності формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців економічної галузі. Роботу присвячено проблемам розвитку особистості, що сприяють якісному формуванню комунікативної компетентності майбутніх економістів; розглядається питання формування навчальних компетентностей майбутніх фахівців економіки, підприємництва, торгівлі і маркетингу у ЗФПО.

Ключові слова: комунікативна компетентність, майбутній економіст, фахова термінологія, мовні кліше, професіоналізми.

Постановка проблеми. Високі вимоги до професійної підготовки фахівців сьогодні висувають перед ЗФПО завдання, одним з яких є пошук ефективних методик розвитку мовленнєвої компетенції студентів економічних спеціальностей. Уміння спілкуватися мовою професії підвищує результативність праці, допомагає комфортно почуватися на виробництві, у колективі, у ділових контактах. Такі фахівці повинні володіти ґрунтовними знаннями у фінансово-господарській, банківській, торговельно-економічній галузі, бути психологічно готовим здійснювати професійну діяльність, мобільно реагуючи на зміни у виробництві, вміти прогнозувати економічні процеси у сфері грошових, фінансових і кредитних відносин, прагнути до неперервного професійного розвитку, саморозвитку і самореалізації, тобто бути професійнокомпетентним. Вагоме місце у структурі професійної компетентності економістів займає комунікативна компетентність, що виступає одним з основних факторів позитивного іміджу фахівця, сприяє його успішній самопрезентації, ефективності вирішення професійних завдань і, таким чином, значною мірою впливає на головний економічний показник розвитку підприємства – прибуток.

Аналіз досліджень і публікацій. Автори наукових праць приділяють увагу таким компетентностям майбутніх економістів: умінню вступати в комунікацію; здатності швидко орієнтуватися в ситуації спілкування; спілкуванню як діалогу; комунікативній культурі. Сучасні наукові дослідження з питань формування комунікативної компетентності в економічній сфері різноматематичні і цікаві. Ось імена авторів: С.Кіршо, Н.Купрата, З.Висоцька, Г.Ковальчук, Н.Ковальська, В.Ногай, О.Семенов, М.Брус, М.Вакуленко, О.Ковнір, Л.Савицька, І.Лопушинський, Л.Масенко, Л.Мацько, М.Пентиліук, В.Радчук, Г.Сагач, Л.Сергєєва та ін.. Вони вважають, що українське професійне мовлення перебуває на етапі становлення, унормування і що йому властиві ознаки, які визначають рівень культури усного й писемного ділового мовлення: правильність, комунікативна досконалість, аргументованість, доцільність, стислість, точність. Призначення та специфіка професійного мовлення: обслуговування сфери виробничих відносин, потреб спілкування між представниками однієї професії. Знання мови фаху допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації. Потрібно зважати, що економічна

галузь має свої мовленнєві особливості, що виражаються в специфічній фаховій термінології, мовних кліше, професіоналізмах.

Мета статті. Проблема формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців перебуває в центрі уваги у зв'язку з реалізацією мети професійної підготовки студентів, яка передбачає не тільки володіння мовою як засобом спілкування, навчання, а також дозволяє їм після закінчення навчального закладу здійснювати всі передбачені компетентності для фахівця економіста у професійно-трудовій та соціально-культурній сферах спілкування, застосувати свій досвід. Тривала практика викладацької діяльності засвідчує, що не всі студенти мають достатній рівень комунікативної компетенції як інтегруючого компонента професійної підготовки майбутнього економіста. Це і повинно бути ключовим у підготовці майбутніх фахівців економічної галузі.

Виклад основного матеріалу. Характерною ознакою професійної мови економістів є діалогічність. Адже професійна діяльність потребує обміну думками, обговорення певних проблем чи окремих питань; мовці вступають у безпосередній словесний контакт і комунікативний процес, між ними протікає активна мовленнєва взаємодія. Кількість учасників спілкування може бути різною – два і більше, а отже, діалог може переростати в полілог. Безпосередній контакт мовця і слухача, використання невербальних засобів (жестів, міміки), зорієнтованість на висловлюванні співрозмовника позначається на синтаксичному оформленні фахового мовлення. Найчастіше використовуються речення різної модальності: розповідні, окличні, спонукальні, незакінчені тощо. Професійній мові, як і науковій, властиві певні комунікативні якості: змістовність, абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність. Крім того вона має бути чистою, виразною, естетичною. І це все студент повинен знати і вміти.

Важливу роль у розвитку культури української фахової мови, формуванні високої мовної культури майбутніх фахівців економічного профілю, як складової культури професійного спілкування менеджера, економіста, бухгалтера, фінансиста, їх професійної мовно комунікативної компетенції особистості відіграє навчальна дисципліна «Українська мова професійного спрямування».

При формуванні комунікативної компетентності майбутніх економістів потрібно звертати увагу на особливості української економічної, управлінської, фінансово-кредитної та інших терміносистем, історію становлення української термінографії, на словники української фахової мови та їх роль у збереженні і збагаченні української мови, формуванні й підвищенні мовної культури сучасних і майбутніх фахівців; особливості вживання слів іншомовного походження, ключових термінів і понять із мови економічного фаху; особливості наукового стилю; поняття про сучасний діловий документ, його функції в писемному діловому мовленні, види документів і вимоги до їх складання та оформлення. У результаті вивчення курсу «Українська мова професійного спрямування» студенти повинні вміти: працювати на високому професійному рівні над різностильовими текстами з обраного фаху; користуватися різними лексикографічними джерелами та фаховими виданнями під час вивчення економічної, управлінської, фінансової, банківської, облікової, податкової, комп'ютерної термінології тощо; виявляти специфіку мови обраної спеціальності як невід'ємної складової української мови професійного спрямування; складати та оформляти тексти документів професійного спрямування; спілкуватися державною українською мовою в різних ситуаціях навчально-професійного спілкування в межах тематики з мови обраного фаху; перекладати українською мовою фахові тексти;

складати та аналізувати фахові тексти, робити узагальнення на основі мовного аналізу спеціальних текстів з обраного фаху; застосовувати набуті знання, навички й уміння усного та писемного й фахового мовлення в ситуаціях навчально-професійного спілкування українською мовою.

Висновки та пропозиції. Отже, формування комунікативної компетентності майбутніх економістів – це складний динамічний процес, деякі аспекти цієї проблеми потребують подальшого дослідження. Викладачам коледжів і технікумів (ЗФПО) потрібно набувати ґрунтовного досвіду у цій справі. Тому необхідним є подальше теоретичне дослідження порушеної проблеми з метою формування комунікативної компетентності майбутніх економістів у практиці підготовки майбутніх фахівців економічної галузі, підприємництва, торгівлі і маркетингу.

Список використаних джерел:

1. Бакум З. П. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів : теоретико-практичний аспект проблеми / З. П. Бакум, С. М. Хоцкіна // Педагогічні науки : зб. наук. пр. □ Вип. LVIII □ Ч. 2. – Херсон : ХДУ, 2011. С. 278 – 282.

2. Кіршо С. М., Купрата Н. Я., Висоцька З. І., Ковальчук Г. В., Ковальська Н. А., Ногай В. П.. Професійна мова економістів: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротاپронт, 2016. – 462 с.

3. Семенов О.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів: аксіологічний підхід / О.М.Семенов //Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр.- Кривий Ріг, 2013.- С.266-270.

Коляда Віталіна Анатоліївна,
викладач вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Київський фаховий коледж
комп'ютерних технологій та економіки
Національного авіаційного університету»

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ СТІЙКОСТІ В БІЛІНГВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ, ЇЇ ПІДТРИМКА ТА РОЗВИТОК У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розглядається мовна стійкість як риса індивідуальної та колективної мовної поведінки, питання важливості формування мовної стійкості у двомовному середовищі та аналізуються аспекти, що нерозривно пов'язані з цим поняттям.

Ключові слова: мовна стійкість, українськомовна стійкість, білінгвізм, національно-мовна особистість.

Сучасні соціально-політичні реалії в нашій країні продовжують залишатися такими, що в переважній більшості українських міст, і в столиці зокрема, функціонують дві мови – українська та російська. Тому на всіх рівнях освітньо-виховного процесу, й у закладах вищої освіти в тому числі, важливу роль має бути відведено формуванню та розвитку українськомовної стійкості. Викладання філологічних дисциплін має бути спрямоване на виховання та підтримку національно-мовної особистості, а не лише на розвиток навчально-предметних компетенцій та мовної грамотності студента.

Метою статті є аналіз складових мовної стійкості, висвітлення її важливості для формувань українськомовних середовищ та українськомовної стійкості та запропоновані форми, методи та прийоми для формування, розвитку та підтримки українськомовної стійкості.

Питання про мовну стійкість піднімали у своїх працях Л. Т. Масенко, О. Б. Ткаченко, Т. І. Гуменюк, П. О. Селігей.

Візьмімо за основу найрозповсюдженіше визначення мовної стійкості як наміру або поведінки особистості чи групи людей, спрямованих на послідовне і непохитне користування в щоденному спілкуванні певною мовою чи мовними засобами незалежно від мови співрозмовника [1], інакше кажучи, особистість має свідомо поставити собі за мету розмовляти певною мовою, не зважаючи на мовленнєву ситуацію. Отож, проаналізуймо складові, необхідні для того, щоб відповідати цьому визначенню:

1. особистість (не особа, не індивід, не людина, а саме особистість);
2. намір (задум, бажання зробити щось) [2.Том 5.1974 , с.128];
3. поведінка – сукупність чийх-небудь дій і вчинків; [2.Том 6.1975 , с.637]
4. послідовність – вірність своїм принципам, переконанням, уподобанням тощо; наполегливість у виконанні своїх рішень[2.Том 7.1976 , с.340];
5. непохитність – прояв стійкості й твердості у чому-небудь [2.Том 5.1974 , с.374];
6. воля, щоб спрямувати свою сукупність дій та вчинків (свою поведінку), не поступаючись своїм принципам та переконанням (послідовність), стійко і твердо (непохитність) здійснювати свій намір.

Тобто, особистість спочатку повинна проявити намір та бажання завжди послуговуватись певною мовою (у нашому випадку – українською), крім того ще має володіти такими рисами як послідовність, наполегливість, непохитність. Звісно, що таких особистостей в Україні в цілому і в Києві зокрема дуже мало, принаймні поки що. Саме тому під час освітньо-виховного процесу дітям потрібно прищеплювати почуття приналежності до української нації та виховувати і розвивати згадані вище риси характеру.

У двомовній ситуації, що має місце у столиці, а також у багатьох містах нашої країни виховання, розвиток і підтримка українськомовної стійкості є надважливими завданнями, оскільки саме від успішного виконання цих завдань залежить, наскільки швидко і якісно сформуються українськомовні середовища і українськомовна стійкість, а це, на нашу думку, є потужними інструментами для протидії гегемонії російської мови в Україні.

Реалізація таких завдань має здійснюватись, передовсім, у процесі вивчення таких предметів та дисциплін, як українська мова, українська література, історія України, культурологія, які, беззаперечно, є світоглядними, а також впливають на формування національно-мовної особистості.

Беручи до уваги результати нашого анкетування, [3], всього 6% опитаних студентів коледжу є свідомими носіями української мови, рідної культури та національної свідомості – зазвичай, це діти з українськомовних сімей, всі інші студенти виявились білінгвами з диглосійним мовленням, яке зумовлене лише провадженням навчально-виховного процесу українською мовою, а в повсякденних побутових мовних ситуаціях вони послуговуються російською мовою. Відомо, що білінгвізм завжди супроводжується залученням людини до вторинної культури, до її норм і традицій. Відтак, чим вищий ступінь акультурації, тим вищий ступінь володіння другою мовою. [4, с.103].

Отож, з огляду на такі реалії, у навчально-виховному процесі, зокрема при вивченні предметів філологічного циклу, щоб формувати, розвивати та підтримувати українськомовну стійкість студентів, потрібно застосовувати такі форми, методи та прийоми:

- проведення бесід про зросійщення України та Києва;
- засудження методів зросійщення;
- привертання уваги до мовної стійкості як до поняття;
- усвідомлення важливості мовної стійкості як невід'ємної риси національно-мовної особистості;
- вивчення функцій мови, зокрема націєтворчої як основної;
- розгляд мови як генетичного коду нації;
- усвідомлення своєї приналежності до української нації;
- розвивання прагнення до збереження національних традицій та звичаїв;
- розвивання прагнення відновити зв'язок з поколіннями наших пращурів, підживлюватися їхніми знаннями, досвідом, почуттями;
- руйнування різноманітних міфів на кшталт «Відповідати тією мовою, якою до тебе звертаються, — ознака ввічливості» чи «Українська мова – це мова села»;
- виховання патріотизму;
- розуміння понять український націоналізм, національна свідомість, національна ідея;
- усвідомлення національно-державної спільності.
- прагнення позбавитись постколоніального баласту,

Таким чином, аналізуючи у цій статті складові мовної стійкості звертається увага на риси характеру, які потрібні для реалізації мовної стійкості, її необхідність для формування українськомовних середовищ та українськомовної стійкості і запропоновані форми, методи та прийоми для формування, розвитку та підтримки українськомовної стійкості.

Список використаних джерел:

1. / Wikipedia [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Lifelong_learning 1.
2. Словник української мови: в 11 т. / Інститут мовознавства АН УРСР./ за ред.: І. Білодід. К.:Наукова думка, 1970 – 1980
3. Коляда В. А. Формування національно-мовної особистості в умовах двомовності при вивченні української мови (за професійним спрямуванням). Тези доповідей Науково-практичної конференції «Формування базових компетентностей у закладах вищої освіти» (Житомир, 26-27 лютого 2020 року)
4. Чередниченко О. Мова і культура у контексті глобалізації //Монографія. К.: Либідь, 2007. 169 с.

Коржев Олександр Андрійович,
студент спеціальності «Комп'ютера інженерія»
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»
Науковий керівник – Попружна О.В.,
sasakordev49@gmail.com

РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ СУБМОВИ

Анотація. У статті проаналізовано поняття стандарт–субстандарт– нонстандарт як трирівневу систему розвитку сучасної української комп'ютерної субмови. З'ясовано основні типи термінів, види комп'ютерних професіоналізмів, специфіку жаргонізмів цієї сфери.

Ключові слова: мовний стандарт, субстандарт, нонстандарт.

Поняття мовний стандарт, субстандарт і нонстандарт стали об'єктом активного вивчення у 80-х роках ХХ ст. У загальному значенні стандартом називають кодифіковану унормовану стандартизовану термінологію в науковій мові, унормовану літературну мову, мову художньої літератури.

Субстандарт містить некодифіковану лексику, некодифіковані професіоналізми, що перебувають на межі субстандарту й нонстандарту. До субстандарту належать групи лексики, що створюють окремі відкриті системи на всіх мовних рівнях, діалектна мова, мова фольклору тощо.

До нонстандарту належить некодифікована лексика, а саме жаргонізми, аргі, сленг, лайлива лексика, просторіччя тощо.

Сучасна українська літературна мова сьогодні поповнюється новими одиницями, до її складу входить багато нової термінології та лексики, особливо зі сфери тих наук, які зазнають зараз бурхливого розвитку. Це, зокрема, стосується української комп'ютерної субмови, що перебуває нині на складному етапі становлення, є частиною загальної системи сучасної української мови. Українську комп'ютерну субмову ми визначаємо як набір нових, спеціальних орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних та інших мовних засобів, які формуються в сучасному загальноінтелектуальному та інформаційному просторі та слугує для мовного моделювання нової галузі науки – комп'ютерних технологій. Відбувається процес формування такої субмови під впливом явищ мовної інтерференції та суржиковості в Україні, але також і за законами української мови та систематизованих спроб стандартизації та унормування. Складний період створення та усталення мови інформаційних систем ще триває. Явище мовної інтерференції сприяє створенню субстандартних і нонстандартних утворень у мові поряд із стандартизованими термінами.

Комп'ютерна субмова є частиною сучасної української літературної мови, зокрема складовою сучасної наукової мови в Україні. Комп'ютерна субмова тільки формується, оскільки наука, яку вона обслуговує, ще досить молода, нова в Україні і взагалі у світі. Становлення комп'ютерної субмови відбувається у кілька етапів, перший із яких – це накопичення термінології для називання нових наукових понять унаслідок її створення в системі національної мови чи запозичення з інших мов. Другий етап формування комп'ютерної субмови, зокрема її термінології, – це її впорядкування,

тобто кодифікація, стандартизація та внормування термінології наукової галузі [2, с. 134].

Кодифікація термінології – це систематизація, упорядкування наукових термінів, термінологічних сполук та їхніх похідних за певними принципами, їхня класифікація, що звичайно відбувається відповідно до внутрішньої ієрархії якої-небудь науки чи її галузі.

Стандартизація термінології – встановлення єдиних обов'язкових норм і вимог щодо використання офіційно визнаних, кодифікованих та унормованих термінів будь-якої галузі науки.

Унормування термінології – встановлення єдиних для всіх термінів будь-якої галузі науки вимог щодо їхнього написання, граматичної форми, синтаксичної сполучуваності тощо відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Стан термінологічної справи будь-якої держави відображає її цивілізованість. Тому кожна держава особливо дбає про стан національної фахової мови, який віддзеркалюється в державних термінологічних і галузевих стандартах.

До субстандартних лексем в сучасній мові комп'ютерних технологій належать переважно професіоналізми (ще їх називають професійними словами, вузькоспеціальними словами). Це слова й звороти, характерні для мови людей певних професій, наприклад, назви знарядь праці, трудових процесів, специфічні професійні вислови, які не завжди зрозумілі поза межами певного професійного середовища. Часто професіоналізми є неофіційними заміниками термінів, їхніми неофіційними синонімами і вживаються для спрощення професійного спілкування. Оскільки професіоналізми вживають на позначення певних понять лише у сфері певної професії, то вони не завжди відповідають нормам літературної мови. [1, с. 368].

З-поміж комп'ютерних професіоналізмів можна виокремити такі види:

а) науково-технічні: материнка (материнська плата), модуль (модульний принцип), стандарт (стандартне програмне забезпечення), волоконник (волоконнооптичний кабель), сисадмін (системний адміністратор), кілометр (кілобайт);

б) професійно-виробничі: зависнути (про комп'ютер, який не працює), інфа (інформація), прога (комп'ютерна програма), Вінда (операційна система Microsoft Windows).

До нонстандарту належать жаргонізми, які створюють особливу групу слів, що або є базою для утворення субстандартних і стандартних термінів, або виникають на основі загальноприйнятої термінології.

У розмовному мовленні будь-якого професійного середовища завжди є певна кількість емоційно забарвлених слів: крякнути (зламати захист програми спеціалізованою програмою (від англ. crack „розколювати")), хакнути (теж зламати захист програми (від англ. hack „розбивати")), аутглюк (програма Outlook Express), пожмакер (програма Page Maker), глюк (збій або помилка). Це експресивно насичені професійні жаргонізми, що мають нейтральні відповідники серед загальноповиваної лексики. Вони належать до лексики обмеженого функціонування, оскільки охоплюють порівняно невелике коло понять і предметів.

Отже, мовна модель стандарт–субстандарт–нонстандарт у комп'ютерній субмові має чітку структуру. На сучасному етапі формування комп'ютерної субмови можна виділити трирівневу інваріантну модель для комп'ютерної лексики, яка ґрунтується на українській загальнонародній мові. Значна її частина запозичена з англійської мови різними шляхами.

Список використаних джерел:

1. Клименко О.Ф., Головка Н.Р., Шарапов О.Д. Інформатика та комп'ютерна техніка. Навчально-методичний посібник / за ред. О. Д. Шарапова. – К.: Видавництво КНЕУ, 2005. 534 с.
2. Симоненко О. З історії становлення та розвитку терміносистеми інформаційних систем і технологій // Українська термінологія і сучасність. Зб. наук. праць. – К.: Видавництво КНЕУ, 2003. – Вип. 5. 174 с.

Ляшенко Г.В.,
викладач Прилуцького агротехнічного коледжу,
galina.lyashenko1987@gmail.com

РОЗВИТОК УСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Анотація. Стаття містить відомості про основні види та жанри усного професійного мовлення та їх практичне застосування на заняттях «Української мови за професійним спрямуванням». Доведено, що успіх спілкування в професійній сфері залежить від уміння сформулювати й викласти свої думки. У процесі практичних занять ми з'ясували, що вміє говорити та людина, яка висловлюється ясно, вибирає аргументи та мовні засоби, які найбільш доцільні, надає їм найбільш переконливого оцінного характеру.

Ключові слова: види професійного мовлення; вимоги до професійного мовлення; жанри усного мовлення; характеристика жанрів.

Українське усне мовлення стало сьогодні засобом широких ділових контактів – у трудовому колективі, на зборах, нарадах, конференціях, з'їздах, а також під час бесід, переговорів з діловими партнерами тощо. Живе усне переконливе мовлення – важливий засіб багатоманітного та різноспрямованого впливу на слухача. Правильне, унормоване усне мовлення може забезпечити швидкість взаєморозуміння між учасниками комунікативного акту.

Усне літературне професійне мовлення – це різновид розмовнолітературного мовлення, яке близьке до писемного. Однак існують специфічні елементи та правила, що виявляються лише в ньому і дотримання яких зробить усне мовлення правильним, виразним, доступним і зрозумілим.

Сфера використання усного літературного мовлення сьогодні надзвичайно розширюється – в суспільно-політичному житті, виробничій, науково-освітній, військовій, культурно-мистецькій галузях, дипломатії тощо. Виникають нові функціональні різновиди, жанри і форми усного мовлення, вдосконалюються засоби і технічні можливості усномовного спілкування.

Усне професійне мовлення можна поділити на такі види:

залежно від способу сприймання інформації:

- контактне (безпосереднє);
- дистанційне (телефонне, селекторне, за допомогою комп'ютера);

залежно від кількості учасників:

- діалогічне (бесіда з одним співрозмовником);
- монологічне (доповідь, промова, лекція);
- полілогічне (дискусія);

залежно від форми і ситуації спілкування:

- міжперсональне (нарада, колоквиум тощо);
- публічне (виступ на зборах, конференції тощо).

Усне професійне мовлення повинно відповідати певним вимогам, найголовнішими серед яких є такі: чіткість, недвозначність формулювання думки; логічність, смислова точність, звідси - небагатослівність мовлення; відповідність між змістом мовлення, ситуацією мовлення і використаними мовними засобами; укладання природних, узвичаєних словосполучень; вдалий порядок слів у реченнях; різноманітність мовних засобів, багатство лексики в активному словнику людини; самобутність, нешаблонність в оцінках, порівняннях, у побудові висловлювань; переконливість мовлення; милозвучність мовлення; виразність дикції; відповідність між темпом мовлення, силою голосу і ситуацією мовлення.

Отже, можна стверджувати, що вміє говорити та людина, яка висловлює свої думки ясно, вибирає аргументи та мовні засоби, які найбільш доцільні, надає їм найбільш переконливого оцінного характеру.

Залежно від змісту, призначення, способу проголошення й обставин спілкування виділяють такі жанри усного публічного монологічного мовлення: доповідь, промова, виступ, повідомлення.

Доповідь - це одна із найпоширеніших форм публічного мовлення. Доповідь може бути *політичною, діловою, звітною, науковою*.

Ділова доповідь - виклад інформації і шляхів розв'язання різних окремих практичних питань життя і діяльності певного колективу, організації- Своєрідним різновидом ділової доповіді можна вважати звітну доповідь, у якій робиться повідомлення про результат усієї роботи за певний період, тобто повідомляється не про одну чи декілька ділянок роботи, а про всю діяльність.

Повідомлення - невелика доповідь на якусь тему. Якщо тема широка, пишуть доповідь, вузька - повідомлення.

Промова –публічний виступ, присвячений злободенній, суспільно значущій темі. Розрізняють промови розважальні, інформаційні, агітаційні, вітальні.

Виступ –це коротко тривале усне мовлення з приводу одного чи кількох питань (на зборах, нарадах, ділових засіданнях, конференціях, сесіях, відкритих слуханнях, семінарах тощо).

Вивчаючи розділи «Культура фахового мовлення» та «Етика ділового спілкування» на 3 курсі зі спеціалізації «Обслуговування комп'ютерних систем і мереж», на своїх заняттях широко застосовую різні види і жанри усного професійного мовлення.

Наприклад, пропоную студентам такі завдання:

1. Виступити з певної теми, підготувавши її заздалегідь. «Про професійні якості особистості», «Про вибір професії», «Про професійне спілкування».
2. Підготувати повідомлення з даних на вибір тем: «Престижні професії сьогодення», Суспільна значущість вашої майбутньої професії», «Чи потрібні навички роботи з людьми в майбутній професійній діяльності».

На третьому курсі студенти проходять виробничу практику і обов'язково здають звіти про її проходження. У зв'язку з цим, пропоную їм підготуватися та виступити з доповідями про професійну майстерність і професійну придатність. Всіх студентів залучаю до усних презентацій професії, яку вони освоюють (це як різновид інформаційної промови). Запропоновані теми безпосередньо стосуються обраної ними професії.

1. «Чим приваблює професія?»
2. «Що вам відомо про цю професію?» (історичний екскурс)
3. «Наскільки вона важлива на сьогодні?»
4. «Які ділові і моральні якості допоможуть вам у професійній діяльності?»

Студенти оцінюють доповідача за такими ознаками:

1. Компетентність - рівень знань про предмет мовлення.
2. Лінгвістичні знання мовної норми та її варіантів, багатство мовних засобів (бідність словника у мові публічних виступів є неприйнятною).
3. Володіння хорошою дикцією - правильна артикуляція, володіння різними типами інтонації, уміння змінювати темп мовлення, користуватися паузами.
4. Інтелігентність - тактовність, доброзичливість.
5. Вміння організовувати свої стосунки з аудиторією - дотримуватися принципів співробітництва, виявляти коректність у мовленні (не вживати виразів типу Вам ясно? Ви цього не знаєте тощо).

На нашу думку, кожний жанр розв'язує ту чи іншу комунікативну мету: повідомити, висловити прохання, спонукати до дії, обговорити питання, проінформувати, надати рекомендації щодо роботи та ін. Ефективність спілкування залежить від того, наскільки людина уявляє реально існуючі умови спілкування і відповідно до них визначає або коректує своє мовлення. Зазвичай людина це робить інтуїтивно, не замислюючись. Обираючи той чи інший мовленнєвий жанр для комунікації, необхідне вміння орієнтуватися в ситуації та меті спілкування. Отже, кінцевий позитивний результат, успіх спілкування в професійній сфері залежить не стільки від мотивів, якими керується людина, скільки від уміння їх сформулювати й викласти.

Список використаних джерел:

1. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: навч. посібн. Київ: Каравела, 2005. 352 с.
2. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 592 с.
3. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: підручник. Київ: Арії, 2009. 576 с.

Михайленко Антон Вадимович,

студент спеціальності «Комп'ютерні науки»

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник – Попружна О.В.,

pasternakd@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Анотація. У статті розглядається структура й робиться спроба виділити класифікувальні ознаки термінології, пов'язаної зі сферою комп'ютерних технологій в українській мові (за професійним спрямуванням).

Ключові слова: термін, терміносистема, комп'ютерна лексика, комп'ютерна термінологія, структура комп'ютерних термінів.

Сучасна українська мова (за професійним спрямуванням) активно збагачується новою лексикою та термінологією з наук, які стрімко розвиваються або навіть тільки формуються. Українська комп'ютерна фахова мова, або як її ще називають, субмова є

набором нових спеціальних орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних та інших мовних засобів, які своєю чергою формуються в сучасному загальноінтелектуальному й інформаційному просторі й складають мову нової галузі науки – комп'ютерних технологій.

Комп'ютерні терміни входять до комп'ютерної лексики, «яка формується в предметній сфері, технологічно пов'язаній із виробництвом персональних комп'ютерів і програмного забезпечення до них» [1, с. 116]. Для дефініювання всіх термінів будь-якої окремої галузі існує поняття «терміносистема» – «знакова модель певної галузі науки, техніки, мистецтва й іншого, яка враховує лексико-семантичні й словотвірні зв'язки між номінаціями – термінами» [2, с. 204].

Одна з головних ознак термінології – системність, а вище вказане поняття «терміносистема» дозволяє підкреслювати цю її важливу властивість. У термінологічній системі може бути виокремлено осібні елементи. Ядром комп'ютерної лексики є термін «комп'ютер». Уся комп'ютерна термінологія певним чином пов'язана із цим поняттям. Із активним використанням персонального комп'ютера, яке швидко здобуло поширення, в українську мову потрапила велика кількість іншомовної лексики, а саме англійської, і замість багатьох звичних понять стали вживатися запозичення: електронно-обчислювальна машина тепер – персональний комп'ютер, друкувальний пристрій – лінійний принтер, графічний пристрій – плотер тощо. Усі терміносистеми через зовнішні зміни самі можуть набувати або втрачати свої елементи, тобто саморегулюватися, залучаючи в цей процес найоптимальніші для цього способи.

Під час перекладу маємо декілька груп термінів змішаного типу, а саме:

а) терміни-варваризми (самостійні чи в складі комбінованої терміноодиниці): накопичувач CD-ROM; режим онлайн (офлайн) ; web-сторінка; HTML-код; IBM-сумісність;

б) в українському термінотворенні в галузі комп'ютерної техніки найчастіше вживаються суфікси -аці(я), -уван, -юван, -анн, -енн. Найбільшу групу складають терміни на -аці(я) (приблизно 43 %): архівування, блокування, сканування, комп'ютеризація, тиражування, копіювання, інсталяція;

в) інтернаціональна основа (терміноелемент) + українська основа: гіперпосилання, автоперезапуск, автозберігання, мультидоступ, макрозасоби, мікропроміжо, техобслуговування.

За способом сполучування компонентів розрізняють атематичні й тематичні терміни. Перша група складних або складових композитів утворюється шляхом безпосередньої інтеграції. Запозичені компоненти й основи суто українських слів виступають як основи. Моделі комп'ютерних номінацій, наведені нижче, є прикладами такого типу: реєстр-пам'ять, скан-код, блок-маркер, блок-схема, система-путівник, символ-заповнювач, крос-система, поле-ліччиконик, слово-ознака, пакет-модуль, оригінал-макет, мітка-заповнювач, слот-граматика, база-зміщення, буфер-текст, меню-каскад, швидкодія, післядрук, післяпрограма, післяредагування, багатозадачність, багатозв'язність, багатозначність, багатополіусник, швидкодійний, швидкодрукувальний, швидкозбіжний, швидкообертний, швидкоспадаючий, багаторівневий, багатоадресний, багатовимірний, багатознаковий, багатодигітний, багатотермінальний;

До другої групи тематичних композитів належать терміни, утворені на базі інтерфіксного сполучення взаємозалежних основ, тобто шляхом об'єднання в одне словесне ціле кореневих морфем за допомогою голосних о, е. Серед подібних утворень

найчастіше зустрічаються такі моделі: системотехнік, номеронабирач, хрестоподібний, частотновибірний, стрічкоподібний, самопуск, самозавантаження, самосинхронізація, самоналаштування, самоконтроль.

Таким чином, комп'ютерна термінологія як частина словникового складу мови постійно збагачується. І це є перспективним для подальшого дослідження. Сучасна українська комп'ютерна термінологія характерна генетичною різноманітністю її одиниць, що відбиває тривалий історичний процес формування терміносистеми й вплив на неї різних мовних і позамовних чинників. Структурний аналіз цих термінів дає змогу повною мірою виявити основні тенденції та закономірності їхнього розвитку. Комп'ютерні терміни як постійно змінюваний і доповнюваний прошарок лексики мають перспективи на майбутні дослідження, оскільки приводять до трансформації наявних термінологічних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Симоненко О. З історії становлення та розвитку терміносистеми інформаційних систем і технологій. Українська термінологія і сучасність : збірник наукових праць. Київ : Вид-во КНЕУ, 2013. Вип. 5. 174 с.

2. Українська мова. Короткий тлумачний словник термінів / за ред. С. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.

Охріменко Дар'я Сергіївна,
студентка відділення середньої освіти і журналістики
Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
Науковий керівник –Грона Н.В.,
daraohrimenko50@gmail.com

СУБМОВА ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТІВ

Анотація. Стаття присвячена питанню виокремлення субмови у журналістських текстах як сфери спеціальної комунікації, тобто ЗМІ. *Значну увагу приділено їх основним ознакам.* Акцент припадає на уточненні вживання терміна «субмова журналіста», охарактеризовано сферу функціонування цього поняття.

Ключові слова: субмова журналіста, державна мова, суржик, комунікація.

Посилення уваги державних органів, громадськості, науковців, до питань формування культури фахового мовлення зумовлене тим, що мова становить фундамент професіоналізму майбутніх правників, є ґрунтом здобуття фаху й основним засобом подальшої професійної діяльності. Фахівці у галузі ЗМІ виристовують слово як професійну вербальну зброю та засіб управління й духовного впливу на людей, з якими співпрацюють, тому воно має бути досконалим, відшліфованим відповідно до чинних норм.

Проблемі формування культури мовлення майбутніх фахівців у різних галузях науки присвячено чимало досліджень. До цієї теми в різні часи зверталися мовознавці Н. Бабич, І. Білодід, В. Виноградов, Б. Головін, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Мацько; лінгводидакти О. Біляєв, Є. Голобородько, О. Горошкіна, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко; психолінгвісти Б. Ананьєв, Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, І. Зимня та ін.

За ДСТУ 2392-94 **мова** — система знаків, що забезпечує процес комунікації і, як правило, складається зі словника та правил [1].

За професором В. М. Пащенко, вербальна наукова мова становить переплетену єдність двох взаємодоповнюючих субмов. Нагадаємо: частинка «суб» вживається на позначення розміщення під чимось, підпорядкованості. Субмова — це лексичні (та інші) засоби для обслуговування внутрішніх потреб певної галузі чи середовища [2].

У характеристиці особливостей творчої особистості журналіста, можна виділити найголовніші складники:

- глобальний творчий процес, який покликаний створити феноменальний результат (бліц-опитування, конфронтаційне інтерв'ю та різновиди звичайного опитування, які мають поєднати різнопланові враження про людину);
- уміння працювати з людьми, інформацією, словом (дізнаючись про зміни, знаходити їх, потрібно правильно контактувати з людьми, робити точний добір фактів для спілкування тощо);
- знання мови й принципів побудови матеріалу. Звичайно у світі, де існує загальноприйнятий «суржик» досить важко правильно узагальнити мовний матеріал, щоб не тільки зацікавити людей, а й справити на них враження);
- формулювати думки (дібрати точні та вдалі факти для тексту);
- знаходити й розробляти нові теми, цікаві читацькій аудиторії (для того, щоб бути обізнаним у різних сферах журналіст повинен весь час дізнаватися новини у соціумі задля власного кар'єрного росту та пізнання нетипових тем, які будують новий європейський рівень країни);
- кожен кореспондент має власну родзинку, яку використовує на письмі або в подачі матеріалу (авторська манера подання інформації) [2].

Мова є матеріал, який забезпечує когнітивний компонент формування культури фахового мовлення майбутніх фахівців, мовлення –процесуальний, діяльнісний аспект, оскільки воно розвивається та формується лише в процесі діяльності.

Висококваліфікований журналіст використовує власне мовленнєве «Я» у поданні матеріалу. Кожен експресивний засіб виконує свою функцію в журналістському тексті. Найчастіше текст будують таким чином, щоб він викликав позитивні емоції: радість, захоплення, милування, ніжність і т.ін.

Емоції можуть бути виражені за допомогою використання різноманітних фонетичних, лексичних, морфологічних, синтаксичних засобів та прийомів.

Експресивність у рекламній творчості на мовному рівні виявляється у грі з багатозначністю слів, утворенням нових, використанням стилістичних тропів. Релевантними можуть виявитися лексичні запозичення, різноманітні комунікативні типи речень, фонетичне оформлення слова чи висловлювання.

На лексичному рівні широко застосовують слова з емоційно-оцінними конотаціями. Так, наприклад, створенню експресивності на лексичному рівні сприяє використання слів, які слугують позитивному сприйняттю рекламного тексту та образу товару чи послуги, що рекламується. У комерційних виданнях часто використовують ряд лексем, що мають позитивні конотації – ефективність, вигода, якість, економічність вкладу і тому подібне, тобто таких, що ведуть до отримання більш високого прибутку (наприклад, реклама банку Пумб: «Прості кредити для грандіозних планів» (газета «Дзеркало тижня», №168, 07.08.2018);

реклама ОTR банк: «Швидкий кредит на вигідних умовах» (газета «День», № 130, 03.06.2018).

Якщо ж говорити про соціальну рекламу, де журналіст вкладає частину душі, щоб справити якість враження на реципієнтів, то він часто використовує антоніми хороший/поганий, добрий/злий і т.ін. [3]. Наприклад, соціальна реклама, спрямована на боротьбу з наркотиками: «Не буває легких наркотиків – бувають тяжкі наслідки».

Величезну функцію наближення до розмовного типу мови виконують: сленг, просторіччя та скорочення. Молодіжний сленг, жаргонізми допомагають звернути увагу реципієнта на новину, вони ніби вирізняють її з одноманітного потоку інформації. Це пояснюємо бажанням журналіста говорити мовою цільової аудиторії, на яку розраховане те чи інше повідомлення. Оскільки найбільш чутливою до новітнього впливу є молодь, для подолання психологічної відстані між текстом і споживачем (головним чином молоддю) ЗМІ вдаються до молодіжного сленгу, або до створення неологізмів та нових конструкцій за їхніми зразками, наприклад, «Крутим хлопцям – крутий процент!» (реклама банку Траст, сайт «Credit Star»).

Отже, культура фахового мовлення якісний показник загальної культури особистості, її ділових якостей, від якого залежить ефективність професійного спілкування.

Список використаних джерел:

1. Шинкарук В.І. Мова: філософ. енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
2. Михайлин І.Л. Вербальна мова науки і атрибутивне наукознавство: автореф. Харків: Дзвін, 2017. С. 212-215.
3. «Особливості творчої особистості журналіста». URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25427/> (Дата звернення 14.01.21).
4. Костенко Л. Мова реклами: неоднозначна позиція законодавця. Київ: Юстініан, 2007. 136 с.
5. Масенко Л.Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 135 с.

Ситор Ольга Олексіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
викладач української мови та літератури
Стрийського фахового коледжу
Львівського національного аграрного університету,
oositor@ukr.net

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА

Анотація. У статті розглядаються питання щодо формування культури мовлення як одного з найважливіших складників педагогічної культури викладача. Вимоги до комунікативних якостей професійного мовлення вчителя зумовлені насамперед функціями, які воно виконує в педагогічній діяльності: комунікативну, психологічну, пізнавальну, організаційну. Визначено основні комунікативні якості культури мовлення викладача: змістовність, доречність, доступність, правильність, чистота, точність, логічність, багатство, виразність.

Ключові слова: культура мовлення, комунікативність, мовленнєвий етикет.

Хочеться порадити вчителям: якщо ви прагнете, щоб ваше виховання стало мистецтвом, відточуйте слово. Шукайте в невичерпній скарбниці нашої рідної мови перлини, які запалюють вогник захоплення в дитячих очах. Знаходьте найтонші відтінки на багатобарвній палітрі народної мудрості. Говоріть дітям красиво про красу навколишнього світу.

В. Сухомлинський

Мова завжди мала і має велике значення в житті суспільства. Тому членам суспільства, а особливо мовознавцям, філологам, ніколи не байдуже, в якому стані перебуває їх мова, як вона розвивається. Володіючи багатим і розвинутим словниковим складом, гнучкою граматичною будовою, прекрасними фонетичними якостями, українська мова має невичерпні внутрішні можливості для свого дальшого розвитку і вдосконалення.

Культура мови полягає насамперед у бездоганно правильному користуванні лексичними, граматичними і синтаксичними нормами літературної мови, а також у правильній вимові слів і вживанні нормативних наголосів у словах.

Високої культури мовлення можна досягти постійним удосконалюванням логічного мислення, тренуванням пам'яті, чому сприяє читання текстів різних стилів, свідомим засвоєнням лексичних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних норм, пам'ятати про комунікативні якості:

правильність, термінологічну точність, логічність, змістовність, доречність, лексичне багатство, виразність, чистоту. Проблема мовленнєвого розвитку чи не найактуальніша в методиці навчання української мови. Ступінь розвитку мовлення — це характеристика освіченості людини та народу загалом. "Мовленнєвий розвиток є елементом формування духовної культури людини, що ушляхетнює її життя, збагачує сферу спілкування з іншими людьми. Водночас це важлива складова частина навчального процесу з опанування української мови" [3, с. 2].

Особистість педагога розкривається в єдності слова та поведінки; у слові він виявляє себе, свою моральність, ставлення до виховання, свою емоційно-мовленнєву культуру. А мовна культура педагога — це дзеркало його духовної культури. Вона забезпечує успіх у тій найтоншій сфері виховання, яку ми сьогодні називаємо моделюванням, перетворенням, переведенням зовнішньої діяльності на мову внутрішнього світу людини. "Слово — це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність" [Сухомлинський В. -5, т. 5, с. 160]. Слово володіє магічним даром відкриття людиною себе в ньому, а завдяки слову людина здатна відкривати для себе увесь світ. Допомогти молоді відкрити світ і себе у ньому — одне із завдань педагога. Сучасний педагог повинен бути неповторною індивідуальністю, носієм національної духовності як невід'ємної частки загальнолюдської культури, людиною широкого кола інтересів, глибоких лінгвістичних знань, тобто творчою мовною й мовленнєвою особистістю.

Культура мовлення педагога віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей, характеризує його вихованість, вміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування й ін. Передумова ефективності професійної та особистісної комунікації — це опанування педагогом культурою мови і мовлення, мовленнєвого етикету. Учасники спілкування повинні дотримуватися мовленнєвого етикету з метою встановлення міжособистісного контакту, підтримання доброзичливої атмосфери, тональності

спілкування тощо. Мовленнєвий етикет педагога складається з правил мовленнєвої поведінки у спілкуванні з колегами, учнями, студентами, їхніми батьками [2, с. 136].

Педагог здійснює мовленнєву діяльність в усній і писемній формах.

Природно, що перевагу має усна форма спілкування. Успіх педагогічного спілкування значною мірою зумовлюється тим, як педагог розуміє особливості усного мовлення [1, с. 38] як такого, що розраховане на безпосереднє слухове сприймання. Культура педагогічного спілкування — це вміння слухати, ставити запитання, аналізувати відповідь, уміння зрозуміти іншого, бути уважним, спостережливим, встановлювати контакт, передавати своє ставлення до того, про що йдеться, вміння зацікавити, захопити поясненням, орієнтуватися в обстановці. Висока культура мовлення педагога немислима без дотримання мовленнєвого етикету, що "полягає у вмінні уважно, з цікавістю слухати співрозмовників, нікого не перебиваючи, тактовно прилучатися до розмови, доладно і зрозуміло висловлюватися, говорити толерантно, з повагою, використовуючи гречні слова" [1, с. 40].

Про роль слова педагога у навчально-виховному процесі наголошував В. Сухомлинський, звертаючи увагу на те, що "слово вчителя — як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Мистецтво виховання включає насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця. Я твердо переконаний, що багато шкільних конфліктів, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння вчителя говорити з учнями" [5, т. 5, с. 321].

Частина культури викладача — це його емоційність. Якщо ж етикетні формули педагога будуть наповнені позитивними емоціями, випромінюватимуть розуміння і співучасть, вони завжди матимуть відгук у студентських серцях. Справжній педагог з високою фаховою культурою вчить розмірковувати вголос, він ділиться з юнаками і дівчатами своїми сумнівами, звертається до них за порадою, запрошує до спільних роздумів. "Слово... невимушене, задушевне... утворює атмосферу довір'я, щирості, спільності. У розмові педагога і учнів утворюється єдність поглядів на добро і зло, на моральні цінності" [5, т. 5, с. 323]. Педагогові слід добре знати, що і коли сказати, оскільки його висловлювання-репліки по-різному впливають на слухачів: етикетні формули, оптимізуючи, сприяють процесові комунікації, а їх відсутність справляє гальмівний вплив.

Важливі у процесі комунікативної діяльності педагога й невербальні засоби (зовнішній вигляд, пантоміміка, міміка, міжособистісний простір тощо). Використання і розуміння невербальних засобів допомагає істотно підвищити ефективність взаємодії, обміну інформацією. Важливе значення має тон, інтонація, темп мовлення, паузи, застосування яких дають змогу допомогти зосередитися, перейти від одного етапу спілкування до іншого, стимулюють мимовільну увагу.

Сучасний етап розвитку суспільства та освіти вимагає постійного самовдосконалення викладача, формування й розвитку його професійних якостей, підвищення професійної компетентності. Тому сьогодні педагогові потрібно наполегливо працювати над собою, самозмінюватися, адже професійний розвиток є невіддільним від особистісного — в його основі лежить принцип саморозвитку, який зумовлює здатність людини спрямовувати власну життєдіяльність на практичне перетворення. Заняття мають захоплювати дітей, пробуджувати в них інтерес та мотивацію, навчати самостійно мислити, діяти. Адже доведено, що педагог ефективно вчить учня лише тоді, коли сам уміє вчитися, а особливо в умовах упровадження в навчальний процес сучасних педагогічних технологій. Шляхів вдосконалення є безліч, а процес триває усе життя.

Список використаних джерел:

1. Біляєв О. Культура мовлення вчителя-словесника // Дивослово. — 1995. — №1.
2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. — К., 2006.
3. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема // Дивослово. — 2006. — №5.
4. Стахів М. Комунікативний тренінг як засіб удосконалення мовленнєвих умінь студентів педагогічних коледжів // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: 36. наук, праць. — К., 2005. — Вип. 2.
5. Сухомлинський В. О. Слово про слово // В. О. Сухомлинський. Вибрані твори: У 5 т. — К., 1977. — Т. 5. Статті.

Смарчевська Людмила Василівна,
викладач вищої категорії, викладач – методист
Відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж
комп'ютерних технологій та економіки НАУ»

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Анотація. У статті порушується проблема необхідності дослідження й вивчення молодіжного комп'ютерного сленгу, що відіграє провідну роль у лексичній системі мови та відображає соціокультурні зміни в житті суспільства.

Ключові слова: молодіжний сленг, комп'ютерний сленг, лексика, молодь, семантика, лінгвістика, субкультура.

Мовний процес кінця ХХ – початку ХХІ ст. характеризується посиленням ролі неформальних, нелітературних елементів у мовленні.

У часи тоталітарної системи в українській мові визначався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається. У зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, актуальною проблемою сучасної лінгвістики є вивчення комп'ютерної лексики.

Одним із принципів молоді став так званий виклик суспільству, неприйняття його норм, зразків, що призвело до низької мовної культури. Це питання досліджують нині окремі мовознавці, хоча сама тема надзвичайно багатогранна і важлива. Заслуговують на увагу дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Л. О. Ставицької, О. Л. Шинкаренка, Н. О. Шовгуна, І. І. Щур.

Н. О. Шовгун досліджує мову в площині молодіжного мовлення окремих соціальних груп [1]. Коло наукових інтересів Л. О. Ставицької окреслюється вивченням лексичних груп в українській мові, зокрема в галузі сленгу, жаргону, аргю [2]. Проблема україномовного комп'ютерного сленгу є предметом кандидатської розвідки І. І. Щур [3].

За визначенням українських дослідників, сленг – це «досить синкретичне мовне утворення, що включає загальний масив розмовної емоційно експресивної лексики, не відображеної у сучасній лексикографічній практиці» (Т.М. Кондратюк) [4, с.33].

Молодіжний сленг – це слова і вирази, властиві молодим людям, що не сприймаються старшим поколінням як літературні. Вони мають особливий

змістовний відтінок бачення світу очима молоді і стають сленговими не тільки завдяки їх нетрадиційному написанню або словотворенню, але й тому, що їх вживає обмежене коло людей певного віку.

Шляхи і способи утворення комп'ютерного сленгу досить різноманітні, але усі вони зводяться до того, щоб пристосувати англійське слово до вітчизняної дійсності і зробити його придатним для постійного використання. До основних методів утворення сленгу, що охоплюють більшість нині існуючої сленгової лексики належать: калька (повне запозичення), напівкалька (запозичення основи), фонетична мімікрія, переклад.

Користувачі комп'ютерної техніки перейшли від використання досі примітивних пристроїв і технологій до більш сучасних і складних. Внаслідок цього змінюється і їхній словниковий запас. Сленг також не залишається постійним. Він час від часу поповнюється новими термінами, які слугують засобом передачі інформації для геймерів, айтишників, блогерів та інших людей, які використовують новітні комп'ютерні технології в повсякденному житті. Сьогодні в молодіжному середовищі комп'ютерний сленг є однією з основних комунікативних девіацій.

Сленг може виявлятися не лише в галузі діяльності певної субкультури, але й існувати в національному контексті. Зокрема, І. Стернін говорить про виникнення загально національного сленгу, місце якого – між розмовною та зниженою лексикою [5, с.4]. Комп'ютерний сленг вигідно відрізняється від інших жаргонів, оскільки він характеризується високим культурним рівнем та вирізняється різноманіттям використання нових словесних прийомів.

У молодіжному середовищі комп'ютерний сленг є не лише засобом виокремлення індивіда з маси, а й способом вербального (мовного) спілкування, тому що саме комп'ютерний сленг відзначається більшою експресивністю і точністю, ніж загальна мова. Він виражає навіть певні емоції, які сухій та лаконічній реальній мережі відтворити майже неможливо [3, с.245]. Молодь концентрується на власних реаліях: зовнішності, навчанні, відпочинку, дозвіллі. Наприклад, на позначення поняття «чудово» молоді люди вживають такі сленгові новотворення: *прикольно, суперово, класно, круто, кайф, ульот, бомба* та інші.

Варто зазначити, що останнім часом відбувається проникнення комп'ютерних термінів у загальну комп'ютерну лексику: *адмін.* – системний адміністратор, *верстак* – комп'ютер, *дрова* – комп'ютерні драйвери, *клава* – клавіатура, *мило* – електронна пошта, *карлсон* – охолоджуючий вентилятор тощо.

Чіткої класифікації комп'ютерного сленгу немає, кожен дослідник подає таке розмежування, яке найбільше йому імпонує. Наприклад, Лариса Ярощук класифікує лексеми, приналежні комп'ютерному сленгу за тематичною ознакою: слова для позначення апаратного та програмного забезпечення комп'ютера; найменування фірм, що виготовляють апаратне і програмне забезпечення; назви антивірусних програм; слова на позначення людей, які працюють у сфері комп'ютерних технологій; слова на позначення дій; слова, що супроводжують процес роботи користувача з комп'ютером; слова оцінного змісту [6].

Ірина Щур виокремлює такі способи формування сленгових одиниць: запозичені з англійської мови, часто перероблені: *crack* (розколювати) стає дієсловом *крекнути* (крякнути); *комп* (замість комп'ютер); переосмислення загальноновживаних слів і створення на їх основі лексичних одиниць із подвійним змістом: *квакати* – грати в комп'ютерну гру *Quake* [7].

Оскільки сленгу характерний процес словотворення, не дивним є той факт, що його лексика у певній мірі складається з прямих або модифікованих неологізмів. Найбільша частина усієї лексики комп'ютерного сленгу як іншомовного, так і змішаного типів творення, належить англіцизмам, які увійшли в українську мову разом з англomовним контекстом: іграми, фільмами, соціальними мережами та форумами, які завжди з'являлись в Україні із Західної Європи та країн Північної та Південної Америки, де англійська мова є обов'язковою при створенні апаратного чи програмного забезпечення.

Комп'ютерний сленг у писемному мовленні користувачів соціальних мереж складається зі слів, що позначають складові частини комунікаційного процесу чи слів, що позначають назви функціональних частин соціальних мереж. Слова *скрін*, *лайк*, *дизлайк*, *скетч* є прикладами слів іншомовного походження, що цілком перейняли вимову.

Комп'ютерний сленг у розмовному мовленні характеризується невимушеністю, великою кількістю лексем асоціативного способу творення чи способу співзвучності. Слова та словосполучення *вбивати*, *клікати*, *хрестик*, *гальмування комп'ютера*, *вбивати акумулятор* маркують не професійність та некомпетентність, що утворилась у побуті.

Комп'ютерному сленгу як соціальному діалекту також властива здатність до творення фразеологізмів та сталих виразів. До сталих висловів зараховуємо ламповий стрім, розмита картинка, фейковий сайт та інші. Наприклад, вислів «ламповий стрім» утворився через тенденцію ведення прямої трансляції у домівці летсплеєра при світлі настільної лампи. Наступним етапом творення було асоціації між будь-якою трансляцією у домашньому затишку зі згаданим вище «ламповим стрімом». Також багатий комп'ютерний сленг на аббревіатури, які використовуються для спрощення писемного мовлення: 1) скорочення назв відеоігр: (*кс*, *ста*); 2) скорочення назв програм та соціальних мереж: (*жжж*, *фб*); 3) позначення певних ігрових команд та функцій: *рг*, *хп*; 4) аббревіатури для спрощення спілкування у чатах, форумах: *пп*, *лс*, *ЧС*, *СПС*, *хз*, *мб*, *імхо*.

Окрім вербального способу вираження думок і позначення певних явищ, у комп'ютерному світі існує система невербальної комп'ютерної лексики, що використовується як у чатах інтернету, так і в текстових повідомленнях SMS мобільних телефонів, оскільки повідомлення треба набирати на клавіатурі, а це займає якийсь час. Тому була вигадана знакова система. Це знаки – обличчя, якщо перевернути на 90 градусів; так звані личка – гримаси, скомпоновані з різних пунктуаційних знаків. Такі «личка» називають «смайликами» (від англ. Smile – сміятися). Згадані терміни не вимагають перекладу і є універсальними для будь-якої мови.

Існування комп'ютерного сленгу дозволяє фахівцям не тільки відчувати себе членами якоїсь замкнутої спільноти, але і дозволяє їм розуміти один одного з півслова, служить елементарним засобом комунікації. За відсутності сленгу їм би довелося або розмовляти англійською мовою, аба вживати у своїй мові громіздкі професіоналізми. Непокоїть лише той факт, що будучи запозиченнями – кальками, слова комп'ютерного сленгу спочатку з'являються в українській мові як випадкові спрощення об'ємних понять, що веде до засмічення мови та виступає джерелом суржику. Проте комп'ютерний сленг є невід'ємною реальністю сьогодні. І першочерговим завданням і аргументом сучасних досліджень має бути збереження самої мови, а також прагнення не втратити те, що вона сама постійно породжує.

Список використаних джерел:

1. Шовгун Н.О. Формування українського сленгу в мовленнєвій діяльності малих соціальних груп: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. «Українська мова». – К., 2000. 17 с.
2. Ставицька Л.О. Арго, жаргон, сленг / Л. Ставицька. – К.: Часопис «Критика», 2005. 462 с.
3. Щур І.І. Український комп'ютерний сленг: формування і функціонування: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». – К., 2006. 20, 245 с.
4. Словник сучасного українського сленгу / упор Т.М. Кондратюк. – Х.: вид-во «Фоліо», 2006. 350 с.
5. Стернин И. русский язык рубежа веков – упадок, развитие или эволюция? / И. Стернин // Актуальные проблемы изучения и преподавания русского языка на рубеже XX – XXI вв. – Воронеж, 2001. 3-5 с.
6. Ярошук Л. Комп'ютерний сленг як форма молодіжного спілкування // Актуальні проблеми романо – германської філології та прикладної лінгвістики. 2012. №1. 156-164 с.
7. Щур І. Особливості українського комп'ютерного жаргону // Рідна школа. К., 2001. №3, 10-17 с.

Столбцова Аріна Олександрівна,
студентка спеціальності 061 Журналістика
Відокремленого структурного підрозділу
«Машинобудівний фаховий коледж
Сумського державного університету»
704student@mksumdu.info
Науковий керівник: Наталія Пономаренко

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА СФЕРА СУЧАСНОЇ СУБМОВИ ЖУРНАЛІСТІВ

Анотація. Стаття присвячена питанню виокремлення субмови журналістики як сфери спеціальної комунікації. Окреслено межі спеціальної комунікації функціональними стилями, охарактеризовано сферу функціонування субмови журналістики.

Ключові слова: субмова журналістів, фахова мова.

У сучасній лінгвістиці мову кваліфікують «не як щось стороннє до людини, що можна вивчати лише як пам'ятку епохи, напрямку чи художньої творчості окремих людей, а як частину самої людини» [1, с.19]. Мова проникає в усі складові нашого життя, відображаючи емоційний і фізичний стан людей, їх взаємовідношення і функції в суспільстві, ступінь освіченості, досвіду тощо.

Дослідження української журналістичкознавчої термінології в комунікативно-функціональному висвітленні є актуальним, що зумовлено відсутністю наукових розробок у цій царині. Окремі аспекти формування і функціонування спеціальної лексики журналістики запропонував І.Бойцов на матеріалі російської мови, О.Харченко на матеріалі англійської мови. Вивчення функціонування журналістичкознавчих термінів у професійному дискурсі дозволить якнайповніше охопити всі спеціальні лексеми цієї науково-професійної галузі, сприятиме уніфікації та кодифікації терміносистеми журналістичкознавства.

Змістовому наповненню кожної галузі знань відповідає «мінімальний набір лексичних і граматичних категорій та елементів, необхідних для спілкування у вузькій сфері діяльності й опису певної предметної галузі» [2, с.16].

У сучасних лінгвістичних дослідженнях для позначення цієї сукупності спеціальних мовних засобів слугує низка термінів: «мова науки» (і техніки), «спеціальна мова», «мова спеціальності», «професійна мова», «фахова мова», «підмова», «метамова», «субмова», «мова спеціального призначення» тощо.

Зразком термінологічного дуалізму є використання лексем субмова і підмова, які за семантикою терміноелементів рівнозначні (префікс *під-* і його іншомовний відповідник суб- передають узагальнене значення підпорядкування чомусь або комусь). У лінгвістичних працях ці терміни вживають як на позначення мовних підсистем науково-технічних термінологій, так і соціальних діалектів. Номінацією субмова дослідники називають: суржик (Л.Масенко), молодіжний сленг (Л.Ставицька), різновиди соціолектів (Е.Туманян, Л.Ставицька, О.Клименко), професійну (фахову) мову, що має системно-організований характер і пов'язана з науково-технічною термінологією (М.Вербенец, О.Андріянова, Е.Туманян).

Субмову журналістики розуміємо як особливий функціональний різновид загальнолітературної мови, що складається з сукупності мовних і позамовних засобів, які використовують у сфері журналістики і співвідносять з науково-професійними поняттями журналістикознавства. Субмова журналістики характеризується специфічними особливостями на різних рівнях і використовується для фіксації, збереження, переробки, передачі і сприйняття спеціальної (журналістикознавчої) інформації. До неї входить як журналістикознавча термінологія, що розвивається і переходить у терміносистему, так і термінологічна лексика.

Субмова журналістики є основним засобом спеціальної комунікації у відносно однорідному середовищі між носіями, що належать до одного напрямку науково-технічної підготовки. Проте неоднорідність журналістики як сфери діяльності, що охоплює різні галузі науки, техніки, виробництва і освіти, зумовлює різні умови функціонування субмови журналістики як носія спеціальної інформації.

У публіцистичному стилі журналістикознавчі терміни використовують у періодичних виданнях журналістського профілю: журнальних і газетних статтях, нарисах, спогадах, радіо- і телерепортажах на фахові теми, веб-виданнях тощо.

Журналістику часто називають «четвертою владою», тому відносини в інформаційній сфері законодавчо регулюються відповідними документами (на сьогодні це 12 Законів України). Отже, офіційно-діловий стиль є важливою сферою функціонування журналістикознавчих термінів. Склад цих термінологічних одиниць у текстах офіційно-ділового стилю обмежений. Це переважно терміни, що виражають основні журналістикознавчі поняття: інформація, авторське право, телебачення, радіомовлення, друковані засоби масової інформації, свобода слова тощо.

У художньому стилі журналістикознавчі терміни використовують рідко, переважно характеризуючи обставини життя героя, пов'язаного з журналістською діяльністю.

Дослідження функціонування термінологічних одиниць в професійній комунікації, в писемній (текстовій) і усній формах, дозволяє виявити їх ознаки і властивості. Вивчення термінологічних одиниць не лише в системі мови, але й у професійному дискурсі є перспективним напрямком досліджень.

Список використаних джерел:

1. Звегинцев В. Теоретическая и прикладная лингвистика. Москва: Наука, 1968.

2. Митрофанова О. Научный стиль речи: проблемы обучения. Москва: Рус. язык, 1985.

Харченко Світлана Анатоліївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних
технологій Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
Kharchenkosva@gmail.com

ВИВЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ СУБМОВИ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»

Анотація. У статті проаналізовано поняття стандарт–субстандарт як систему розвитку сучасної української комп'ютерної субмови. З'ясовано основні типи термінів, види комп'ютерних професіоналізмів, які вивчаються на заняттях з української мови за фаховим спрямуванням здобувачами фахової передвищої освіти спеціальності.

Ключові слова: комп'ютерна субмова, кодифікація, стандартизація та встановлення термінології.

Вибір Україною курсу на входження до європейського економічного та освітнього простору, інтернаціоналізація ділових стосунків у різних сферах людської діяльності призвели до зростання попиту на фахівців, які б вільно володіли культурою фахового спілкування та іноземною мовою. У цьому контексті важливого значення набуває навчання здобувачів освіти галузі знань ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ спеціальності 122 КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ фаховій лексиці, оскільки успішність іншомовного професійного спілкування значною мірою визначається рівнем володіння спеціальною лексикою, яка забезпечує вживання і розуміння лексичних одиниць у професійній сфері спілкування.

Сучасна українська літературна мова поповнюється новими одиницями, до її складу входить багато нової лексики, особливо зі сфери наук, які зазнають зараз бурхливого розвитку. Це, зокрема, стосується української комп'ютерної субмови, що перебуває нині на складному етапі становлення, є частиною загальної системи сучасної української мови.

Українську комп'ютерну субмову ми визначаємо як набір нових, спеціальних орфоепічних, лексичних, граматичних, стилістичних та інших мовних засобів, які формуються в сучасному загальноінтелектуальному та інформаційному просторі та слугують для мовного моделювання нової галузі науки – комп'ютерних технологій. Комп'ютерна субмова ще досить молода, нова в Україні і взагалі у світі.

Становлення комп'ютерної субмови відбувається у кілька етапів, перший з яких – це накопичення термінології для називання нових наукових понять унаслідок її створення в системі національної мови чи запозичення з інших мов.

Другий етап формування комп'ютерної субмови, зокрема її термінології, – це її впорядкування, тобто кодифікація, стандартизація та встановлення термінології наукової галузі.

Кодифікація термінології – це систематизація, упорядкування наукових термінів, термінологічних сполук та їхніх похідних за певними принципами, їхня класифікація, що звичайно відбувається відповідно до внутрішньої ієрархії якої-небудь науки чи її галузі.

Стандартизація термінології – встановлення єдиних обов'язкових норм і вимог щодо використання офіційно визнаних, кодифікованих та унормованих термінів будь-якої галузі науки.

Унормування термінології – встановлення єдиних для всіх термінів будь-якої галузі науки вимог щодо їхнього написання, граматичної форми, синтаксичної сполучуваності тощо відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Стан термінологічної справи будь-якої держави відображає її цивілізованість, тому кожна держава особливо дбає про стан національної фахової мови, який віддзеркалюється в державних термінологічних і галузевих стандартах.

Лексичні новоутворення здобувачі освіти спеціальності «Комп'ютерні науки» вивчають на заняттях української мови за фаховим спрямуванням у розділі «Лексичний аспект сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні» (відповідно до навчальної програми для вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста «Українська мова (за професійним спрямуванням)», затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2009 року № 1150 зі змінами внесеними згідно наказу МОН № 259 від 29.03.10 року).

У комп'ютерній терміносистемі представлені такі типи термінів: загальнонаукові терміни (їх використовують у різних науках): аналіз, закон, індекс, коефіцієнт, метод, теорія, ідея, гіпотеза, формула та ін.; термінологія інформаційних систем і технологій (наявна у сфері високих технологій сучасного інформаційного світу): програмне забезпечення, архівація, байт, дисковод, монітор, консоль тощо; міжгалузеві терміни: алгоритм (математична сфера, галузь інформаційних систем), утилізація (екологічна галузь, галузь інформаційних систем), мова, мова програмування (лінгвістика, галузь інформаційних систем); вузькоспеціальні терміни, що їх уживають лише в певній галузі інформаційних систем: утиліти, дефрагментація (у сфері власне комп'ютерних технологій), електронна комерція, електронний бізнес, інтернет-банкінг (у сфері інформаційних технологій в економіці).

Від термінів слід відрізнити номенклатурні назви – своєрідні етикетки предметів, явищ, понять. До комп'ютерних номенклатурних назв, які є особливим витвором у цій сфері, належать назви комп'ютерів усіх поколінь, назви відеокарт, материнських плат, звукових карт, принтерів, сканерів, моніторів, мишок, а також версій програм, ігор, ОС та їхніх версій тощо.

До субстандартних лексем в сучасній мові комп'ютерних технологій належать переважно професіоналізми (ще їх називають професійними словами, вузькоспеціальними словами).

Часто професіоналізми є неофіційними заміниками термінів, їхніми неофіційними синонімами і вживаються для спрощення професійного спілкування. Оскільки професіоналізми вживають на позначення певних понять лише у сфері певної професії, то вони не завжди відповідають нормам літературної мови. З-поміж комп'ютерних професіоналізмів можна виокремити такі види:

а) науково-технічні: материнка (материнська плата), модуль (модульний принцип), стандарт (стандартне програмне забезпечення), волоконник (волоконнооптичний кабель), сисадмін (системний адміністратор), кілометр (кілобайт);

б) професійно-виробничі: зависнути (про комп'ютер, який не працює), інфа (інформація), прога (комп'ютерна програма), Вінда (операційна система Microsoft Windows).

Професіоналізми виникають там, де не повною мірою сформована термінологія, де вона перебуває на початковому етапі становлення. Здебільшого це слова загальнонародної мови, вжиті зі специфічним значенням у мовленні комп'ютерників: вікно – прямокутна частина екрана дисплея, що використовується для відображення стану активної програми; вірус – програма, що проникає в систему без відома користувача; лазер – лазерний принтер; мило – електронна пошта, e-mail; кілограм/кілометр – 1 кілобайт інформації (1024 байти); метр – 1 мегабайт (1024 кілобайти); гектар – 1 гігабайт (1024 мегабайти) тощо.

Найчастіше професіоналізми використовують в усному неофіційному мовленні люди певної професії для точного називання кожної деталі виробу чи ланки технологічного процесу.

Отже, такі одиниці виконують важливу номінативно-комунікативну функцію і в такий спосіб сприяють кращому взаєморозумінню. У писемній формі професіоналізми вживаються у виданнях, призначених для фахівців, в інструкціях, порадах тощо.

На сучасному етапі формування комп'ютерної субмови можна виділити тривірневу інваріантну модель для комп'ютерної лексики, яка ґрунтується на українській загальнонародній мові. Значна її частина запозичена з англійської мови різними шляхами.

Навчання іншомовній фаховій лексиці студентів комп'ютерних спеціальностей виступає необхідним складником оволодіння англійською мовою як засобом фахового спілкування. Йдеться про формування вмінь користуватися зарубіжними джерелами інформації після закінчення закладу освіти та про залучення здобувачів освіти до інформаційного пошуку вже в його стінах.

Список використаних джерел:

1. Гінзбург М.Д. Новий російсько-українсько-англійський тлумачний словник з інформатики. Основні терміни : близько 3300 термінів /М.Д. Гінзбург, Л.І. Білоусова, І.М. Корніловська. – Харків: Корвін, 2002. – 656 с.
2. Клименко О.Ф., Головка Н.Р., Шарапов О.Д. Інформатика та комп'ютерна техніка: Навчально-методичний посібник / За ред. О. Д. Шарапова. – К.: Видво КНЕУ, 2005. – 534 с
3. Синдега Р. Способи утворення англійської комп'ютерної лексики / Роксолана Синдега // Вісник Львів. нац. ун-ту. Серія «Іноземні мови» / Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка, Вид. центр ЛНУ. – 2010. – Вип. 17. – С. 47–51.
4. Філь О.Джерела і способи формування терміносистем комп'ютерної сфери в англійській, польській та українській мовах/Термінологія // Рівненський інститут слов'янознавства КСУ 2014, №791. С. 92-97.

Шумлянська Надія Богданівна,
викладач української мови
ВСП «Фаховий коледж інфокомунікацій
Національного університету «Львівська
політехніка»»,
shumnadia@ukr.net

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНА СФЕРА СУЧАСНОЇ СУБМОВИ

Анотація. Розглянуто особливості жаргонної лексики та її місце у структурі сучасної субмови. Проаналізовано вплив сленгу на представників різноманітних верств населення.

Ключові слова: молодіжний сленг, жаргон, розмовна мова, комп'ютерна лексика.

Кожна людина свій життєвий шлях розпочинає з мови. Мова є надбанням як суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. Усе наше життя ґрунтується на спілкуванні, завдяки якому все активніше розвиваються різноманітні комунікативні технології, важливою складовою яких є комунікативна лінгвістика. Людина має можливість швидко та якісно отримувати та передавати інформацію на будь-яку відстань, завдяки сучасним комунікативним технологіям. Сучасні теорія комунікації і комунікативна лінгвістика зосереджені на гуманітарних і технологічних проблемах, пов'язаних з мовними, психологічними та соціальними аспектами взаємодії людей в суспільстві. Що стосується мовних аспектів, хочеться виокремити фахову мову, тобто спеціальну мову, що обслуговує конкретну сферу чи галузь знань.

В даний момент існує декілька подібних термінів для поняття «фахова мова» - «мова для спеціальних цілей», «підмова», «субмова». Німецький лінгвіст Лотар Хоффман визначає фахову мову як «сукупність всіх мовних засобів, які використовуються в спеціально окресленій». Забезпечення взаєморозуміння, інформаційного обміну знаннями у визначеній професійній сфері чи середовищі є основною функцією фахової мови.

Розвиток та функціонування фахової мови або субмови, докладно забезпечує визначена термінологія. Словник професійних текстів містить вузькогалузеві лексеми, міжгалузеві наукові терміни, професіоналізми (виробничу лексику), загальноживані лексеми і професійний жаргон. Фахова мова будується на основі загальноживаної й знаходиться з нею в постійному взаємозв'язку. На сьогодні основу наукових досліджень у цій сфері, а саме дослідження термінологічних систем, складають спеціальні словники та різноманітні термінологічні довідники.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує у мовленні людей певного фаху чи роду заняття. У XVIII-XIX ст. на Полтавщині, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називався «лесбійською мовою» і був незрозумілий навколишнім. Деякі номінації лесбійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене у молодіжному мовленні слово *лахати* (сміятися) пішло саме від мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення: «дерти лаха» – сміятися. Слово *кльово* має таке саме коріння, і вимовлялось воно спершу «клево». Загалом межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою, перехідною. Сленг кожної історичної епохи відображав риси часу. Сленг 60-х був наслідком підвищеного інтересу до наркотиків, популярної музики, постійної ейфорії.

Сленг 70-х містив велику кількість епітетів, що стосувалися невдах: «wally» -(бовдур), «nurd» - (кретин) тощо. У сленгу 80-х переважали слова, що стосувалися грошей та роботи.

Єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер. Він перебуває в самому кінці можливих засобів мовного спілкування і включає різні форми мови, за допомогою яких люди можуть ототожнювати себе з певними соціальними угрупованнями, починаючи з дітей, молодих бізнесменів і хакерів і закінчуючи злочинцями, алкоголіками та наркоманами.

Жаргонізми (сленгові слова) посідають важливе місце у культурі мовлення, їх можна зачислити до лексично-стилістичних утворень. Такі слова притаманні розмовній мові людей, які пов'язані певною спільністю інтересів. Сленг властивий різним групам людей і відіграє важливу роль у житті індивіда.

«Жаргон - це соціально маркована лексика. Жаргон є розмовною лексикою, що побутує в певному корпоративному середовищі. Спілкуючись одне з одним, ми виробляємо особливий субкод, який об'єднує нас, відокремлює від інших і є розпізнавальним знаком: ми - свої, ми належимо до одного середовища», - пояснює Л. Ставицька.

Важливим чинником у творенні сленгових лексем є спорідненість інтересів осіб, які формують різновид цього ненормативного утворення. За цією ознакою лексичні одиниці молодіжного сленгу можна поділити на такі, що вживаються:

– у середовищі людей, **що мають справу з комп'ютерами.**

У даному колі найчастіше використовуються жаргонні слова англomовного походження. Так, у даній сфері можна почути слова: *ангрейд* (поліпшення, модернізація комп'ютера), *батони* (клавіші), *масдай* (крайній ступінь невдоволення), *юзер* (користувач), *клава* (клавiатура),

Слід зазначити, що молодіжна комп'ютерна лексика містить багато слів англійської мови, які перероблені або навмисно перекручені. Отож слово *шутер* (гра-стрілялка) бере початок від англійського *shoot* – стріляти; лексема *квакати* (грати в комп'ютерну гру *Quake*) пішла від назви гри; англійське дієслово *crack* (розколювати) стає дієсловом *крекнути*, а *hack* (розбивати) – *хакнути*.

Можна виявити не лише англійські запозичення, але і німецькі: *авсвайс* – посвідчення, *ахтунг* – увага, *варум* – чому, *вассер* – вода; арабізми: *кайф* – задоволення, *кайфувати* – насолоджуватись.

– у середовищі підлітків, **які захоплюються музикою**, часто вживають такі слова: *савндтрек* (мелодія, що супроводжує відеофільм), *сингл* (носій з меншою, ніж на альбомі, кількістю пісень), *солянка* (збірний концерт).

Власний сленг мають книголюби, газетярі, спортсмени, автомобілісти та ін. До того ж у кожній з названих груп можна виділити підгрупи. Спортивний сленг поділяється на сленг футболістів, хокеїстів, плавців.

Наприклад, у середовищі добувачів освіти побутують такі лексичні одиниці: *друшляти* (прогулювати пари), *гуртак*, *братська могила* (гуртожиток), *Степаніда*, *баба Степа*, *стіпуха* (стипендія), *хвіст* (заборгованість), *шпора*, *шпаргалка* (зрозуміло і без пояснення), *плавати* (погано знати матеріал), *йти на шпорах* (списувати), *врубитись* (зрозуміти), *засипатись* (не скласти іспити).

Але все ж у молодіжній субмові є чимала кількість власне українських сленгізмів: *дискогoпалка* – дискотека, *дрiт* – телефон, «*мавпа*», «*жаба*», «*кракозябра*» – комп'ютерний значок @, *гальмо* – людина, яка повільно реагує на все, *тусівка* – компанія (аналогічно до російськомовного «тусовка»); останні два слова, як бачимо, є

перекладом сленгових номінацій з російської на українську мову зі збереженням змісту.

Останнім часом поширеним є залучення сленгових номінацій до мовлення теле- та радіопередач, газет, журналів тощо. Це пояснюється тим, що автори намагаються наблизити їх до кола слухачів (читачів), надати відтінок молодіжної розкутості. Це підтверджує наявність величезного впливу сленгу як вияву молодіжної культури на людей різного віку.

Але сленг здобуває позиції не лише у ЗМІ та музиці – найвідоміші імена нового покоління у сучасній літературі пов'язані з цим явищем. До прикладів сленгу у літературі можна зарахувати твори Юрія Андруховича, Світлани Пиркало, Оксани Забужко, Олександра Ірванця, Наталки Сняданко, Сергія Жадана, Любка Дереша та інших.

Отже, розглянувши деякі особливості комп'ютерного сленгу, можна прийти до висновку, що на даний момент йде активне створення і використання комп'ютерної сленгової лексики. Має також місце проникнення комп'ютерних термінів у загальноживану лексику, причому останнім часом спостерігається посилення цього процесу.

У системі молодіжного сленгу виділяються синонімічні ряди, елементами яких часто є слова кримінального жаргону, для яких ця семантика не властива.

У подібний спосіб утворився синонімічний ряд до слова *лох* (некмітлива людина). Наприклад, *бивень* у кримінальному жаргоні – розумово відстала людина, *шлепер* – вокзальний злодій, *картярський шулер*, сленгові номінації некмітливої людини включають сленгові слова, супроводжувані негативним забарвленням: *шайтан*, *мутант*, *даун* (мед.), *дегенерат*, *імбіцил*. Словосполученню «голосно сміятися» у кримінальному жаргоні відповідає дієслово *іржати*, у молодіжному мовленні існує також *угарати* та *лахати*.

Отож хочу наголосити, що практично кожна група людей, яких об'єднують спільні інтереси, має свій особливий тип мовлення, який реалізується у сленгових новоутвореннях і є притаманним лише цій групі. Це свідчить про те, що молодіжний сленг не є цілісною системою і включає в себе загальномолодіжний жаргон, що характеризує мову певного покоління, і спеціальні молодіжні жаргони.

Розмовний сленг є неоднаковим відповідно до спілкування. Кожне з таких середовищ має свої відмінності і сленг озвучує реалії життя саме у цьому оточенні.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: 2004, 342 с.
2. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. С. 203–208.
3. Радзієвська О.В. Сучасна лекція: традиції VS інновації. Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків, 2012. Випуск 34. С. 275-279.
4. Ставицька Л. Проблеми вивчення жаргонної лексики. Соціолінгвістичний аспект. Українська мова. 2001. № 1. С. 55–68.
5. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред.: С. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 480 с.

Ющенко Валентина Василівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
НУ «Чернігівська політехніка»,
mvalya74@ukr.net

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) У МАЙБУТНІХ АВТОМОБІЛІСТІВ

Анотація. У статті особлива увага приділена значенню вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», визначено основні напрями формування професійного мовлення студентів автомобільних спеціальностей за допомогою міждисциплінарної інтеграції.

Ключові слова: фахівець, грамотність, мовна компетенція, усне та писемне мовлення, професійне середовище, інтеграція.

На ринку праці найбільш затребуваними стають фахівці, що не тільки добре володіють своєю спеціальністю, а й здатні швидко адаптуватися й освоювати нові знання та навички, володіють аналітичним мисленням і можуть грамотно висловлювати свої думки, оформлювати ділові папери, уміти толерантно, аргументовано відстоювати свою позицію.

Готуючи фахівців, слід брати до уваги те, що невід'ємною частиною їхньої майбутньої діяльності, іміджу і, зрештою, успіху є вміння спілкуватися. За допомогою професійного мовлення майбутні фахівці закріплюють у пам'яті результати пізнання дійсності й цим об'єктивують свою свідомість, оскільки вона є загальним ефектом зближення праці й спілкування.

Курс української мови (за професійним спрямуванням) у ЗВО органічно продовжує формування національномовної особистості, розширює мовну компетенцію майбутнього спеціаліста у професійній сфері. Самому викладачеві-мовнику не під силу організувати роботу над вивченням фахової термінології як системи, що слугує основою для опанування майбутньою професією, знайти інформативні тексти за фахом, із великої кількості термінів відібрати найбільш уживані у певній сфері виробництва. Перспективи виходу з цієї ситуації полягають у співпраці викладачів української мови (за професійним спрямуванням) із викладачами профілюючих фахових дисциплін, у створенні інтегрованих методичних посібників з української мови, наповнених текстами, що несуть у собі базові знання для майбутніх спеціалістів, насичених найуживанішою фаховою термінологією.

Під час вивчення теми «Спеціальна термінологія і професіоналізми» студенти спеціальності 274 АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ пригадують значення фахових термінів, наприклад: **автомобіль** — *це транспортна безрейкова машина на колісному або напівгусеничному ході, що приводиться в рух власним двигуном і призначається для перевезень вантажів, людей та виконання спеціальних завдань.* Одним із цікавих завдань є добір термінів до запропонованих визначень, наприклад, ... до вантажного автомобільного рухомого складу належать: *вантажні автомобілі; автомобілі-тягачі; причепи; напівпричепи.* Безперечно, найбільш доцільним для засвоєння професійної термінології є використання невеликих, насичених термінами текстів зі спеціальності. При вивченні орфографії, морфології чи синтаксису потрібно використовувати професійні тексти й на основі їх виконати

різнопланові завдання. Наприклад: *Запишіть текст, уставляючи пропущені орфограми. Коробка п..р..дач слугує для зміни в широкому д..апазоні крутного моменту, що передаєт..ся від зчеплення до кардан..ої передачі автомобіля, роз..єднання їх, а також зміни напряму обертан..я карданного в(В)ала(у).* Творчими є завдання скласти усне висловлення фахового спрямування чи діалог виробничої тематики з використанням професійної термінології. Необхідно пропонувати студентам виправляти помилки в побудові речень (*Автомобільний транспорт – самий мобільний з усіх існуючих видів транспорта*) чи редагувати словосполучення (*згідно графіка, приймати участь, загальні міроприємства, залізнодорожний транспорт тощо*).

Бажано залучати студентів до складання термінологічного фахового словника. Наприклад, для студентів спеціальності 275 ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ), використовуючи знання з дисципліни «Вантажні перевезення», доцільно підбирати такі творчі завдання, які формують відповідні професійні компетенції. Так, студенти добирають до термінів синоніми (*багаж – вантаж; водій – шофер, дорога – шосе, тракт, траса, магістраль, автострада* тощо), антоніми (*навантажувати – розвантажувати*), пароніми (*спеціальний – спеціалізований, показник – покажчик, управління - правління*) та складають з ними речення. Користуючись довідниковою літературою, студенти підбирають фразеологізми зі словом *дорога* (*поперек дороги стояти, вказувати дорогу, дорога стелиться, збитися з дороги*) та пояснюють їхнє значення. Доцільно використовувати вправи на вимову та правопис термінів в українській мові. Наприклад, *подані іменники запишіть у родовому відмінку однини, підкресліть закінчення: автопоїзд, апарат, вал, вантаж, вплив, графік, зв'язок, контейнер, континент, матеріал, оберт, привід, пристрій, причеп.* Цікавими є вправи на складання речень чи невеликих текстів із термінами та професіоналізмами (*дорожній лист – путівка, вантажна машина – вантажівка*), завдання із фразеологізмами професійного походження (*зелене світло, зелена вулиця, легка дорога тощо*).

Отже, для вільного володіння усною та письмовою формами професійного спілкування студенти автомобільних спеціальностей, по-перше, повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, адже мовленнєва специфіка наукового стилю визначається насамперед великою кількістю термінів, які активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. По-друге, саме професійно-мовленнєві навички забезпечать ступінь активної участі майбутніх фахівців у виробничому та суспільному житті країни.

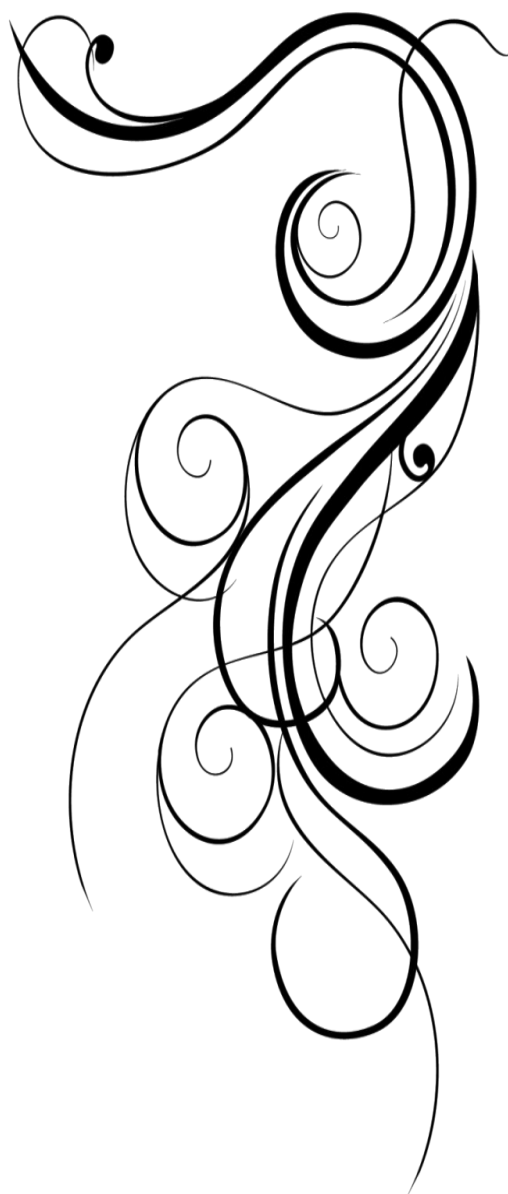
Лише зацікавивши студентів їх майбутньою спеціальністю, ми зможемо прищепити любов до української мови та отримати національно свідомих, мовленнєво компетентних фахівців, що зможуть досягти особистісного й професійного самовизначення та домогтися самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Амеліна, С.М. Формування культури діалогу у студентів аграрних вищих навчальних закладів: теорія і практика: монографія [Текст]. / С. М. Амеліна. – Дніпропетровськ : ДДАУ, 2007. – 363 с.
2. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник / За ред. О. І. Пометун / О. І. Пометун, Л. В. Пирожченко. — К.: Видавництво А. С. К. , 2004. — 192 с.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. – 4-те вид., виправ. і доповн. / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К. : Алерта, 2014. – 696 с.

СЕКЦІЯ №4

***Філологія й лінгводидактика
в іменах***

Баран Ганна Василівна,
завкафедри філологічних дисциплін та методики їх
викладання Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти імені
К. Д. Ушинського, кандидат філологічних наук, доцент,
голова Чернігівської обласної організації Національної
спілки письменників України

МОВА ВІРШОВАНИХ МОЛИТОВ ЛІНИ ЛАНСЬКОЇ
“Молюсь... У вірі — сонця блискім”: Мова віршів-молитов зі збірки Ліни
Ланської “Цілюю Твій поділ...”

Ліна Ланська — письменниця зі своїм особливим поетичним почерком, авторка кількох збірок віршів, які відразу завоювали прихильність читачів, схвальну оцінку критиків та популярність серед колег по перу. Поезія Ліни Ланської — це високостильні вірші, надзвичайно глибокі за своїм філософським наповненням, яскраві за художньою образністю. Авторка належить до тих письменників, які творять інтелектуальну літературу, бо самі є людьми прочитаними й ерудованими.

Збірка Ліни Ланської “Цілюю Твій поділ...” — це спроба поетеси досягнути духовні глибини, зануритися в божественний космос, відчутти присутність Бога в усіх його проявах. Збірка містить поезії-молитви, які є високохудожніми зразками цього жанру.

Щоб збагнути глибину цієї поезії, необхідно зануритися в мову віршів названої збірки, зрозуміти за якими законами жанру вибудовує тексти молитов авторка.

Ліна Ланська творить у річищі традицій українського молитвотворення й водночас демонструє оригінальні зразки жанру.

Віршована молитва — це з одного боку художній твір, а з другого — сакральний текст. Вона має риси релігійного стилю, які удосконалюють і збагачують художній стиль української мови. Сучасні мовознавці визначають релігійний стиль як такий, що обслуговує потреби релігії (релігійна література, молитви, проповіді тощо), виконує функції впливу, має певні особливості на різних мовних рівнях — лексичному, фразеологічному, морфемному, словотвірному, морфологічному та синтаксичному¹.

Релігійний стиль впливає й на інші стилі української мови. Особливо тісний зв'язок є між релігійним та художнім стилями: вони збагачують один одного, розширюють стильові межі, надають творам особливого колориту. Художнім жанром, що поєднав у собі засоби релігійного стилю (уживання церковнослов'янізмів, назв церковної атрибутики, біблійних фразеологізмів тощо), є віршована молитва. Вона виникла як жанр художнього стилю й удосконалила цей стиль².

¹ Бурдіна Г. В. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології / Галина Бурдіна // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., (Київ 5 — 6 жовт. 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук]. — Львів : Вид-во Львівської богословської академії, 2000. — С. 258—265. — С. 260.

² Німчук В. В. Українська мова — священна мова / Василь Васильович Німчук // Людина і світ. — 1992. — №11/12. — С. 28—32; 1993. — № 1. — С. 35—39; № 4/5. — С. 14—19; № 6/7. — С. 26—32; № 8/9. — С. 20—24; № 10/12. — С. 26—31.

Віршована молитва, на нашу думку, — це поетичний текст, що ввібрав у себе форму, зміст і риси християнської молитви й поєднав у собі ознаки релігійного та художнього стилів³.

Українська християнська молитвотворчість проходить через усю українську літературу від X до XXI ст. Найранішою можна вважати молитву святого Володимира, задокументовану в “Повісті временних літ”⁴. Літературна українська християнська молитва бере свій початок від молитв-графіті в Софії Київській. Це дає змогу твердити, що ритмізовані молитви були поширені серед світського люду⁵.

Віршована християнська молитва виникла не на голому ґрунті. Саме Святе Письмо було написано ритмічною мовою, що сприяло виникненню християнських молитов у віршованій формі.

Про ритмічність Біблії писав Іван Огієнко та його сучасники. І. Огієнко вперше в українській науці в статті “Ритмічність мови Святого Письма”⁶ показує, що Біблія є першоджерелом віршованої молитви. Оскільки біблійні тексти, за твердження І. Огієнка, написані ритмізованою мовою, то зрозуміло, що автори віршованих молитов наслідували Вічну книгу як першоджерело.

Молитва релігійно-культова, або церковна, різниться від молитви літературної не лише ступенем канонічності, але й ступенем художності й індивідуальності. І. Франко писав, що “поезія церковна [культово-релігійна] не те саме, що поезія релігійна [духовно-світська поезія]”⁷. Згідно із Франковою методологією, поділ поетичних творів на культово-релігійні та духовно-світські набуває важливо значення під час вивчення особливостей мови цих текстів, їх стильової належності.

Літературна молитва — це художній жанр, що постав на основі релігійної (церковної традиції), але докорінно від неї відрізняється⁸. Як зазначає І. І. Даниленко, слово молитви є складником ритуально-культової дії вірянина, спрямованої на контакт з Богом, у той час як у літературній молитві молитовне слово втрачає свій зв’язок з

³ Баран Г. В. Мова української християнської віршованої молитви XIX — початку XXI ст. : Монографія. / Ганна Баран. — Чернігів : Десна Поліграф, 2015. — 288 с. — С. 8.

⁴ Повесть временных лет // Собрание русских летописей. Т. 1 — М., 1928 — 1929. — С. 85—100. — С. 85.

⁵ а) Нимчук В. В. Древнерусская эпитафия в свете социолінгвистики и истории языка / В. В. Нимчук // Тезисы докладов советской делегации на V Международном конгрессе славянской археологии. — К., 1985. — С. 160—161.

б) Нимчук В. В. Древнерусская эпитафия в свете социолінгвистики и истории языка / В. В. Нимчук // Труды V Международного конгресса славянской археологии. — Т. 3. — Вып. II “б”. — К., 1988. — С. 36—43.

в) Нимчук В. В. Давньокієвські написи — пам’ятки літератури XI — XIII ст. / В. В. Нимчук // Писемність Київської Русі і становлення української літератури : зб. наук. праць. — К., 1988. — С. 24—32.

⁶ Огієнко І. (митрополит Іларіон). Ритмічність мови Святого Письма / Іван Огієнко // Рідна мова. — 1934. — Ч. 4. — С. 57—62.

⁷ Франко І. Я. Духовна й церковна поезія на Сході й на Заході : Вступ до студій над “Богогласником” / Іван Франко // Зібрання творів. — К., 1983. — Т. 39. — С. 126—144. — С. 127.

⁸ Курганова О. Ю. Текстотвірна роль молитви в поезії українського бароко середини XVII ст. : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Олена Юріївна Курганова. — К., 2008. — 297 с. — С. 11.

містичною дією, а стає чистим засобом відображення, відтворює “ситуацію містичного спілкування з вищими силами, використовуючи усі можливі ресурси мистецтва”⁹.

За В. І. Антофійчуком, молитва є засобом передачі емоційно-психологічного стану суб’єкта, виконує функцію творення внутрішнього монологу, ліричного відступу, надає художньому текстові медитативного, філософського характеру¹⁰. Варто зазначити, що літературна молитва взаємодіє з іншими суто літературними жанрами, через що І. І. Даниленко називає літературну молитву синкретичним жанром, що набуває різноманітного втілення у жанрових формах сонету, ліричної медитації, елегії, духовної епіграми, плачу, гімну, оди, псалми, канта, “фігурної” поезії, акровірша, сатиричної епіграми, пародії тощо, а також у жанрово-тематичних різновидах молитви-сповіді, молитву за кохану людину, країну, мову, молитви-боріння, “революційної молитви” тощо. Літературна молитва може поставати як мистецьким опрацюванням канонічних молитовних текстів (парафраз, стилізація, алюзія) або індивідуально-авторською молитвою. Вона часом виступає як самостійний твір, а часом як частина великого твору (вставна молитва)¹¹.

Специфічність молитви як мовленнєвого жанру полягає в тому, що мовець (який творить або відтворює молитву) виходить зі сфер соціальної взаємодії, а тому багато з того, що в “мовленнєзнавстві” й, зокрема, в “жанрознавстві” розцінюють як важливе з типологічного погляду, виявляється неважливим для розуміння природи й жанрової специфіки молитви¹².

За теорією М. М. Бахтіна, діалогічність притаманна всім без винятку текстам¹³. За своєю первинною комунікативною функцією молитва — це звертання до Бога з метою його прославлення, хвали, а також з проханням чи подякою, а отже, діалогічність є її основною праматичною ознакою. Молитва є основним способом спілкування вірника з Богом, і водночас найважливішою формою вияву пошани до Бога.

У реальній ситуації молитва — це спілкування без зворотнього зв’язку, а тому мовленнєвий акт, можна трактувати як рід фатичної комунікації. На думку В. О. Мишланова та В. О. Салимовського, “сама молитва є тим жанром, у якому фатична функція мови зреалізована в чистому вигляді”¹⁴. Комунікативна мета й прагматичний зміст молитви полягає в тому, щоб мовець став у думках ближчим до

⁹ Даниленко І. І. Жанрова модифікація канону молитви в ліриці XVII — XX століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Ірина Іванівна Даниленко. — К., 2009. — 40 с. — С. 10—11.

¹⁰ Антофійчук В. І. “Молитва, як сонце вічна...” Жанр молитви в українській літературі / В. І. Антофійчук // “Святі чуття, закладені в молитву...” : Антологія української молитви : у двох книгах / [упор. В. І. Антофійчук]. — Кн. 1. — Чернівці: Рута, 1996. — С. 3—9. — С. 9.

¹¹ Даниленко І. І. Жанрова модифікація канону молитви в ліриці XVII — XX століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Ірина Іванівна Даниленко. — К., 2009. — 40 с. — С. 10—11.

¹² Мишланов В. А. Молитва как речевой жанр / В. А. Мишланов // Прямая и непрямая коммуникация : Сб. науч. статей. — Саратов : Колледж, 2003. — С. 290—302.

¹³ Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [примеч. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова.]. — М. : Искусство, 1979. — 424 с.

¹⁴ Мишланов В. А., Салимовский В. А. Диалогичность церковно-религиозных текстов / В. А. Мишланов, В. А. Салимовский // Российская и зарубежная филология. — 2010. — Вып. 6 (12) — С. 25—29.

Бога, до святих, до царства небесного, щоб по-особливому були налаштовані його розум і серце, щоби досягнув гармонії його внутрішній світ. Діалогічність при цьому є однією з найважливіших ознак молитви. Про це свідчать визначення поняття “молитви” у творах отців Церкви. Зокрема, св. Василій Великий називає молитву проханням “про дар, що його вірний засилає до Бога...”¹⁵. У св. Івана Ліствичника природа молитви визначена як “спілкування та єднання людини з Богом”¹⁶. Св. Іван Золотоустий виводить поняття молитви через вплив, який вона здійснює на психологічний стан вірянина: “Молитва — священний посланець. Вона веселить серце, заспокоює душу, збуджує страх перед карою, дає бажання небесного царства, вчить покори, дає пізнання гріха, словом – прикрашає людину всім добром, наділяючи душу різними чеснотами”¹⁷. На діалогічності молитви, на її впливі на матеріальний світ наголошує св. Єфрем Сирин: “Молитва — розмова з Богом, зрівняння з ангелами, успіх у доброму, відвернення лиха, навернення грішних”¹⁸. Митрополит Михаїл (Володимир Левицький) твердить, що “молитва — то душевна розмова людини з Богом з піднесенням до Бога розуму й серця”¹⁹.

Висловлювання отців Церкви (від апостола Павла до богословів початку ХХ ст.) зібрані в книзі “Мистецтво молитви” (збірник поучень Святих Отців і досвідчених у ній молільників), укладеній ігуменом Валаамського монастиря Харитоном, свідчать про необхідність такої душевної праці, як молитва, стверджують, що молитва є розмовою з Богом, мостом, що єднає людину й Господа²⁰. Звідси можна зробити висновок, що молитва як текст має в собі інтенцію як до спілкування, так і до порозуміння з Богом.

Текст молитви, який промовляє вірник, об’єктивує діалогічне відношення я — Ти (Бог) або я (Церква) — Ти (Бог) (залежно від того, чи промовляє вірник молитву, складену ним, чи молитву, складену отцями Церкви). Якщо молитва є художнім твором, зразком художнього стилю, то діалогічне відношення набуває вигляду: **Ти (Бог) — я (автор) — читач (слухач)**. При цьому літературна молитва стає текстом, що адресований не лише “до Неба”, але й “до людини”. Автор літературної молитви сподівається бути почутим не лише Богом, але й тим читачем (слухачем), який стає одним із членів цього діалогу.

У канонічній молитві, яку читає вірник з молитвенника чи напам’ять, відношення я — Церква повністю інтертекстуальні: мій (особистий) текст прагне до тотожності з церковним текстом. Але й церковний текст теж інтертекстуальний, оскільки спирається на тексти Святого Письма²¹. Текст віршованої молитви теж

¹⁵ Перлини Східних Отців / [зібрав Ю. Катрій]. — [2-ге вид., доп.]. — Львів : Місіонер, 1998. — 344 с. — С. 146.

¹⁶ Там само. — С. 147.

¹⁷ Там само. — С. 149.

¹⁸ Там само. — С. 152.

¹⁹ Митрополит Михаїл (Левицький Володимир). Поширений катехизис Православної Церкви Христової. — Кенінгстон, США — К. : Воскресіння, 1992. — 175 с. — С. 105.

²⁰ Мистецтво молитви / [перекл. з рос. Лілії Петрович]. — Львів : Свічадо, 2000. — 264 с.

²¹ Мишланов В. А., Салимовский В. А. Диалогичность церковно-религиозных текстов / В. А. Мишланов, В. А. Салимовский // Российская и зарубежная филология. — 2010. — Вып. 6 (12) — С. 25—29.

частково інтертекстуальний: автори використовують формули звертання до Бога, Богородиці, святих, вислови з Біблії, назви церковних речей тощо. Часто зміст і тональність (суб'єктивна модальність) текстів віршованої молитви близькі до текстів Біблії чи канонічних молитов (*Прости мене, Боже, прости* (Ліна Ланська “Прости мене, Господи!.. Вчора”).

Компоненти церковної молитви: звертання до Бога, прославлення (славослів'я), висловлення подяки, покаяння, прохання — формують внутрішній світ людини, ті почуття, які згідно з християнськими догматами повинні визначати її вчинки й світогляд²². Водночас текст канонічної молитви передбачає повне підпорядкування волі людини Божій волі. Тому молільник просить здебільшого про допомогу в реалізації Божих заповідей, про звільнення від гріха, про спасіння. Церковна молитва культивує певні емоційно-вольові стани вірника, ті стани, які відповідають біблійним цінностям. З іншого боку, живі почуття, спрямовані до Бога й такі, що виявляють діалогічну спрямованість свідомості, визначають емоційне забарвлення мовлення²³. У цьому аспекті літературна молитва більш “вільна”. Тут можемо спостерігати органічний зв'язок діалогічності й інтертекстуальності, який визначають ступінь і специфіка віри. Відповідно в таких текстах діалогічність та інтертекстуальність будуть виражені подекуди в інший спосіб, ніж у молитві канонічній. За релігійними уявленнями, внутрішнє й вербалізоване звертання людини до Бога — це сутнісне виявлення людської душі, оскільки в ній закладене почуття істини, яку людина пізнає як щось близьке, рідне, давно забуте²⁴. Душа людини прагне до істини, до Бога, у цьому й полягають глибинні витоки адресованості (діалогічності) молитовного тексту. Водночас духовно-релігійний розвиток людини передбачає ознайомлення зі Святим Письмом та релігійною літературою, тому молитовне звертання до Бога зумовлене й інтертекстуальністю.

Для вивчення форм діалогічності релігійного мовлення важливим є те, що молитва може бути адресована також Богородиці, святим, ангелам, яких молільник просить бути заступником для нього перед Богом. У такому випадку діалогічні відношення будуть реалізовані у формі: **я — Ти (Богородиця, святий чи ангел) — Він (Бог):** *Мій Янголе, — перо Чекаю і молюсь, Мене, щоб ласка Божя віднайшла* (Ліна Ланська “Мій Янголе, озвись”). У віршованій (літературній) молитві у цьому ланцюжку з'являється ще один адресат — читач (слухач). Тоді формула набуває форми: **Він (Бог) — Ти (Богородиця, святий чи ангел) — я (автор) — читач (слухач)** (*В омріянім едемі не покинь, Матусю Божя, не залиш навіки* (Ліна Ланська “В омріянім едемі не покинь”). Модифікацією елемента “я” часом виступає “ми” (“наш”) як своєрідний вияв соборної свідомості: *Молімось нашому Вітцю, Заснувши у його обіймах. Гріх каяття помалу вийме, Смакуючи молитву цю* (“Молімось, Він почує... Хай”).

²² Мишланов В. А., Салимовский В. А. Диалогичность церковно-религиозных текстов / В. А. Мишланов, В. А. Салимовский // Российская и зарубежная филология. — 2010. — Вып. 6 (12) — С. 25—29.

²³ Там само. — С. 27.

²⁴ Булгаков С. В. Настольная книга для священно-церковно служителей. У 8-ми томах / С. В. Булгаков. — М., 1913 (Репринт : Москва, 1993). — С. 10.

Літературна (віршована) молитва, як і канонічна, якщо її створив автор, що досягнув високого духовного розвитку, заснована на релігійних догматах і має на меті зближення з Богом.

Отже, діалогічність молитви — адресованість Богові — й інтертекстуальність визначають емоційне забарвлення молитви, що його створює в мовленні вираження релігійних почуттів, і значною мірою впливають на її предметний зміст. Діалогічність та інтертекстуальність канонічної та літературної молитви є важливими рисами цих жанрів. Вони зумовлюють зміст і форму молитви. Ліна Ланська дуже часто дотримується цих принципів у побудові своїх віршованих молитов.

Авторка послуговується тими основними мовними ознаками релігійного стилю, які притаманні канонічній молитві, але водночас вона використовує цілий арсенал засобів художнього стилю, витворюючи зразки оригінального жанру літературної молитви.

До засобів релігійного стилю беззаперечно належить релігійна лексика, яку авторка вживає у віршах-молитвах напрочуд органічно й доречно.

Ця лексика в Ліни Ланської багатоманітна. Це — слова, запозичені з інших мов, церковнослов'янізми, слова-синоніми (особливо щодо вживання звертань до Бога, Богородиці, святих тощо), okazіоналізми. Слова, використовувані авторкою, здебільшого мають урочистий характер. Такого ефекту художниця слова досягає завдяки використанню церковнослов'янських запозичень та староукраїнської лексики. Ці слова переважно походять із духовно-моральної сфери, церковного вжитку, тому є доречними у творах такого жанру, як молитва. Із морально-духовної сфери суспільного життя походять також українські назви церковної атрибутики, які поетка також широко використала в поезіях-молитвах. У цьому напрямі Ліна Ланська майже не відходить від традиції творення української молитви від давніх часів до новітніх. Використовуючи наведену вище лексику, поетеса утверджує в українській літературі жанр молитви, а в українській мові розвиває й удосконалює художній стиль.

Релігійна лексика в текстах віршованих молитов набуває різних смислів і відіграє різноманітну роль. За визначенням Ю. І. Браїлко (Стежки), релігійна лексика — “це окремий розряд лексичних одиниць, що характеризуються спільним стильовим значенням, яке, нашаровуючись на предметно-понятійний зміст, виступає компонентом загальної семантики та вказує на усталене вживання лексеми в конфесійному [релігійному] різновиді сучасної української літературної мови, тобто несе в собі додаткову “непредметну” інформацію й точно сигналізує про сферу побутування слова, у якій його денотативно-сигніфікативний елемент передається оптимально”²⁵. Як уважає дослідниця, у межах цього розряду є два типи лексем: 1) лексичні одиниці з денотативно-сигніфікативним значенням релігійного плану (*акафіст, слей, Господній, молитись, охрещений, причастивши, грішно*), яке і є тим чинником, що зумовлює їх усталене функціонування в релігійному стилі мовлення; 2) лексеми, релігійно

²⁵ Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60 — 80 років ХХ століття (семантико-стилістичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Юлія Іванівна Браїлко. — К., 2005. — 20 с. — С. 9.

маркована семантика яких — результат історії функціонування релігійного стилю або самої лексеми, тож релігійні семи в них стосуються лише стильового значення. Це передусім церковнослов'янізи, які не асимілювалися загальноживаним фондом мови, не втратили стилістичного забарвлення книжності, урочистості (як-от: *врата, всує, глас, окропити, отверзнути, присно, упованіє, юдоль*), а також велика група гебреїзмів (*Моава, Содом, Соломон, Лазар, іудей, вавилонський, ерихонський*).

Особливу групу в системі релігійної лексики становлять слова на зразок *амінь, алілуя, осанна*, які виконують не лише текстотвірні функції, але й виступають своєрідними структурними чинниками²⁶.

Релігійну лексику, використану у віршах-молитвах Ліни Ланської, можна класифікувати за кількома напрямками. Скажімо, поділяємо на групи щодо ареолу вживання цих слів: 1) загальнорелігійна лексика, до якої належать слова, що позначають поняття, притаманні всім монотеїстичним релігіям світу (*Бог, душа, молитва*); 2) слова, що позначають поняття, властиві всім християнським конфесіям (*Матір Божя*); 3) лексеми, притаманні окремим християнським конфесіям (*відправа, сутана*).

У лексичній палітрі художнього стилю яскравим є використання поетами оказіоналізмів. Але в нашому випадку йдеться про художній жанр, який увібрав у себе риси релігійного стилю. Як уважає Ю. І. Стежка (Браїлко), “лексика конфесійного [релігійного] стилю є досить сталим і відносно закритим для поповнення класом слів. Про це свідчить давня історія її виникнення, розвитку й унормування. Тому, здавалося б, поняття “конфесійне” й “оказіональне слово” є абсолютно несумісні, оскільки християнська релігія не потребує нових слів на позначення здавна відомих понять. Нові слова від конфесійних одиниць (або за аналогією до них) утворюються в художньому мовленні відповідно до поетичних настанов”²⁷. Ліна Ланська фактично не використовує оказіоналізми у віршах-молитва, що лише підтверджує думку про те, що авторка намагається наблизити свої поезії до канонічної молитви. Окрім складного слова *страстоцвіт* (“До Тебе я на прощу... Звідусіль”), не знаходимо жодного авторського неологізму.

Лексика віршів-молитов Ліни Ланської засвідчує багатство української мови. Поетеса використовує широкий діапазон української лексики від церковнослов'янських запозичень до оказіоналізмів, збагачуючи художній стиль української мови засобами стилю релігійного.

На думку Г. О. Бурдіної, особливістю релігійного стилю на лексичному рівні є значна кількість маркованих слів, тобто слів, пристосованих до використання в релігійному стилі. Найперше це лексика зі специфічним лексичним значенням:

²⁶ Браїлко Ю. І. Конфесійна лексика у творчості українських поетів 60 — 80 років XX століття (семантико-стилістичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Юлія Іванівна Браїлко. — К., 2005. — 20 с. — С. 10.

²⁷ Стежка Ю. До питання взаємодії конфесійного й художнього стилів (лексичні оказіоналізми, утворені від сакральних лексем, в українських поетів 60 — 80 рр. XX ст.) / Юлія Стежка // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф. (Львів, 5 — 6 жовтня 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук]. — Львів : В-цтво Львівської Богословської Академії, 2000. — С. 420—427. — С. 421

Всевишній, Господь, Бог, пророк, ковчег, херувими, вітар та ін.²⁸.

Оскільки кожна молитва — це розмова з Богом, то вона містить назви Бога, Божого Сина, Духа Святого, Божої Матері, святих, ангелів. Не виняток тут і молитви Ліни Ланської:

а) іменування Бога-Отця: *Господь* (54 вживання), *Бог* (28 уживань), *Творець* (“Втекла від демонічних сил луна”), *Отець (Вітець)* (22 вживання) *Всевишній* (“Цей білий світ змілілий і жаский”), а також контекстуально виправдані назви: *Маестро* (“Не клич мене, Маестро! Гроловиць”) і *Поводир* (“Марудний світ, куди не зазирни”). Бог, у біблійному значенні, — творець усього суцього, який керує світом і вчинками людей; в образному вживанні — носій найвищих людських цінностей, ідеалів, моральної довершеності, утілення ідеї людського щастя, справедливості. Саме у цих двох значеннях постає образ Бога-Отця у віршованій молитві Ліни Ланської;

б) назви Божого Сина: *Христос* (“Десь манна сиплеться з небес”). Слово-поняття Христос, за біблійною традицією, — Боголюдина, що вміщує в собі всю природу Божу; друга особа Пресвятої Трійці; Син Господа Вседержителя. Це символ страждання, вічного життя, воскресіння, перемоги Духа над матерією, спасіння людства від загибелі²⁹. Дослідник теми Христа Я. Розумний простежує трансформацію цього образу “в постать людинолюбця й у символ національного терпіння, розп’яття й воскресіння”. Двофункціональність символіки Христа автор убачає, з одного боку, у вірі у воскресіння, тобто в людське відродження, з другого, — у людському безсиллі, байдужості. Образ Христа стає джерелом найвищої мудрості й духовної сили³⁰. Слово-символ Христос утілює в собі такі підтексти як спасіння, страдництво, милість, всемогутність, всепрощення, відродження тощо. Саме таку символіку несе в собі образ Сина Божого, створений поетесою;

в) на позначення третьої особи пресвятої Трійці авторка молитов уживає лише лексему *Дух*. У Ліни Ланської одне вживання цієї лексеми. Третя особа Пресвятої Трійці втілює в собі символ Вічного Бога. Святий Дух, що зачав Сина Божого, а потім зійшов на апостолів, є символом божественного начала в людині, а звідси — у поетичній молитві набуває особливого сакрального значення. В авторки — це ще й надзвичайна сила, що нищить зло: *О, Господи, іще... Вродилися глухими, Сліпими, як один, чекаєм скон. Споконвіків ікони он Плекають світ незримо, А велич Духа палить зло уцент* (“О, Господи, чому”);

г) лексеми на позначення Божої Матері: *Матінка* (3 вживання), *Матінка Божя*, *Матінка мила* (3 вживання). Богородиця символізує чистоту, повноту життя, самодостатність, звільнення від усього гріховного через осяяння, просвітлення,

²⁸ Бурдіна Г. В. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології / Галина Бурдіна // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., (Київ 5 — 6 жовт. 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук]. — Львів : Вид-во Львівської богословської академії, 2000. — С. 258—265. — С. 260.

²⁹ Юліян Я. Катрій. Пізнай свій обряд! : Літургійний рік Української католицької церкви / Юліян Я. Катрій. — Нью-Йорк — Рим : Ви-цтво оо. Василіян, 1982. — 496 с. — С. 72.

³⁰ Розумний Я. Від символізму до екзистенціалізму: християнські елементи в українській поезії ХХ ст. / Я. Розумний // Науковий конгрес у 1000-ліття хрищення Руси-України. — Мюнхен, 1988 — 1989. — С. 497—499. — С. 497.

терпіння. Образ Діви Марії творився протягом двох тисячоліть. Багатостраждальна Мати, заступниця, всемілостива жінка, світла, мудра, сповнена всеохопної любові — такою постає образ Божої Матері в багатьох релігійних та художніх творах. У Ліни Ланської — це особливо теплий і близький образ МАТЕРІ всіх, Матері, що захистить і оборонить, Матері, до якої можна звернутися з усім;

д) Ліна Ланська використовує також ряд номінацій, що означають назви ангелів, біблійних персонажів: *янгол* (3 вживання), *ангел* (7 уживань), *Самсон* (“Ти чуєш, досі щось гуде?”).

Важливо наголосити, що авторка пише майже всі займенники *Ти, Він (Вона)* (у значенні Бог, Богородиця) з великої літери, наслідуючи традицію таких написань у релігійних текстах і висловлюючи особливу повагу до того, до кого звертається в молитвах. Такий прийом називають асоціонімом і використовують у жанрах, які вимагають урочистого й піднесеного мовлення³¹.

Значну частину лексики молитов Ліни Ланської складають назви церковної атрибутики. Ця лексика збагачує тексти елементами релігійного стилю, надає віршам особливої урочистості й піднесеності, свідчить про інтертекстуальність поетичної молитви. Сюди належать:

а) слова і словосполучення *небо (небеса)* (ужито 23 рази); *рай* (11 уживань); *Едем* (2 вживання); *райський* (1 вживання) (у різному значенні (як благодать і щастя на землі та як Божа оселя); іменник *пекло* (15 уживань); б) іменник *душа*, ужитий 46 разів, і прикметник *душевний* (1 вживання) (за М. В. Скаб, “ми визначаємо концепт ДУША як макроконцепт, у структурі якого виокремлюємо насамперед дві частини — сакральну та несакральну”³². У молитвах Ліни Ланської слово *душа* вжите лише в його сакральному значенні); в) іменник *Дух*, використаний 1 раз; г) іменники *хрест* (4 вживання); д) іменники *віра*, ужитий 4 рази, *надія* (5 уживань), *любов* (7 уживань); е) іменник *гріх*, ужитий 14 разів (варто наголосити, що в названих поезіях іменник *гріх* ужитий лише в релігійному тлумаченні цього слова: 1) гріх проти Бога, Церкви; 2) гріх проти ближніх, родини, суспільства; 3) гріх проти плоті); ж) іменники *пожертва* (1 вживання), *офіра* (1 вживання); з) іменники *скрижалі*, ужитий 5 разів; к) іменники *милість* (1 вживання) та іменник *благість* (ужитий 1 раз); л) іменники-назви культових будівель *храм* (5 уживань), *дзвіниця* (1 вживання); м) назви предметів церковного вжитку: *дзвін* (4 вживання), *свічка (свіча)* (5 уживань), *аналой* (1 вживання), *ікона* (5 уживань), *плащаниця* (1 вживання), серед яких і предмети одягу: *хітон* (1 вживання), *саван* (1 використання); н) назви жанрів церковних творів: іменник *молитва*, ужитий 16 разів; іменник *псалом* — 2 рази; о) іменники *відправа* (1 вживання), *проща* (1 вживання) та *причастя* (1 вживання), *спокута* (4 вживання), *каяття* (10 використань); п) прикметники (у різних формах) на позначення святості —

³¹ Словник тропів і стилістичних фігур / [автор-укладач В. Ф. Святовець]. — К. : Академія, 2011. — 176 с. — С. 35.

³² Скаб М. В. Християнське уявлення про душу людини крізь призму української мови / Марія Скаб // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф. (Львів, 5 — 6 жовтня 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук] — Львів : В-цтво Львівської Богословської Академії, 2000. — С. 273—278. — С. 69.

гріховності: прикметники *святий*, ужитий поетесою двічі, *чистий* (використаний 3 рази), *Божий* (ужитий 7 разів), *добрий* (використаний 2 рази), *небесний* (ужитий 4 рази), *благий* (ужитий 3 разів), *райський* (ужитий 2 рази), *благодатний* (ужитий 1 раз); прикметники *гріховний*, використаний 1 раз, *лукавий*, ужитий 1 раз, та *лихий*, використаний двічі; р) іменники *стигма* і *стигмати*; дієслова, які означають дії в церкві та побожному житті: *молитися* (*молити*) (ужите 19 разів), *благати* (6 використань), *благословити* (1 вживання), *вірувати* (*вірити*) (9 уживань), *просити* (10 використань), *плакати* (13 використань), *напророчити* (1 вживання), *каятися* (1 використання), *любити* (2 вживання), *не судити* (1 використання), *причащатися* (3 вживання), *спокутувати* (1 використання), *прощати* (15 уживань) та ін.

Також варто зазначити, що часте вживання таких слів, як *душа*, *молитва*, *дух*, *святий*, наближає віршовану молитву Ліни Ланської до канонічних зразків цього жанру. Найбільше вживань у віршах-молитвах цієї поетки має слово *душа*. В. В. Німчук зауважує, що в давньоукраїнській мові праслов'янське *душа* має не лише семантику безсмертної нематеріальної субстанції, яка здатна існувати поза тілом, але й може мати інші значення (“внутрішній психічний стан людини, характер”, “жива людина”, “людина при вказівці на кількість”)³³. Слід сказати, що у віршах-молитвах лексема *душа* вжита тільки в першому значенні. Зрозумілим є й часте вживання таких лексем, як *молитва*, *молити*, *святий*, *дух*, *рай* тощо, оскільки жанр молитви передбачає використання названих слів. Ліна Ланська у своїх віршах-молитвах часто послуговується лексемою *серце* (15 уживань) у значенні *душа*. Традиція кордоцентризму, яка багато століть живе в українській культурі, дуже яскраво відбита й у творчості цієї поетеси.

Вірші Ліни Ланської — це зразки сучасної української інтелектуальної поезії. Про ерудицію письменниці свідчать слова, використані авторкою в її творах. До таких, беззаперечно, належить цілий ряд так званих поганізмів, які вказують на широкий погляд поетеси в напрямку релігії. Ліна Ланська використовує такі лексеми, як: *Арес*, *Веди*, *Вуду*, *Горгона*, *Леда*, *Лета*, *Мора*, *мантра*, *демон* та ін.

Про багатство української мови свідчить велика кількість звертань до Бога (імені Бога) в українській віршованій молитві загалом і у віршах-молитвах Ліни Ланської. Найчастіше авторка вживає однослівні іменування Господа: *Боже* (23 вживання), *Господи* (42 використання), *Отче* (11 уживань) та варіанти Божого імені: *Боже мій* (1 вживання), *мій Боже* (2 вживання), *мій Боженьку милий* (1 використання), *Боже милий* (1 вживання), *Боже мій милий* (1 використання), *Отче мій* (4 вживання), *мій Отче* (6 використань), а також оригінально-авторське звертання *Маестро* (2 використання) та ін. Кожне зі звертань семантично мотивоване, авторка використовує його відповідно до контексту. Скажімо, вокатив *Маестро* доречно вжитий у вірші, де одним із мотивів є музика.

Як зазначає Надія Бабич, “сильний емоційний вплив чинить нанизування

³³ Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексичі української мови / Василь Німчук. — К. : Наукова думка, 1992. — 414 с. — С. 352—353.

звертань, наприклад, до Бога, кожне з яких виражає вищу міру захопленої оцінки, — своєрідна висхідна градація уточнень³⁴. У Ліни Ланської така градація відбувається на просторі всього вірша. Часто це у формі анафор, обрамлень і т. ін.

Отже, щодо імені Божого письменниця використовує традиційні звертання, що надає молитві урочистості й піднесеності. Водночас Ліна Ланська може послуговуватися й оригінально-авторськими звертаннями.

Кілька поезій-молитов цієї авторки звернені до Божої Матері. Такі молитви відзначаються особливою ніжністю й пестливістю. Поетеса досягає такого ефекту через вживання звертань до Божої Матері в зменшувано-пестливих висловлюваннях: *Матінко* (3 використання), *Матінко Божя* (1 вживання); *Матінко мила* (1 вживання), *Матусю* (1 використання), *Матусю Божя* (3 вживання), а також традиційного католицького вокативу *Мадонно*.

Ці звертання є усталеними в українській християнській традиції й виступають як синонімічний ряд називання Богородиці, вони є часто вживаними не лише в канонічних молитвах, але й в усній народній творчості³⁵.

У Ліни Ланської є дві молитви, звернені до Ангела. Вони дуже схожі за змістом та ідейним наповненням. Складається враження, що авторка подає варіанти одного й того самого вірша як зразок роботи над текстом. Ця поезія теж, звісно, містить звертання до Янгола Охоронця. Відрізняють звертання лише форми янгол — ангел: *мій Янголе* (3 вживання); *мій Ангеле* (6 уживань).

Отже, використовуючи традиційні канонічні звертання до Бога, Матері Божої, ангелів, Ліна Ланська лише зрідка послуговується новоутвореннями чи художніми звертаннями. Такий підхід до молитовних звертань свідчить про небуденне й обережне ставлення літераторки до жанру молитви та його словесного оформлення.

Окрім власне української лексики, використаної у віршах-молитвах, письменниця послуговується й запозиченою лексикою. У лексичному складі кожної мови певне місце посідає лексика, запозичена з інших мов. Оскільки засвоєння слів з інших мов є одним зі шляхів збагачення лексичного складу мови, то поетеса у своїх творах не уникає слів іншомовного походження. Варто зазначити, що джерелами цих запозичень є найчастіше такі мови: давньоєврейська, грецька, латинська, церковнослов'янська, оскільки в молитвах використана здебільшого лексика з мов, якими було написано або давно перекладене Святе Письмо.

У віршах-молитвах Ліни Ланської переважають лексичні запозичання. Усі ці запозичення можна поділити за мовою, з якої запозичене слово (1); за сферою вживання (2).

1. Найчастіше трапляються запозичення з давньоєврейської або арамейської, грецької, латини. Рідше — з інших мов (це здебільшого ті запозичення, які не стосуються релігійної сфери і є лише допоміжним словесним матеріалом). До

³⁴ Бабич Н. Д. Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки : Збірник науково-дидактичних праць / Надія Бабич. — Чернівці : Букрек, 2009 — 216 с. — С. 95.

³⁵ Там само. — С. 123—135.

давньоєврейських або арамейських лексичних запозичань відносимо: *Голгофа*, *Вавилон* (“Мої ніким несплачені борги”); *Амен!* (“А ти не вір, що сили молитов”); *Самсон* (“Ти чуєш, досі щось гуде?”); *вавилони* (П. Куліш) (79, с. 56); *Едем* (2 вживання); *аве* (3 виористання); *алілуя* (“Ридати не хочеться висі”); *осанна* (2 вживання); *манна* (“Десь манна сиплеться з небес”) та українізований прислівник від гебрейської основи Сатана — *осатаніло* (“Солоний дощ із стронцію і диму”). Як бачимо, до давньоєврейських запозичень належать здебільшого власні назви — імена людей, назви міст, гір, а також вигуківі форми тощо.

Значну кількість лексичних запозичень у молитвах-віршах Ліни Ланської становлять слова з грецької мови *псалом* (2 вживання) *Христос* (“Десь манна сиплеться з небес”); *ангел* (*янгол*) (10 уживань); *альфа і омега* (“В Тобі всі дні і ночі невсипущі”); *аналой* (“А ти не вір, що сили молитов”); *Арес* (2 вживання); *асфальт* (“Марудний світ, куди не зазирни”); *Горгона*, *Харон*, *хітон* (“А ти не вір, що сили молитов”); *демон* (3 вживання); *ікона* (5 уживань); *канат* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”); *Леда* (“Дякую, Господи... Знову”), *мелодія* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”), *ода* (2 вживання), *порфіра* (“В порожнім храмі плакала свіча”), *сталактит* (“А ти не вір, що сили молитов”), *стигма* (“Почуй мене і не залиш”), *стигмати* (“І знов услід Тобі зітхаю днесь”), *тартар* (“Не сплю я, Тебе визирую”). Уживання значної кількості грецизмів можна пояснити тим, що багато назв церковної атрибутики прийшло до нас із грецької мови (*ікона*, *аналой*, *псалом* тощо). Творячи молитви, поетеса не могла оминати цієї лексики, бо були б утрачені ознаки жанру. Проте слід зазначити, що поетична молитва Ліни Ланської вирізняється широким використанням поганізмів, походження яких часто пов’язане із грецькою міфологією, а також наповнена лексикою, що номінує наукові та мистецькі поняття. Це урізноманітнює вірш, надає йому глибини й широти думки.

Таку ж мету авторка переслідує, використовуючи слова, що походять із латинської мови. Ці запозичення лише опосередковано стосуються релігійної лексики, а часом і зовсім її не стосуються. Наприклад: *Мадонна* (“Мої ніким несплачені борги”), *вена* (“Я збайдужіла, Господи, пробач”), *віват* (“Ридати не хочеться висі”), *діагонально* (“Почуй мене і не залиш”), *доктрина* (“Як говорити з глухою стіною?”), *комедія* (“Ридати не хочеться висі”), *мурал* (“Цей білий світ змілілий і жаский”), *офіра*, *пензлик* (лат. через польську) (“Дякую, Господи... Знову”), *німб* (“Пиха й зневага арендують рай”), *петехія* (“Ще ранок колисає зорі”), *плебей* (“Не плач, благаю, не тужи”), *стронцій* (“Солоний дощ із стронцію і диму”) та ін. Також авторка вживає назву міста Рим як центру християнства. Проте більшість латинських запозичень нейтральні, вони слугують лише додатковим словесним матеріалом у віршах-молитвах.

Найбільша кількість запозичань у поезії Ліни Ланської з французької мови: *актриса* (“Боже милий, келих вина”), *арбалет* (“Спинись, сховай свої мечі”), *бал* (“Молюсь... Тремчу, як лист осінній”), *валет*, *епоети* (“Пиха й зневага арендують рай”), *галоп*, *канкан* (“Я збайдужіла, Господи, пробач”), *гротеск* (“Молімось, Він почує... Хай”), *драпрі* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”), *дукач* (франц., італ.) (“Прости мене, Отче... Не плачу”), *менуєт* (2 вживання), *мотив* (“Спинилась на

мить Земля”), *прем’єра*, *субтитри* (“Ридати не хочеться висі”), *силует* (2 використання), *сутана* (“У світі лицемірства і мани”), *філігранний* (“Боронь, Боже, від лихої долі”), *шарада* (“Розірваний у неба плащ”). Вірші-молитви Ліни Ланської — це насамперед художні тексти, тому вони містять лексику, яка не завжди дотична до релігійного стилю, проте такі слова підсилюють ефект сказаного, створюють художні образи, надають поезії динаміки чи, навпаки, спонукають до глибоких роздумів.

Запозичення з інших мов у творах поетеси теж часто слугують для створення піднесеного настрою вірша, надають емоційного забарвлення поезії, демонструють широкий кругозір авторки, її світогляд. Ліна Ланська використовує релігійну лексику не лише з християнства, письменниця послуговується онімами та номінаціями з різних світових релігій. Наприклад, поетеса використовує такі назви: *Веди* (санскрит), *мантри* (санскрит), *прана* (санскрит), *Вуду* (араб.). Крім нехристиянської релігійної лексики, авторка доречно вводить у тексти віршів слова різномовного походження. Наприклад: з арабської: *кава* (“Розірваний у неба плащ”), *саван* (2 вживання), *самум* (“Господи, почуй і надоум”); із тюркських: *орда* (“Не плач, благаю, не тужи”); із турецької: *канчук* (“І знов услід Тобі зітхаю днесь”), *кирея* (“В порожнім храмі плакала свіча”), *козирний* (“Пиха й зневага арендують рай”); із німецької: *клавір* (“Дякую, Господи... Знову”), *панчохи* (2 вживання), *траса* (“Боже милий, келих вина”), *фіранка* (“Молюсь... Тремчу, як лист осінній”); з англійської: *клатч* (“Я збайдужіла, Господи, пробач”), *ринг* (“В ганебному хвилинному двобої”), *тунель* (“Втекла від демонічних сил луна”); з італійської: *Маестро!* (2 вживання; у формі звертання до Бога), *скерцо* (“Мій Янголе, озвись”), *унісон* (“Боги, не задріть радощам моїм”); із польської — *сарна* (“В омріянім едемі не покинь”).

2. За сферою вживання всі запозичені слова, ужиті у віршованих молитвах Ліни Ланської, можемо поділити на назви-імена Бога, Сина Божого, Матері Божої (*Христос*, *Маестро*, *Мадонна*), імена біблійних персонажів (*Самсон*), імена язичницьких богів (*Арес*, *Леда*, *Харон* та ін.), назви церковних речей (*ікона*, *аналой*, *сутана*), церковних жанрів (*псалом*) тощо. Усі ці запозичення, як бачимо, належать до церковно-релігійної сфери, вони є засобами релігійного стилю. Велика частина запозичань належать до лексики наукового та художнього стилів мовлення.

Як бачимо, у віршах-молитвах Ліни Ланської найбільше запозичень із грецької та французької мов. Це пов’язано із грецьким церковним обрядом, традицією української церкви. Французькі ж запозичення надають віршу цікавого звучання, наповнюють його інтелектуальним змістом. Авторка часто надає віршу вигляду пісенного тексту, іноді створює картину, пов’язану з мистецьким сприйняттям світу, тому французькі запозичення в текстах цих поезій надзвичайно органічні.

Грецькі запозичення здебільшого потрапили в українську мову через церковнослов’янську. Оминуті церковнослов’янські запозичення в поезіях-молитвах не може жоден із авторів. Не виняток, звісно, і Ліна Ланська, яка послуговується цією лексикою напрочуд доречно й виважено.

Церковнослов’янська лексика для українців є природним явищем, оскільки вона була засвоєна разом із християнством. У радянські часи ця лексика почала втрачати

активність, проте в мові художніх творів вона зберігала свої позиції. Зі здобуттям незалежності й поверненням церкви до суспільного життя ця лексика набуває поширення й водночас зазнає переосмислення та входить у різні сфери спілкування. На міцних позиціях вона залишається в художній літературі.

Як зазначає Світлана Корнієнко, “уживання старослов’янізмів у стилістичній системі української мови — явище закономірне. Оскільки релігія є невід’ємною частиною життя і культури українського народу, цілком природно, що у творчості митців слова не могла не відбитися мова старослов’янська, особливо у творах на релігійні теми”³⁶. Традиція вживання церковнослов’янської лексики в художніх творах на релігійну тему продовжується й у наш час. Яскравим свідченням цього є вірші-молитви Ліни Ланської.

Запозичення з церковнослов’янської мови, у яких є формальні (тобто фонетичні й словотвірні) прикмети їх походження, розглянемо за кожною з цих прикмет.

Наприклад, неповноголосся. Як і лексичні церковнослов’янізми, форми з неповноголоссям властиві переважно релігійній лексиці. До неповноголосних форм, використаних у поезіях молитвах Ліни Ланської, належать:

1) *длань* (“Не плач, благаю, не тужи”), *мрево* (“Не сплю я, Тебе визираю”);

2) ще одним прикладом може бути гніздо з початковим словом *благо*, у якому поряд з *благий* (з вживання) (наприклад: *Навіщо наміри благі, Коли услід летять прокльони, А друзі, наче вороги? Тремтить рука, душа холоне... Навіщо наміри благі?* (“Навіщо наміри благі”) композити (*благість* (“Давно не молилась чи може, замало?”), *благословити* (“Десь манна сиплеться з небес”), *благодатний* (“Боронь, Боже, від лихої долі”), *блаженна* (“Прости мене, Господи!.. Вчора”);

3) прикладом використання неповноголосних церковнослов’янізмів слугує іменник *храм*, ужитий поетесою 3 рази. Наприклад: *О, Господи, чому В небеснім храмі тихо, Коли у дзвони треба калатать? Допоки рахуватиме до ста, На всі сто років лиха — Зозуля про тюрму і про суму* (“О, Господи, чому В небеснім храмі тихо”).

На думку П. Сігалова, “особливо слід зупинитися на формантах з неповноголосними сполученнями: префіксах *пре-* та *пред-*”³⁷. Ад’єктивний суфікс *пре-* виступає в деяких явних запозиченнях з церковнослов’янської, наприклад, *пречистий*, *преподобний*, *премудрий* та ін. У Ліни Ланської знаходимо лише один випадок такого вживання — це традиційний епітет при імені Божої Матері: *Пречиста: Був і нема... Навколишки до ранку Молюсь Пречистій Діві і Йому. Прошу лишити Душу і світанки, Знеславити непрохану нітьму* (“Був і нема... Упала і накрила”)

Сполучення *жд* (із *dj*) виступає в поезіях-молитвах Ліни Ланської лише у двох випадках: *стражденний* (*Твої такі печальні очі... Здається, біди всіх усюд Зливає в них стражденний люд, А озиратися не хоче* (“Твої такі печальні очі”), *страждання*

³⁶ Корнієнко С. І. Лексичні старослов’янізми в українській літературній мові XIX століття (семантичний і стилістичний аспекти) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Світлана Іванівна Корнієнко. — К., 2008. — С. 9.

³⁷ Сігалов П. Церковнослов’янізми в українській мові / П. Сігалов // Єдиними устами : Вісник Інституту богословської термінології та перекладів. — 2002. — № 5. — С. 46.

(*Господи, чом наші долі Луциш, як білка горіх? Мук і страждання доволі... Може, світліш угорі?* (“Господи, чом наші долі”). З наведених прикладів важко визначити, чи письменниця орієнтувалася на народну мову (оскільки в народній мові можуть бути вживані слова зі сполученням *жд*), чи вона творила під впливом книжної мови (тоді можна говорити про церковнослов’янський вплив).

Потребує дослідження ад’єктивний клас із суфіксом *-ущ-/-ащ-*. Як відомо, система дієприкметників російської мови, крім пасивного стану минулого часу, запозичена з церковнослов’янської. В українській мові цих класів нема, є лише окремі запозичення: *цілющий* (*Боронь, Боже, десь упасти в полі Чи вчепитись, падаючи, в ноги. Хоч бажання буде одинок, Благодатним та цілющим спокій* (“Боронь, Боже, від лихої долі”), *Подай мені не милостиню, ні. Подай, мій Боже, знак, щоб зачерпнути Цілющої води, а не отрути, Зливати на рубці після спокути Гріхів численних... Знак подай мені* (“Подай мені не милостиню, ні”), *невмирущий* (*Сім літер, Отче! Яко сон, — Прокинулись і невмируще* (“Ти чуєш, досі щось гуде?”), *невсипущий* (*В Тобі всі дні і ночі невсипуці, Стрімкий політ в безодню й до небес. Якби Ти знов надією воскрес, Тоді б усюди колосились пуці* (“В Тобі всі дні і ночі невсипуці”) тощо. Тут знову ж таки не можна говорити лише про прямий церковнослов’янський вплив, оскільки ці форми трапляються в народній мові, тому визначити, якого впливу (книжного чи живомовного) зазнала авторка, досить важко.

Як відомо, церковнослов’янські за походженням типи складають важливу частину російської словотворчої системи³⁸. В українській мові цей вплив значно слабший; церковнослов’янські словотворчі типи представлені найчастіше ніби в початковій стадії впливу — наявністю якоїсь кількості утворень за певним зразком. Що ж стосується типів із суфіксами абстрактності *-ство* і *-ость*, які інколи вважають запозиченими з церковнослов’янської мови, то це спільнослов’янські типи, продуктивні в сучасній українській мові, а їх широку представленість у книжній мові, а зокрема у віршах-молитвах, можна пояснити абстрактним значенням³⁹.

Із церковнослов’янських ад’єктивних утворень із початковим *все-*, які сприяють оформленню різновиду складних прикметників в українській мові, у Ліни Ланської подибуємо лише один приклад: *Всевишній* (*Згадай-но, білий світе, як колись Тебе з пилинки виплекав Всевишній. Любові вчив, а ти Господній вишні Конаючи, і досі не вклонивсь* (“Цей білий світ змілілий і жаский”).

У поезіях-молитвах Ліни Ланської трапляються ще й такі лексичні запозичення з церковнослов’янської мови: *воскрес* (2 вживання); *всує* (3 вживання); *днесь* (2 вживання); *десниця, плащаниця, кориця* (“Ще ранок колисає зорі”); *персти* (“Десь манна сиплеться з небес”); *праця* (“Кому ми складаємо оди”), *хула* (“Не плач, благаю, не тужи”), *куці, яко* (“Ти чуєш, досі щось гуде?”).

Церковнослов’янська мовна й культурна спадщина, що є невід’ємною частиною

³⁸ Сігалов П. Церковнослов’янізми в українській мові / П. Сігалов // Єдиними устами : Вісник Інституту богословської термінології та перекладів. — 2002. — № 5. — С. 33—55.

³⁹ Сігалов П. Церковнослов’янізми в українській мові / П. Сігалов // Єдиними устами : Вісник Інституту богословської термінології та перекладів. — 2002. — № 5. — С. 33—55.

культурного набутку українського народу, який тривалий час був причетний до її творення⁴⁰, послугувала ефективним засобом урочистого мовлення в українській віршованій молитві, а поетеса Ліна Ланська продовжує цю традицію, спираючись на досвід молитвотворення, проте як письменник нової формації вона обирає мовні засоби, які притаманні літературі ХХІ століття.

Засобом релігійного стилю виступає використання в художніх творах біблійних фразеологізмів та висловів, пов'язаних зі Святим Письмом. Значна кількість біблійних висловів набула поширення в українській літературній мові. Віршована молитва як літературний жанр, що увібрав у себе риси релігійного й художнього стилів, не оминула, звичайно, і біблійну фразеологію та вислови, пов'язані зі Святим Письмом. Біблійні вислови чи фразеологізми “можуть скорочуватися <...>; традиційно вони можуть вживатися як українською, так і іншими мовами”⁴¹.

Використовуючи вислови з Біблії, Ліна Ланська вдосконалює художній стиль української мови, надає художньому мовленню урочистості й піднесеності, створює особливу наснаженість поезії, що має ознаки молитви. Варто зазначити, що поетеса зрідка використовує церковнослов'янські варіанти фразеологізмів та висловів, що пов'язані з Біблією, оскільки у наш час такі варіанти мало вживані в мовленні. Усе ж авторка не ігнорує ці вислови. Наприклад: *Отче мій* (Отче нашъ (Мт. 6:9; Лк. 11: 2)); *Твоя десниця* (спаси десницею твоєю (Пс. 17:36, 19:7, 20:9, 47:11, 59:7)); *Господи, спаси* (Спаси, Господи (Пс. 5:10, 11:3, 53:3)).

Проте письменниця здебільшого використовує українські варіанти фразеологізмів та висловів з прямим значенням: *райські кущі, гнів пекельний, розп'ятий Божий син, з руки Господньої, виженеш з Раю, ласка Божя* та ін. Звичайно, використання як церковнослов'янських варіантів фразеологізмів і висловів з прямим значенням, так і їхніх українських перекладів надає мові віршованій молитві урочистого характеру й високого звучання, таким чином збагачуючи українську мову та вдосконалюючи художній стиль української мови.

Біблійні фразеологізми та вислови з Біблії, ужиті в поезіях-молитвах Ліни Ланської, можуть бути виражені як словами (*Голгофи, вавилони, Самсон* та ін.) чи словосполученнями (*тернистий шлях, купина неопалима* та ін.), так і реченнями (*Молімся нашому Вітцю* та ін.). Такі використання є вмотивованими текстами віршів, у яких вони вжиті, а також ідеєю, яку висловлює автор.

Поетеса у своїх творах використовує фразеологізми із різних книг Біблії. Вислови з деяких книг переважають: Книга Буття, Вихід, Псалтир, Євангелія. Висловлювання з цих книг є найбільш уживаними в церкві, вони надають мовленню урочистості й піднесеності. Послуговуючись біблійними фразеологізмами з названих книг, авторка досягає влучності й точності у висловленні думки, надає своїм творам метафоризації, високої досконалості, сакральності й високостильного звучання.

⁴⁰ Каракуця О. М. Идеографічна характеристика фразеологічних одиниць із компонентом *душа* / О. М. Каракуця // Лінгвістичні дослідження : Збірник наук. праць. — Харків : ХДПУ, 2000. — Вип. 3. — С. 115—122.

⁴¹ Коваль А. П. Спочатку було Слово : Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / Алла Коваль. — К. : Либідь, 2001. — 312 с. — С. 9.

Як вислови, що пов'язані з Біблією, так і біблійні фразеологізми у віршах-молитвах Ліни Ланської зазнають трансформацій. Оскільки біблійні фразеологізми та вислови з Біблії увійшли в українську мову через церковнослов'янські та українські переклади, тому їх трансформація в поезіях-молитвах є логічною.

Однією з актуальних проблем сучасної фразеології є проблема функціонування фразеологізмів у мовленні, у тому числі художньому, де не рідко можна помітити їх трансформацію. А. М. Мелерович і В. М. Мокієнко зазначають, що “словникове опрацювання індивідуально-авторських уживань фразеологічних одиниць допоможе оцінити художню майстерність письменників, що виявляється у творчому застосуванні мовних образів”⁴². У зв'язку з цим значне зацікавлення викликає українське віршоване молитвотворення, яке увібрало в себе велику кількість трансформованих авторами біблійних фразеологізмів та висловів, пов'язаних зі Святим Письмом.

Біблійні фразеологізми в поетичних молитвах іноді зазнають трансформації. Не виняток і поезії Ліни Ланської. Трансформовані авторкою бібліїзми та вислови з Біблії ми можемо поділити на такі групи (за класифікацією А. М. Мелерович і В. М. Мокієнка)⁴³:

1) заміна компонента у вислові: *створення світу* (Бут. 1; Мт. 25:40) — *із часу сотворіння* (“Тобі укотре ніж”), *тридцять срібняків* (Мт. 26:15; Мк. 14:11; Лк. 22:5) — *за тридцять мідяків* (“В руках тримаєш ніч і день”), *бути спокушуваним сатаною* (Мк. 1:13; Лк. 4:2) — *спокушає лихий* (“Прости мене, Господи!.. Вчора”) та ін.;

2) індивідуально-авторські заміни компонентів з переосмисленням значення: *тридцять срібняків* (Мт. 26:15; Мк. 14:11; Лк. 22:5) — *срібляник тридцятий* (“У світі лицемірства і мани”); *терновий вінець* (Мт. 27:29; Мк. 15:17; Ін. 19:2) — *обереги плетем тернові* (“Ти ж не хочеш війни між нами?”), *тернові канчуки* (“І знов услід Тобі зітхаю днесь”) та ін.;

3) розширення компонентного складу (експлікація) та його часткова заміна: *Господи, карай* (Вих. 4:14; Чис. 22:28, 25:3; Пс. 93:12; Ос. 14:5) — *Господи, карай тоді мене* (“Господи, почуй і надоум”) та ін.;

4) скорочення компонентного складу (імплікація): *воскрес із мертвих* (Мт. 27:64, 28:6—7; Мк. 16:6; Лк. 24:6; Ін. 20:9) — *воскрес* (“В Тобі всі дні і ночі невсипущі”) та ін.;

5) еліпсис: *живий Господь* (Пс. 18:47) — *ЖИВИЙ* (“Не плач, благаю, не тужи”) та ін.;

6) зміна граматичної будови бібліїзму: *вигнання з раю* (Бут. 3:24) — *виженеш з раю* (“Прости мене, Господи!.. Вчора”);

7) алюзія (виникнення фразеологізму на основі біблійної розповіді): *І вчинив Господь Бог, що на Адама спав міцний сон, — і заснув він. І Він узяв одне з ребер його, і тілом закрив його місце. І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на*

⁴² Мелерович А. М., Мокієнко В. М. Фразеологізми в руській мові: Словарь / [2-е издание] / Алина Михайловна Мелерович, Валерий Михайлович Мокієнко. — М. : Русские словари : Астрель, 2005. — 853 с. — С. 4.

⁴³ Мелерович А. М., Мокієнко В. М. Фразеологізми в руській мові: Словарь / [2-е издание] / Алина Михайловна Мелерович, Валерий Михайлович Мокієнко. — М. : Русские словари : Астрель, 2005. — 853 с.

жінку, і привів її до Адама (Бут. 2:21 — 22). — я лиш чиеь ребро (“Мій Янголе, озвись”); хай вона і не з ребра (“Дякую, Господи... Знову”);

8) залучення синекдохи (перенесення значення з одного явища на інше за ознакою кількісного відношення між ними): *Вавилон* (Бут. 11:9), *Голгофа* (Мт. 27:33; Мк. 15:22; Лк. 23:33; Ін. 19:17) — *Душі однак: в лахмітті чи в обнові. Там, де голгофи, там і вавилони* (“Мої ніким несплачені борги”).

9) перифраз (описовий вислів, іносказання): *падати на добрий ґрунт* (Мт.13:2; Мк. 4:3; Лк. 8:5) — *де впало зерня — там прозріння копи* (“Світ димова обплутала завіса”).

Такі трансформації зумовлені текстотворенням та метою, яку ставить авторка у створенні художнього образу та мовної картини своїх творів. Усі перетворення біблійних висловів у поетичних молитвах Ліни Ланської підпорядковані стилю, який обирає поетеса, та ідеї того чи того вірша.

Письменниця збагачує українську літературу чудовими зразками жанру віршованої молитви, а українську мову — прекрасними варіаціями щодо використання біблійних фразеологізмів та висловів зі Святого Письма.

Окрім біблійних висловів, які письменниця органічно вплітає в канву своїх віршів, авторка використовує фразеологізми, що мають різні джерела походження. Вірш молитва, як будь-яка поезія, творить художній образ. У цьому творенні важливу функцію виконують фраземи. Частина з них у віршах-молитвах Ліни Ланської мають хоч не біблійне, та все ж релігійне походження (літургійне, з народних звичаїв та обрядів тощо): *гріхи, що не пускають в Рай, лихої долі, долю напророчать, вийняв душу, пеклом той рай називаю, чистих душ, поклони бити* та ін. Значну частину складають фразеологізми різного походження: фольклорного, античного, книжного, літературного тощо: *рожеву мрію, зміїне кубло, димова завіса, пеклом той рай називаю, крихти розуму згубив, ріжеш мене без ножа, лихої долі, гріхи, що не пускають в Рай, батіг все хутчіше, ніж пряник* та ін. Як бачимо, більшість із цих висловів містять релігійну лексику або стосуються моральної сфери.

Цікаво, що поетеса часом обирає за основу вірша фразеологізм і розвиває навколо нього тему, творить художні образи. Як приклад можна навести такі рядки:

а) *Для лагідного є і друге вим'я. Посмокче в голод крапелькою більш Чи менш, а від недолі порятує Тепла людського висходжений книш, І вже не варто, Матір Божу всує...* (“Коза до воза... Боже, хай уже”), у яких бачимо вплетення в канву вірша авторського бачення фраземи “ласкаве телятко дві мамки ссе”;

б) *Не сплю я, Тебе визираю. На сьомому небі чи вище, Де вітер не дме і не свище, Гуртуєш хмаринки у зграю* (“Не сплю я, Тебе визираю”). У цьому уривку бачимо використання авторкою трансформованого фразеологізму “бути на сьомому небі”, який означає “відчувати щастя, радість”. Ліна Ланська означає такий стан як молитовний.

Аналіз мови збірки віршів-молитов Ліни Ланської “Цілую Твій поділ...” був би неповним без розгляду синтаксичних особливостей зразків цього жанру. Загалом синтаксична будова цих віршів, її аналіз розширює уявлення про ритмомелодіку мови, оскільки використання таких стилістичних фігур, як епітети, порівняння,

постпозиційні означення, риторичні фігури створює особливу стильову ритмомелодику⁴⁴.

Синтаксичними особливостями української віршованої молитви є часті вживання художніх означень (епітетів), використання таких явищ, як інверсії, риторичні запитання і риторичні оклики, уживання порівняльних зворотів як елементів художньої тропіки тощо. Вірші зі збірки Ліни Ланської “Цілую Твій поділ...” містять такі ж ознаки художньої молитви.

Розвитку й утвердженню в українській мові художнього стилю, його увиразненню й поглибленню сприяє також використання в поезіях таких художніх засобів, як епітети, які, як відомо, є художніми означеннями й розвивають, окрім того, поетичний синтаксис української літературної мови. Епітет є одним із вагомих засобів естетизації мови, у системі епітета, як ніякого іншого тропа, відбивається стиль письменника, епохи, літературного напрямку. Без вивчення цієї системи неможливо створити цілісну картину еволюції художнього та релігійного стилів узагалі та віршованої мови зокрема⁴⁵.

Епітети, використані Ліною Ланською, поділяємо на такі групи:

а) урочисті, які мають або релігійне забарвлення, або є елементами урочистої лексики. Наприклад: *молюсь смиренно* (“Не клич мене, Маестро! Громолиць”); *знецінені душі* (“Кому ми складаємо оди”); *святу ікону* (“Не вибачить Господь дурних образ”); *невидимий хітон, сили молитов* (“А ти не вір, що сили молитов”); *Потреба Світла Вічної Краси, велич Духа* (“О, Господи, чому”), *нещире каяття* (“Мій Янголе, озвись”), *від причастя злого* (“Боронь, Боже, від лихої долі”) та ін.;

б) постійні: *лист осінній* (“Молюсь... Тремчу, як лист осінній”); *холодних думок* (“Прошу тебе, Отче зарадь”); *істини прості* (“Мій Янголе, озвись”); *від лихої долі, від тяжкої втрати* (“Боронь, Боже, від лихої долі”); *солодких снів* (“Не вибачить Господь дурних образ”); *розірвана струна* (“Розірваний у неба плащ”) та ін.;

в) звичайні: *білосніжний силует, прямий, не знайдений ще шлях* (“Мій Янголе, озвись”); *неслава вікова* (“О, Господи, чому”); *шкіра шовковиста, росою життєдайною* (“Боги, не задріть радощам моїм”) та ін.;

г) оригінальні: *місячну колиску* (“Молюсь... Тремчу, як лист осінній”), у *грозовому безладі почвар* (“Не клич мене, Маестро! Громолиць”), *зимове скерцо, біль розкраяних сердець, в прозорій наготі, туман зловтіх* (“Мій Янголе, озвись”), *об хвилясті філігранні роги, від забутих крихт* (“Боронь, Боже, від лихої долі”), *схованку калинову* (“Дякую, Господи... Знову”), *світ безбарвний* (“Боже, Боже... Знищеному раді”), *ринви глупства і сваволі, серпанками з невинних чистих душ* (“Світ димова облутала завіса”), *двох тіл і душ безпрограшні бої, солодко-вогниста... пристрасна*

⁴⁴ Бурдіна Г. В. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології / Галина Бурдіна // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., (Київ 5 — 6 жовт. 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук]. — Львів : Вид-во Львівської богословської академії, 2000. — С. 258—265. — С. 262.

⁴⁵ Шутова Л. І. Епітет в українській поезії 20 — 30 років ХХ століття (структурно-семантичний і функціональний аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Лілія Іванівна Шутова. — К., 2003. — 20 с. — С. 1.

рука, рожеву мрію... посивілу, чарівних барв і дотиків пекучих, у шепіт вбраній поклоніння рай, злива серця (“Боги, не задрить радощам моїм”), *розтроцене серце і зібгану душу* (“Скінчились меди. Лишень мухи на споді”), *розсипана кориця петехій на прозорім тлі небаченої плащаниці* (“Ще ранок колисає зорі”) та багато інших.

Варто зазначити, що Ліна Ланська дуже доречно вплітає в канву своїх текстів епітети-оксиморони, які створюють насичені художні образи, допомагають донести ідею вірша до читача. Серед таких зразків цього прийому — *криваве умите сяйво* (“Не клич мене, Маестро! Громовиць”), *солодкої неволі* (“Мої ніким несплачені борги”), *дзвеніла тиша голосна й німа* (“Мені казали, що Тебе нема”), *холодно в спеку гарячу* (“Прости мене, Отче... Не плачу”), *до крику німого* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”).

Як бачимо, авторка все ж витворює молитовний вірш як художній твір, тому послуговування оригінальними епітетами, оксиморонами — основна прикмета цієї збірки.

Також можна зазначити, що епітети, які авторка використовує у своїх творах, здебільшого виражені прикметниками, рідше — дієприкметниками та іменниками.

Порівняння в поезіях-молитвах Ліни Ланської слугують художнім засобом і бувають виражені як порівняльними зворотами, так і порівняльними реченнями. Порівняння характерні для художнього мовлення, а оскільки віршована молитва ввібрала в себе ознаки художнього й релігійного стилів, то використання порівнянь для цього жанру є природним. Та слід зазначити, що в поезіях молитвах доречно використовувати порівняння, які містять релігійну лексику. Такі порівняння надають мовленню особливого урочистого й водночас глибоко філософського забарвлення. До прикладу: *як ту святу ікону, у відчаї, обожноє жебрак* (“Не вибачить Господь дурних образ”); *як пекло те життя чи з раю вороття* (“Озвись, мій Ангеле”); *душа, як яблуко достигле, до ніг Твоїх ось-ось впаде* (“Почуй мене і не залиш”).

Усе ж художній текст вимагає художніх означень, цим прийомом наближаючи молитву до читача, роблячи її зрозумілою навіть неоцерковленим. До таких порівнянь можемо узалежнити: *тремчу, як лист осінній* (“Молюсь... Тремчу, як лист осінній”); *слово летить, як за вітром полова* (“Прошу тебе, Отче зарадь”); *Він у кожну душу загляда, як у вікна мовчазного дому* (“Тихше, не шуміть. Його хода”); *Господи, чом наші долі луциши, як білка горіх?* (“Господи, чом наші долі”); *тануть в руках, як льодяники, ті намистини* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”); *як не вмерти в розпачі мовчазно, коли докір виє, як самум* (“Господи, почуй і надоум”).

У Ліни Ланської поняття Бог нерозривно зв’язано із поняттям природа, живий світ навколо — від Всесвіту до маленької комашки. Та й загалом часто світ у письменниці асоціюється із бджолиним роєм, джмелями. І навіть порівняння в авторки налаштовують на розуміння саме такої філософії: *непевність і страхи, гудуть, як вулик* (“І знов услід Тобі зітхаю днесь”); *пільма вчепилась за дзвіницю — чорнильні плями, як джмелі, повзуть великі і малі* (“Ще ранок колисає зорі”).

Теплоти, певної “домашності” надають віршам-молитвам такі порівняльні речення: *Слова розбігаються, наче руді прудкі мишенята, що цапнули сало у кішки з-*

під носа (“Давно не молилась чи може, замало?”); *Випити щастя до денця, як з келиха воду, що розлили з хвилюванням натруджені руки* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”).

Інтелектуальна поезія Ліни Ланської завжди ряснить покликаннями на твори світової літератури: *Ти в Задзеркаллі не знайдеш, де виходи з нього? Жевріє десь біля ніг, як пожежа нестинна* (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”); *Від сонця схованка оця, як шмат шагреневої шкіри* (“Нещастям не впивайся, — дим”).

Як бачимо, поетеса не зловживає порівняннями, можна навіть сказати, що авторка використовує їх рідко. Сучасна література загалом рідко послуговується порівняннями. Ліна Ланська як представниця сучасного красного письменства теж перебуває в річищі новітніх тенденцій і вкрай рідко вживає у своєму поетичному мовленні цей троп.

Оскільки молитва — це прохання, моління, побажання, звернення до Бога, то однією з її синтаксичних ознак є спонукальні речення та речення бажальної модальності. Ця традиція походить ще від перших молитовних текстів і не переривається й у літературі XXI століття — як релігійній, так і художній.

У віршах молитвах автори найчастіше використовують речення, у яких присудок — дієслово наказового способу. Цей прийом не оминає й Ліна Ланська. Кожен віршований текст, який можна уналежнити до жанру молитви, містить речення, що виражають прохання, благання, побажання тощо: *Прошу тебе, Отче зарадь; Не дякують, Отче, за хліб і повітря, Бо звикла трава до роси. Якщо сухостій все до попелу витре, Бадилля те перетруси* (“Прошу тебе, Отче зарадь”); *Не клич мене, Маестро! Гроловиць Не надсилай. Спокутою до страти Мій вірш короткий стане; У грозовому безладі почвар Не кидай долу, виспівую Ave; Молюсь смиренно, Господи, прости* (“Не клич мене, Маестро! Гроловиць”); *Мій Янголе, озвись; Озвись, надію дай; Я лиш чиесь ребро, Краплиною жалю Віниуй прямий, не знайдений ще шлях* (“Мій Янголе, озвись”); *Моїх гріхів небачений потік Мені лиши; Не опали, нехай збирають пил, Їм сонце — бог, а полум'я — ікона; Почуй мене, Мадонно! Скажи Йому!.. Карай мене! Без крил Однак впаду, злечу лишень по скону. А їх оборони, нема ж мірил: З гріха в життя рушаєм чи з любові?* (“Мої ніким несплачені борги”) та багато ін. Усього в збірці Ліни Ланської «Цілюю Твій поділ...» нараховуємо 169 спонукальних речень. Найчастіше в ролі дієслів-присудків виступають такі дієслова наказового способу: *подай, прости, спаси, озвись, оборони, почуй* і под. Ці дієслова найчастіше використовують і в традиційних канонічних церковних молитвах. Крім того, у текстах віршів-молитов Ліни Ланської спонукальні речення набувають іноді характеру імперативу, виконуючи суттєву змістову роль і наслідуючи тексти Святого Письма.

Функцію прохання й побажання виконують у тексті поезії-молитви також речення бажальної модальності, у яких формальними виразниками бажальної модальності найчастіше є частки *нехай, хай, щоб (щоби)*: *Не опали, нехай збирають пил, Їм сонце — бог, а полум'я — ікона* (“Мої ніким несплачені борги”); *Нехай Земля пригорне і розкаже* (“В руках тримаєш ніч і день”); *Благаю, решетом дірявим У дощ душі не накривай. Нехай зігріється, нехай У затишку чекає з'яви, Нещадним вироком*

неслави, Засмучена украй (“Твої такі печальні очі”); В омріянім едемі не покинь, Матусю Божя, не залиш навіки. Нехай пітьма не склеплює повіки — Не підведусь з натужених колін; Надію дай, укоротити лихо. Якщо й прийшло, нехай минає стиха, Або ж летить у прірву стрімголов (“В омріянім едемі не покинь”); Боронь, Боже, серденьку розбиться Об хвилясті філігранні роги. Стисну душу. В муках хай положи Стануть злу щитом перестороги... Боронь, Боже, від тяжкої втрати, Від забутих крихт, що пахнуть медом. Хай жагою тіл наллються ночі, Зазирнуть закохано ув очі; Боронь, Боже, від лихої долі, Від причастя злого та не Твого. Зав’яжи не очі, то хоч руки, Щоби не штовхали у розлуку (“Боронь, Боже, від лихої долі”); Боги, не заздріть, хай пролетиться... ХАЙ (“Боги, не заздріть радощам моїм”); Спинися, Боже, запали вогні. В небеснім храмі хай лунають дзвони (“Спинися, Боже, не розгойдуй вісь”); Боже милий, келих вина Із краплиною сонця лий. Хай ковточок терпко-п’янкий Сколихне цей простір до дна; Отче, дай їм зоряних трас! Щоб на небі якось Тарас Забажав огнистих пісень (“Боже милий, келих вина”); Хай у душі розквітає зачовганий ранок Все-таки десь за порогом — надії повсталі (“Боже, як смішно чекати, не бачивши зроду”); Мій Янголе, — перо Чекаю і молюсь, Мене, щоб ласка Божя віднайшла (“Мій Янголе, озвись”) та ін. Усього речень бажальної модальності — 48. Як бачимо, речень бажальної модальності порівняно зі спонукальними реченнями (169) в поезіях-молитвах Ліни Ланської набагато менше. Це пов’язано зі значним впливом на українську літературну молитву молитви канонічної, церковної, у текстах якої здебільшого використовувані спонукальні речення, та дотримання цієї традиції авторкою. Речення бажальної модальності й у канонічній релігійній, і в літературній молитві виникли, можливо, під впливом Господньої молитви “Отче наш”, у якій названі речення переважають.

Часто спонукальні речення та речення бажальної модальності бувають як окличні. Здебільшого це — риторичні оклики. Наприклад: Почуй мене, Мадонно! Скажи Йому!.. Карай мене! (“Мої ніким несплачені борги”); Не витончи, постій хоч мить, не руш! (“Світ димова обплутала завіса”); Спинись же, не карай, не муч! (“Спинись, сховай свої мечі”) та ін. Окрім того, іноді риторичними окликами є розповідні речення: Рвуться тенета й грати Стримують не на вік! (“Господи, стільки солі!”). Окличні речення використані авторкою відповідно до теми, ідеї та настрою вірша. Вони надають поезії урочистості, прохальності, заклику, іноді розпачливого вигуку, часом — надриву.

Загалом для молитви канонічної не є характерним уживання риторичних запитань, лише Псалтир містить такі речення. Цікаво, що Ліна Ланська в цьому випадку наслідує саме Псалтир і використовує чимало риторичних запитань у своїх текстах. Наприклад: За віщо муки ті? Чи істини прості В прозорій наготі Ще й досі гріх?; Чи пекло те буття, Чи з раю вороття? (“Мій Янголе, озвись”); Мої ніким несплачені борги Ти залишаєш. Нащо, від одчаю, Моїй душі і совісті?; А їх за що? (“Мої ніким несплачені борги”). Усього в досліджуваних нами текстах виявлено 81 риторичне запитання. Для такого текстового простору ця кількість є значною. Такі синтаксичні фігури свідчать про те, що в поезіях авторки більше роздумувань, розважань, запитань,

ніж прохань, благань, молінь.

Цікаво, що Ліна Ланська фактично не використовує у віршах ні асиндетону, ні полісиндетону, які є жанровими ознаками літературної і канонічної молитви. Молитви Ліни Ланської — це оповіді без нанизування прохань. Усе ж авторка не уникає повторів, анафор та рефренів, що надає їй поезії вигляду пісенних текстів. До таких беззаперечно належать вірші “Дякую, Господи... Знову”, “Прости мене, Господи!.. Вчора” та ін.

Вплив Святого Письма на українську поезію-молитву виявлений і в такій синтаксичній особливості, як постпозиційні означення. Інверсія такого виду часто трапляється в текстах Біблії в церковнослов'янських та українських перекладах. Ця традиція перейшла й на такий художньо-релігійний жанр, як віршована молитва.

Як зазначає Г. В. Бурдіна, “однією з найвиразніших рис перекладів Біблії є інверсійний порядок слів у словосполученнях і реченнях, що постійно підкреслює урочисту піднесеність мови релігійного тексту”⁴⁶. У текстах віршів-молитов Ліни Ланської поширеним є вживання постпозиційних означень. Таке розташування означень допомагає підсилити їхню роль у реченні, зробити на означенні логічний наголос. Здебільшого постпозиційні означення стосуються імен Бога, Богородиці: *Отче мій, Боже мій, Боже мій милий, Боже милий, мій Боженьку милий, Матір Божу, Матусю Божу, Матінко мила, Матінко Божу, Тобі єдиному, погляд Твій, до ніг Твоїх*.

Як бачимо, поетеса використовує традиційні постпозиційні означення при іменах Бога, Богородиці. Постпозиційні означення є засобом безпосереднього впливу Біблії на українську віршовану молитву, вони відіграють особливу роль у тексті молитви — ритмо-, мелодієтворчу, а також семантично-видільну. Можливо, у первісному тексті Святого Письма (гебрейському чи грецькому) порядок слів був іншим, ніж у церковнослов'янських та українських перекладах. Але можна погодитися з висновками Р. О. Будагова, що “порядок слів — це не лише проблема стилістики, як зазвичай вважають. Традиційне розмежування, згідно з яким порядок слів у флективних мовах вільний, а в мовах аналітичних зв'язаний, виявляється розмежуванням недостатнім: у мовах того й того типу є проблема взаємодії граматики й стилістики, яка визначає різноманітність видів порядку слів”⁴⁷.

Окрім того, авторка використовує постпозиційні означення як елементи поетичного мовлення в словосполученнях, що мають релігійний характер: *для крил твоїх, крил твоїх, істини прости, від причастя злого, гріхів численних, з гріхів моїх, пір'ячко янгольське, безликість душевна, душі моєї, душі своєї, наші душі полохливі, дзвони неземні, на поклони пласі, молитву цю, одержину чернечу, віру святу*, — та фразеологічні вислови, які містять постпозиційні означення: *купина неопалима, наміри благі, гнів пекельний, з руки Господньої*.

Оскільки інверсія є прикметою не лише релігійного, але й художнього стилю, то

⁴⁶ Бурдіна Г. В. Вплив Біблії та конфесійного стилю на збагачення української лексики й фразеології / Галина Бурдіна // Християнство й українська мова : матеріали наук. конф., (Київ 5 — 6 жовт. 2000 р.) / [відп. ред. В. Німчук]. — Львів : Вид-во Львівської богословської академії, 2000. — С. 258—265. — С. 263.

⁴⁷ Будагов Р. А. Грамматический фон порядка слов / Р. А. Будагов // Теория языка. Методы его исследования и преподавания. — Ленинград : Наука, 1981. — С. 48—52. — С. 52.

вона на просто вірша надзвичайно органічна. Ліна Ланська надзвичайно майстерно використовує цей прийом не лише з лексикою релігійного стилю, але й загалом із словами, які допомагають у створенні художнього образу. До прикладу: *обереги тернові, крило розпатране й підбите, кладку веселкову, відлунням мовчазним, вогонь зажерливий, сні зубожілі, сонечко руде, рососою життєдайною, схованку калинову* та багато інших.

Мова поезій Ліни Ланської збагатилася через використання поетесою різних синтаксичних конструкцій, які є елементами як поетичного синтаксису, так і засобами релігійного стилю. Поетичний синтаксис, притаманний віршам-молитвам Ліни Ланської, надав зразкам цього жанру високого художнього рівня. У своїх поезіях-молитвах письменниця вдало використовує епітети, порівняння, анафори, рефрени, риторичні фігури, що допомогло створити високохудожні зразки цього жанру, засвідчило про високий рівень авторки.

Лінгвістичний аналіз художньої практики письменниці Ліни Ланської виявив традиційні елементи й індивідуальну мовотворчість авторки, ступінь використання книжних і фольклорних елементів. Поетична молитва, оприявлена в збірці “Цілую Твій поділ...”, поєднала в собі риси канонічної молитви й водночас виявила оригінальні підходи авторки до цього специфічного жанру. У віршах-молитвах Ліни Ланської яскраво виражені як традиції світової християнської культури, так і українські національні традиції.

Недашківська Ярослава Вікторівна,

викладач-методист

Комунального закладу

«Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

Дорошко Тетяна Іванівна,

викладач вищої категорії Комунального закладу

«Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»

Чернігівської обласної ради

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. У статті висвітлено особливості професійного спілкування медичних працівників. Доведено, що фахове мовлення працівників медичної галузі є обов’язковим складником їхньої готовності працювати за спеціальністю. Тому вправи і завдання для підготовки майбутнього фахівця мають стимулювати комунікативну активність студентів.

Ключові слова: професійне мовлення медичних працівників, ділове спілкування, професійна лексика, майбутня професійна діяльність.

Головною умовою успішної майбутньої фахової діяльності студентів є знання логічних основ різних видів спілкування, володіння культурою ділового, професійного мовлення. Характерною особливістю професійного мовлення медичних працівників є те, що їхній пацієнт, часто хвора людина, близькі занепокоєні станом її здоров'я й інколи очікують не дуже приємне повідомлення, яке може позначитися на емоційному стані пацієнта, що загострює сприйняття, робить його вразливим. Від рівня сформованості професійного мовлення медиків залежить характер стосунків, які закладаються між тим, хто надає лікувальні послуги і пацієнтом: довіра чи недовіра, симпатія чи антипатія. Саме тому формування професійного мовлення медичних працівників є актуальним завданням підготовки фахівців у ЗВО.

Загальновідомо й те, що від якості мовленнєвої діяльності медичних працівників значною мірою залежить успіх лікування, адже слово має величезне психотерапевтичне значення. Тому майбутній фахівець має оволодіти професійною лексикою й термінологією, культурою ділового спілкування.

Для організації роботи з формування професійного мовлення студентів ЗВО надзвичайно важливими є сформульовані дослідниками (О.Леонт'єв, О.Лурія, А.Маркова, М.Жинкін, Т.Ладиженська, В.Капінос, В.Мельничайко, М.Пентиліук та ін.) положення, які впливають із теорії мовленнєвої діяльності, згідно з якими навчити добре володіти мовою можна лише за умови вдосконалення змісту, форм, методів і прийомів навчання, які ґрунтуються на нових досягненнях лінгводидактики.

У майбутній професійній діяльності студенти-медики послуговуватимуться не лише усною формою мовлення, а й писемною. Одиницею писемного мовлення лікарів є текст – документ, що використовується в медичній галузі. Культура писемного професійного мовлення медиків вимагає правильного написання документів, знання їхньої будови і тих мовних засобів, за допомогою яких вони оформляються.

До оформлення медичної документації ставляться такі вимоги: відповідність мовних засобів стильовому призначенню (уникнення розмовних, емоційно забарвлених, діалектних слів), дотримання норм літературної мови, уживання зрозумілих слів, уникнення русизмів, логічність думки, чіткість і послідовність викладу, членування тексту відповідно до будови медичного документа, інформація має бути викладена чітко й лаконічно, слово відповідати закріпленому значенню, забезпечуючи об'єктивність у висвітленні фактів, точність у вживанні медичної термінології, усталених медичних словосполучень, уміння аргументувати думки [3].

Найбільш продуктивним у навчанні культури мовлення Т.Окуневич вважає комунікативно-діяльнісний підхід, який є тим засобом, що поєднує в єдине ціле мовний і мовленнєвий зміст фахової підготовки студентів. Цей підхід знаходить своє відображення в теорії породження мовлення [1, с. 57].

Необхідною педагогічною умовою формування професійного мовлення у майбутніх медиків є кваліфікований добір професійної лексики, пропонованого мовного матеріалу з урахуванням частотності використання його в медичній галузі. Цілком зрозуміло, що не можна говорити про сформованість

професійного мовлення, про його логічність, змістовність, виразність, якщо воно не ґрунтується на знаннях фахової термінології, на багатому словниковому запасі і фразеології майбутніх фахівців, на вміннях використовувати різноманітні синтаксичні конструкції, розрізняти стилістичні особливості та відтінки в значеннях різних за будовою словосполученнях і реченнях. З огляду на це, ми використовували вправи і завдання професійно зорієнтованого характеру, зокрема редагування тексту. Наприклад:

Відредагувати медичну довідку такого змісту:

Справка

Видана Василенко Олександрю Івановичу в тім що він хворів гострим респіраторним захворюванням. Згідно рішення комісії йому по стану здоров'я пропонується звільнення від занять по фізкультурі строком з 5.10.04 по 5.11.04. Дано для прид'явлення по місцю навчання.

Звукова близькість паронімів призводить до семантичного сплутування, коли помилково вживають одне слово замість іншого: *уявлення* (поняття) – замість *уява* (фантазія), *пригода* (подія, випадок) – замість *нагода* (слухний момент, можливість), *ефектний* (той, що справляє враження) – замість *ефективний* (результативний), *особовий* (той, що стосується особи, людини взагалі) – замість *особистий* (власний, персональний, належний особі).

Багато паронімів уживається в медичній галузі, наприклад: *подразнення* – *роздратування*, *апендикс* – *апендицит*, *в'язи* – *м'язи*, *пітний* – *потовий*, *гамувати* – *тамувати*, *кривавий* – *кровний* – *кров'яний*, *сердечний* – *сердешний* – *серцевий*, *стрес* – *струс*, *шкірний* – *шкіряний*.

Точність і виразність професійного мовлення залежить не тільки від розмежування паронімів, але й від того, наскільки правильно й доречно дібрані слова, що означають назву одного поняття з різними відтінками в значенні або з різним стилістичним забарвленням. Тому вправи на доцільне вживання паронімів спрямовуємо на з'ясування семантики слів, особливо термінів, їхніх основних ознак, розуміння сфери вживання різних лексичних шарів [4].

Щоб навчитися добирати з синонімічного ряду саме те слово, яке необхідне, доречне у визначеній ситуації, пропонуємо студентам лексичні вправи. Наприклад:

Доберіть синоніми до поданих слів, уведіть їх у речення.

Витривалий, позбавлятися (інвалідності), вразливий, оригінальний, пересаджувати (шкіру), стимулювати, повноцінний, дефект, тепер, поряд.

Добір найбільш доцільних вправ визначаємо особливостями професійного мовлення медичних працівників, розумінням динаміки становлення мовленнєвих умінь. Тому завдання і вправи мають зосереджувати увагу на мовних засобах, слугувати засвоєнню й закріпленню матеріалу, забезпечувати правильність висловлювань, збагачувати словник студентів-медиків. Сформовані в процесі виконання вправ уміння дають майбутнім фахівцям змогу вільно висловлювати думки, помічати чужі і власні мовні недоліки, удосконалювати мовлення, а в перспективі – успішно користуватися мовою в майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Окуневич Т.Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності: Дис... канд. пед. наук. – Херсон, 2003. 181 с.
2. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К.: Вища школа, 1995. 239 с.
3. Уваркіна О.В. Формування комунікативної культури студентів вищих медичних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: Дис... канд. пед. наук. К., 2003. 160 с.
4. Юкало В. Вивчення мовних стереотипів у медичному вузі (Мовознавчі матеріали. *Дивослово*. 1999. № 5. С. 14 – 18.

Ковалевська Людмила Борисівна,
викладач вищої категорії
Київського фахового коледжу електронних приладів,
голова міського методичного об'єднання викладачів
української мови та літератури м.Києва,
liudmyla03kovalevska@ukr.net

ФІЛОЛОГІЯ Й ЛІНГВОДИДАКТИКА В ІМЕНАХ

Ім'я і доля... У народі вірили, що ім'я впливає на долю людини, хоча це й досі не доведено наукою. Загальновідомо, що ім'я - це власна назва людини, яку їй давали, зазвичай, при народженні. Воно є для кожного найвірнішим другом. А чи знаємо ми, що лежить в основі імені людини?

У давні часи, ще в язичницькій Русі, добирали ім'я дитині залежно від часу та обставин її народження. Так, шостій дитині в сім'ї могли дати ім'я-Шостак, восьмій - Осьмак. Іменем батьки висловлювали й своє ставлення до дитини. Так з'явилися Бажанки, Жданки, Любки, Коханки – діти, народження яких з нетерпінням очікували.

Вважалося, що вдало дібране ім'я впливає на здоров'я, характер і долю дитини. Якщо назвати її Здоровко, вона буде рости здоровою, Щасний - щасливою, Розумник-розумною, Сон -спокійною. Імена Володимир, Борис, Святослав, Святополк, Ярополк, Всеслав, Всеволод, Мстислав найчастіше давали дітям князі та воєводи.

Та все ж більшість сучасних імен за своїм походженням не власне українські. Вони запозичені з грецької, латинської, сирійської, старосврейської та інших мов і прийшли до нас разом з прийняттям християнства. Кожне з них в рідній мові мало своє значення, але потрапивши в нашу мову, воно використовувалося лише як власна назва, а не як слово, яке позначало якийсь предмет, ознаку, дію тощо.

У своїй роботі на тему " Філологія й лінгводидактика в іменах" я хотіла б проаналізувати та висвітлити особливості використання імені Марія у творах українських класиків. Ім'я Марія – надзвичайно красиве, мелодійне та має цікаву етимологію, з якою я познайомлю пізніше.

Слід зазначити, що різні імена зустрічаються у творах українських письменників, поетів. Кожне з імен має давнє, але водночас цікаве походження. Ми зустрічаємо ім'я Катерина в однойменній поемі Т.Г.Шевченка. А прийшло воно до нас з грецької мови, у якій слово катаринос означало чиста, непорочна, навіть свята. Є й незвичайні «родичі» у цього імені: в минулому столітті був дуже поширений музичний інструмент катеринка, або шарманка. У Російській імперії катеринка – ми називали грошові

купюри, на яких було зображено портрет цариці Катерини Другої. Серед дійових осіб п'єси "Украдене щастя" вирізняється дівчина на ім'я Ганна. Ім'я її відповідало в давньоєврейській мові вислову "виявляти ласку". В угорців наша Ганна звучить як...Панна, у литовців - Она, а в арабів Ганною називають чоловіка. Головною героїнею драми "Бориня" Лесі Українки є Оксана, дівчина, яка ніколи не стане схожою на інших бояринь, бо в її душі живуть успадковані від батьків ідеали віри, активної любові до Вітчизни.

Ім'я Оксана ще в часи Київської Русі примандрувало до нас з Греції, спочатку як Ксенія, що в перекладі означає гостинна або ж чужоземка.. Поселившись в Україні, ім'я змінилося: важке для вимови кс - озвучилося: Оксана, а значення залишилося - гість, гостинна, чужоземка.

У романі "Собор" Олесь Гончар глибоко змальовував душевні переживання безпаспортної сільської дівчини - Єльки-Оленки. Душа дівчини чекає справжнього кохання, яке й, справді, займається до Миколи Баглая. В основі імені Олена лежить грецьке слово геленос, яке означає світло, полум'я, сяйво, смолоскип. Це ім'я носила богиня землеробства та світла, а в пізніші часи мала це ім'я й героїня грецьких міфів Гелена (Єлена). Єлена увіковічена давньогрецьким поетом Гомером, її оспівали драматурги Еврипід та Софокл, німецький поет Гете.

Багатьма різними іменами називали письменники своїх героїнь, але я зупинюсь на ім. ені Марія. Є різні варіанти цього імені:

а) Марійка, Марієнька, Марієчка, Марічка, Маруся, Марусина, Марусенька, Маня, Манюня, Манютка, Маняша, Маша, Машуня, Мура, Муся;

б) Мар'єчка, Мар'їчка, Мар'юня, Мар'юся, Мар'юсечка.

Ім'я Марія - єврейського походження. За одними джерелами воно означає гірка, а за іншими-господиня. На жаль, воно не потрапило в десятку найпоширеніших імен, а це ж те ім'я, яке не лише в нашого народу, а і в багатьох інших протягом століть вважалося найкрасивішим, овіяним легендою, поезією.

Максим Рильський писав так:

Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне;

В йому і любов, і журба, і надія;

Воно як зітхання бринить весняне: Марія.

Це ім'я іскрить і в творчості Лесі Українки:

І щебетала дівчинка мала:

Ку-ку, ку-ку! а де ти? тут, матусю?

Візьми на руці, поцілуй Марусю!"

У Павла Тичини ім'я це асоціюється з ім'ям Марії Заньковецької:

Якая сила негасима-

Сонце! Мріє! –

У імені твоїм,

Заньковецька Маріє?

Ім'я Марія овіяне почуттям кохання, тепла та ніжності. Саме з ним пов'язане чисте почуття хлопчини у віршованому творі Дмитра Павличка:

Писав хлопчина вірші,

Чекаючи в саду:

"Виходь, моя Марійко,

Бо я на тебе жду.."

А як може обійтися народна пісня без цього імені?!

Гиля, гиля, сірі гуси,

Не колотіть воду коло Марусі.

Ім'я Марія не тільки у поезії веселить душу, а й знаходить своє яскраве втілення у творах українських класиків. Дівчата з одним і тим же ім'ям мають різні характери, різний світогляд і, врешті-решт, різні долі.

Великий Кобзар Т.Г.Шевченко завжди був на боці кріпаків. Важкою була доля кріпаків, але найгірше доводилося жінкам. Тому їх доля найбільше хвилювала поета. Він завжди пам'ятав передчасно померлу матір, сестер у неволі, збезчещених дівчат свого села, нещасних удів. У поемі "Марія" зображує жінку, яка все своє життя присвятила своєму синові. У творі є біблійні сюжети. Марія - це і є Свята Діва Марія, мати Ісуса Христа, якого розіп'яли. Читачі спочатку потрапляють до хатини тесляра Йосипа, далі автор переносить нас у Вифлеєм, а наприкінці поеми ми опиняємось у Єрусалимі. Марія, Матір Божа, всюди йшла за своїм сином. Після того як його розіп'яли, вона мусила збирати його учнів, "їх унініє і страх розвіяла...своїм святим огненним словом". Марія -це страдниця, жінка в скорботі, жінка, яка мала гіркий талант, але вона не впала, не скорилась катам, а випросталася і несла полум'яне слово. Навіть після того, як її розіп'яли, Марія залишилась жити вічно в душах людей іскоркою, яка запалює надію на краще життя.

Вперше в історії літератури завдяки Шевченкові в усій моральній красі й величі засяяли найупослідженіші в суспільстві жінки - кріпачки, покритки, жебрачки:

Увечері, мов зоря тая,
Марія з гаю виходжає
Заквітчана...

Роман "Марія" вражає трагізмом життєвої ситуації. Автор Улас Самчук простежує трагічну долю своєї героїні - Марії, яка прожила сімдесят один рік і одинадцять місяців. На сімдесятому році підпадає під мертвотний прес голодомору. Ця жінка - несхитна у моральних своїх звичаях та переконаннях, але беззахисна перед злом. Здається, що в цій старій жінці уособлена сама Україна.

Марія є втіленням милосердя, добра і любові. Ці риси характеру ми можемо побачити і у Шевченковій Марії. Символічні назви частин: "Книга про народження Марії", "Книга днів Марії", "Книга про хліб" - є своєрідним запозиченням із Біблії і свідчать, що роман витриманий у стилі художнього життєпису святих.

Марія – сільська красуня. У неї очі "чорнезні, бездонні. Гляне-опалить, А щоки повні, округлі, з ямочками. Кучері чорним полум'ям горять..." Дівчина зростала з шести років сиротою, зазнала наймитського поневіряння, бачила багато зла. А виросла - покохала Корнія, хоча її дужче за Корнія любить Гнат. І Марія стає його дружиною, важко працювала, господарювала: "Та що Марії праця? Жне, в'яже за косарями, і мов дзвінок, гомонить.." Коли ж померли її діти, а Корній прийшов у відпустку зі служби, Марія виступає проти злої долі, кидає їй виклик. Ця жінка постійно змагалася з долею, то Марія перемагала, то доля брала перемогу у свої руки. Але Марія не боїться слави розпутної жінки, хоче відібрати своє щастя. На другому етапі життя Марії приходить зло, настає початок кінця: "Бацिला розкладу родини натрапила на свій ґрунт... Ішов, стукав і перемагав жорстокий дух руїни, і не було йому спину, бо ані Корній, ані Марія, ані сотні, тисячі корнійів і марій не знали і не могли знати, що близиться їх занепад, їх кінець". Умирає й сама Марія - покинута, самотня. Отже, ми бачимо, що у Т.Г.Шевченка і У.Самчука дві різні жінки - дві різні долі, але вони обидві все життя прагнули щастя своїм близьким людям, прагнули прожити життя щасливо, але доля готувала їм різні випробування.

По-іншому змальовує свою Марію, а вірніше Марічку, на відміну від попередніх письменників Михайло Коцюбинський у повісті "Тіні забутих предків". Образ дівчини на ім'я Марічка, осяяний поетичною романтикою, стверджує силу життя, велич людини. Марічка - головний позитивний образ твору. Саме цей світлий образ є джерелом усіх думок і почуттів Івана, ніби стимулом, що обумовлює його поведінку, спрямовує все його життя. Кохана Івана Марічка - це дівчина, у якої "білява голівка", "лукавий погляд", "мило надуті губи", "дорогий голос", "щебетання дівоче", "безжурна молодість і радість". На відміну від попередніх героїнь з таким ім'ям, ця дівчина навіть не встигла прожити життя, не насолодилася ним, але вона все ж пізнала таке глибоке почуття - кохання. В основі ж цього кохання - гуцульська поезія. Образ Марічки втілює творче, поетичне начало людської душі і є носієм прекрасної людської любові. Нам жаль стає цієї молодої дівчини. Письменник зобразив свою героїню з її нвчасною любов'ю до життя, з її молодою енергією, з прагненням щастя. Обставини зламали героїв, але не зігнули, вони трагічно загинули, але не шукали щастя в пристосуванні до цих обставин. Марічка загинула в повені. Розрив між світлою мрією і сірою буденщиною спричиняв до незмірних страждань Івана. М.Коцюбинський піднімає вічно живу проблему кохання, його герої вірять у фатум, у долю, в чари. Марічка - нявка заводить Івана у провалля. Проаналізувавши долі трьох Марій, треба відмітити, що всі троє не закінчили життя у спокої та мирі. У долі кожної з них був бар'єр до щасливого життя.

Ольга Кобилянська у повісті "Земля" Марійку зображає як заклопотану жінку. Марійка у письменниці – це слабосила, доволі молода жінка з ніжними рисами обличчя. Вона жила в згоді зі своїм чоловіком, поважала його та допомагала в усіх справах, "сповняла всі його накази й бажання". Марійка була гарною господинею, що часто підкреслює Ольга Кобилянська: Мала дома все, що повинно бути в кожній хаті і у кожній газдині.... Коли не тратила часу так, як інші жінки за балаканиною, сього або того без наміслу з хати не давала або надто не роздарювала...". Марійка була працювитою: "Робила тепер одну роботу за другою. Розклала огонь, приставила вечерю, перечистила всі кури й калки...". Ця жінка мала небагато знайомих, вона все своє життя віддала землі, її обробці, догляду. У порівнянні з попередніми Маріями, ця жінка була під владою землі. Вона та її родина залежали від землі. Кобилянська всебічно зображувала життя хлібороба. Трагедія в конкретній родині привернула увагу письменниці до з'ясування її причин, до глибокого дослідження внутрішнього світу, дітей і батьків. Як і Марія у Шевченка з однойменної поеми, так і Марійка з повісті "Земля" відчувають глибокий біль за свою дитину, турботливо піклувалася про неї. Любов до сина, безмежна любов переповнює серце Марійки повісті "Земля": "Чого гризеш моє серце? Ой, нема тебе, Михайлику, нема! Ти пішов, а з тобою й добра годинонька пішла!". Ось такі вони Марійки!

Маруся Чурай- легендарна особа - поетеса зображується в історичному романі "Маруся Чурай" Ліни Костенко. Про Марусю збирали матеріали Квітка- Основ'яненко, Шклярєвський, Голицин. За мотивами цієї пісні створювали свої власні твори М. Старицький, О.Кобилянська, Л.Боровиковський, С.Руданський. За переказами народилася Маруся у 1625 році в родині урядника. Він загинув у 1637 році і народ склав пісні про Гордія Чурая. 300 українських балад розповідає про те, як дівчина за допомогою приворотного зілля хоче принадити свого коханого. У цьому романі вирішується проблема вірності і зради. Що можна сказати про кохання Марусі до Гриця? Воно було безмежне: «Любила, справді, вірно і давно...» Маруся - гарна

дівчина. Вона піклувалася про матір, хоче жити чесно з Грицем, щоб люди про них поганого не говорили:

Иди до неї. Будеш між панами.
А я за тебе, Грицю, не піду.
Це ж цілий вік стоятиме між нами.
Аз чого ж, Грицю, пісню я складу?!

Хоча Іван врятував життя Марусі, але вона вже не жила в цьому світі, а лише існувала. Життя було наповнене смутком та горем. Почуття Марусі відображають явища природи, сама природа:

... А степ уже сивий на поминках літа
осіннього неба останні глибини.
І гілка суха, як рука кармеліта,
Тримає у жмені оранж горобини.
Лише пісня допомагала Марусі жити в цьому світі:
... Минають ночі думами, півснами...
і я минаю...і минають дні...
вона мовчить і думає піснями.
І не минають лиш її пісні.

Отже, Маруся Чурай - дівчина, яка в цьому житті не пізнала щастя, втративши своє кохання.

У романі "Мальви" Роман Іваничук змальовує історію життя полонянки з України на ім'я Марія, її поневіряння на чужині з дочкою Соломією, яку вона вже тут, у Криму, назвала Мальвою, сподіваючись, що виживе дочка, як вижили занесені вітрами з українських степів квіти. Дія в романі "Мальви" відбувається всередині XVII століття-напередодні та під час національно- визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького. Марія людина, яка завжди в серці мала надію на краще майбутнє: "Та ні, є ж надія.. Адже вона вільна і може повернутися на Україну.. Бог допоможе...." Що об'єднує Марію з однойменної поеми Т.Г.Шевченка, Марію з повісті "Земля" та Марію з роману під такою ж назвою - це всепоглинаюча любов до рідної дитини: А тебе, о Господи, не мучить совість, коли загине моя дитина? Одне-єдине віконечко залишилося для мене, яким я ще можу вилетіти на волю. А не відчиню його, то колись постигне мене найжахливіша кара - прокляття рідної дитини.". Марія найбільше бажала волі собі й рідній дитині. Її серце розколалося надвоє, коли вона дізналася, що її дитину беруть в ханські наложниці. Долю Марія не вибирала, доля сама вибрала Марію. Проаналізувавши використання імені Марія у творах українських класиків, я дійшла висновку, що кожна з героїнь на ім'я Марія мала дуже не просту долю, кожна з них змагалася, вступала в бій з самим життям, прагнула щастя, але життя висувало свої закони і Марії мусили їх дотримуватись. Доля готувала різні перешкоди у житті Марій, але мрія та надія на краще допомагали їм жити та переборювати труднощі. Занурюєшся в долі героїнь і здається, що це все відбувається з тобою. Письменники надзвичайно реалістично зображують характери Марій та передають їх почуття. Т.Г.Шевченко підносить образ Марії до образу Матері Божої, тим самим прагнучи показати велич жінки - Марії, її вогняне серце, яке залишає іскру животворчу в серці кожної звичайної людини. Улас Самчук наділяє свою Марію своєрідним відчуттям світу. Вона кохає і хоче бути коханою, вона хоче допити чашу за двох. Скільки ця жінка пережила на своєму життєвому шляху, скільки вистраждала! Цей твір не можна читати не занурюючись у світ Марійних переживань. Ми переживаємо разом з нею, ми боремося разом з нею, ми тчемо нитку долі разом з нею. Стріла Амура влучила і в серце Марусі

Чурай, яка, як і перші дві героїні, прагне повалити стіну несправедливості, але доля Марусі - трагічна. Вона вистраждала через кохання, яке одним приносить лише щастя, а їй воно принесло відчуженість та горе. Якщо порівняємо всіх Марій, то побачимо, що всі вони страждали. Заради чого? Відповідь проста: заради і в ім'я любові до коханої людини, до рідного сина, до землі, до Батьківщини. Марійка з повісті "Земля" О.Кобилянської все своє життя віддала догляду та обробітку землі, тут має місце своєрідне кохання до землі, яка є джерелом прибутку. Вона всіх годує, але водночас і являється причиною трагедії братовбивства. Марічка з повісті "Тіні забутих предків" не насолодилась коханням, але вона пізнала його і відчула, яке це прекрасне почуття. У творі "Мальви" Роман Іваничук передав переживання жінки Марії за долю своєї дочки, проникливо показані роздуми героїні про майбутнє донечки.

Можна було ще багато писати про жінок, на ім'я Марія. Оскільки вони мають одне ім'я, але доля кожної - своєрідна. Кожна з них несе свій власний талан. І незважаючи на те, чи впливає ім'я на долю своєї обраниці, чи ні, Марії жили, живуть і будуть жити в творах українських класиків.

Список використаних джерел:

1. Іванов І.І. Українська мова: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 495 с.
2. Шевченко Т.Г. Кобзар. Поема Марія. Київ: Веселка, 1998.481с.
3. Іваничук Р. Роман Мальви. Київ: Молодь, 2005.
4. Костенко Л.В. Історичний роман у віршах Маруся Чурай. Київ: А- БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. 224 с.
5. Кобилянська О. Повість. Земля. Київ: Знання, 2016. 318 с.
6. Коцюбинський М. Повість. Тіні забутих предків. Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля". 2020. 336 с.
7. Самчук Улас. Роман. Марія. Фоліо, 2019. 476 с.

Лапшина Ірина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
професор Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
по кафедрі дошкільної та початкової освіти,
доцент кафедри дошкільної освіти,
lapirnik1@gmail.com

РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ У КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ : ІРИНА ПИЛИПІВНА ГУДЗИК

Ключові слова: лінгводидактика, середня загальна освіта, підручникотворення, компетентнісний підхід, мовленнєві уміння, соціокультурна підготовка.

Поява в середині ХХ століття інтегрованих мовознавчих наук – психолінгвістики і лінгводидактики – обумовлена низкою причин, серед яких не останньою слід назвати протистояння в той час двох політичних систем. Разом з тим, кожна з цих молодих наук досить швидко визначилася з власним науковим апаратом, специфікою мети свого розвитку, актуальними напрямками наукових пошуків.

До наукового обігу термін «лінгводидактика» увів мовознавець Микола Шанський, наголошуючи на інтеграції лінгвістики й дидактики. Саме тому вже протягом шістдесяти років науковці використовують синонімічний термін «теорія навчання мови». Вагомий внесок у розвиток як загальної, так і часткової лінгводидактики

зробили й учені України. Серед них і дослідники лінгводидактики дошкільної та початкової освіти А.М.Богущ, М.С.Вашуленко, Л.О.Варзацька, Н.І.Волошановська, Н.В.Гавриш, І.П.Гудзик, Л.В.Живицька, Г.М.Іваницька, А.П.Коваль, В.А.Трунова та інші.

2020 рік мав би бути ювілейним для доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника Інституту педагогіки АПН України Ірини Пилипівни Гудзик. Згадаємо життєвий шлях і науковий доробок талановитої педагогині.

Ірина Пилипівна Гудзик народилася 9 грудня 1940 року на Донеччині у родині вчителів. Після закінчення Донецького державного педагогічного інституту десять років працювала у школі учителем української та російської мов, а потім викладала предмети мовного циклу в Житомирському педагогічному інституті. У 1977 році Ірина Пилипівна успішно закінчила навчання в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки АПН України і захистила кандидатську дисертацію з методики навчання української мови. Усі подальші роки науково-дослідної та педагогічної діяльності пов'язані саме з лабораторіями Інституту педагогіки НАПН України.

У березні 2008 року Ірина Пилипівна Гудзик у спеціалізованій вченій раді Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова захистила докторську дисертацію «Компетентнісно орієнтоване навчання російської мови у початкових класах (у школах з українською мовою навчання)».

Під науковим керівництвом Ірини Пилипівни Гудзик розроблялися матеріали для навчання російської, української, болгарської, ромської мов, івриту. Нею опубліковано понад 200 наукових і навчально-методичних праць, серед яких монографія, шкільні підручники, навчальні програми, посібники з української та російської мов, словники, методичні рекомендації, статті у наукових виданнях України та зарубіжжя.

За активної участі Ірини Пилипівни в перші десятиліття становлення системи освіти суверенної України розроблено провідні документи, які визначали напрямки реформування мовної освіти у школах України:

Концепцію навчання мов етнічних меншин в Україні;

проекти Державного стандарту з мовної освіти для початкової, основної та старшої школи;

критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови та мов етнічних меншин;

програми вивчення російської мови в початковій та основній школі;

підручники з російської мови для шкіл з українською та російською мовами навчання [3, с.5].

Авторитет Ірини Пилипівни серед колег-науковців, молодих дослідників, методистів і вчителів загальноосвітніх шкіл України був непохитний. Її поважали і пам'ятають дотепер як чудову організаторку, віддану українській школі педагогиню, талановиту науковицю, турботливу й справедливу наукову керівницю (підготовлено 8 кандидатів наук), товариську людину, толерантну колежанку.

Підручники для початкової й основної школи (20 назв), які видавалися й перевидавалися І.П. Гудзик з 1990-х років по 2009 рік (рік смерті науковиці), побудовані на засадах наступності мовної і літературної освіти, компетентнісного й діяльнісного підходів, пріоритету загальнолюдських цінностей і збереження національних традицій полікультурного простору України [4, с.85].

Складовими комунікативної компетентності школярів дослідниця називала мовну, мовленнєву і соціокультурну компетентності. До мовної компетенції вона відносила знання мовних одиниць і правил їх використання (лексико-граматичні уміння,

володіння синонімічними засобами мови, уміння зобразити той самий зміст різними способами, уміння літературної вимови і написання). Мовленнєва компетентність, на думку І.П.Гудзик, виявляється в умінні використовувати мовні засоби для побудови (говоріння / письмо) або розуміння (аудіювання / читання) висловлювання. Тому для кожного року мовно-мовленнєвої підготовки був ретельно відібраний навчальний зміст, що відповідав віковим особливостям дітей, їхньому комунікативному досвіду, перспективі подальшої мовної і літературної освіти, розвитку інтелектуальних можливостей, соціальному запиту на полімовність [1, с.14].

Однією з перших українських лінгводидактів Ірина Пилипівна Гудзик привернула увагу вчителів-практиків до проблеми становлення і розвитку у школярів аудіативних навичок. Саме з їх формування радила починати мовленнєву підготовку авторка підручників і численних посібників. На її думку, саме аудіювання створює передумови для продуктивного говоріння, свідомого читання, правильного письма. Тому шкільний мовний курс, за її навчальними програмами, розпочинався з усного практичного (добукварного) періоду, а кожний наступний навчальний рік обов'язково планувався з урахуванням збільшення обсягу й ускладнення матеріалу для слухання / розуміння. Навчальним матеріалом для аудіативних вправ спочатку планувалися окремі немовні й мовні звуки, потім – слова, що різняться 1-2 звуками або наголосом, далі – словосполучення і речення від 3-5 до 8-10 слів.

Систематично Ірина Пилипівна зверталася і до питань організації говоріння у шкільному курсі мови: накопичення й урізноманітнення словника школярів (дидактичні матеріали «Українське слово»), виконання словниково-логічних вправ, формування граматичної правильності мовлення при паралельному вивченні близькоспоріднених мов, групові та індивідуальні вправи і завдання для розвитку зв'язного мовлення. Переконані, що дидактичні матеріали «Українське слово» (посібник виданий за підтримки Фонду «Відродження») стануть у нагоді і сьогоднішнім педагогам, і школярам, які ознайомлюються із зразками національних культур різних етнічних груп України [5]. Автори сучасних підручників для початкової школи використовують започатковані І.П.Гудзик технології парного або групового опису об'єктів навколишнього середовища за кубом запитань, «пірамідні» історії, прийоми створення казки [2, с.7].

Отже, рекомендації і настанови, сформульовані І.П.Гудзик, не втратили своєї актуальності й у наш час, тому можуть бути продуктивно використані молодими дослідниками, вчителями-практиками й авторами нового покоління підручників для середньої загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел:

1. Гудзик І.П. Аудіювання на уроках української мови. Навчаємось слухати і розуміти почуте : Посібник для вчителів початкових класів. – Чернівці : Букрек, 2005. 208с.
2. Гудзик І.П. Групова робота – в компетентнісному навчанні мови / І.П. Гудзик // Початкова освіта. – 2008. – Серпень (№32). – С.4-9.
3. Гудзик Ірина Пилипівна : до 75-річчя з дня народження: біобібліографічне видання / Уклад. І.М.Лапшина. – Київ-Вінниця, 2015. – 80с.
4. Гудзик І.П. Навчання мов у полікультурному освітньому просторі України // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Черкаси, 2005. – Вип. 72. – С.85-90.
5. Гудзик І.П. Українське слово : Дидактичні матеріали з розвитку мовлення. – 2-е вид. – Київ: Освіта, 1998. -144с.

Літвінюк Ольга Володимирівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Тернопільський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя»,
litvinykolu@i.ua

«ДОРОГА ДОДОМУ» УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА-БУДІВНИЧОГО З РУМУНІЇ КИРИЛА КУЦЮКА-КОЧИНСЬКОГО

У статті розкрито життя і творчість талановитого, але маловідомого в Україні письменника Кирила Куцюка-Кочинського, який багато років розвивав нашу літературу поза межами Батьківщини.

Ключові слова: український поет, самобутній митець-перекладач, співзасновник Союзу українців у Румунії.

В українській літературі є такі письменники, імена яких рано чи пізно повертаються із забуття у свідомість рідного народу. Довгий час їхня творчість була невідома на батьківщині, по-різному трактована критикою, неоднозначно сприйнята співвітчизниками. Для наступних поколінь – це втрачений глибинний пласт духовності, любові і туги за рідним краєм. Це непрочитані повісті й романи, непроаналізована публіцистика, невивчена поезія – все, що повинно було б наповнювати людську душу патріотизмом і любов'ю. Та, повернувшись із небуття, ці імена ще міцніше пускають своє коріння в душі нових поколінь. До таких належить виходець із Волині, учень Кременецької приватної гімназії імені Івана Стешенка, письменник-емігрант Кирило Куцюк-Кочинський.

Про його спадщину знаємо небагато. Відомі дослідження творчості поета літературознавиці Лідії Ковалець, професора Миколи Корпанюка, спогади дружини письменника Магдалени Ласло-Куцюк тощо.

У статті Лідії Ковалець «Український поет із Румунії Кирило Куцюк–Кочинський у світлі мемуарів та поетичного самовираження» я прочитала цікаву інформацію: у листопаді 1980 року нью-йоркська газета «Свобода» опублікувала оголошення про можливість придбати літературу, надруковану в румунському видавництві «Критеріон», бо “за короткий час кожна з тих книжок буде бібліографічним унікатом” [1. с. 7]. Серед інших значилась збірка поезій маловідомого на той час українського поета-емігранта Кирила Куцюка-Кочинського «Запах неба» (1977).

Доля піднесла мені надзвичайний подарунок: у моїх руках примірник саме цієї збірки з дарчим написом: «Приятелю Петрові Закітнюку з теплим привітом від Кирила. Бухарест, 22. XI. 1977». Це не єдина книжка, яку передав мені у спадок дядько Петро: у мене їх п'ять. 1974 року у видавництві «Літера» надрукована збірка «Надвечірній заспів». Один екземпляр книжки маю теж із посвятою письменника своєму братові: «Дорогим моїм рідним Омелянові і Марії. На щастя, на здоров'я. З Новим роком. Від брата. Бухарест, 10.01. 1975». У цьому ж видавництві 1983 року була опублікована книжечка «Розквіт в буревіях», присвячена світлій пам'яті батька, «незабутньої матері-страдальниці та донечки Лесі». Видавництво «Критеріон» 1981 року видало поезії «Непоборна надія», а 1988 – «Шумлять тополі». У мене є примірник з дарчим написом: «Карплюку Богдану О. в знак глибокої поваги і щирої вдячності за допомогу. Автор К.

Куцюк–К. 30 березня 1991р. Бухарест». На сьогодні кожна зі збірок є унікальною, адже навіть у найбільших бібліотеках країни їх майже немає. Та й про самого автора не так багато написано. Найґрунтовнішим є дослідження вченої Лідії Ковалець, яка детально розкрила поневіряння письменника, його творчість і безмежну тугу за рідним краєм.

Зовсім несподівано потрапив мені до рук журнал «Україна» №27 за липень 1989 року, у якому опублікована стаття Миколи Корпанюка про творчість Кирила Куцюка-Кочинського «Рушник на камені». На сторінці, де надруковані вірші, письменник написав: «Ростиславу Михайловичу Литвинюку з найсердечнішими згадками в житті. Автор Кирило Куцюк».

Здається дивним, що в одних руках є стільки збірок з дарчими написами різним людям. Та річ у тому, що маю дотичність до його творчості через родинні корені: мати мого чоловіка Феофанія Літвінюк (Мельничук) є двоюрідною племінницею Кирила Куцюка. А свої збірки письменник дарував рідним і близьким під час коротких відвідин батьківських країв у 80-х роках ХХ ст.

Народився майбутній поет 8 липня 1910 року в селі Якимівці Лановецького району на Тернопільщині в селянській родині. Батько був учасником церковного хору, дядько Пилип - оперний і театральний артист, виступав у оперному театрі в Єрвані [2. с. 3]. Саме тоді в малого хлопчини зародилася любов до української пісні, яка супроводжувала його все життя і підтримувала в найважчі хвилини. Проживаючи за кордоном, він мріяв видати збірник оброблених ним народних пісень. На жаль, це залишилося нездійсненим.

Після закінчення сільської початкової школи навчався у Дерманській духовній семінарії, яку залишив через принизливе ставлення до української мови, бо спілкувалися там переважно російською. Одним із небагатьох світлих спогадів про навчання в семінарії є згадка про вчителя, який давав йому почитати Шевченка, що й формувало у хлопця любов до рідної мови та літератури.

Кирило вступив до Кременецької приватної гімназії імені Івана Степенка, де навчався, як підтверджують документи, в одному класі з Уласом Самчуком, хоч той був старший від нього на п'ять років. Кирилові подобалась українська атмосфера, високоосвічені викладачі, допитливі і творчі студенти.

Пізніше закінчив Львівську «політехніку», де здобув фах інженера-будівельника. Потім було будівництво школи у селі Загірці на Лановеччині, служіння священником на Вінниччині у роки Другої світової війни, вивезення на роботу до Німеччини, втеча з поїзда у Румунії... Там працював на різних будовах, у шахтах, на фабриках, ремонтував і будував церкви, зокрема залучався до поправки хреста української церкви в Кімполунзі. Крім того, активно займався громадською діяльністю, був одним із співзасновників Союзу українців у Румунії [1. с. 15]. 1959 року за політичні переконання був заарештований і відбував п'ять років у тюрмі. Під час ув'язнення почав писати вірші. У цій справі йому допомагала Магдалена Ласло, яка тоді вже була професоркою україністики Бухарестського університету, письменницею та літературним критиком.

У 1980-х роках тричі відвідував рідне село, допомагав у спорудженні нової церкви. 1990 року поет ще раз побував у Якимівцях, після того заповів поховати його в українській землі. Дружина виконала останню волю чоловіка: поховано поета на сільському кладовищі.

Свою літературну творчість Куцюк-Кочинський розпочав пізно – перша збірка «Надвечірній заспів» вийшла 1974 року, хоч задум писати виникав давно. «У буденному вирі, турботах закладалися цеглини тем, образів, майбутніх поетичних

творів», - писав професор Микола Корпанюк, який знав поета особисто [2. с. 3]. Лірика, якою Кирило Андрійович зміг зайнятися лише після виходу на пенсію, «надала йому нового дихання: він увесь у світі Слова, Образів, Музики, Ритму» [2. с. 3]. Збірки поезій виходили одна за одною і засвідчували, що в українську літературу Румунії прийшов «ще один талановитий, самобутній митець, що відразу зайняв у ній тільки йому належне місце» [2. с. 3].

Особливої уваги потребує перекладацька діяльність письменника. У збірку «Розквіт у буревіях» входить цикл «Переклади». Автор перекладав з німецької (Хуго фон Хофмансталь «Балада зовнішнього життя», «Світова таємниця»), болгарської (Христо Ботев «Страта Василя Левського»), італійської (Сальваторе Квасімодо «Слово», «Дерево»), польської (Болеслав Лешмян «Забуття»), угорської (Аттіла Йожеф «Мама»), югославської (Франце Прешерн «Поетові»), російської (Осип Манделштам «Посох»). Проживаючи в румунському середовищі багато років, Кирило вбирав у себе культуру, звичаї, мову цієї країни. Він написав дві двомовні збірки, присвятив румунським поетам свої вірші, перекладав їхні твори, зокрема, Лівії Бакиру, Джордже Баковії, Александра Мачедонскі тощо.

Тематика його творчості різноманітна: історія рідного народу, мистецтво, природа, кохання, материнська любов, рідний край, людська доброта – все, що спонукає відчувати себе в нерозривній єдності з українською землею, корінням своїх предків, культурою рідного народу.

Список використаних джерел:

1. Ковалець Л. Український поет із Румунії Кирило Куцюк-Кочинський у світлі мемуарів та поетичного самовираження. Слово і Час, 2018. №7. С.11-27.
2. Корпанюк М. Рушник на камені. Україна, 1989. №27 липень. С. 3-5.

Люлька Ірина,

КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Івана Франка»Чернігівської обласної ради
Науковий керівник: Сидоріна О. В.,
кандидат мистецтвознавства,
викладач української мови і літератури
та культурології

ФЕНОМЕН ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Анотація. Висвітлено різножанровий, яскраво індивідуальний, емоційно-чуттєвий світ поетичного доробку Лесі Українки.

Ключові слова: просвітянське спрямування, різножанровий, морально-етичні проблеми, національна свідомість, духовно-світоглядний фундамент.

У цьому році вся світова громадськість відзначає славетну дату – 150-річчя від дня народження Лесі Українки, видатної поетеси, філософа-інтелектуала, невгамовного глашатая за національну й соціальну справедливість.

Так уже повелось, що наш народ найбільше шанує тих митців, чия творчість завжди звернена до нас, українців, як на їх поетичне слово озивається наша душа. Ці поети дорожчі й ближчі нам за інших, бо живуть у наших серцях, як голос нашого сумління і нашого світогляду. Іноді таких творців не розуміє сучасне покоління, іноді вони й самі не до кінця усвідомлюють наскільки цінним є їхнє слово, але згодом

приходить інший час, коли відривається завіса таємниць їхньої творчості і вона вибухає новим життям. До таких особистостей належить ім'я української поетеси Лесі Українки. Її творчість отримала визнання в національних культурних колах ще за життя, однак глибшого вивчення та світової слави її твори зазнали за часів незалежності України. Можливо, пояснення знайдемо в тому, що найбільше хвилювало поетесу питання суспільно–політичного стану рідного народу.

Знаючи з історичних джерел про незалежний бунтівний український характер, Леся Українка часто в поетичних рядках зверталася до рідного народу, «де поділась наша воля, слава наша смутна». Її дивувало, що такий народ, як український, з багатющою історією, культурою, не має свого державного суверенітету, а змушений перебувати в політичній, економічній і культурній залежності від Росії.

За спогадами українського культурного діяча Михайла Павлика, коли Лесі Українці запропонували змінити російське підданство на австрійське, вона відповіла: «Ні я, ні мій приятель не мали б нічого проти того, щоб перейти в австрійське громадянство, а я, у протилежність дядькові (Михайлу Драгоманову), готова хоч і в абісінське громадянство перейти, аби не бути російською підданою. Українець робить однаковий компроміс, коли пишеться підданим Росії чи Австрії – мені Петербург так само чужий, як і Відень... уживу всіх заходів, щоб скоріше перестати вважатися російською підданою» [1].

Незважаючи на багаторічну тяжку хворобу, Леся Українка все життя не припиняла боротися за визволення свого народу. Вона брала участь у громадському житті, перекладала українською художню й політичну літературу, налагоджувала зв'язки з соціалістичними гуртками, таємно перевозила підпільну літературу в Україну і з-за кордону. Вона також була членом київського письменницького гуртка «Плеяда», який мав літературно–мистецьке, просвітянське спрямування.

Поетична творчість Лесі Українки – різножанровий, яскраво індивідуальний, емоційно-чуттєвий світ, у якому поруч із тендітними жіночими струнами звучать сурми гучного глашатая з чоловічою вдачею, що віддано й одержимо служить українському народові, пробуджуючи його до повстання за свободу. Її поезія – це осуд народного байдужості до свого життя і заклик до боротьби з соціальною та національною несправедливістю.

*Прокляття рукам, що спадають без сили!
Навіщо родитись і жити в могилі?
Як маємо жити в ганебній неволі,
Хай смертна темнота нам очі застеле!*

Суспільно-політичні ідеї Лесі Українки втілено в поетичній і драматичній творчості. Серед її героїв переважають борці проти духовного, економічного і національного рабства, сильні особистості, які відстоюють своє право на свободу і незалежність.

Поетична спадщина Лесі Українки вміщена в збірках: «На крилах пісень» (1893), «Думи і мрії» (1899), «Відгуки» (1902) та ін. Іван Франко як гарний знавець поезії мисткині у 1900 р. писав: «головної її силою є лірика і малюнки сцен і ситуацій, що впливають із ліричного настрою. Тут кожне її слово має силу й пластику, тут що не строфа, то мистецьке степенування поетичного шляху. Леся Українка... уміє простими словами викликати глибоке враження» [2, с.101]

Кращими драматичними поемами поетеси є «Вавилонський полон», «Осінь казка», «В катакомбах», «Кассандра», «У пущі», «Лісова пісня», «Камінний господар», «Блакитна троянда», «Руфін і Прісцилла», «Йоганна, жінка Хусова», «Адвокат

Мартіан», «Одержима» та ін. У цих творах для вирішення конфліктів, Леся Українка використовує сюжети з світової культури, християнської міфології або історичні джерела стародавнього Середземномор'я. У кожній драматичній поемі поруч із морально-етичними проблемами авторка намагається вирішити питання суспільно-політичного характеру стосовно буття українського народу.

На думку українського академіка М. Жулинського, поезія Лесі Українки – «це її найщиріші слова, які кличуть інших на святе діло. Це і є політична боротьба за національну і демократичну волю України, в яку вона добровільно вступила із «єдиною зброєю» - «словом». Чому з єдиною? Відповідь дає в одному листі сама письменниця: «Коли моє здоров'я, мій хрест, моя життям пригнічена енергія не дали мені стати тим, чим повинна б я бути і чим, може, ніколи не стану, то се моє нещастя, але не моє бажання, і миритися з тим я не хочу, ні, я ще хочу боротися» [3].

Леся Українку як щирого патріотку найбільше хвилювало те, що в Україні на початку ХХ століття надто мало людей з виразною національною свідомістю та з національними ідеалами. Тому головним завданням вона вбачала – формування національної еліти, національної інтелігенції, яка б сприяла перетворенню України у свідому країну. На думку Лесі Українки, нації треба повернути її «мозок», і вже на цьому духовно-світоглядному фундаменті будувати новий храм державності – національний, демократичний, соборний. Поетеса вважала, що найжахливішим у суспільно-політичному аспекті українського суспільства є те, що до сих пір існує рабство, а раб завжди потребує пана, бо він духовно темний, жадає служити комусь одному, а не громаді. І саме тому Леся Українка пішла «за давнішньою богинею, літературою, щоб узяти «одваги меч двусічний» і цим «благословенним словом що гартує» дух, розбудити заснулий розум» [3].

Отже, на зламі ХІХ і ХХ століть, у складний історико-культурний період, Леся Українка піднесла українську поезію на нову грань, де відбилися не тільки найтонші струни людської душі, а й заклалися основи соціального, національного й естетичного виховання української нації.

Список використаних джерел:

1. Костенко А. Леся Українка. Художньо-документальна біографія. – К.: Дніпро, 1985. 393 с.
2. Міщенко Л.І. Леся Українка. К.: Рад. шк., 1986. 303 с.
3. Ставицький О. Леся Українка. К.: Дніпро, 1970. 223 с.
4. Українка Леся. Твори: в 2 т. К.: Наукова думка, 1987 р. Т. 2. 725 с.

Розмариця Світлана Анатоліївна,
к. філол. н., викладач вищої категорії,
викладач-методист Миколаївського будівельного коледжу
Київського національного університету будівництва і архітектури,
rozmaritsa74@gmail.com

РАННЯ ПОЕТИЧНА ТВОРЧІСТЬ ПИЛИПА КАПЕЛЬГОРОДСЬКОГО: МОТИВИ ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ «ВІДГУКИ ЖИТТЯ»

Анотація. У тезах здійснено короткий аналіз першої друкованої збірки поезій «Відгуки життя». Пилип Капельгородський у збірці, поряд з громадсько-політичною лірикою, не уникає і відображення особистих, зокрема інтимних переживань та гірких роздумів про життєві незгоди.

Ключові слова: поезія, ліричний герой, письменник, вірші.

Творча спадщина Пилипа Капельгородського (1882-1938), представника «розстріляного відродження», талановитого прозаїка, гумориста і поета, довгий час не досліджувалася. Ім'я письменника було викреслено з літературного процесу після розстрілу у 1938 році (офіційно було реабілітовано у 1956 році). П. Капельгородський належить до угруповання письменників, які усвідомлювали суспільне призначення національної літератури, мету й завдання митця вбачали у служінні українській громаді, художню творчість – трибуною інтересів гноблених і експлуатованих.

Рятуючись від переслідування поліції, П. Капельгородський покидає рідну Полтавщину, в 1903 році переїздить на Кубань і береться до культурно-громадської та педагогічної діяльності, до якої мав схильність і завзяття.

Саме на «кубанський» період життя припадає початок літературно-художньої діяльності П. Капельгородського. Учителюючи в сільських школах Кубані, здобував визнання як поет і публіцист. За спогадами самого письменника, «до літератури йшов помацки, самотужки, через хащі цензурних олівців і редакторських ножиць...». Його «безцеремонно чепурили, стригли й причісували під освітянську гребінку», зокрема, як пізніше згадував письменник, редактори «закреслювали й вирізували всі самотутні пагінці й колючки, заповнюючи прогалини гладенькими й м'якими фразами» [2, с.4], часом змінювали рядки з небезпечним змістом «рядочками шанобливих крапок».

Перші вірші бунтівного українця з активною громадською позицією, що з'явилися на хвилі романтичного революційного піднесення, надруковані 1905 року в упорядкованому Миколою Чернявським альманасі молодих та маловідомих читацькому загалові українських письменників, які прагнули утвердитися в літературі, «Перша ластівка». Ряд творів увійшли до антології віршів та малої прози «Розвага. Український декламатор»

Перша – і фактично єдина – друкована збірка поезій «Відгуки життя» вийшла 1907 року приватним коштом. Вона містила більше півсотні віршів із виразним соціальним і національно-патріотичним спрямуванням, що побачили світ у періодиці протягом 1905–1907 років, кілька перекладів і переспівів. У політично гострих творах із «Відгуків життя» вирізняються мотиви, що стануть провідними й на різних етапах творчості П. Капельгородського набуватимуть глибшого ідейного змісту. Символічно є сама назва збірки: поетичні рядки стали відгуком на життєві перипетії, атмосферу визвольної боротьби і протистоянь, надії «побачить день ясний крізь темну пільму ночі». У багатьох віршах вже традиційно для української літератури звучать ідеї захисту гноблених. Молодий поет виказує невідомий, діяльний інтерес до життя народу та майбутнього України, гостро засуджує соціальну несправедливість і підневільне становище людини праці («Голод», «Пісня женців», «Плугатар»), висловлює віру в перемогу трудівників («Не журись», «Не сумуй»). У поезії «Пісня» автор розмірковує про значущість поетичного слова і звеличує його силу, закликає митців служити народові, а не зосереджуватись на особистих проблемах. Подібно до Івана Франка («Декадент», «Україна мовить»), Павла Грабовського («Справжні герої»), Володимира Самійленка («Патріоти»), Бориса Грінченка («Українець»), Лесі Українки («Осінь казка»), дошкульно викриває українських лібералів. У віршах «Байдужим», «Посвята П. І. Огородній», «Бережким порадикам» П. Капельгородський майстерно створив сатиричні образи балакунів-псевдопатріотів та висміяв їхню бурхливу діяльність задля власного задоволення й утвердження егоїстичного «я».

Не уникає митець у ранній ліриці відображення особистих, зокрема інтимних переживань та гірких роздумів про життєві незгоди («Дружині», «В'язень», «Пісня кохання», «Memento mori»). Сповідь ліричного героя передає екзистенційне відчуття невпевненості у завтрашньому дні, зневіри і смутку, туги й безнадії, невдоволення передчасною втомою, виснаженням сил, обумовлені соціальними причинами – суцільних утисків, заборон і репресій, тюремного ув'язнення. Елегійно тужливі настрої й переживання, сумніви й розчарування, що звучать у поезіях, поглиблюються персоніфікованими образами природи («чорні хмари облягають навкруги», «гори сині ледве мріють крізь туман»), народнопоетичними прийомами паралелізму («грим гуркоче без упину, / дужий вітер скаженіє»), що символізують соціальні контрасти доби. З-поміж настрою байдужості та смертельної втоми, відчаю і розпуки пробивається ледве помітне почуття надії, що не покидає ліричного героя, а, відтак, він знаходить у собі силу перебороти почуття втоми й тимчасової депресії.

Загалом, громадсько-політична лірика П. Капельгородського ідейно співзвучна поезіям П. Грабовського, Лесі Українки, І. Франка, сповненим глибокого національного й соціального змісту, мотивами нескореності й волелюбності, емоційно-піднесеними закликами до праці й боротьби в ім'я кращої долі поневоленого українського люду. За слухними зауваженнями літературознавців (Л. Бойка, П. Орлика, П. Падалки та ін.), у поезіях збірки «Відгуки життя» помітні численні алюзії та ремінісценції, тип риторики поетичних текстів, образно-сміслові ряди, як-то, приміром, у поезії «Розпач» («Могили, хрести та ганебні стовпи визирають, / А далі ті пущі далеких північних країн, / І мовчки стурбовані люди дороги шукають / Між теплих журливих руїн»), що перегукується з тюремними мотивами поезії «Вночі» поета-засланця П. Грабовського: «Ніч панує непроглядна, / Тьма усе заволіка... / О, яка ж ти безвідрадна, / Моя тюрмо, та тяжка! / І в минулому – могили, / І попереду – хрести; / Як-то вельми треба сили / Світлу віру донести» [1]. Рядки поезії «Лежу недужий» («Так геть те ж, думи, безсилі, кволі, – / Жаданням бурі душа палає!») нагадують читачеві славнозвісні слова Лесі Українки «гетьте, думи, ви хмари осінні» з «**Contra spem spero!**». У вірші «Бережким порадикам» ліричний герой П. Капельгородського рішуче та безкомпромісно висловлює мету й завдання боротьби з темрявою і гнобленням («Боягузам і недбалим / Поклик гордий кинем ми: / Або лад оцей повалим / Або ляжемо кістьми»), що звучать в унісон із девізом життя безстрашних Франкових конкістадорів із однойменної поезії:

Що за нами, хай навіки

Вкриє попіл життьовий!

Або смерть, або перемога!

Се наш оклик бойовий! » [4]

Між тим, було в першій збірці Пилипа Капельгородського, позначеної народницькими мотивами, символами та образами, «багато загальних фраз... абстрактних закликів до кращого життя», «бляклих анемічних форм» » [3, с.176-177], виразної тенденційності та заангажованості поетичного слова. На рівні окремих поетичних творів, їх художньої тканини простежуються впливи літератури агітаційного змісту, деяким творам бракує оригінальності й художньої майстерності.

У цілому, П. Капельгородський у збірці «Відгуки життя», виразно пронизаний громадянським пафосом, за рівнем художньо-естетичного осмислення світу й людини, у змістовому й ідейно-тематичному спектрі, у художніх прийомах не сягає вершинних досягнень попередників, талановитих майстрів слова. Літературна майстерність молодого автора, відірваного від рідного краю, є набагато скромнішою, ніж глибокий

мистецький дар письменників старшої генерації. Однак за силою спротиву українського інтелігента національному й соціальному лихові, його активними спробами проникнути та відтворити життєві явища, найглибші людські переживання, емоційною насиченістю і непідробним пафосом, глибиною почуттів і думок є близьким до них.

Список використаних джерел:

1. Грабовський П. А. Деяко про творчість поетичну / П. А. Грабовський // Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=693>
2. Капельгородський П. Вибрані твори. Записки семінариста. Аш хаду. Непорозуміння / П. Капельгородський. – К. : Рух, 1932. – 318 с.
3. Орлик П. І. Українська поезія кінця ХІХ – початку ХХ століття / П. І. Орлик. – К. : РВВ Київського держ. пед. ін-ту ім. О. М. Горького. – 215 с.
4. Франко І. Конкістадори / Іван Франко // Електронний ресурс. – Режим доступу : http://bukvoid.com.ua/library/ivan_franko/konkistadori/

Сердюк Тетяна Ігорівна,
студентка Національного університету
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
tserdiuk25@gmail.com,
Науковий керівник – Хомич Т.Л.

АКТУАЛЬНІСТЬ «СЛОВНИКА МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО» В. ДУБРОВСЬКОГО ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті йдеться про перекладний «Словник московсько-український» (1918 р.) Віктора Дубровського як джерело збагачення лексичного складу української мови загалом і словникового запасу українськомовної особистості зокрема.

Ключові слова: українська лексикографія, перекладні словники, Віктор Дубровський.

Слово – це те, що ми знаємо про цей світ. Саме за допомогою лексики можемо влучно висловити власне ставлення до світу, свої думки та почуття. Головними лексичними кодифікаторами є тлумачні, перекладні та термінологічні словники. Саме вони становлять лексичну конституцію мови.

Загальновідомо, що середньостатистичний запас слів, навіть у дуже добре освіченої людини, становить 6 – 9 тисяч слів. Найновіший тлумачний словник української мови містить у собі понад 250 тисяч слів. Т. Г. Шевченко, ще у свої часи, використовував 18 401 слово, яке мало 83 731 уживань. Тут можна засвідчити лише одне, що кількість слів невпинно зростає, а палітра їхніх значень – в рази [5, с. 114].

За тяжкий, особливо для української мови та лексикографії, період ХХ століття було здійснено немало потуг щодо видання словникових праць. Деякі увінчалися успіхом, а деяким так і не судилося вийти у світ. Одним із цінних джерел досліджуваного питання є праця двох лінгвістів Сергія Іваницького та Федора Шумлянського «Російсько-український словник», у якому дослідники до російських реєстрових слів додають українські переклади. При цьому укладачі виявляють знання російської лексики, а тому докладно передають семантику і українських відповідників

[3]. Окрім цього, Академією наук укладено фундаментальний «Російсько-український словник», який почав виходити друком за редакцією Агатангела Кримського [1, с. 5].

Найбільш значущою словниковою працею з вищезазначеного питання є «Словник московсько-український» Віктора Дубровського, який, як зауважив Павло Гриценко у своїй передмові «Непроминальний досвід розбудови української мови», вирізнявся на тлі подібних чисельних словників. За словами Євгена Наконечного, «словник потрібний всім змосковленим українцям, що тепер освідомлюються і вчать рідної мови» [4].

Лексикографічна спадщина Віктора Дубровського не втратила свого цінного значення як джерело для вивчення історії лексичного складу української мови і дотепер. У «Словнику московсько-українському» можемо знайти великий вибір українських відповідників до російських слів, дібрати влучне слово, яке пасуватиме до потрібного контексту.

Варто згадати, що увагу лінгвіст приділяє регіоналізмам, адже, як зазначає Павло Гриценко, Дубровський вважав, що тільки зібравши мовні надбання з усіх куточків України, а не лише з центральної частини, можна «забезпечити й зміцнити мовно-культурну єдність нації» [1, с. 6 – 7]. Наприклад, російське слово *въюга* має такі українські відповідники: *завірюха, заметіль, шувір, метелиця, віхола, віхало, хуга, хурделиця, хурдиста, хурія, хурта, хуртеча, хуртуна, хуря, хвижа, хвирса, хвірза, хвища, шквиря, хиза, охиза, хуртовина, хура, фуфалиця, фуфелиця, фуфловиця, фуфулиця, фукавиця* [2, с. 51].

Велике розмаїття українських варіантів Дубровський надає російським словам *снимать, снять*. Маємо *здіймати, здійснити, здійснити*; *-(обувь) – ззувати, ззути*; *-(верх. платье) – наддягатися, -гтися*; *-(голову) – стинати, стяти голову*; *-(кожу) – лупити, злупити, білувати, обілувати, драти, обідрати*; *-(кору, шелуху, кожицу) – луцити, полуцити, обкорувати, обкорити*; *-(ограду) – розгороджувати, -дити*; *-(пѣнку) – бармувати, збармувати, шумувати, зшумувати*; *-(фотографію) – світлити, усвітлити, фотографувати, сфотографувати*; *-(плань) – плянувати, сплянувати*; *-(портретъ) – малювати, змалювати*; *-(со стола) – прибірати, -брати*; *-(квартиру) – наймати, найняти* [2, с. 386].

Дуже цікаві українськомовні варіанти лінгвіст подає до звичного для росіян слова *обжора*. У словнику можемо знайти такі відповідники як *ненажера, прожра, бревкало, хавкун, пажера, бревко, бревтій, халасун, хавдій, халандрусь, пожерач, зажира, жерун, проїсть, жеретій* [2, с. 222].

Для низки церковнослов'янізмів російської лексики Дубровський запропонував відповідники «структурно і духом ближчі до української мови». Спостерігаємо: рос. *всеблагий* – укр. *найдобріший, всенепорочний – найчистіший, всепресветлейший – найясніший, всехвальний – славетний, всевышний – славетний* та ін. [1, с. 7].

Отож, презентоване в словнику Дубровського багатство української мови, повнота синонімії та використання найцікавіших слів з усіх регіонів України має зацікавити та спонукати до вивчення рідної мови кожного свідомого українця. Тому, на сьогодні «Словник московсько-український» Віктора Дубровського як ніколи актуальний.

Список використаних джерел:

1. Гриценко П. Непроминальний досвід розбудови української мови // В. Дубровський. Словник московсько-український. Київ.: КММ, 2013. С. 3-8.
2. Дубровський В. Словник московсько-український. / Інститут української мови НАН України. Київ.: КММ, 2013. 464 с.

- 3 Наконечний Є. П. Украдене ім'я: Чому русини стали українцями / Передмова Я. Дашкевича. — 3-є, доп. і випр. вид. Львів, 2001. 400 с.
4. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ, 2013. 332 с.
5. Іваницький С., Шумлянський Ф. Російсько-український словник. – Т.1-2. Вінниця, 1918. 250 с.

Собко Людмила Володимирівна,
викладач Кременецького
медичного фахового коледжу
імені Арсена Річинського

ІВАН РОМАНОВИЧ ВИХОВАНЕЦЬ - ВИДАТНИЙ МОВОЗНАВЕЦЬ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Анотація. У статті розглядається науковий доробок видатного мовознавця, вихідця з Тернопільщини – Вихованця Івана Романовича.

Ключові слова: Іван Романович Вихованець, мовознавець, граматист.

В українському мовознавстві чимало постатей, які відомі світові своєю неперевершеною творчою біографією і чий науковий доробок сягнув небачених обширів. Серед них вивищується постать і Івана Романовича Вихованця — члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора, головного наукового співробітника відділу граматики. Він вирізняється залюбленістю у свій фах, титанічною працьовитістю, одержимістю творчим пошуком, глибиною осмислення та параметрами осягнення матеріалу. А ще його вирізняє унікальна різноплановість, різнобічність наукових зацікавлень, новаторство думки і непереборне прагнення усунути суперечності у вивченні тієї чи тієї проблеми. Багатовекторність наукових пошуків найширше виявилася в дослідженні граматичного ладу української літературної мови [2, с. 122].

Народився Іван Романович 9 жовтня 1935 р. в с. Колосова Кременецького району Тернопільської області в сім'ї селянина. Рано пізнав потяг до слова, прагнув відчувати його глибинні переливи, приховані таємниці. Від п'яти років вільно читав і писав, але війна й рання селянська праця в роки перебування батька на фронтах не дали можливості вчитися. Лише після повернення тата з фронту малого Іванка зарахували відразу до третього класу.

Спочатку навчався в початковій школі в рідному селі, потім у Рудківській семирічній школі Кременецького району. Продовжив навчання Іван Романович у Кременецькому педагогічному училищі, згодом вступив на філологічний факультет Кременецького педагогічного інституту, який у 1956 р. було переведено до Львівського державного університету імені Івана Франка.

Після закінчення університету в 1959 р. Іван Романович учителював, викладав українську мову і літературу та німецьку мову на Тернопільщині й Сумщині. Працюючи вчителем, Іван Вихованець постійно дбав про поглиблення своїх теоретичних знань, активно студіював різні слов'янські, германські мови, оволодів польською й чеською і плекав сформовану ще в студентські роки ідею про навчання в аспірантурі.

У 1964 р. його мрія здійснилася, він став аспірантом Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України і на багато років пов'язав свою долю з цим науковим закладом.

У 1967 р. Іван Романович закінчує аспірантуру й наступного року успішно захищає кандидатську дисертацію «Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові». Його залишають в Інституті мовознавства як перспективного молодого науковця [3, с. 81-82].

У 1983 році захистив докторську дисертацію «Функціональна типологія прийменників і відмінків (на матеріалі сучасної української літературної мови)».

У 1967–1987 роках працював в Інституті мовознавства АН УРСР, 1987–1991 рр. – завідувач кафедри української мови Луцького педагогічного інституту. Від 1991 року – в Інституті Української мови НАН України: завідувач відділу граматики, а з 1998 р. – завідувач відділу історії та граматики української мови [1, с. 29-30].

З ім'ям І.Р. Вихованця в україністиці пов'язано становлення концепції категорійної граматики і нового підходу до аналізу мовних явищ – функційно-семантичного. Узагальнивши найкращі набутки вітчизняного і світового мовознавства, І.Р. Вихованець запропонував власне бачення і суто авторське тлумачення цілої низки лінгвістичних явищ, що загалом склало серію досліджень з проблем граматичного ладу української мови. Саме за оригінальний розгляд мовних явищ і цілісність концепції граматичного ладу української мови Іван Романович Вихованець був удостоєний у 1989 р. академічної премії ім. Івана Франка, а за концепцію сучасної української морфології в 2004 р. разом з К.Г. Городенською – академічної премії ім. О.О. Потебні.

Його перу належать науково-теоретичні монографії з проблем морфологічної системи української мови: «Синтаксис знахідного відмінка в сучасній українській літературній мові» (1971), «Прийменникова система української мови» (1980), «Система відмінків української мови» (1987), «Частини мови в семантико-граматичному аспекті» (1988), особливостей її синтаксису «Семантико-синтаксична структура речення» (1983) (співавтори: Городенська К.Г., Русанівський В.М.), науково-популярні праці, звернені до працівників слова, вчителів «У світі граматики» (1987), «Таїна слова» (1990), науково-навчальні, адресовані безпосередньо студентам, педагогам-словесникам «Грамматика української мови» (1982) (співавтори: Городенська К.Г., Грищенко А.П.) і це попри широкий спектр науково-теоретичних статей з актуальних проблем граматичного ладу української та інших слов'янських мов. Вчений-граматист створив перший підручник із синтаксису для університетів «Грамматика української мови. Синтаксис» (1993).

Крім того, І.Р. Вихованець брав участь в укладанні одинадцятитомного тлумачного «Словника української мови», що побачив світ у 1970-1980 рр., словника-довідника «Українська літературна вимова і наголос» (1983), у створенні п'ятитомної академічної праці «Сучасна українська літературна мова», видрукованої у 1969-1973 рр. [4, с. 134].

Іван Романович активно працював у галузі синтаксису, морфології, словотвору, дедалі більшої ваги набувають його студії в напрямі створення теоретичної фундаментальної граматики української мови, що стане етапним явищем у розвитку української лінгвістики. Його перу належить понад 700 праць.

Іван Романович Вихованець – творча особистість, яка ні на хвилину не залишала активний науковий пошук, систематизацію матеріалу, критичне осмислення пізнаного й осмисленого, узагальнення і глибинний аналіз досліджуваного. Створений ученим

науковий функційно-граматичний напрям сьогодні активно розбудовується його учнями – в межах напрямку сформувалися й активно діють кілька наукових шкіл, праці яких відомі далеко за межами України. Концепція академічної категорійної граматики реалізується в численних публікаціях і створенні цілісної викінченої праці [3, с. 86].

Список використаних джерел:

1. Видатні особистості з українського мовознавства. Хрестоматія / за заг. ред. Марини Навальної ; укл. : Тетяна Левченко, Тетяна Чубань. Переяслав-Хмельницький : «Видавництво КСВ», 2016. 172 с.

2. Городенська К. Іван Романович Вихованець - видатний граматист, теоретик, новатор. *Українська мова*. 2010. № 4. С. 122-131.

3. Загнітко А. П. Знаний дослідник теорії граматики : до 80-річчя члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця. *Вісник Національної Академії наук України*. 2015. № 10. С. 81–86.

4. Загнітко А. На граматичних вершинах. *Українська мова*. 2010. № 4. С. 132-142.

Соколовська Людмила Михайлівна,
спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист Житомирського
агротехнічного коледжу,
lm.2012@ukr.net

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ПРО РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті проаналізовано погляди Михайла Грушевського про роль української мови в суспільстві.

Ключові слова: Михайло Грушевський, українська мова, культура, світогляд.

Багато вчених підтримують думку, що між мовою та мисленням, свідомістю, ментальністю існує нерозривний зв'язок. Підтвердження цієї тези бачимо в працях Ж. Баллі, Ф. Боаса, В. фон Гумбольдта, Г.-В. Лейбніца та інших. Вони стверджували, що мова – це знаряддя свідомості, та форма, у якій фіксується, виражається, передається зміст свідомості. За допомогою мови як системи знаків відбувається об'єктивна свідомості.

Серед українських учених, що досліджували природу мови, її роль у суспільстві, значення для долі народу, варто назвати Михайла Сергійовича Грушевського (1866 – 1934). З його ім'ям асоціюються такі епітети, як великий українець, мислитель світового масштабу, видатний історик, демократ, гуманіст, ідеолог українського національного відродження, творець національної держави, учитель і наставник багатьох поколінь української еліти. Його творчість становить цілу епоху в інтелектуальному, науковому, національно-культурному й державному розвитку нової України. Він належить до унікальних і найвизначніших постатей в історії України.

Творча спадщина М. Грушевського – це боротьба за національне відродження, за становлення української національної культури. Він є автором понад двох тисяч праць з українознавства. Однією з основних проблем українознавства вчений вважав мову, про що свідчить його передмова до збірки статей «Про українську мову та українську справу». У передмові йде мова про заслуги О. Бодянского, О. Левшина, І. Срезневського в справі утвердження життєвості, конкурентоспроможності української мови [1].

Як уже було сказано, пріоритетним компонентом українознавства вчений визначав мовознавчі проблеми. Мову Михайло Грушевський вважав інтегративним чинником соборності України, наголошуючи на культурі мови «... як першої прикмети народної окремішності й показника культурної вартості народу» [1, с. 19], як питання життя і смерті «культурності» нації, задоволення всіх її культурних потреб. Як бачимо, тема нашої розвідки є актуальною на сучасному етапі, оскільки це обумовлено складними процесами розбудови незалежної Української держави, творення української політичної нації.

Михайло Грушевський у 1907 – 1914, 1917 – 1919 роках редагував «Літературно-науковий вісник». Журнал розцінював «мову як найважливіше явище національного життя, його символ, святість, що підтримує енергію й силу народного духу» [3, с. 481]. На сторінках цього видання поняття «національно-літературна мова» було розширене до меж «державна мова», тобто до проблеми відродження й самовизначення народу саме на мовно-ідейних засадах.

Читаючи «Літературно-науковий вісник», можемо побачити, що вченого цікавила мова не як абстрактне поняття, а мова жива, конкретна, відшліфована майстрами слова. Саме тому літературну мову М. Грушевський розглядав як основне знаряддя культурного розвитку цілої нації.

Мислитель говорить про необхідність вивчення української мови перш за все в початковій школі. Його публіцистичні статті в «Літературно-науковому віснику» присвячені з'ясуванню історичного значення рідної мови та рідної школи в політичному, економічному й духовному відродженні України. Він вважає, що навчання українською мовою в початковій школі допоможе дітям краще засвоїти матеріал, який вивчається, адже виклад не буде для них ускладнений сприйняттям незрозумілих чужомовних слів. Учений наполягає на необхідності навчання дітей рідною мовою, бо без цього неможливий нормальний інтелектуальний розвиток дитини, а також становлення її національної свідомості: «Де дитина виростає в нормальних обставинах – в атмосфері своєї мови, уживаної всіма, у всіх сферах життя, там вона несвідомо, сама того не помічаючи, здобуває дуже велике значення своєї мови змалечку...» [2, с. 45].

Розвиток української мови і повнота національного культурного життя, на погляд Михайла Грушевського, тісно взаємопов'язані з викладанням у вищій школі рідною мовою. Університетська освіта українською мовою не тільки дає змогу збагатити культуру мови, поставити її нарівно з іншими культурними мовами, а й високо підносить національну свідомість. М. Грушевський вважав, що кожен українець, котрий усвідомлює національно-культурні інтереси свого народу, повинен принципово стояти за те, щоб в університетах України всі курси університетської програми викладались українською мовою. Учений бачив у молоді ту силу, яка здатна розпочати процес національного відродження.

Літературну мову Михайло Грушевський вважав обов'язковою передумовою всеукраїнської єдності, ідея якої стала кульмінаційною в його публіцистиці. «Першим же і невідмінним засобом і знарядом національного життя являється культурна мова, здатна служити органом культурного життя в усяких сферах і проявах його» [2, с. 44].

Як бачимо, Михайло Грушевський своїми україномовними працями закладав міцний фундамент українського наукового мовлення в усіх його галузевих різновидах, а цим самим виводив українську мову на широкі інтелектуальні обрії.

Отже, мову Михайло Грушевський розглядав як один з основних факторів відродження України. Учений наголошував, що мова не тільки виконує функцію

інформування суспільства. Основне її призначення – формувати свідомість і впливати на світогляд особистості. За переконанням М. Грушевського, тільки маючи ментальність, сформовану на основі української мови, можна розбудувати Україну, бо мова – це головний чинник консолідації нації, оскільки забезпечує єдність, вільний розвиток національної спільноти, стоїть на сторожі збереження національної ідентичності, здорового духовного і ментального розвитку, виступає могутнім засобом національної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. Про українську мову і українську школу. Київ: Знання, 1991. 46 с.
2. Ковалів П. Михайло Грушевський про українську мову як важливий чинник етнонаціонального розвитку народу. Народна творчість та етнографія. 2000. №2. С.43 – 52.
3. Шаповал Ю.Г. І в Україні святилось те слово... Львів: ПАІС, 2003. 680 с.

Тяпка Олена Олегівна,
викладач вищої категорії,
викладач-методист Комунального закладу
«Чернігівський базовий фаховий медичний
коледж»
Чернігівської обласної ради

АКСІОСЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА У ПЕРСОНАЛІЯХ

Анотація. У статті розглянуто закономірності лексико-семантичного використання мови, організації тексту з позиції лінгвістичної генези, динаміки аксіосемантичних процесів, аксіології в контексті когнітивної лінгвістики як лінгвокультурного феномена, що стали предметом досліджень українських та зарубіжних науковців.

Ключові слова: етнокультурна специфіка мови, вербалізація в художньому дискурсі, лексико-семантичний вияв оцінки.

Одним із актуальних питань сучасної лінгвістики є етнокультурна специфіка мови, осмислення мови не лише як засобу комунікації, а й способу мислення, сприйняття й пізнання світу.

Взаємозв'язок практичної діяльності людини, її культурного рівня та духовно-інтелектуального наповнення постає на рівні мови як складний комплекс відношень, який засвідчує, що мова – універсальна форма зв'язку духовності людини, інтелектуальної ментальності її соціального оточення. Це зумовило увагу дослідників до універсальних мовних категорій, спрямованих на аналіз мовних елементів, що установлюють зв'язок мови з культурою та ментальністю народу.

О. Потебня характеризував розуміння процесу мислення через суб'єктивне сприйняття навколишнього середовища. Він розглядав антиномію об'єктивність/суб'єктивність не тільки через зв'язок людини зі світом, але й через сприйняття людиною довкілля: «...в кольоровому різноманітті чуттєвих вражень думка відкриває закономірність, узгоджену з законами нашого духа і пов'язану з нею зовнішню красу»

Комплексне пізнання людини, а отже її мови, поведінки тощо – це основний напрямок дослідження сучасної антропологічної науки, у світлі якої розглядаємо проблему оцінки, а саме: її вербалізацію в художньому дискурсі.

Тенденції та закономірності лексико-семантичного використання мови, організація тексту з позиції лінгвістичної генези є предметом спеціального дослідження функціонально-стилістичного вияву мови з урахуванням її соціокультурного та ситуативно-типового впливу на людину. Дослідники (В. Виноградов, Г. Винокур, В. Дроздовський, С. Єрмоленко, В. Кухаренко, Л. Лисиченко, Л. Ставицька та ін.) відзначають культурну інформаційність мови, яка вимагає вивчення оцінної інформативності текстів різних стилів, зокрема художніх. У працях сучасних українських мовознавців (Т. Мейзерська, А. Мойсієнко, Н. Сологуб, С. Форманова та ін.) висвітлювалися окремі аспекти жанрового різноманіття художньої мови, зокрема ідіостилію видатних митців.

Ю.М. Лотман вважає художній текст текстом підвищеного семантичного навантаження. «Застосовуючи до художнього твору цілісну ієрархію додаткових кодів: загальноєпохальних, жанрових, стильових, які функціонують у межах усього національного колективу чи вузької групи (аждо індивіда), – пише вчений, – ми отримуємо в одному й тому ж тексті найрізноманітніші набори значеннєвих елементів і, відповідно, складну ієрархію пластів значень».

Психологічно зумовлені оцінні, культурологічні, естетичні, соціальні чинники, що забезпечують прагматичне наповнення слова, мають свої особливості в українській літературі кінця ХХ – початку ХХІ століття. Універсальна природа оцінки зумовлює її відношення до основних мовних категорій, що пояснює значну кількість наукових досліджень за цією тематикою. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджували лексикосемантичний вияв оцінки (Н. Арутюнова, О. Бессонова, В. Виноградов, Т. Космеда, В. Шаховський та ін.); зв'язок оцінки з експресивністю (О. Вольф, Н. Лук'янова, В. Телія та ін.); на морфологічному рівні досліджено різні частини мови, серед яких найчастотнішими репрезентантами категорії оцінки є прикметники, прислівники, дієслова та іменники (Н. Вишивана, І. Кононенко, О. Островська, О. Халіман); синтаксичний рівень зацікавив дослідників як контекст реалізації оцінного значення (Т. Маркелова, В. Шинкарук та ін.); у рамках лінгвістики тексту зреалізованофункційний підхід до вивчення оцінки (О. Вольф, Н. Гуйванюк, Т. Маркелова, Н. Шведова та ін.). На рівні тексту оцінку розглядали з позиції її комунікативно-прагматичних особливостей (І. Арнольд, В. Гак, А. Загнітко, В. Нагель, А. Романовська, Л. Соловйова, В. Телія, Ю. Фоміна); функціонування оцінних елементів вивчали й у різних дискурсах: науковому (Л. Кудасова, О. Садлівська), публіцистичному (І. Онищенко), розмовному (М. Ягубова) та ін.

Т. Космеда вказує на те, що «семантична категорія оцінки є, як й інші семантичні категорії, результатом пізнавальної діяльності людини, ... вміщує в собі такі концепти, як «схвалення», «осуд», «згода», «незгода», «симпатія», «антипатія» тощо, які виявляються передусім у конотаціях».

У словах природної мови ступінь семантичної конденсації буває дуже високою; деякі елементи сенсу спаяні між собою, а деякі - принциповим чином завуальований. «Національна специфіка» слова найчастіше визначається специфічністю присутніх в ньому неявних смислів; вона укладена в тих смислових елементах, які передаються підспудно як щось самоочевидне.

Н. Матяш, торкаючись проблем природи слова, його сили, матеріальності думки, твердить: «Рушійну силу слова у формуванні позитивних і негативних подій у житті як

окремої людини, так і цілого суспільства дозволяє усвідомити розуміння слова як нематеріального джерела формування торсійного поля» [143, с. 110]. Д. Тихоплав витлумачував торсійне поле як п'ятий стан речовини (крім того виділив такі стани: твердий, рідкий, газоподібний і плазмовий), тобто називав його основою інформативного поля Всесвіту [226].

Список використаних джерел:

1. Арутюнова А.Р. Лексические и семантические классы глаголов в немецком языке: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». М., 1988. 22 с.
2. Космеда Т. Типові дискурсивні слова як показник комунікативної компетентності мовної особистості (на прикладі аналізу «живого» мовлення І. Франка) / Т. Космеда // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць / укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2008. Вищ. 17. - С. 206-210.
3. Кочерган М.П. Слово і контекст (Лексична сполучуваність і значення слова) / М.П. Кочерган. – Львів: Вища школа. 1980. – 184 с.
4. Лотман Ю. М. О семиосфере // Структура диалога как принцип работы семиотического механизма. Тарту, 1984. (Труды по знаковым системам. Т. 17; Учен. зап. Тарт. гос. ун-та. Вып. 641).
5. Маслова С.Б. Когнитивная лингвистика как компонент механизма причинно-следственных связей процесса познания мира / С.Б.Маслова // Мова та культура: сучасні аспекти співвідношення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 листопада 2015 р., м. Одеса) — Одеса: Міжнародний гуманітарний університет. — 2015. – С. 140-143.

Хомич Тетяна Леонідівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
і літератури Національного університету
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка,
vantrans@ukr.net

ВИЯВИ АНОРМАТИВНОГО СЛОВОВЖИВАННЯ В ПРОГРАМАХ І ПІДРУЧНИКАХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Метою пропонованої розвідки є акцентування на мовних проблемах українського сьогодення загалом і на побутуванні розгалуженої системи аномативності в сучасних лінгводидактичних джерелах зокрема.

Ключові слова: нормативність, аномативність, програма, підручник.

Нормативність українського мовлення є предметом дискусій соціокультурних, соціолінгвістичних і лінгводидактичних досліджень: Н. Бабич, І. Вихованця, М. Гінзбурга, К. Городенської, П. Гриценка, В. Грещука, С. Єрмоленко, М. Зубкова, С. Караванського, Є. Карпіловської, Л. Колібаби, Ж. Колоїз, Л. Масенко, Л. Мацько, С. Омельчука, П. Селегія, О. Сербенської, М. Степаненка, Л. Струганець, О. Ткаченка, І.Фаріон, В. Фурси, І. Хом'яка, І. Ющука та багатьох інших.

Попри те, що найважливішим шкільним предметом визначено “українську мову”, яку потлумачено “як державотворчий чинник, засіб збереження культурного надбання українського народу, формування громадянина України й особистості учня”

[11, с. 10 – 11], мовна культура сучасного українця вкрай занедбана. Узірцем, нормативним документом для будь-якого вчителя-словесника є програма зі шкільного предмета й підручникові джерела. Чи є вони сьогодні такими, що абсолютно задовольняють потреби свідомого українського вчителя, попит зболілої української нації? Об'єктом аналізу пропонованого дослідження є три дієві програми з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів (1 – 4 класи, 5 – 9 класи, 10 – 11 класи (рівень стандарту)) та одинадцять використовуваних сьогодні шкільних підручників із української мови.

Навчальна програма з української мови для 1 – 4 класів [13] демонструє низку порушень на всіх мовних рівнях. Так, нівельовано правописні норми, погрунтовані на законі милозвучності української мови, (наприклад: *написання слів з ненаголошеними голосними* (с.8); *роботою із словниками* (с.4), *структурування розділів з вивчення* (с.7) тощо), часто вживаними є лексичні й граматичні кальки (наприклад: *спілкується належним чином* (с.65), *учні одержують* загальні уявлення (с.6), *приступає до роботи* (с.6), *у результаті час, відведений на читання* (с.10), *складає прості речення (до 5 слів), у тому числі зі службовими частинами мови* (с.18) тощо), граматичний ярус рясніє дієсловами пасивного стану (*робота проводиться, предмет будується, змістова лінія розробляється, текст опрацьовується, слова записуються* вчителем тощо), нерозрізненням особового й присвійного займенників (*їх завданнями, їх роль, їх зміст, їх звукова схема* тощо), уживанням прийменника **при** з часовим значенням (*при оформленні творчих завдань, при списуванні тексту* тощо), наявні навіть граматичні помилки (наприклад: *У 2 – 4 класі* (с.4); *34 слів* (с.20); *Складання і записування речень за ілюстраціями, навчальною ситуацією, подіями з життя, тощо* (с.17)).

Підручники з української мови для 1–4 класів, які закладають основи мовної свідомості молодших школярів, також характеризуються мовною аномативністю, щоправда кількісно це явище виявляється значно меншою мірою, аніж у програмі. Наприклад, у підручнику з української мови для першого класу [9] в дидактичному матеріалі спостережено низку порушень правил милозвучності: *вийшов він з хати* (с.27), *то й від тебе утечу* (с.33), *Лосі у лісі? Вуса у сома? Сани у Сави?* (с.50), *Тарас, Таміла та Артем* (с.68), *Вдарив мороз. Все навколо замерзло...* (с.75); поодинокі лексичні кальки: *як закінчити речення* (с.68), *вели мову* (с.68), *Гра “Установи послідовність”* (с.68), *Купив дід на ринку козу* (с.77), *Відлітають до теплого краю журавлі* (с.51). Проте підручник із української мови для другого класу [10] на помилки багатий: домінувальними є пасивні синтаксичні конструкції (*повідомляється, називається, вимовляються, пишуться, запрошуються* тощо), лексичні кальки трапляються досить часто (*у кінці кожного речення* (с.4), *Чим там займався?* (с.5), *Одержала записку* (с.16), *зустрічаємо малюнки* (с.128), *Для чого служить це слово* (с.105), *Щебетунчик відкрив її* (книгу) (с.37), *На острові знавці мови зустріли двох різних чоловічків* (с.45), *Випиши їх у колонку* (с.17)), порушено милозвучність на письмі (*розрізає новорічний пиріг, в якому* (с.71), *Визнач, з якої букви* (с.36), *Підкресли слова, в яких* (с.20) тощо).

Лінгвістичне терміновживання в програмі й підручниках для молодших школярів також потребує внормування. Наразі маємо змогу окреслити поодинокі рекомендації щодо кодифікації лінгводидактичного мовлення. У програмі з української мови для 1 – 4 класів [13] наявне термінологічне слововживання, яке характеризується варіативністю, часто терміни-варіанти є аномативними: *велика літера – прописна літера, диктування – диктовка, групи – розряди, складник – складова – складова частина, поданий – даний – заданий, розставлення –*

розстановка, перенесення – перенос, письмове мовлення – зв'язне висловлювання, звуки мовлення – мовні звуки тощо, наприклад: *Важливим складником* (с.8) – *складова загального змісту* (с.1) – *наявність у тексті складових частин* (с.35); *поданим початком* (с.15) – *Переказ тексту з опорою на даний ... план* (с.50) – *утворює нові слова від заданої основи* (с.40), *складання розповіді за заданим початком* (с.23); *при перенесенні – перенос частин слів* (с.24); *розрізняє мовні і немовні звуки – Звуки мовлення у зіставленні з немовними звуками* (с.24). Також програма [13] містить низку не властивих українській мові термінологічних лексем і словосполучень: *заключне речення* (с.51), *підстановочна таблиця* (с.58), *слідом за вчителем* (с.24), *перестановка окремих речень* (с.23), *передача інформації* (с.17), *відносить іменник до одного з родів* (с.42), *виявляє ... примітивні слова; замінює літературними, нормативними* (с.39) тощо. Підручники [7; 8; 9; 10] можуть наслідувати програмові аномативні терміни (*Склади речення за даним початком* (10, с. 51), *Складання запитань і відповідей на задану тему* (8, с. 18), *Поділи їх для переносу* (10, с.33), *зв'язне мовлення* (7, с.9)), а можуть “виводити” власні (*закінчена думка* (7, с.28), *Якою буквою чи значком закінчується перший склад* (10, 34), *Розв'яжи мовну задачу боцмана* (10, с.57). Подеколи програма [13] навіть не пропонує певного лінгвістичного терміна, наприклад, назви літер автори підручників пропонують на власний розсуд: *знак м'якшення* (ь) [10], *ій* (йот) (й) [13]. Логічно видається думка про те, що автори підручників не мають права на жодні аномативні вияви в дидактичному матеріалі, розробленому для школярів. Проте спостереження демонструє різнорівневі вияви помилок: *Давай виконувати їх разом!* (10, с. 5), *відносяться до одного й того ж слова* (7, с.38), *Кому ти найчастіше дзвониш?* (10, с. 37), *спілі сливи* (7, с. 134), *Запиши їх назви* (10, с. 16), *При вимові* (7, с.67), *при змінюванні* (8, с. 152), *Моряки привітно посміхнулися дітям* (10, с. 60), *У слові матір'ю також ставиться апостроф* (8, с. 71), *Поясни, про що повідомляється в оголошенні* (10, с. 14), *[бор'їтка]* (7, с. 69), *...уже о дванадцятій хвилині на дев'яту був у школі. Вінні-Пух прийшов до школи о двадцять п'ятій хвилині на дев'яту годину* (8, с. 115) тощо.

На щастя, програми з української мови для середньої [14] і старшої [11] школи демонструють значно вищий рівень послуговування кодифікованим науковим мовленням: *Інтернет, добір заголовка, знак м'якшення, групи прикметників за значенням, моделювання, переказування, їхня роль* тощо. Проте поодинокі аномативні елементи все ж виявлено: *виучуваний матеріал, з додержанням правил, через дефіс, значеннева складова, передача чужої мови, беруться в лапки, словосполучень типу, включають іменний складений присудок, розряди* (18); *підготовка композиційних частин виступу, виділено такі складники, у тому числі, іменників типу* (11) тощо. Авторам підручників з української мови для школярів 5 – 11 класів [1; 2; 3; 4; 5; 6; 15] варто було б уникнути вживання таких словоутворень, як-от: *м'який знак, закінчений уривок, підготовка тексту, прийменник уживається* [1]; *розряди числівників за значенням, три крапки, установіть відповідність* [2]; *зв'язне мовлення, м'який знак, важлива складова, розділ закінчується, записується слово, ставиться кома* [4]; *при творенні слів, через дефіс, замітка до газети типу роздуму* [5].

Усі наведені аномативні лінгвістичні терміни лінгводидактика й культура української мови заперечують, проте вони, на превеликий жаль, продовжують функціонувати. Отож, мусимо уніфікувати термінологічну систему української лінгводидактики, позбавитися аномативності й варіативності в освітньому професійному слововживанні, упроводити власне українські відповідники до іншомовних, зокрема: *м'який знак* – *знак м'якшення*, *тире* – *риска*, *дефіс* – *розділка*,

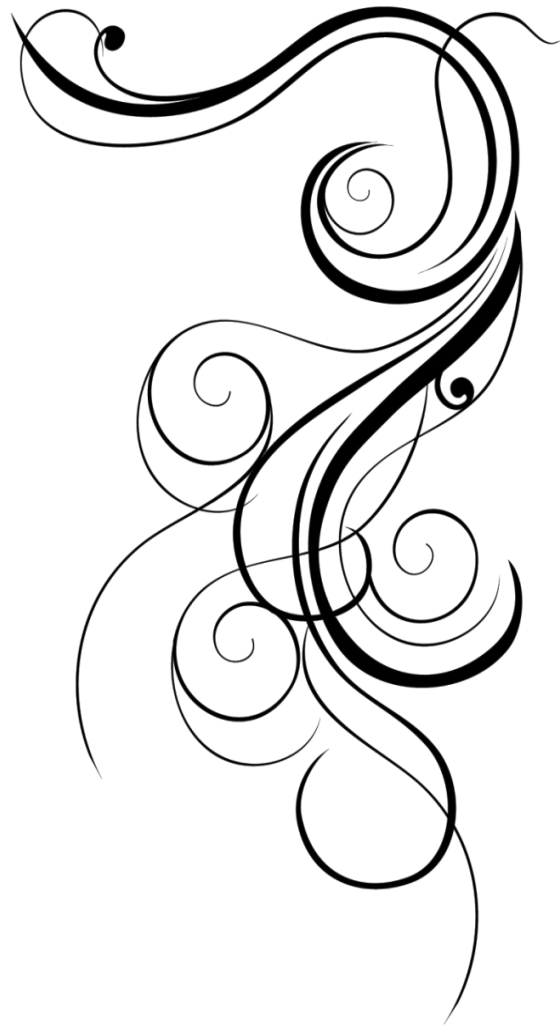
крапка з комою – середник, квадратні дужки – клямри, три крапки – крапки... Щирий плекальник і тонкий творець української мови Микола Іванович Степаненко зазначив: "...усякий здобуток на шляху пізнання законів і секретів мови – це, по суті, фініш, що небавом перетворюється, за Ліною Костенко, у новий старт" [12, с.3]. Натхнення нам, сили для добрих справ, Божої ласки!

Список використаних джерел:

1. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота, 2018. 208 с.
2. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота, 2019. 208 с.
3. Глазова О. П. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів. Харків: Видавництво "Ранок", 2017. 240 с.
4. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Українська мова. 5 кл. : підруч. для закл. загальн. середн. освіти. Київ: Грамота, 2019. 256 с.
5. Заболотний О. В. Українська мова: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2014. 256 с.
6. Заболотний О. В. Українська мова: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2016. 256 с.
7. Захарійчук М. Д., Мовчун А. І. Українська мова: підруч. для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. Київ: Грамота, 2013. 176 с.
8. Захарійчук М. Д., Мовчун А. І. Українська мова: підруч. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ: Грамота, 2015. 192 с.
9. Кравцова Н., Придаток Н. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. У 2 ч. Ч. 1. Тернопіль : Підручники і посібники, 2018. 96 с.
10. Пономарьова К. І. Українська мова та читання: Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1. Київ: УОВЦ "Оріон", 2019. – 144 с.
11. Програма "Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання": 10 – 11 класи. Рівень стандарту // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>.
12. Степаненко М. І. Думки вголос і про себе. Полтава : ПП Шевченко Р. В., 2013. 412 с.
13. Українська мова. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: 1 – 4 класи // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>.
14. Українська мова: 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів // <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
15. Юшук І. П. Українська мова: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. 248 с.

СЕКЦІЯ №5

*Підготовка майбутнього фахівця в
безпечному освітньому середовищі*

Антошина Лариса Володимирівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Чернігівський фаховий музичний коледж
імені Л. М. Ревуцького»
Чернігівської обласної ради,
rewuch@gmail.com

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ВИВЧЕННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розглянуто питання діяльнісного підходу як інструменту упровадження компетентнісної парадигми освіти й оновленого змісту державних стандартів в умовах дистанційного навчання, обґрунтовано необхідність принципово нового підходу до проєктування навчального заняття з точки зору переорієнтації освітнього процесу від пояснювально-ілюстративного до самостійного, продуктивного із урахуванням психофізіологічних особливостей сучасного покоління студентів.

Ключові слова: дистанційна освіта, діяльнісний підхід, суб'єкт навчальної діяльності, компетентності.

Запровадження системи дистанційного навчання (особливої форми організації освітньо-виховного процесу, яка базується на використанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечує інтерактивно-інформаційну взаємодію між усіма учасниками освітньої діяльності незалежно від місця їх знаходження) змусило викладачів усвідомити, що спосіб та специфіка подачі навчального матеріалу й форми взаємодії зі студентами суттєво відрізняються від традиційних завдяки новим можливостям інформаційного середовища. Методичні матеріали для дистанційного вивчення повинні бути спрямовані на самостійний розвиток комунікативної компетенції студентів, набуття та тренування всіх необхідних лінгвістичних навичок, забезпечувати необхідні умови для засвоєння мовного матеріалу з подальшим практичним використанням, спонукати до активного творчого пошуку.

Водночас у сучасному світі здатність генерувати, використовувати та поширювати нові знання набуває особливої ваги та стає однією з головних умов розвитку особистості. У зв'язку з цим актуальною є проблема підготовки майбутніх фахівців, які будуть конкурентоспроможними в професійній діяльності, що вимагає від викладачів переглянути змістову складову навчального матеріалу з урахуванням психологічних особливостей сучасного покоління студентів, а також видозмінити формат його викладу.

На відміну від традиційного навчання, в моделі комп'ютеризованого навчання студенти – не лише об'єкти навчального процесу, а і його активні учасники. Як суб'єкт студент вибирає для себе цілі навчальної діяльності й шляхи для їх досягнення; діагностує свої можливості порівняно з можливостями інших студентів, бере участь у спільній дослідницькій діяльності; є активним учасником створення інформаційного освітнього середовища в предметній сфері [2, с. 67].

Щоб студенти були справді суб'єктами навчального процесу, могли розкрити творчий потенціал, виявити особистісні якості, навчання повинне бути діяльнісним, тобто спрямованим на розвиток ключових компетентностей

особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти й командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Студент не лише залучений до активної роботи, а й відчуває причетність до інформаційного освітнього середовища, в якому вона здійснюється.

Відкритість і доступність будь-яких джерел навчальної інформації створює умови для реалізації ситуації, коли діяльність найбільш активних студентів обумовлює формування нових елементів змісту електронних освітніх ресурсів, на базі яких відбувається навчання всіх бажаючих.

Обсяг навчального матеріалу не повинен містити зайву інформацію, проте це досягається не лише за рахунок його скорочення, а й зміни структури та концентрації уваги. Сучасні молоді люди не можуть тривалий час зосереджуватися на чомусь одному, не здатні сприймати довгі повідомлення й погано усвідомлюють фундаменталізм знань. Більшість з них вважають, що за необхідності потрібно просто «загуглити» або запитати на професійному сайті. Вони прагнуть до швидкого результату й не розуміють, навіщо потрібно інтенсивно вчитися, записувати й заучувати великий обсяг інформації [1].

Сучасне покоління студентів не піддається примусу, їх єдиною і головною мотивацією є виключно інтерес – саме він мобілізує можливості, забезпечує увагу, краще розуміння й запам'ятовування. Навчальний матеріал не може бути засвоєний, якщо він нецікавий і не має усвідомленої здобувачем необхідності. Тому виникає нагальна проблема у постійному розкритті студентам значення матеріалу, що вивчається на різних етапах навчання. Розуміння важливості одержаної навчальної інформації досягається роз'ясненням того, що вона дає студентові, де і як він може нею скористатися у своєму подальшому житті та професійній діяльності. Мотивація буде набагато вищою, якщо цілі навчання і план дій вироблені самими студентами.

Серед найбільш ефективних методичних прийомів збудження й утримання інтересу студентів можна виокремити застосування наочності, емоційності, ефекту парадоксальності, здивування; можливості моделювання явищ, інтеграція гіпертексту й мультимедіа (об'єднання аудіо, відео й анімаційних ефектів) у єдину презентацію дозволяють зробити викладання навчального матеріалу яскравим і переконливим, а участь студентів у її виготовленні демонструє певний спосіб роботи з мовним матеріалом, тобто формує мовну й мовленнєву компетенцію. Самостійна робота студентів полягає в пошуку матеріалів, ілюстрацій, схем, цікавих фактів, фотографій, які дозволяють повністю розкрити навчальну тему.

Діяльнісний підхід реалізується через конкретизацію (перехід від абстракції і теорії до конкретних подій, взятих із практичного життя); персоніфікацію (прийоми звертання до особистісного досвіду студентів, персональні звертання до студента під час онлайн-спілкування); співучасть (спільну роботу студента й викладача в процесі пошуку відповідей на проблемні ситуації, залучення студентів до розв'язання практичних завдань); активізацію самостійної роботи та творчого пошуку. Під час дистанційного навчання буває важко перевірити, чи справді завдання виконано самостійно. Вирішити ситуацію допоможуть завдання, які потребують додаткового пояснення – не просто надсилати роботу, а, наприклад, додавати короткі відео чи голосові повідомлення, в яких студенти пояснюють своє бачення правильної відповіді. Також цей прийом допоможе потренувати навички комунікації та самопрезентації учнів.

Додатковою перевагою дистанційного навчання, зокрема із сервісами Google, є можливість розв'язати проблему мобільних телефонів, адже воно передбачає не заборону, а, навпаки, їх залучення до навчального процесу.

Інформаційне наповнення дистанційного навчання, що спирається на інформаційні й комунікаційні технології, допомагає зробити навчальний процес активним, спрямованим на здобуття й конструювання власного знання через самостійну пізнавальну діяльність студентів. Сучасна педагогіка використовує термін “реверсивне наставництво” - йдеться не тільки про те, що молодше покоління навчає старше; при такій формі взаємодії обидві сторони змушені виходити з зони комфорту та думати, працювати й навчатися по-новому, при цьому толерантно сприймаючи вікові та комунікативні особливості один одного.

Список використаних джерел:

1. Исаева Е.Р. Новое поколение студентов: психологические особенности, учебная мотивация и трудности в процессе обучения первого курса [Электронный ресурс] // Медицинская психология в России: электрон. науч. журн. – 2012. – № 4 (15). – URL: <http://medpsy.ru> (Дата звернення 16.01.2021)

2. Місяць Н.К. Формування мовної та мовленнєвої компетенцій у студентів-філологів. Шляхи вдосконалення мовної компетенції сучасного педагога (Матеріали регіональної науково-методичної конференції, 27 березня 2008 р.). — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. — 192 с.

3. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: монографія / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О.Л.Коношевський, О. В. Шестопад; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2011. – 348 с.

**Бабин Наталія Богданівна,
Рожанський Петро Казимирович,**
викладачі КЗ «Чортківський медичний фаховий коледж»
Тернопільської обласної ради, chortkivmedcol@gmail.com

БЕЗПЕЧНИЙ ІНТЕРНЕТ

Анотація. У статті визначено основні загрози безпеці дітей у мережі Інтернет, проведено їх комплексний аналіз та подано характеристики їх впливу. Виділяться поради та правила Інтернет-безпеки та Інтернет-етики для користувачів. Акцентується увага на актуальності формування інформаційної культури особистості – дітей, їх батьків, наставників, як основного механізму розв'язання зазначеної проблеми.

Ключові слова: фішінг, грумінг, кібербулінг, мобінг он-лайн безпека, небажаний контент.

Сьогодні майже неможливо уявити наше життя без застосування інформаційних технологій. За допомогою Мережі люди можуть спілкуватися, розважатися, шукати потрібну інформацію і навіть заробляти гроші. Особливо актуальними вони стали у період світової пандемії, коли саме застосування дистанційних технологій навчання розширили можливості отримання освіти в умовах карантину. Мережа Інтернет сповнена варіантами для різнобічного розвитку та навчання упродовж усього життя. Однак Інтернет відомий і масою

негативних проявів. Вони стосуються як дітей, так і дорослих. Існують певні небезпеки в Інтернеті.

Небажаний контент, насильство, порнографія, нав'язливе спілкування - все це може негативно позначитися на психіці. Також тривале перебування перед комп'ютером погіршує фізичний стан організму. Слід дізнатися детальніше, як не стати залежним від віртуальної реальності і захистити себе від негативного впливу Всесвітньої павутини.

Так що ж несе нам інтернет: користь чи великі проблеми? Як правильно застосовувати можливості надані нам мережею? Спробуємо знайти відповіді на всі ці запитання і, можливо, змінити ваше уявлення про безпеку віртуального спілкування. Фішинг, грумінг, булінг, мобінг в Україні ці терміни мало для кого несуть змістовне навантаження. Хоча без з'ясування їхнього змісту і мови не може бути про вашу віртуальну безпеку.

Фішинг — вид шахрайства, метою якого є виманювання у довірливих або неухважних користувачів мережі персональних даних клієнтів.

Шахраї використовують усілякі виверти, які найчастіше змушують користувачів самостійно розкрити конфіденційні дані. Наприклад, посилаючи електронні листи із пропозиціями підтвердити реєстрацію облікового запису, що містять посилання на веб-сайт в Інтернеті, зовнішній вигляд якого повністю копіює дизайн відомих ресурсів.

Фішинг – один з різновидів соціальної інженерії, заснований на незнанні користувачами основ мережевої безпеки. Зокрема, багато хто не знає простого факту: сервіси не розсилають листів з проханнями повідомити свої облікові дані, пароль та інше.

Щоб організувати безпечне освітнє середовище під-час дистанційного навчання, запобігти викраданню персональної інформації учасників навчання заклад освіти має:

- забезпечити захищену та надійну мережу, а для цього потрібно використовувати послуги офіційного інтернет-провайдера. Під час дистанційного навчання викладачі та студенти використовують особисті домашні пристрої, які зазвичай не охоплюються мережевим захистом. У такому випадку викладачам та студентам варто перевірити офіційність та надійність свого інтернет-провайдера, щоб оцінити можливі ризики. Якщо провайдер неофіційний — посилити захист за допомогою програмного забезпечення. використовувати програмне забезпечення для фільтрації та моніторингу безпеки пристроїв;

- встановлювати політику в межах закладу, що регулює, де і як можуть використовувати технології різні учасники навчального процесу, а також порядок реагування на інциденти, пов'язані з безпекою підлітків, зокрема, у цифровому середовищі;

- взяти до уваги потенційний вплив інтернету та онлайн-технологій на навчання та психіку студентів.

Грумінг – вхідження в довіру до дитини з метою її схилення до будь-якого брутального поведіння, в тому числі і в сексуальному плані. Злочинці найчастіше встановлюють контакти з підлітками в чатах або на форумах. Зазвичай вони добре обізнані із захопленнями сучасної молоді і без особливих зусиль підтримують бесіди. Вони знаходять співрозмовників, які чимось засмучені або шукають підтримки, співчувають їм, потім пропонують перейти в більш відокремлене

віртуальне місце спілкування. Поступово втягують їх в обговорення інтимних питань. Потім пропонується зустрічі в реальному світі.

Буллінг – залякування, переслідування, знущання, глузування й інші дії – які здатні налякати, принизити й іншим чином негативно впливати на дитину. Цей вид насильства набув широкого поширення в середовищі підлітків. Вони створюють сайти, присвячені одноліткам, які з тих чи інших причин стають «ізгоями», розміщують компрометуючі їх фотографії, надсилають анонімні образливі та загрозові повідомлення, розпускають непристойні чутки. Іноді сцени знущання знімаються на фото – або відеокамеру і потім поширюються через Інтернет. Буллінг – явище глобальне і масове. За статистикою буллингу піддавалися 48% дітей та підлітків, у тому числі 15% – неодноразово, а самі займалися ним 42%, причому 20% – багато разів.

Мобінг – психологічні утиски, переважно групові, працівника з боку роботодавця або інших працівників, що включають у себе постійні негативні висловлювання, постійну критику на адресу працівника, його соціальну ізоляцію усередині організації, виключення з його службових дій соціальних контактів, поширення про працівника свідомо неправдивої інформації тощо

Інтернет – це річ, яка буває безпечною і небезпечною. В разі необхідності, ви можете звернутись за консультацією до експертів, котрі нададуть вам компетентну допомогу:

Online-bezpeka.kyivstar.ua – консультант з онлайн-безпеки від компанії “Київстар”

Internetbezpeka.org.ua – тут ви можете повідомити про випадки дитячої порнографії в інтернеті.

Національна “гаряча” лінія з питань протидії домашньому насильству і захисту прав дітей – 0 800 500 335 (безкоштовно для дзвінків із стаціонарних телефонів на території України) та 386 (безкоштовно для дзвінків з телефонів мобільних операторів “Київстар” та “МТС”)

Телефон Довіри МВС України: +38044 254 76 04

Останнім часом в Україні набуло певної традиційності відзначення Всесвітнього дня безпечного Інтернету. Святкування, встановлене Єврокомісією у січні 2004 року, відбувається щорічно у другий вівторок лютого. Мета свята — об'єднати зусилля держави, громадськості у пошуку шляхів безпечного користування Інтернетом, обговорити питання Інтернет-етики та Інтернет-безпеки, вжити заходів з популяризації механізмів безпечної роботи у мережі, перш за все — серед дітей і молоді. А щоб ваше перебування в інтернеті було безпечним гуртківці рекомендують:

☐ Користуйтеся безпечними браузером і стежте за їх оновленнями.

☐ Електронна пошта, логіни і паролі для входу на сайти «люблять» складність: велику кількість символів, додавання спеціальних символів та цифр. Не слід використовувати у логіні та паролі акаунту особисті дані.

☐ Реєструючись на різних сайтах, використовуйте різні логіни і паролі. Відкрийте декілька акаунтів електронної пошти: для робочого листування, особистого спілкування та реєстрації на різних сторінках.

☐ Не користуйтеся послугою збереження паролів, кожного разу вводьте його заново.

📖 Не довіряйте зовнішній інформації: не переходьте по сумнівних посиланнях, які вам відправляють поштою або з ресурсів миттєвих повідомлень, перевіряйте адреси сайтів у рядку стану браузера.

📖 Для повноцінного захисту встановіть ліцензійну версію антивірусної програми. Експерти радять уважно вивчити інструкцію з її використання, виставити на максимальний рівень ключові налаштування і автоматичне оновлення програми. Після встановлення слід повністю перевірити комп'ютер на наявність зараження файлів вірусними програмами і робити таку перевірку кожного місяця.

📖 Файли, які мають для вас особливу цінність, ховайте подалі від цікавих очей. Можна встановити на них пароль.

📖 Зведіть до мінімуму особисту інформацію в мережі. Наявний контент має бути нейтральним, а фото — пристойними.

Список використаних джерел:

1. Безпечний інтернет URL: <http://phys.ipho.kubg.edu.ua>
2. Сайт Профспілки працівників освіти і науки України URL: <https://pon.org.ua/novyny/7610-den-bezpechnogo-nternetu-dlya-naykraschogo-nternetu.html>
3. Як захистити персональні дані під час дистанційного навчання: поради для педагогів, батьків та учнів URL: <https://eo.gov.ua/2021/01/20/yak-zakhystyty-personalni-dani-pid-chas-dystantsiynoho-navchannia-porady-dlia-pedahohiv-batkiv-ta-uchniv/>

Беловол Віолетта Вячеславівна,
викладач Відокремленого структурного підрозділу
«Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки
Національного авіаційного університету»,
siteccte@gmail.com

РОЗКРИТТЯ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ СТУДЕНТІВ FOMO ТА JOMO

Анотація. В роботі проаналізовано у зв'язку з чим сучасні студенти зіштовхуються з емоційним вигоранням, які наслідки це за собою несе, та яким чином можна уникнути даного психологічного процесу.

Ключові слова: FOMO, JOMO, освітній процес, інформаційні технології, соціальні мережі, емоційний стан.

Студент - це особистість, яка звикла жити у швидкому ритмі міста з його вимогами та випробуваннями. Він має абсолютний доступ до будь яких інформаційних джерел та ресурсів для їх вивчення. Завдяки стрімкому технологічному прогресу студент може відвідати безліч курсів та вебінарів як особисто так і он-лайн. Тоді чому молода людина яка отримала стільки можливостей має менший інтелектуальний ресурс до вивчення та освоєння інформації ніж її попередники з різницею у часі в одне або два десятиліття?

Двадцять років тому учні та студенти мали дещо обмежені можливості в інформаційно-технологічному плані. Для того щоб написати статтю, курсовий або реферат потрібно було годинами сидіти у бібліотеці вишукуючи інформацію та виписуючи її у конспекти. На це витрачалось надзвичайно багато часу, але чому в умовах сьогодення маючи час на розвиток та навчання студенти навпаки впадають у розумовий занепад?

Для того щоб частково пояснити дану проблему потрібно визначити поняття FOMO та JOMO.

FOMO (скорочено від Fear of Missing Out або «страх упущеної вигоди»), що характеризує нав'язливий стан упустити щось важливе де б то не було - в навчанні, бізнесі, роботі або соціальному житті. Зовсім не дивно, що у відповідь реакцією на подібне емоційне вигорання виникає поняття JOMO (Joy Of Missing Out або «радість упущеної вигоди»). [1]

Професорка університету MIT Шеррі Теркл стала однією з перших використовувати термін FOMO під час своєї TED-лекції що мала назву «Connected, but alone?» (На зв'язку, але на одинці?), більше ніж сім років тому. Пані Теркл проаналізувала спектр реакції людської психіки на постійне перебування в соціальних мережах, а також наслідки занадто частого он-лайн спілкування.

У сучасній молоді смартфон став невід'ємною частиною їх життя. Якщо людина починає свій ранок з перевірки соціальних мереж, месенджерів, електронної пошти та стрічки новин у неї стрімко розвивається синдром FOMO. Цифрові звички поступово призводять до того, що людина як особистість припиняє отримувати задоволення від спілкування з близькими та друзями, навчання і життя загалом.

FOMO - це життєве кредо сучасної молоді. Молоді особистості намагаються встигнути абсолютно все: переглянути свіжі новини у соціальних мережах, відвідати всі знакові події у місті і т.д. Представники FOMO серед студентства намагаються під час навчання тримати руку на пульсі і щохвилини можуть перевіряти свої соціальні сторінки на наявність нової актуальної інформації, встигати домовитися про зустрічі, після пар відвідати курси, спортивний зал та заходи які відбуваються у межах навчального закладу та поза ним.

Основним негативним наслідком FOMO є емоційне вигорання людини. Таким чином студент втрачає емоційну прив'язаність до речей та подій які його оточують. Наприклад, він вивчає матеріал для того щоб здати ту чи іншу тему по предмету тільки щоб його закрити, а не для того щоб освоїти щось нове. І це відбувається на рівні підсвідомості через моральне виснаження, хоча й сам студент на початкових етапах цього може не помітити. Відвідування конференцій, курсів та спортивних занять більше не приносять йому задоволення, а отже і саме життя для людини стає сірим та буденним. На цій основі погіршується мозкова та м'язова пам'ять, зменшується рівень світосприйняття та сприйняття себе як особистості. І саме в цей момент в організмі молодої людини відбувається захисна реакція - JOMO. Це в свою чергу надає певну можливість студенту не отримати емоційне виснаження. Найголовнішим етапом у даному процесі – це вчасно розпізнати і розвивати у собі «радість втраченої вигоди».

JOMO, тобто Joy Of Missing Out - задоволення від можливості щось пропустити, і не шкодувати потім про це [2].

Таким чином студент може розвантажити свій особистий графік, а саме: пропустити кілька заходів; декілька занять на курсах відвідати у дистанційному режимі; під час навчання більше звернути уваги не на теоретичний матеріал, а на його практичне застосування, що дасть можливість наочно закріпити знання. Але тут важливо зрозуміти, що відчувши знайомі відчуття емоційного задоволення, студент може не впоратися з контролем власного графіку, адже при збільшенні особистого

часу може збільшитися і кількість витраченого часу на соціальні мережі відповідно. В цей момент он-лайн - життя може поступово крок за кроком витіснити усі структурні елементи розкладу студента до мінімуму. В цьому і полягає проблематика FOMO та JOMO сучасної молоді людини.

Google оголосив, що «технології повинні покращувати якість життя, а не відволікати від нього». Гіганти у сфері інформаційних технологій Google і Apple вже говорять про запуск інтелектуальних сервісів, які будуть «контролювати» використання інтерактивного контенту користувачами. Штучний інтелект буде аналізувати час, проведений он-лайн, і сигналізувати користувачам про необхідність повернутися в реальне життя [1]

Отже, сучасний студент живе у постійному інформаційному вакуумі, який впливає на його увагу та емоційний стан. Соціальні мережі своєю яскравою картинкою заманюють до себе все більше і більше користувачів. На цій основі у студента розгортається емоційна залежність, а в подальшому емоційне вигорання. Висока доступність інформаційних ресурсів є основною запорукою зменшення рівня вимог до точного вивчення науки, адже будь яку інформацію можна легко знайти у Інтернет мережі. Саме тому викладач повинен акцентувати увагу студентів не на тому що потрібно все вивчити для одержання гарної оцінки, а на необхідності використовувати отримані знання, навички та вміння на практиці. Також потрібно акцентувати увагу не на негативних наслідках соціальних мереж, а на дійсній користі, яку вони можуть принести. Потрібно пропонувати їм статті та канали які відповідають тематиці дисципліни, а також просити їх аби вони писали наукові статті самостійно. Таким чином студент буде підсвідомо розуміти, що йому потрібно не завчити навчальний матеріал, а навчитися використовувати його у реальному житті. У такому форматі освітнього процесу студент відчуває дійсний інтерес до навчання і відповідно менше часу витрачає на поглинання не корисного контенту.

Необхідно також зазначити, що сучасний викладач має налаштовувати студента на історію успіху, навіть у випадку, якщо той виконав завдання дещо невчасно. При таких умовах молода особистість матиме задовільний емоційний стан, а внутрішні стани FOMO та JOMO будуть у гармонійній рівновазі.

Список використаних джерел:

1. Hype.Tech. URL: <https://hype.tech/@BalAnnette/na-smenu-fomo-prihodit-jomo-ili-kak-izbezhat-emocionalnogo-vygoraniya-7do7hkyq> (Дата звернення 01.02.2021).
2. Eventologia. URL: <http://eventologia.ru/blog/что-такое-fomo-i-jomo> (Дата звернення 02.02.2021).
3. Vogue. URL: <https://www.vogue.com/beauty/guide/что-такое-jomo-ili-kak-izbezhat-emotsionalnogo-vygoraniya> (Дата звернення 03.02.2021).

Вишник Олена Олександрівна,
старший викладач
кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету ім. О. Довженка,
Olenavyshnyk@gmail.com

ІНСТРУМЕНТИ І МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, здобувачі вищої освіти, адаптація, гуманізм, стрес, інформаційні виклики.

Ключовими ідеями сучасної освіти, що декларуються і поширюються Міжнародною організацією ЮНІСЕФ, є ідеї забезпечення прав, свобод та інтересів дітей, представлені в концепції програми «Школа доброзичливого ставлення до дитини» («Child-friendly school») [1].

Освітнє середовище вивчали як зарубіжні (Дж. Гібсон, У. Мей, Т. Менг, М. Турвей, В.А. Ясвін та інші), так і вітчизняні (Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Максимова, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Серіков, С. Сисоєва та інші) дослідники. З точки зору розробки засад безпечного освітнього середовища, цікавим є підхід зарубіжного науковця В.А. Ясвіна, який вважає, що освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, а також комплекс можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Нині у суспільстві є запит спрямований на школу, яка є не тільки місцем, де дітей навчають, а, насамперед, простором для їхнього повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей. Функціонування такого навчального закладу можливе лише в атмосфері фізичного комфорту, сприятливого соціального та психологічного клімату. Зазначене вище вимагає від ЗВО якісної підготовки здобувача вищої педагогічної освіти до виконання окреслених запитів суспільства.

Освітнє середовище (ОС) закладу вищої педагогічної освіти повинне забезпечувати всебічне навчання та виховання майбутніх педагогів, тобто виконувати основну мету – сприяти високій якості професійної підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти. Для досягнення цієї мети ОС, з точки зору сучасних проблем і викликів, повинно бути певною зоною безпеки, у якій би відчували себе повноцінно реалізованими та захищеними усі суб'єкти навчально-виховного процесу ЗВО.

Оптимально функціонуюче БОС ЗВО відображає захищеність життєво важливих освітніх потреб та інтересів суб'єктів педагогічної освіти в різних сферах професійної діяльності від небезпек та загроз в ОС. Тому дуже важливо створити необхідні умови формування БОС ЗВО, враховуючи при цьому фактори ризику в ОС.

Виокремимо низку відповідних педагогічних умов з метою подолання небезпек та загроз в ОС:

1) підготовка науково-педагогічних працівників ЗВО до формування та функціонування безпечного освітнього середовища на засадах гуманістичного підходу;

2) соціально-педагогічна підтримка та психологічна підготовка здобувачів вищої педагогічної освіти з метою адаптації до умов освітнього процесу у ЗВО;

3) навчання майбутніх педагогів методів і технологій роботи в умовах стресових ситуацій;

4) формування готовності здобувачів вищої педагогічної освіти до протидії впливу інформаційних викликів і загроз.

Щодо першої педагогічної умови, то варто зупинитись на розкритті сутності гуманістичного підходу та його впливу на БОС.

Аналіз дисертаційних робіт, монографій і наукових статей дозволив нам дійти висновку, що проблема гуманізації освіти постає у центрі уваги сучасних педагогічних досліджень.

Гуманістичний підхід позиціонує особистість того, хто навчається, як суб'єкта та об'єкта освітнього процесу. Відповідно до ідей гуманізму в безпечному освітньому середовищі освітній процес є цінністю, системою, процесом та результатом.

Змістом другої педагогічної умови щодо формування є соціально-педагогічна підтримка та психологічна підготовка студентів з метою адаптації до умов освітнього процесу ЗВО.

У ракурсі представленого проблеми питання адаптації є ключовою, оскільки саме в цей період особистість майбутнього вчителя переживає чималу кількість небезпек та загроз. Найскладнішим для студентів є перший курс, саме він передбачає входження особистості в незнайому систему – адаптацію до навчання.

Важливим є забезпечення на цьому етапі соціально-педагогічної підтримки та психологічної підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти. Від того, як пройде процес адаптації, залежить психологічний стан здобувача вищої педагогічної освіти, його успішність та майбутня професійна діяльність.

Наступною педагогічною умовою щодо формування БОС у закладі вищої педагогічної освіти є навчання здобувачів вищої педагогічної освіти методів і технологій роботи в умовах стресових ситуацій.

Зміна соціальних умов у зв'язку зі вступом до ЗВО може призвести до психологічного стресу. Проблема стресу, у тому числі в майбутніх учителів, набула наукової та практичної актуальності. Процес адаптації, а також освітній процес у ЗВО характеризується певною кількістю нервово-психічних навантажень. Стресові фактори провокують появу негативних емоцій, перевантаження та психічні дисфункції.

Ключове завданням науково-педагогічного складу – це ознайомлення студентів із діагностикою стресових ситуацій та створення розгалуженої системи заходів, спрямованих на послаблення та профілактику впливу стресу та його можливих наслідків.

Наступною умовою є формування готовності здобувачів освіти до протидії впливу інформаційних викликів і загроз.

Інформаційні виклики та загрози є загрозами порушення безпеки ОС.

Актуальність вивчення інформаційних викликів та загроз пояснюється такими причинами:

-відсутністю єдиного підходу щодо дослідження основних понять інформаційної безпеки;

-відсутністю адекватної системи моніторингу та управління інформаційними викликами та загрозами.

Інформаційні виклики та загрози постійно змінюються. Головною метою формування готовності протидіяти інформаційним небезпекам є розуміння витоків появи цих небезпек, розробка управлінських методів впливу, активізація алгоритмів стабілізації інформаційної безпеки тощо. Зазначені кроки здійснюються переважно на

державному рівні, на рівні ж ЗВО, доцільне проведення роботи зі студентами щодо протидії інформаційним викликам та загрозам, розвиток критичного мислення, відповідне інформування.

Отже, безпечне освітнє середовище підсилює навчальну та виховну дію, тобто робить результативнішим навчально-виховний процес, що, передусім, сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх учителів.

Список використаних джерел:

1. Child-Friendly Schools Documentary Series : Rising Voices. URL: https://www.unicef.org/cfs/index_RisingVoices.htm.
2. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. К., 2018. 56 с.
3. Шевченко Л. С. Освітня безпека України в умовах глобалізації. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2009. № 4. С. 291–296.

Гойман Віра Іванівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

ВСП «Заліщицький фаховий коледж ім. Є. Храпливого НУБіП України»

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

Анотація. У статті розглядається питання про систему національного виховання, про значення занять словесності для формування національно свідомих громадян України.

Ключові слова: патріотизм, патріотичне виховання, мовна політика, національна свідомість.

Сьогодні важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати в молоді громадянсько-активні, соціально значущі якості, які вона зможе проявити в усіх видах діяльності, і, перш за все, пов'язаних із захистом інтересів своєї родини, рідного краю, народу та Батьківщини, реалізації особистого потенціалу на благо української держави. У різні часи та епохи, в усіх цивілізованих державах сім'я, школа, суспільство ставили перед собою завдання – виховати громадянина, патріота своєї країни. Тому навчально-виховний процес у навчальному закладі необхідно вибудовувати таким чином, щоб пробудити в студентів національні почуття, виховувати в них повагу і любов до свого народу, до його віковичних моральних та духовних здобутків, а також самоповагу й гордість за свою Батьківщину, і на цій основі формувати суспільно значущі особистісні риси громадянина України: національну свідомість, духовність, трудову активність, морально-етичну, фізичну, екологічну і правову культуру. Цей складний і тривалий процес передбачає цілий комплекс організаційних, дидактичних, методичних, психологічних, виховних заходів. І рідна мова та література в цьому комплексі (разом з історією України) – не просто найголовніша складова, а й фундамент цієї ідеологічної системи.

Актуальними сьогодні є думки І.Огієнка та В.Сухомлинського про те, що до найважливіших ознак нації належить рідна мова, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом. Зокрема, В.Сухомлинський зазначав, що в руках педагога слово є могутнім виховним засобом, яке здатне піднести, звеличити людину в її власних очах,

утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до своїх предків. Любов до рідної мови - один із проявів патріотизму. Ще К.Д. Ушинський говорив, що мова народу є цілковитим відображенням батьківщини і духовного життя народу: «Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх додавання і видозміни, але безліч понять, поглядів на предмети, безліч думок, почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови. Такий цей великий народний педагог - рідне слово» [1].

Маємо ряд історичних фактів, що свідчать про престижність української мови. У великому Литовському князівстві вона була державною мовою; як актова мова використовувалася в Молдавському князівстві; бахчисарайські хани листувалися нею з турецькими султанами. За останніми даними, у світі близько 60 млн. чоловік розмовляють українською. А поширена вона у 156 країнах світу. Українці живуть майже всюди - Канада, США, Аргентина... Щодо рейтингів, то серед 6 тисяч живих мов, що є на планеті, українська посідає 17 місце.

Престиж мови залежить не від неї самої, а від її носіїв. На жаль, не всі українці усвідомлюють це. Тому українська мова в нашій державі стане престижною тоді, коли ми не будемо її соромитися, коли оволодіємо усім багатством її, навчимося гарно, виразно, правильно говорити українською і будемо пишатися, що ми, українці, маємо таку чудову мову.

Колектив філологів ВСП «Заліщицький фаховий коледж ім. Є. Храпливого НУБіП України» в своїй роботі керується висловлюванням О. Гончара: «Мова – це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її». Наша праця як викладачів не обмежується тільки навчальними заняттями, а реалізуємо ми своє професійне кредо і в позааудиторний час. Ось уже багато років поспіль традиційними стали предметні тижні в листопаді та лютому, які розвивають творчі здібності, естетичні смаки, мовлення і мислення студентів; сприяють формуванню високоморальної особистості; виховують інтерес до народних традицій, повагу до рідного слова. Щороку Тиждень рідної мови стартує із долучення студентського загалу та частини викладачів до написання Всеукраїнського диктанту національної єдності. Урочиста атмосфера панує у коледжі в дні проведення міжнародних конкурсів з української мови імені Петра Яцика та мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, які об'єднують знавців української мови, сприяють піднесенню престижу рідної мови в Україні та утвердженню її державного статусу, вшановують Великого Кобзаря, поета світового рівня – Тараса Григоровича Шевченка. Серед конкурсних завдань пропонуємо студентам написати твір-роздум на одну з тем: «Ми, як скарб нетлінний, мову рідну мусимо нащадкам передати», «Будуймо державу вкраїнського слова» тощо, де б вони мали висловити свої міркування з приводу того, наскільки ставлення до рідної мови і володіння її нормами свідчить про духовну сутність людини. Творчі роботи учасників свідчать про глибину розуміння молоддю цієї проблеми. Ось окремі міркування: «...те, як людина говорить, створює образ її душі та інтелекту, вихованості, оскільки саме через мову виявляються ці важливі людські якості. Мовлення кожного – це його духовний, інтелектуальний портрет. Заговорить людина – і виявить не лише рівень своєї освіченості, а й міру вихованості, гостроту розуму, образність уяви, точність спостережень»; «...великою проблемою серед молоді є брак словникового запасу – як наслідок небажання читати художню літературу. Розмову, «пересипану» словами-паразитами «тіпа», «короче», неприємно слухати, і таке мовлення красномовно малює не лише словесний портрет мовця, а й його самого – його внутрішній, духовний світ. Як не згадати відомий вислів

древніх греків: «Заговори, щоб я тебе побачив»; «... ми хочемо бути багатомовними та освіченими. Для цього ми маємо засвітитися любов'ю до рідної мови як до найсвятішого скарбу нашої нації. Де б ми не були, ми завжди повинні пам'ятати, що тільки молитва на рідній мові буде вислухана Богом».

Окрім навчально-виховної роботи, філологи здійснюють керівництво науково-пошуковою роботою студентів. Наведу декілька прикладів із робіт наших студентів, які свідчать про стан мови в суспільстві. Українську мову називають рідною дедалі більше українців – 68% (дані соціологів без урахування окупованих територій). Це на 10% більше, ніж п'ять років тому. 61% опитаних вважають, що державна політика має сприяти поширенню української мови у всіх сферах життя. 60% – зазначають, що українська мова має стати основною в усіх сферах спілкування. На сьогодні, українська мова домінує в галузі освіти, в органах державної влади, кінопрокаті, а також зміцнила свої позиції в радіоєфірі та на книжковому ринку. «Якщо запитувати людей, яку б книжку з двох наявних – у перекладі українською або російською – вони обрали б у книжковому магазині, зараз у півтора рази більше обирають український переклад ніж російський. П'ять років тому ситуація була протилежна». Частка шкіл з українською мовою навчання у 2019/20 навчальному році – 92%. Відсоток коливається залежно від області: у Рівненській – 100%, у Донецькій – 63%. Серед 100 найпопулярніших серед українців сайтів україномовних – лише 10%.

Літературній освіті також відводиться особлива роль у формуванні соціального й морального обличчя юних громадян нашого суспільства, оскільки література є могутнім джерелом національної духовності, своєрідним генетичним кодом, пам'яттю народу. У художній літературі знаходять своє вираження його історія, його моральні цінності, ідеали, традиції, його ментальність, національний характер. Художня література спонукає молодь захоплюватися красою і самобутнім багатством рідної землі, національно-визвольною боротьбою українців, їхнім славетним минулим. Вивчаючи творчість українських поетів будь-якого періоду, не можемо оминати віршів патріотичного напрямку: П.Тичина і В.Сосюра, О.Олесь і М.Вороний, В.Симоненко і Л.Костенко – усі вони переймалися долею Батьківщини, воліли бачити її вільною й незалежною. А трагічний життєвий і творчий шлях В.Стуса - це взірєць того, як можна і треба любити свою рідну землю. Окремо хочеться сказати про п'єсу М. Куліша «Мина Мазайло», в якій автор гостро висвітлює українців-манкуртів, які цураються своєї мови, своєї культури, люди, які не пам'ятають своїх коренів. Твір комедійний, але торкається він надзвичайно серйозної теми, яка актуальна й сьогодні.

В основу системи національного виховання на заняттях української літератури потрібно покласти правдиве слово про свій народ, його споконвічне прагнення розбудувати українську державу. Творчі зусилля кожного викладача мають бути спрямовані на те, щоб підвищити виховний рівень сучасного заняття та його творчий потенціал, створити оптимальні можливості для розвитку самостійного творчого мислення студентів, активізації їхньої пізнавальної діяльності, формування патріотичних почуттів під час вивчення літератури.

Отже, сутністю викладача рідної мови та літератури має бути висока культура, непохитна національна свідомість, глибоке розуміння тих складних завдань, які сьогодні потрібно розв'язувати незалежній українській державі. Усе це він не тільки повинен передати своїм вихованцям, а бути беззаперечним зразком для наслідування. Тільки систематичне національне виховання може подолати почуття національної меншовартості і сформувати людину – громадянина з національним складом мислення та природним почуттям гордості, що ти – українець. На основі такої виховної роботи

формується основні складові національної самосвідомості: любов до рідної землі і свого народу, патріотизм і готовність захищати українську державу, досконале володіння українською мовою, духовна культура, повага до батьків, культури та історії, традицій та звичаїв рідного народу, працелюбність, бажання працювати задля розквіту власної держави, культура міжособистісного спілкування, глибоке усвідомлення громадянської відповідальності, сформовані почуття гордості за свою Батьківщину.

Список використаних джерел:

1. Белебега І. Українська еліта. Харків, 1999.
2. Вертій О. Методика вивчення української літератури на сучасному етапі: основні ознаки і поняття. Дивослово. 2012, № 3.
3. Жадан М.Н. Виховуємо патріотів художнім словом. Вивчаємо українську мову та літературу. 2012, № 15.
4. Зякун Т. Особливості формування національної свідомості молоді та сучасному етапі державотворення. Рідна школа. 2006, №5.
5. Коваль В. Уроки словесності в системі національно-патріотичного виховання. Рідна школа. 1999, № 6.
6. Ковальова Т.В. Мова як засіб вираження національної самосвідомості. Вивчаємо українську мову та літературу. 2011, № 12.
7. Концепція державної мовної політики. Київ, 2006.
8. Корнух Г. Виховання загальнолюдських цінностей на уроках української літератури. Дивослово. 2006, № 7.
9. Предчук Т. Формування національно-мовної особистості у двомовному просторі. Українська мова і література в школі. 2009, № 6.

Грицан Людмила Олександрівна,
викладач вищої категорії

Рославець Людмила Миколаївна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну
Київського національного університету технологій та дизайну»,
chpekcomua@ukr.net

ОСНОВНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті розкриті основні аспекти формування безпечного освітнього середовища під час підготовки майбутніх фахівців. Автор вважає, що формування в педагогів умінь і навичок створення психологічно безпечного освітнього середовища передбачає психолого-педагогічну підготовку, зорієнтовану на особистісне зростання студентів.

Ключові слова: майбутні фахівці, безпека, психологічна безпека, освітнє середовище.

Основне завдання закладу фахової освіти – підготувати не тільки кваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів, а й соціально адаптованих особистостей з активною життєвою позицією. Справжній фахівець повинен мати не тільки високу кваліфікацію, а й бути духовно багатою, творчою особистістю.

Головне завдання викладача української мови та літератури закладу фахової освіти – навчити майбутнього спеціаліста грамотно говорити, спілкуватися, вести діалог, мислити закінченими фразами, формувати власну думку з певної проблеми, відстоювати власні погляди.

Виконання вищезазначених завдань можливе тільки в безпечному освітньому середовищі, яке являє собою складну організовану систему, в рамках якої вирішуються не лише освітні завдання, а й відбувається соціалізація та психологічний розвиток особистості. У ньому формуються і набувають подальшого розвитку міжособистісні взаємини майбутнього спеціаліста з однолітками, педагогами, батьками, іншими людьми, причетними до освітнього процесу [3, с.40].

Цілком погоджуємось із думкою І.О.Баєвої та В.В.Рубцова, що освітнє середовище є психолого-педагогічною реальністю, яка містить спеціально організовані умови для формування особистості, а також можливості для розвитку [5, с.5].

Згідно з І.О.Баєвою, психологічно безпечне освітнє середовище закладу освіти – це середовище, вільне від проявів психологічного насильства у взаємодії, яке сприяє задоволенню потреб у особистісно-довірчому спілкуванні, забезпечує психічне здоров'я учасників процесу освіти [5, с.6].

У психолого-педагогічній літературі безпечне освітнє середовище закладу часто розглядається й описується як «ефективне», «комфортне», «гуманне», «оптимальне», «сприятливе» для діяльності, стосунків і гармонійного особистісного розвитку його суб'єктів [2, с.167].

Моделювання безпечного середовища в умовах закладу освіти передбачає дотримання таких принципів:

- опора на розвивальну освіту, метою якої є особистісний розвиток здобувачів освіти через призму формування життєво необхідних компетентностей. Основу освітнього процесу в цьому випадку складає партнерська взаємодія суб'єктів освіти;
- психологічний захист особистості кожного суб'єкту освітнього процесу. Реалізація цього принципу першочергово передбачає усунення психологічного насильства у взаємодії здобувачів освіти, педагогів і батьків як рівноправних учасників освітнього процесу;
- формування соціально-психологічної умілості. Цей принцип передбачає створення спеціально організованих умов для формування вмінь компетентного вибору особистістю свого життєвого шляху, самостійного вирішення проблем, аналізу життєвих ситуацій із подальшим вибором найбільш ефективної поведінки, яка б не порушувала свободу та гідність іншої людини, не містила психологічного насильства та сприяла саморозвитку особистості [1, с.87-93].

Водночас варто підкреслити, що сучасний заклад освіти розглядається дослідниками як об'єкт підвищеного ризику, а окремі питання та ситуації взаємодії між педагогами та здобувачами освіти стають предметом для аналізу не тільки в професійній сфері, але й для обговорення на побутовому рівні й у засобах масової інформації. Педагогічна взаємодія насичена різноманітними стресовими чинниками: невідповідність програм й умов навчання функціональним і віковим можливостям здобувачів освіти, постійний часовий цейтнот, значний обсяг інформації з різноманітних галузей наукових знань, який необхідно опрацювати, засвоїти й запам'ятати, недотримання психолого-педагогічних і санітарно-гігієнічних вимог до організації освітнього процесу та ін. Окрім цього, умови життєдіяльності здобувачів освіти, як й інших членів українського суспільства, значним чином ускладнюються ще й радикальні соціально-політичні й економічні зміни, що відбуваються в нашій

державі й у світі. Усе це, разом чи окремо, містить ризики та загрози, що деформують освітнє середовище, збільшують імовірність зростання тривожності, конфліктності, агресивності основних його суб'єктів. Поряд із цим загострюється їхня потреба в безпеці, стабільності й порядку, в захисті від фізичних і психологічних небезпек [2, с.167].

За таких обставин педагогу належить виступати не лише у ролі викладача, вихователя, партнера по спілкуванню, а й своєрідного психотерапевта, людини, яка здійснює «догляд за душею», спрощує, а не ускладнює життя сучасного здобувача освіти, допомагає йому жити у злагоді з довкіллям та у згоді з самим собою. Усвідомленню педагогами значущості здоров'я майбутнього фахівця як найбільшої цінності, необхідності його збереження і зміцнення сприятиме розгляд таких питань, як: інтелектуальні, емоційні перевантаження, стресова тактика педагогічного впливу і стан здоров'я здобувача освіти; способи створення емоційного комфорту на заняттях; оптимальний психологічний клімат у групі, способи його покращення; профілактика неврозів; допомога у формуванні впевненості в собі, самоповаги; допомога у вирішенні внутріособистісних конфліктів; тактики педагогічної підтримки; вплив стилю спілкування, майстерності, професійного здоров'я педагога на емоційне благополуччя майбутнього фахівця в процесі освіти; допомога в оволодінні знаннями і практичними навичками психології активності, саморегуляції; психологічне налаштування і самоналаштування в освітньому процесі; методи і прийоми психолого-педагогічної корекції стану здобувача освіти, власного стану та ін. [4, с.114].

Таким чином, формування психологічно безпечного освітнього середовища є базовим компонентом професійної освіти, визначальним фактором підготовки майбутніх фахівців й потребує вирішення. Формування в педагогів умінь і навичок створення психологічно безпечного освітнього середовища передбачає психолого-педагогічну підготовку, зорієнтовану на особистісне зростання майбутніх фахівців, а саме: розвиток адекватної самооцінки; формування позитивної Я-концепції; формування рефлексії, вміння розпізнавати свій емоційний стан, мотиви поведінки, наслідки вчинків; профілактику соціально і професійно небажаних якостей, деформацій, деструктивних змін особистості; розвиток умінь саморегуляції емоційних станів; готовності до саморозвитку, самореалізації у сфері професійної діяльності; формування індивідуального стилю спілкування.

Список використаних джерел:

1. Баева И. А. Психологическая безопасность в образовании: монография. СПб.: Издательство «СОЮЗ», 2002. 271 с.
2. Вітюк Н. Педагогічна взаємодія як чинник психологічної безпеки освітнього середовища. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. 2014. Вип. 19, Ч. 2. С. 166-175.
3. Коцур Н.І. Психологічна безпека школярів в освітньому середовищі / Н.І.Коцур, К.С.Варивода . Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи. Збірник матеріалів Міжнарод. наук. практ. інтернет-конф., 29-30 вер. 2016 р. С. 40-43.
4. Мешко Г.М. Формування психотерапевтичної позиції майбутнього вчителя як основи реалізації валеологічних технологій педагогічної взаємодії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2015. Вип. 37. С.113-116.

5. Рубцов В. В. Психологическая безопасность образовательной среды как условие психосоциального благополучия школьника / В. В. Рубцов, И. А. Баева. Безопасность образовательной среды: сб. статей. 2008. Ч. 1. С. 5-11.

Грона Наталія Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент, викладач вищої категорії,
викладач-методист
Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
natashagrone@ukr.net

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ НАРИСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті висвітлено особливості методики роботи над створенням нарисів учнями/студентами. Доведено, що в процесі вивчення основ тексту здобувачі освіти повинні оволодіти вміннями аналізу основних складників тексту, застосовувати надбанні знання під час створення власних творів різних типів та жанрів, зокрема нарисів.

Ключові слова: подорожній, портретний, проблемний нарис, українська мова, комунікація.

Комунікативна лінія є провідною в навчанні української мови. Тому важливість обізнаності з основними засадами тексту та його категоріями, умінням вільно орієнтуватися в текстах різної стильової та часової приналежності, оперувати різними лексичними шарами на сьогодні не викликає сумнівів. Сучасний фахівець має у своїй діяльності спиратися на вільне володіння національною мовою, що не можливе без знання основних положень текстоутворювальної діяльності та сформованих умінь текстотворення.

Успішне розв'язання цієї проблеми зумовило дослідження наукових праць *мовознавців* у галузі теорії тексту як лінгвістичного, соціокультурного, когнітивного, текстотвірного явища (Ф. Бацевич, І. Гальперін, Т. Єщенко, І. Кочан, М. Крупа, Л. Мацько, В. Олексенко, Л. Руденко, Л. Синельникова та ін.), *лінгводидактів* (З. Бакум, А. Богуш, М. Вашуленко, Є. Голобородько, О. Горошкіна, Н. Грона, І. Дроздова, К. Климова, В. Мельничайко, А. Нікітіна, М. Пентилюк, Т. Симоненко, В. Статівка, Н. Тоцька, Г. Шелехова та ін.), *психологів і психолінгводидактів* (Л. Виготський, І. Зимня та ін.).

Аналізуючи структуру моделі освітньої діяльності учнів/студентів, ми з'ясували, що основою всіх її складників є текст як головний компонент навчання. Отже, текстова діяльність є провідною. У процесі вивчення основ тексту здобувачі освіти повинні оволодіти вміннями аналізу основних складників тексту, застосовувати надбанні знання під час створення власних творів різних типів та жанрів, зокрема нарисів [3, с.17].

Нариси часто називають «цікавими для людей історіями». Це тексти художньо-публіцистичного жанру, у яких автор зображує дійсні події та факти. Такі твори спрямовані на відпочинок від іноді тривожних «гарячих новин», характеризують явище життя, що зацікавило нарисовця. Це може бути подія, факт проблемного характеру, хоча проблемність у нарисі може бути прихованою, неявною.

Нариси можуть бути написані в різних стилях, містити правдиву й точну інформацію. Вони також мають відповідати на основні запитання: *Хто був задіяний? Що сталося? Коли це сталося? Де це сталося? Чому це варто уваги? Чому це цікаво і важливо? Як це сталося? Як це вплине на читача?*

Портретний нарис висвітлює окремий аспект концепції людини, розкриває внутрішній світ героя, соціально-психологічну мотивацію його вчинків, індивідуальне й типове в характері. Автор аналізує особистість героя. Необхідно вказувати деталі, які виділяють його з-поміж інших людей, пам'ятаючи, що розповідь про всі подробиці його життя не є доцільною, зазначаючи лише окремі віхи життєвого шляху, які є важливими для втілення задуму автора, акцентуючи на подіях, які справили враження на особистість, вплинули на формування її характеру.

Проблемний нарис може бути економічним, соціологічним, філософським, екологічним, судовим, полемічним та ін. Предметом дослідження та художньо-публіцистичного відображення стає актуальна проблема, яка стоїть перед суспільством у конкретному часовому вимірі. Роль автора тут завжди активна, – він вступає в пряму розмову з читачем, вільно оперує знаннями з історії, цифрами, статистичними даними. Основне завдання – публіцистичне висвітлення проблеми.

Подорожній нарис сформувався набагато раніше, ніж інші види нарису. В основі – розповідь автора про подорож, про побачене й почуте. Його особливість полягає в тому, що про об'єкт вивчення розповідаємо поступово. Дійсно, подорожуючи, публіцист вдивляється в людей, у ситуації, фіксує факти й події, відображаючи їх через призму індивідуальних спостережень. Може поєднувати елементи портретного й проблемного нарисів [4, с.144].

На сьогодні велика кількість блогерів працюють у цьому жанрі: пишуть пости з власних подорожей, де діляться корисними посиланнями, описами цікавих місць, традицій та особливостей тієї чи іншої країни. Ілюструють розповіді великою кількістю фотографій, іноді подають таблиці та діаграми, порівнюючи, аргументуючи, переконуючи.

Із метою формування вмінь створювати тексти-нарис учнями/студентами ми застосовуємо конструктивно-творчі завдання, що передбачають залучення їх до творчості через пошук, шляхом створення й розв'язання проблемних ситуацій, спрямованих на формування інтелектуально-креативних якостей: мовного чуття, дару слова, мислення, мовлення, уваги, спостережливості тощо. Наприклад:

- Газета «День» започаткувала вебпроект «Україна Incognita». У рубриці «Сімейний альбом України» розміщено нариси, присвячені опису життєвого шляху як відомих, так і пересічних українців. Визначте тематику публікацій. Напишіть нарис до цієї рубрики.
- «Boomerang Boardshop» – мультибрендовий магазин велосипедів, скейтбордів, лиж, сноубордів, високоякісного одягу, взуття та аксесуарів провідних світових виробників. Блог магазину містить категорії: «all», «VELO», «Гумор», «Змагання», «Лижний спорт», «Маршрути», «Наші райдери», «Новини, події та заходи», «Про бренд», «Скейтбординг», «Сноубординг». У категорії «VELO» розміщено статтю «Як велосипед «заїхав» в Україну» про історію виникнення найпопулярнішого на планеті транспорту. Напишіть нарис до цього блогу, обравши тематику категорії за власним вибором.
- Вінницький журналіст В. Шведун уклав збірку нарисів «Миттєвості з історії Вінничини», присвячених різноманітним аспектам історії міста. Автор крок за кроком просліджує економічний та культурний розвиток Вінниці в тісному

зв'язку з історичним розвитком України. У 1 частині вміщено «Історико-енциклопедичні нариси», зокрема, «Зростання Вінниці до і по тому», «Офіційні і неофіційні райони Вінниці», «Вінниця кіно- і театральна», «Музична культура Вінниці», «Розвиток медицини у Вінниці», «Розвиток музейної справи у Вінниці», «Розвиток освіти і культури у Вінниці», «Розвиток спорту у Вінниці», «Телефон і радіо у Вінниці», «Електропостачання та освітлення у Вінниці». Напишіть нарис, орієнтуючись на зміст рубрик, уміщених вище, про рідне місто.

- Напишіть нарис (за вибором учня/студента): «Урятувальна копійчина (депутатська допомога)», «Юність – пристойна, старість – достойна (Нар. прислів'я)», «Я вірю в те, що душ прямих і добрих на світі більше, ніж зірок у неба... (П. Воронько)», «Сучасна цивілізація: обмін цінностей на зручності (С. Лем)».

Отже, робота над створенням нарисів спрямована на розвиток творчого образного та словесно–логічного мислення учня/студента. Це є пропедевтичний етап підготовки учнів/студентів до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), адже окрім виконання «чистих» тестових завдань, створюють власне висловлення (відкрите тестове завдання) стосовно проблеми, порушеної в мікротексті-темі.

Список використаних джерел:

1. Белькова С. В. Жанр сучасного нарису інваріант і модифікації (на матеріалі українських газетних видань початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. наук спец. 27.00.04. Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2012. 21 с.
2. Брязгунова О. Подорожній нарис в сучасних українських газетах: тематична палітра та проблематика. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка: Філологічні науки. 2011. Вип. 25. С. 182—185.
3. Грона Н. В. Власне висловлення: змістовий, мовний, композиційний аспекти: матеріали II Міжрегіональної науково-практичної конференції педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів. м. Чернігів. 21 лютого 2020 р. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. С. 18-21.
4. Розінкевич Н. Жанрова специфіка творів мандрівної літератури. Закарпатські філологічні студії. 2019. Вип. 7. Том 2. С. 144–149.

Долинець Олексій Олександрович,
студент спеціальності «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»,
marianakulak28@gmail.com
Науковий керівник – Ющенко В.В.

ФОРМУВАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗВО

Анотація. У статті досліджено мовні помилки та джерела впливу на популяризацію української мови серед сучасної молоді.

Ключові слова: мовна ситуація, культура мови, молодь, найуживаніші мовленнєві помилки, популяризація, державна мова.

Поняття професійної компетентності визначається через низку вимог, які вносяться до обов'язкового розв'язання професійних питань і задач, що спираються на

базову кваліфікацію спеціаліста, яка може бути розширена або ускладнена залежно від когнітивного, системно-діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходу (цілей, задач, структури, способів та інших елементів професійної діяльності персоніфікованої особистості).

Мовну компетенцію можна розглядати, як загальне комплексне поняття, що свідчить про рівень навчальних досягнень з мови та мовленнєвого розвитку студента; у вузькому тлумаченні, як одну з її складових (різновид навчально-предметної компетенції з української мови), тобто власне мовну, пов'язану із засвоєнням лінгвістичної змістової лінії курсу української мови. Духовний світ індивіда пов'язаний із розвитком його мовних здібностей.

Молодь - це та група людей, яка повинна нести в маси рідну мову, вчити нею спілкуватися тих, хто не вміє. На жаль, рівень мовленнєвої культури сучасної молоді не завжди відзначається достатнім обсягом активного словника, різноманітністю уживаних форм і синтаксичних конструкцій.

Засоби масової інформації часто використовують далеко не літературну мову, вживаючи суржик, сленг, жаргонізм, нецензурну лайку. Аналізуючи сучасне мовлення молоді, можемо дійти висновку, що руйнівні процеси антимиоди на українську мову й досі діють. Тому можна сміливо сказати, що найголовнішим ворогом рідної мови є суржик.

Також великої уваги потребує проблема орфоєпії. Орфоєпія - розділ мовознавства, який вивчає правильну вимову, в тому числі наголос у слові. Нехтування цими нормами призводить не тільки до спотворення мови, а й породжує нескінченну безліч логічних помилок.

Ще проблема - наявність в мові діалектних слів, самі по собі ці слова навіть збагачують і прикрашають мову, але тільки там, де вони й повинні вживатися. Літературна ж мова має свої правила, за якими вона побудована.

Однією з проблем є лексичні помилки, коли слова вживаються у неправильному значенні, бо людина просто не розуміє значення слова. Трапляються і стилістичні помилки, і фразеологічні, і граматичні.

Статус української мови значною мірою залежить від глобалізаційних процесів, які відбуваються у суспільстві, зокрема, через активне впровадження в сучасний побут українців комп'ютерних технологій, а особливо - Інтернету. Всесвітня мережа позитивно вплинула на соціум, давши змогу вийти на інший рівень комунікації, однак водночас було відкрито доступ для проникнення в українськомовне спілкування різних негативних явищ.

Для молодої людини, яка захоче вдосконалити свої знання з мови, потрібно створити всі умови. Ми думаємо, що сучасна Україна потребує реальних програм, розрахованих на піднесення соціального престижу української мови серед молоді.

Щоб розвивати, популяризувати мову серед молоді, перш за все треба нею розмовляти, писати, видавати книги, журнали. Для нас рідна мова – українська. На іншу мову переходимо лише в крайніх випадках, коли нас не розуміють. Уважаємо, що на загальнодержавному рівні має бути чітко визначена єдина мова, щоб об'єднати націю. Те, що твориться зараз на сході України спричинило власне поширення чужої мови там. Згодом у серйозну проблему може перерости і поширення англіцизмів. Хоча в науковому світі це найпоширеніша мова. Та молодь мусить розуміти, що вчити потрібно не лише іноземні мови, а й рідну. Щоб популяризувати мову, зробити її модною, насамперед необхідно збільшувати частку україномовного продукту в ЗМІ, а також, щоб відомі люди пропагували спілкування українською.

Отже, давайте позбавлятися від усього словесного сміття, мотлоху і непотребу, давайте виховувати в собі повагу до рідної мови, оскільки мова – то не лише найважливіша ознака нашої національної самобутності, а й дієвий засіб плекання цього почуття. А без чітких національних орієнтирів ми перетворимося на соціальних манкуртів і, зрештою, на безсловесних рабів-приспосованців без роду-племени. Найголовніше ж у мовному питанні є те, що ми самі повинні розвивати й популяризувати українську мову, починаючи, найперше, з себе та свого найближчого оточення. Велике починається з малого, почнімо ж з себе. Пишаймося, що ми українці. Пам'ятаймо, що володіти і розмовляти українською – модно і престижно.

Список використаних джерел:

1. Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. 2-ге вид., стереотип.-К:Либідь, 2001.-240 с.
2. Рєпіна М.О. Проблема популяризації української мови серед молоді / М.О. Рєпіна // Управління розвитком. - 2014. - №12.
3. Радчук В. Мова в Україні : стан, функції, перспективи / В. Радчук // Дивослово. – 2002. – №6.

Івашенцева Євгенія Геннадіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
super.eva@ukr.net

БЕЗПЕЧНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ/ SAFE INFORMATION-STUDY ENVIRONMENT FOR ENGLISH LEARNING CLASSES WITH FUTURE SPECIALISTS

Анотація. Education at all levels should aim to familiarize future professionals with a wide range of opportunities and to suggest those methods that will satisfy them. The task of modern education is to prepare specialists who will be able to learn for life, communicate successfully, collaborate effectively and productively, solve problems creatively.

Ключові слова: Education, future professionals, information, foreign language, development

"Everybody's changing" as one popular song says. We can't ignore that the present world is full of rivalries. It values the gifted and does not accept the mediocre. Now no one cares how much everyone knows, because "Google knows everything" or "The cloud is making us meta-ignorant: unaware of what we don't know." Information is available to us from any gadget. It is important how effectively a specialist can apply their knowledge.

Education at all levels should aim to familiarize future professionals with a wide range of opportunities and to suggest those methods that will satisfy them.

The purpose of professional language training is to develop and socialize future professionals, to shape their national consciousness, general culture, the polylog of cultures while studying the foreign language, the ecological style of thinking and behavior, the capacity for self-development and self-learning in the face of global change and challenges.

[2, p. 29]

Many teachers think that students learn while listening to their explanations in the classroom. Students may store the new information for a short time, but this information will not be stored in the long-term memory until they do something with it. Within this context, active learning is encouraged.

Active learning occurs when the teacher uses activities that involve students in doing things and thinking about what they are doing.

This goal is achieved by involving learners to the project activities as a leading means of forming and developing skills for designing their own cognition process and to implement the planned in practice. A student can quickly become an "expert" in the field that interests him. The teacher also needs to support him, to become a coach for him. It is much more effective to work when students are passionate about the subject, when they inspire the teacher themselves, when there is an emotional impact, than when the learning process is limited to churning out information, preparing and checking texts, or performing boring practical works.

The modern society, appreciates creative professionals with new ideas. We should be tutors and coaches who lead future specialists to a great success. Today, one in three learns English for the certificate. TOEFL, IELTS, CAE ... The very music of these letter combinations attracts those who dream of a foreign internship, and possibly a permanent job abroad.

“Today” requires the application of new teaching methods based on polylogy, modeling of choice situations, announcing success, which guarantees the effectiveness of the lesson.

Therefore, a successful and progressive tutor today is virtually unthinkable without the skills of learning to pass foreign language proficiency exams. Then here are some tips to begin with. [1, p. 12]

1 Project activities. It is a leading means of forming and developing skills for designing their own cognition process and to implement the planned in practice. A student can quickly become an "expert" in the field that interests him. The teacher also needs to support him, to become a coach for him. It is much more effective to work when students are passionate about the subject, when they inspire the teacher themselves, when there is an emotional impact, than when the learning process is limited to churning out information, preparing and checking texts, or performing boring practical works.

Useful tools:

- Triventy (<http://www.triventy.com>). A game learning platform where you can record a quiz or open from a ready-made library.
- Edpuzzle (<https://edpuzzle.com>). A free service for creating video clips with audio and text elements, questions and tasks for them.
- Live Worksheets (<https://www.liveworksheets.com>). A web service that allows you to convert working materials created in docx, pdf, jpg, png formats into interactive material.
- Wizer.me (<https://www.wizer.me>). A formative assessment tool that enables real-time tracking of students' workflows and commenting on their responses and feedback at any time.
- Blendspace (<https://www.tes.com/lessons>). A handy tool for creating an online tutorial for a lesson, class or distance course. It allows you to gather the resources you need for the lesson in one place: texts, videos, images, websites, google documents, embed the files you need, and online exercises.
- KAHOOT (<https://kahoot.it>). Ready-made training exercises and tools for creating a variety of tasks

2 Rap help you: we integrate pop into English lessons.

Whatever do teachers actually perform to spark the interest in their subject! And English teachers are no exception. It's no secret that learning is better when students are on the same wave with the material. And the music in this regard is a real gift. Really, show at least one modern student, no matter gender and age, who would be indifferent to music. And if so, why not go straight to the lesson to see how deep and rich in linguistic terms the world of English-language songs is?

➤ A talk-trigger. Even the simple question "Who are they listening to today?" will be enough. Students will gush with ideas and suggestions to listen to and discuss here and now. All you have to do is turn the conversation back on track and get the effect you want.

➤ "Live" grammar. Surely, every English single is a reason for a grammar case study. This is a great opportunity to learn the value of different grammar constructions and to see non-standard use cases.

➤ Source of expressions and idioms. Combining not only music but also poetry, the songs are teeming with original imagery, capacious expressions and catchphrases that reflect on the meaning of which can leave behind years of mistakes and misunderstandings! [4]

➤ Pumping of listening and reading. Listening can be free, with further questions answered, and a worksheet can be prepared to complete the gaps. After listening, the text can be read and discussed - for example, unfamiliar words.

➤ A source of creative inspiration. Ask the students write home poetry in a manner similar to a song heard in a lesson or to the same music. Write an essay about a song's hero, artist, or come up with a video clip for this music. Let your imagination run wild. [3]

It is advisable to choose the material carefully: mind the content of the lyrics, the duration, the style of music, the goals that the teacher seeks to achieve in such a music lesson, and other points.

3 Events, sensations, sharp facts... a continuous stream of news flies in from the morning. The news is interesting and allows you to stay up-to-date with events, and to create new topics for discussion and debate. How to use it for the benefit and to incorporate into English lessons? News is flowing continuously into our messengers, social networks and TV screens 24/7. It would be foolish not to use this wonderful source of material in language learning!

➤ Warming-up. It's a good habit to start a lesson discussing the week-news for 5-10 minutes. It is better to combine it with the theme of the previous lesson or homework. For example, if you have a theme connected with gadgets and technology, get the task of looking for iPhone news or new developments in robotics. When discussing family and home, ask for a cover story about the Royal family of the United Kingdom.

➤ Titles. You need a small handout in the form of article clippings. Students have to make a name for them and then compare them to the real ones. A simpler and quicker option is to separate the headings and articles and give the task of reuniting them. Funny headlines will attract more attention.

➤ Fake news. An interesting idea is to have a real debate, as the media do in hot news programs, but only in the classroom. Find out with students what is fake and what is true. Unite the students into teams and support both sides with material - proof.

➤ Become a director / editor. During the lesson you can give your students the opportunity to feel like breaking television news or the head of a major publishing house. Divide responsibilities: someone will read the news, someone will shoot, the other - keep the

off-screen text. But first, get a sample of your morning or daily newspapers / articles at the beginning of the lesson.

➤ Write an article. Use photos and videos from news feeds, podcasts, and radios (<http://www.my-radios.com>) to train your listening skills. The task of the students will be to create a small article about the photo or video seen. You have to guess or think about what's going on there. It is better to attach a list of words they may need when writing. It will be interesting for the students to find out how much their version coincided with the news.

Useful materials to find news: CNN (<https://edition.cnn.com>), The Wall Street Journal (<https://www.wsj.com>), The Guardian (<https://www.theguardian.com/us>), The New York Times (<https://www.nytimes.com>) The Huffington Post (<https://www.huffpost.com>), Reuters (<https://www.reuters.com>), BBC(<https://www.bbc.com>), ABC News (<https://abcnews.go.com>)

Now life denies reproductive learning. It's time to go with the new hot news!

Список використаних джерел:

1. Tony Wagner, Ted Dintersmith. Most Likely to Succeed: Preparing Our Kids for the Innovation Era – Scribner, 2016. – 296
2. Tony Wagner. Creating Innovators: The Making of Young People Who Will Change the World - Scribner, 2012. – 288
3. <http://skyteach.com>
4. <https://www.facebook.com/angliyskiy.zhemchug/>

Камінська Юлія Миколаївна,

викладач вищої категорії

Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж
культури і мистецтв імені Марії Заньковецької»

Чернігівської обласної ради,

kaminska1979@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Розбудова незалежної держави прискорює зміни в соціальному житті та спонукає до нового бачення розвитку її інтелектуального потенціалу. Суттєві соціальні перетворення чи реформування суспільних відносин завжди виводили на перший план ті питання, які найбільше пов'язані з вихованням духовності молодого покоління, його загальним рівнем духовної культури.

Місце і роль образотворчого мистецтва, як однієї із складових загальної естетичної культури, може бути надзвичайно вагомим у процесах формування духовної культури особистості.

Завдання цієї статті полягає у висвітленні окремих виховних аспектів одного з видів загальнокультурної діяльності людини – образотворчого мистецтва, його впливу на формування духовної культури особистості.

Образотворче мистецтво, здатне впливати на особистість, змінювати її. Розв'язанню проблем становлення духовної культури молодого покоління присвячено чимало досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Серед великої кількості наукових звернень до проблем формування духовної культури молодого покоління (Л.Буєва, Л.Масол, Н.Миропольська, Т.Кравченко, О.Сухомлинська, С.Степанов) – це публікації, присвячені питанням значення і ролі образотворчого мистецтва у процесах

формування духовної культури молоді. Окремі аспекти цієї проблеми знаходять своє відображення у працях С.Коновець, О.Кульчицького, М.Ратко, О.Савченко. Науковці впевнені у тому, що духовний розвиток особистості є її постійним якісним перетворенням, пов'язаним із підвищенням рівня внутрішньої організації, структурованості, зростанням здатності самореалізовуватися у різноманітних життєвих ситуаціях. Духовність – це ознака людської сутності, внутрішній світ особи, її ерудиція, інтелектуальні здібності та почуття. Поняття духовності охоплює моральність, щире ставлення до віри, благородні помисли і дії, милосердя. Мета духовності – виховання всебічно розвиненої особистості, яка поводить себе відповідно до норм, правил і вимог християнської поведінки, що співпадають з її власними переконаннями. О.Сухомлинська визначає духовність як „складний психічний феномен самоусвідомлення особистості, внутрішнє сприймання, привласнення нею сфери культури, олюднення, вростання в неї і розуміння як власного надбання” [4; 107].

Такі визначення духовності є найбільш прийнятними у контексті розгляду проблеми ролі й значення образотворчого мистецтва у процесах формування духовної культури особистості. Вони дозволяють віднести духовність до сфери культури, складовими якої є релігія, ментальність, наука, мистецтво, освіта, побут, матеріальний добробут, за умов розгляду їх із позицій особистісно диференційованого, критеріального та світоглядного підходів [3; 107].

Пристаючи до розгляду специфіки образотворчого мистецтва, не можна не підкреслити того, що воно становить особливий вид людської діяльності. Митець не лише відображає дійсність, але певною мірою створює її. Кожен твір мистецтва є складним результатом як духовної, так і матеріальної діяльності митця. Завдання його, по-перше, полягає в узагальненні й осмисленні життєвих вражень, спостережень, а по-друге, у тому, щоб матеріалізувати свій задум у тому чи іншому матеріалі – у фарбах, камені, дереві тощо. На відміну від точних наук, де шлях пізнання виражається у цифрах, формулах, законах, в образотворчому мистецтві пізнання реалізується в художньо-образній формі відображення дійсності. Художній образ є одночасно відтворенням і перетворенням реального світу та кардинально відрізняється від наукового поняття, яке лише відображає його, та не перетворює і не є його духовним відображенням [1; 374].

Таким чином, через створення художнього образу, нової об'єктивної реальності відбувається орієнтація на систему духовних цінностей. У художніх творах релігійного характеру така орієнтація проходить найменш утруднено, оскільки твори духовного мистецтва наділені певними особливостями (нині прийнято словосполучення „особливою енергетикою”). У різних культурах і в різні часи мистецтво було складовою певного релігійного спрямування, яке за своєю суттю вже було духовно-естетичним. Художні образи у творах релігійної тематики справляли на глядача певний психологічний вплив, оскільки спрямовувались на індивідуальні якості особистості, які характеризують динамічні й емоційні сторони поведінки. Тому таке мистецтво слугувало засобом приваблення людей до тієї чи іншої релігії. Вважалося, що „церковне мистецтво створює систему релігійних образів-символів, які ілюструють догмати, допомагає знімати у свідомості прихожан догматичні антиномії, переводити їх із чисто понятійного, логічного руслу у русло почуттєво-емоційне, де неспівпадання догмата із мисленням сприймалась не так гостро” [3; 124]. Така звужена функція образотворчого мистецтва продиктовувалась існуючою ідеологією, і зрозуміло, що проблеми формування духовної культури особистості через призму образотворчого мистецтва як можливого засобу не могли мати розвитку. Упродовж віків „з-поміж

безлічі видів діяльності стали виділятися ті, котрі відповідають передусім за формування духовності. Очевидно заняття образотворчим мистецтвом, що є духовно-практичною діяльністю людини, спрямоване на створення особливої культурно-духовної реальності, у якій може по-справжньому проявитися людський спосіб життя. Для цього „...необхідно перебувати в річищі загальнолюдських орієнтирів, засвоювати досвід людського самовизначення й неодмінно додавати до нього свій власний. ...І тоді ми відчуваємо у собі потужний духовний стрижень – спільний для всіх часів та всіх народів” [2; 7].

Сприйняття художніх образів християнської (і будь-якої іншої) тематики завжди передбачає духовне єднання митця, який створив цей образ, із глядачем (із читачем, слухачем в інших видах мистецтв). З допомогою такого спілкування певні ідеї і почуття передаються особистості, при цьому формуються особливе світовідчуття й особливе світосприйняття, а також певна оцінка явищ дійсності. До того ж творчий характер має не лише процес формування художнього образу, а й процес їх художнього сприйняття. Сприйняття художніх творів образотворчого мистецтва не варто розуміти лише як звичайне дзеркальне відображення у свідомості того, хто сприймає. Тут завжди присутній момент активної, діяльної переробки художніх вражень, тобто має місце своєрідний процес спільної дії у творчому художньому процесі. Тому твори образотворчого мистецтва (особливо релігійної тематики) є доволі діяльним засобом формування духовної культури особистості, оскільки несуть у собі великий духовний потенціал і концентрований досвід художнього впливу.

Таким чином, створення художнього образу і його психологічне сприйняття особистістю у вигляді активної переробки художніх вражень, є вкрай важливими і необхідними компонентами естетичного, морального виховання (і духовної культури в цілому).

Отже, завдяки своїй складній і багатоаспектній природі образотворче мистецтво є універсальним у плані активної психологічної дії на особистість. З-поміж інших видів мистецтва образотворче є унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, у тому числі й духовного, а саме: у формуванні світоглядних орієнтацій, оцінних суджень, морально-етичних та вольових якостей, основ національної та громадянської свідомості.

Список використаних джерел:

1. Бичко А.К. та ін. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій. Київ: Либідь, 1992.
2. Гриценко В. Людина і культура: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2000.
3. Лукач О. До проблеми морально-духовного виховання особистості // Нова педагогічна думка. 2007. № 1.
4. Сухомлинська О.В. Духовно-моральне виховання дітей і молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. Київ: Всеукраїнський фонд „Добро”, 2006.
5. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. К.: Либідь, 2003.

Коваленко Владислав Сергійович,
студент групи КН-2001
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
vladkovalenko010@gmail.com
Науковий керівник – Харченко С.А.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ. КБОС ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті описано деякі переваги вивчення філологічних наук з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Наголошується на користі такого навчання для студентів спеціальності «Комп'ютерні науки». Наводяться приклади використання ІКТ в освітньому процесі.

Ключові слова: освіта, освітнє середовище, психологічна безпека, підготовка, майбутні фахівці.

Сьогодні підготовка майбутніх фахівців у безпечному освітньому середовищі є однією з найважливіших проблем системи освіти й суспільства. Згідно зі статтею 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту» «Безпечне освітнє середовище - сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору...» [1]

Кожен із нас є очевидцем розвитку такого явища серед молоді у освітньому середовищі, як булінг, що, звичайно, не є нормою і повертає до себе увагу й турбує суспільство. Через це виникає потреба захистити особистість або попередити цькування, яке здебільшого виявляється у вигляді конфліктів з оточуючими, ігноруванні, погрозах, тощо.

Одним з дієвих засобів для створення сприятливого соціального та психологічного клімату є КБОС (Кодекс безпечного освітнього середовища).

Кодекс безпечного освітнього середовища – це документ навчального закладу, що регулює всі напрями діяльності закладу, що мають зв'язок із порушеннями прав дитини на безпеку, а також питання підтримки дітей і втручання в ситуації, коли виникає загроза їхньому життю, здоров'ю або благополуччю.

КБОС повинен містити правила щодо захисту дітей від різного роду загроз, процедури проведення заходів у разі порушення безпеки здобувачів освіти.

Після створення, прийняття й затвердження Кодексу, потрібно визначити особу, яка слідкуватиме за реалізацією й ефективністю його роботи. Така людина має займати відносно високу посаду в НЗ, мати достатні авторитет і підтримку, щоб мати здатність виконувати свої обов'язки. Кандидатурою на цю роль може стати заступник директора з виховної роботи.

До обов'язків людини, що є відповідальною за реалізацію КБОС, належать наступні:

- прийняття повідомлень про загрози та ризики для дітей і реагування на них;
- надання консультації батькам, педагогам тощо;
- повідомлення поліції та соцслужби про випадки насильства.

Після того, як КБОС був реалізований, необхідно провести консультації з усіма учасниками освітнього процесу щодо положень Кодексу.

Отже, ми бачимо, що КБОС має стати одним із дієвих засобів створення безпечного освітнього середовища, адже своїми положеннями він чітко регламентує дії учасників освітнього процесу, що запобігатимуть будь-якому виду булінгу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Кобилянський О.В. Особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні безпеки життєдіяльності / О.В. Кобилянський // Освіта Донбасу. – 2009. – № 5 – 36 с.
3. Овчаренко З.П. інформаційні технології як засіб інтенсифікації вивчення англійської мови: КПП ім. Ігоря Сікорського. Київ: 4 с. http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/ovcharenko_informatsiini.pdf
4. Шарова Т., Шаров С. Використання інформаційних технологій під час викладання історії української літератури: науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород: Філологія, випуск 2 (36) 2016. 315 с.

Колодій Антоніна Миколаївна,
викладач ВСП «Фаховий коледж мистецтв та дизайну»
Київського національного університету технологій та дизайну,
antoninakolodiy@gmail.com

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ У БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті обґрунтовано поняття безпечного освітнього середовища підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри, проаналізована структурно-функціональна система такого середовища. Розкрито основні компоненти безпечного освітнього середовища з розвитку професійної кар'єри, визначено зміст психолого-педагогічного супроводу у професійній підготовці майбутніх дизайнерів. Висвітлено проблему педагогічного проектування системи підготовки дизайнерів до розвитку професійної кар'єри.

Ключові слова: безпечне освітнє середовище, дизайн-освіта, професійна підготовка, професійна кар'єра, психолого-педагогічний супровід.

Система дизайн-освіти в Україні перебуває наразі в стані трансформації, оскільки фундаментальна та розгалужена мистецька освіта (образотворча та художня підготовка фахівців) не повністю інтегрується з сучасними тенденціями проектної методології, методами структурної організації форми, на основі призначення, соціально-культурної функції, можливостей технологічного впровадження дизайн-розробки в виробництво.

Навчальний заклад, на думку Т. Цюман, «є не тільки місцем, де дітей навчають, а, насамперед, простором для їх повноцінного розвитку, осередком успішних, креативних і щасливих людей» [4, с. 3]. Він можливий лише в атмосфері безпечного освітнього середовища, тобто фізичного комфорту, сприятливого соціального та

психологічного клімату, що підтримує особистість, яка розвивається, вчасно реагує на її потреби та з повагою ставиться до її особливостей.

Дизайн-освіта – це інноваційний порівняно новий напрям підготовки фахівців, що активно розвивається. Професії дизайнера притаманна певна специфіка, що вирізняє її серед інженерних і суто художніх професій, оскільки знаходиться на межі матеріальної і духовної діяльності. Відтак на неї покладено завдання задовольняти й матеріальні, й духовні потреби суспільства [3, с. 49].

Основою розвитку творчої особистості є навчальна діяльність, в якій студент стає справжнім суб'єктом освітнього процесу. Це вимагає створення безпечного освітнього середовища, яке сприяє самореалізації особистості, розвитку здібностей до різних видів дизайнерської діяльності, придбання навичок самостійних дій і прийняття рішень в умовах вибору альтернативних варіантів. Усе це необхідно враховувати при підготовці до професійної творчої праці студентів.

На думку С. Зінченко, у процесі навчання студентів увага традиційно зосереджується на їх професійній і мистецькій підготовці, що не виключає, а навпаки посилює роль психолого-педагогічної підготовки. Адже професійна підготовка майбутнього дизайнера спрямована на реалізацію низки завдань, серед яких чільне місце посідають творчі (розвиток персональних творчих здібностей студента, критичного і проблемно-орієнтованого мислення, прищеплення навичок творчо переосмислювати власні здобутки); професійно зорієнтовані (розвиток здібностей вільно орієнтуватися у сучасній дизайнерській професії і рефлексивно оцінювати себе в системі творчого проектування); науково-теоретичні (розвиток у студентів зацікавленості до дизайн-освіти, дизайн-діяльності, підтримка самостійної дизайн-творчості) [3, с. 50].

Освітнє середовище підготовки дизайнерів до розвитку професійної кар'єри – це структурована система педагогічних факторів і умов у соціальному і просторово-предметному оточенні навчального закладу, що сприяє формування у майбутніх фахівців кар'єрної компетентності та позитивних кар'єрних досягнень. Таке середовище визначається як інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу та створення організованого інформаційного простору професійної підготовки майбутніх дизайнерів. На думку В. Ясвіна, саме освітнє середовище сприяє розвитку активності особистості, її свободи або залежності [5, с. 193].

Сьогодення вимагає від майбутніх дизайнерів не лише професійної стійкості в умовах конкурентного ринку праці, а й психологічної готовності до розвитку кар'єри. С. Алексєєва зазначає, що така готовність ґрунтується на кар'єрній зрілості і проявляється у вигляді адаптованості, психологічної гнучкості, кар'єрної спрямованості та ідентичності особистості [1, с. 10]. Формування психологічної готовності до розвитку професійної кар'єри можливо за умови опанування майбутніми дизайнерами механізмів планування кар'єри, програмування професійних дій, оцінки результатів та їх корекції.

Для забезпечення безпечного освітнього середовища підготовки дизайнерів до розвитку професійної кар'єри необхідно впровадження відповідного психолого-педагогічного супроводу, що включає наданням психолого-педагогічної підтримки в процесі професіоналізації та формування у майбутнього фахівця готовності до вибору професійної кар'єри. Такий супровід сприяє формуванню самосвідомості особистості, поглибленню розуміння власних здібностей і можливостей. Основним завданням психолого-педагогічного супроводу є педагогічна підтримка майбутніх дизайнерів,

надання їм допомоги у визначенні професійних інтересів, ознайомлення зі шляхами адаптації до певних професійних ситуацій та готовності до творчої самореалізації у майбутній професії.

Дизайн-освіта ґрунтується на природно-наукових, технічних і гуманітарних знаннях, а також використанні знань і вмінь з рисунку, живопису, композиції, декоративно-прикладного мистецтва тощо. Відповідно передавати ці знання має досвідчений викладач, сукупний досвід якого включає професійні, мистецькі, психолого-педагогічні знання, уміння та навички.

Професійні якості дизайнера визначаються, перш за все, його особистісними якостями. Це – цілеспрямованість, амбітність, постійне самовдосконалення, самоосвіта, креативність, здатність до засвоєння нових знань, вміння творчо підходити до роботи, відповідальність.

Таким чином створення безпечного освітнього середовища включає систему цілеспрямованих дій щодо актуалізації предметних, інформаційних та психологічних факторів педагогічного впливу на формування готовності майбутнього дизайнера до розвитку професійної кар'єри. Створення відповідного простору освітнього середовища уможливорює спілкування з висококваліфікованими фахівцями, визнаними носіями професійного досвіду, створення професійного простору, де розвиваються професійні відносини та набувається особистісно-професійний досвід. Оцінка ефективності освітнього середовища з розвитку професійної кар'єри може здійснюватися за такими показниками: якість надання освітніх послуг та психологічний мікроклімат освітнього закладу; матеріально-технічні умови та естетика наповнення інформаційного освітнього середовища; можливості вибору змісту, форм навчання; ступінь засвоєння випускниками нових технологій, програм, методик і як наслідок рівень готовності майбутніх фахівців до розвитку професійної кар'єри в галузі дизайну.

Список використаних джерел:

1. Алексєєва С.В. Педагогічне проектування системи підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. Теорія і методика професійної освіти, 2016. Випуск 10 (2). С. 4–12. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/491> (Дата звернення 25.12.2020)

2. Бесєдіна Ю., Попова Т. Теорія і практика викладання навчальних дисциплін при підготовці майбутніх фахівців. Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (Полтава, 21–22 березня 2017 року), 2017. С. 17–25. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7766> (Дата звернення 26.12.2020)

3. Зінченко С.В. Роль уяви у професійно-творчій підготовці майбутніх дизайнерів-викладачів. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Збірник наукових праць. Ін-т педагогіки АПН України, Ін-т реклами МОН України, Київ, 2005. Вип. 9. С. 49–53

4. Цюман Т.П., Бойчук Н.І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. Київ, 2018. 56 с. URL: <https://childfund.org.ua/publikatsii/metodichnij-posibnik-kodeks-bezpechnogo-osvitnogo-seredovishcha> (Дата звернення 25.12.2020)

5. Ясвин В. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва: Смысл, 2001. 365 с.

Коркушко Тетяна Миколаївна,

викладач Комунального закладу
«Житомирський фаховий коледж
культури і мистецтв імені Івана Огієнка»
Житомирської обласної ради,
korkushko0105gmail.com

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДО РІДНОЇ МОВИ ТА ЗБАГАЧЕННІ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Ключові слова: фразеологія, фразеологізм, прислів'я, приказка, тематична група, експресивна функція, пізнавальний інтерес.

Мова – це найголовніший засіб навчання й виховання підростаючого покоління, формування особистості, а український народ – носій такої багатющої мови, творець іскрометних перлин, як-от: *накрити мокрим рядном; пекти раки; вхопити на кутні; вискочив як Пилип з конопель; на руку ковінька*. Лише українцям відомі ці вислови. Усі вони дуже цікаві з погляду свого походження, значення, структури, так як відбивають мовні традиції українського народу, професійні та культурні протиставлення, що існують у його свідомості стосовно інших народів. Знання цих мовних скарбів (фразеологізмів), розуміння їх при читанні художньої літератури, сприйнятті в усному мовленні, правильне й доцільне вживання є безсумнівним показником освоєння рідної мови.

У фразеології сучасної української мови основним об'єктом дослідження є фразеологічна одиниця, її семантико-синтаксична структура, лексичні, граматичні та стилістичні особливості. Проте навіть єдиного загальноприйнятого визначення на сьогодні немає. Будемо дотримуватися думки М. Жовтобрюха, який вважає фразеологічною одиницею стійке словосполучення, що сприймається як одне ціле, як єдиний вислів або мовний зворот, неподільний на окремі частини без втрати його значення.

Отже, студенти мають збагнути, що у фразеологізмі виявляється щось «над словом». Крім того, сталий вислів виразніший за слово, тому що основна функція слова – номінативна, а фразеологізму – експресивно-оцінна.

У процесі роботи над будь-якою темою з української мови викладач може якнайактивніше залучати прислів'я та приказки. Особливо вдячною є робота з ними при вивченні складного речення:

- *Коли гора не йде до Магомета, то Магомет йде до гори.*
- *Не pomoже ні мило, ні вода, коли така врода.*
- *Одному сонце світить, а другому й місяць не зблисне.*
- *Як доля когось карає, то першу розум вибирає.*
- *Шануй одержу в дворі, вона тебе— в людях (нар. творчість).*

Матеріал можна згрупувати за певними темами: правда та кривда, працьовитість-ледарювання. Важлива й активна позиція викладача: він дає короткі пояснення до влучних народних висловів, заохочує до їх відтворення, нагадує літературні твори, в яких вони вживалися, схвалює ведення студентами словників.

При такій роботі дуже важливо, щоб викладач чітко пояснив стильову диференціацію використання фразеологічних одиниць у письмовому й усному мовленні. Хоча у студентів повинно бути сформоване розуміння, що слова – переважно стилістично нейтральні, а фразеологізми – стилістично забарвлені,

наприклад, *ломитися у відчинені двері* – книжне, *бути гирею на нозі* – розмовне, *хатка на курячій лапці* – фольклорне, а *медовії та молочнії ріки* – поетичне.

Знання фразеології, вдале використання фразеологізмів є ознакою мовної культури людини. У своїй продуктивній мовленнєвій діяльності студенти рідко вживають фразеологічні звороти, а якщо і вживають, то роблять при цьому мовленнєві та граматичні помилки.

Виходячи з цього, вивчення фразеології не може обмежуватися (як це спостерігається на практиці) тільки з'ясуванням поняття про фразеологізми, ознайомленням з фразеологічним словником та синтаксичною роллю стійких сполучень слів у реченні [1, с. 6].

Пізнавальний інтерес студентів до рідної мови та збагачення мовлення фразеологічними одиницями може формуватися шляхом вирішення наступних творчих завдань:

1. «Семантичний експеримент». Чи замислювались ви коли-небудь над тим, який зміст вкладають люди у фразеологізм "*за двома зайцями*"? Що він означає для вас, як ви його розумієте? Висловіть свою думку з цього приводу.

2. Ви, мабуть, знаєте, що від характеру й настрою людини залежить її зовнішність. Зверніться до поданих фразеологізмів і спробуйте скласти твір-мініатюру на тему "*Які різні люди нас оточують?*"

Бігає очима як загнане звіря, вирячив очі як вдавився, посміхнувся як змія, має рота як ворота, ходить як індик, очі веселі як сама радість, лице як тінь темне, задер носа як слон хобота, очі бігають як у шолудивого kota, нагнув голову як віл, очі мов холодець, надув губи як мідні труби, зубата як щука, крутить носом як собака хвостом, відкрив рота як піддувало [3].

3. Придумайте фантастичну історію про те, як був створений фразеологізм "*моя хата скраю*".

4. "Цікавий експеримент". Спробуйте описати якусь подію у вашому житті, спочатку не використовуючи фразеологізми, а потім введіть їх в тканину тексту. Який варіант вам більше сподобався? Чому?

5. Запишіть назви творів чи розділів, до складу яких входять фразеологізми.

6. "Фразеологічний синтаксис". Поміркуйте, яку синтаксичну функцію виконують фразеологізми у реченні. Проілюструйте на власних прикладах.

7. "Фразеологічна теорема". Доведіть, що подані вислови є фразеологізмами: *взялись як жиди за оранку; гине як циган за музикою; мєнджує як циган кіньми; обдуриє як циган на ярмарку*.

Ефективною буде робота над тематичними групами фразеологізмів, які студенти легше запам'ятають: їжа – *український борщ, полтавські галушки, російські пельмені*; одяг – *циганська спідниця* (широка, рясна, барвиста), *козацькі шаровари* (широкі штани); зовнішність – *циганське волосся* (довге, чорне), *білий як циган* (смаглявий), *обличчя як Беркові штани навиворіт* (страшне, спотворене); характер – *циганської вроди і вдачі* (хитрий, прощацький, кочовий, непевний), *циганська дитина* (занадто смілива, хитра), *жидівська натура* (скупий, схильний до гешефтів), *татарська дитина* (чужа, така, що відцуралася), *хоть куди козак* (витривалий, сміливий, відважний, вродливий), *китайське терпіння* (надзвичайно спокійний); поведінка – *китайські церемонії* (надмірний вияв увічливості), *потанцюєш у мене циганської халандри* (погроза), *щоб я трейчи німцем став, а будь ти турецький* (прокльони), *вискочив немов козак з гречки* (недоречно висловився).

Студентам буде цікаво дізнатися, які саме фразеологічні одиниці вживаються в мовленні наших земляків, а ще ефективніше буде, якщо вони самі зберуть такий матеріал: *вискочив як козак з маку* (Народичі), *вискочив як козак з гречки* (Любар) – сказав щось недоречно; *мовчить як турок* (Ємільчино) – мовчазний; *несеться ніби за ним турок женеться* (Лугини) – дуже швидко біжить; *труситься як жид над грішми* (Олевськ) – скупий; *поспішає як жид на шабаш* (Житомир) – дуже поспішає [3] тощо.

Виконання запропонованих завдань проблемно-пошукового та творчого характеру дасть змогу досконало оволодіти теоретичним і практичним матеріалом з даного розділу мовознавства, а також логічними операціями та вміннями: аналізом, синтезом, порівнянням, узагальненням, зіставленням, конкретизацією, виділенням головного, доведенням власної думки. Важливим є вивчення розділу "Фразеологія" у зв'язку з іншими предметами. Використання фразеологізмів у мовленні повинно стати невіддільною частиною мовлення студентів. Свого часу В.О. Сухомлинський зазначав, що на кожному уроці вчитель повинен ознайомити учнів з двома-трьома фразеологізмами. І не просто ознайомити, а пояснити походження, сферу вживання, доцільність використання, увести й закріпити матеріал у контексті [2, с. 39].

Список використаних джерел:

1. Гребницький Г. Формування в учнів мовленнєвих умінь засобами фразеології. УМЛШ. 2001. №5. С. 5–8.
2. Добролюжа Г. М. Як ходить переяславський індик? (З досвіду використання фразеологізмів на уроках мови). Урок української. 2001. №11. С. 39–41.
3. Добролюжа Г. М. Красне слово – як золотий ключ. Житомир: Волинь, 2003. 159 с.
4. Онкович Г. Фразеологізми як національно-культурний компонент українознавства. Дивослово. 1994. №9. С. 12–16.

Криворучко Антоніна Дмитрівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Охтирський фаховий коледж
Сумського національного аграрного університету»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті розкрито сутність поняття «освітнє середовище», організаційних, технічних ресурсів. З'ясовано, що освітнє середовище впливає на особистісний розвиток студента та результати його навчальної діяльності. Освітнє середовище повинно стати таким, що належить студентам, де кожен незалежно від фізичних та психологічних особливостей, почуватиметься комфортно. Доведено необхідність застосування педагогами різноманітних інноваційних методів, прийомів, форм роботи у освітньому процесі

Ключові слова: освітнє середовище, психологічно безпечне середовище, фізичне середовище, комфортне середовище.

Освітнє середовище — це:

- характеристика життя в середині освітнього закладу;
- система впливів і умов формування особистості;
- система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні.

Конвенція ООН про права дитини вказує на те, що кожна дитина в усьому світі має право жити, рости і бути захищеною від усіх форм насилля. Завдання освітян робити все, аби сучасні діти могли навчатися без страху і насилля, отримувати ціннісні життєві навички, які відповідають світу що змінюється.

Безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю студентів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано права і норми фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Середовище коледжу — це місце, де:

- зустрічаються і взаємодіють не лише студенти та викладачі, а й батьки;
- відбуваються не лише заняття, а й цікаві зустрічі, свята та концерти.

Зразкове освітнє середовище – це відкритий та дружній до майбутнього фахівця простір. Щоб його створити, потрібно комунікувати як з батьками, так і зі студентами.

Насамперед, коледж - це простір, до якого хочеться йти і в якому приємно бути, де студенти почуваються вмотивованими, потрібними й вислуханими. У коледжі варто культивувати здоровий спосіб життя і вчити співпраці. Окрім того, коледж сприяє розвитку відчуття соціальної приналежності та своєї потрібності суспільству й рівності з іншими.

Коллектив коледжу щоденно працює над створенням безпечного освітнього середовища, в якому наявні відповідні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання.

Що впливає на безпечне освітнє середовище?

1. Якість міжособистісних відносин – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні фактори (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).

2. Захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

3. Комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

4. Задоволеність освітнім середовищем – задоволення базових потреб студента у:

- допомозі та підтримці;
- збереженні та підвищенні його самооцінки;
- пізнанні та діяльності;
- розвитку здібностей і можливостей.

В коледжі розроблений Кодекс безпечного освітнього середовища, основними положеннями якого є необхідність учасниками освітнього процесу діяти в найкращих інтересах студента. Кожен працівник коледжу повинен ставитися до студентів з повагою та враховувати їх потреби. Використання працівниками коледжу будь-якої форми насильства проти дитини є неприйнятним.

Які є принципи безпечного освітнього середовища?

➤ Принцип домінування життя людини як головної цінності, що визначає модель необхідної безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих.

➤ Принцип регіональної специфіки передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища освітнього закладу облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій.

➤ Принцип міні-макса, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення.

Робота над створенням безпечного освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату. Адже це безперервний процес реагування на нові виклики життя, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування нових ідей і правил. Водночас необхідно, щоб всі учасники цього процесу усвідомлювали спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці.

Хотілося б зупинитися на моніторингу захищеності в освітньому середовищі ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ».

Так, за результатами соціально-педагогічного вивчення за опитувальником OLWEUS Anty-Bullying протидія булінгу для здійснення моніторингу в закладі освіти (освітня онлайн платформа Prometheus), який пройшли 50 студентів 2 курсу, та діагностичного вивчення за допомогою анкети «Проблема поширення насильства щодо дітей», розроблена НМЦ психологічної служби Сумської обл., яку пройшли 80 студентів 2-3 курсів, маємо такі результати:

На питання анкети **«Чи доводилось Вам переживати насилля?»**

57 % студентів відповіли що *доводилось*, і 43 % що *не доводилось*. Але можна вважати що із 43 % студентів не всі відповіли правдиво.

На питання **«Від кого Вам доводилося переживати насилля?»** 38 % студентів відповіли про насилля в громадських місцях, 8 % вдома від батька, 3 % вдома від матері, 19 % у коледжі від ровесників та 3 % в коледжі від педагогів.

На питання **«Що Ви відчували, коли над Вами чинили насилля?»** 65 % студентів відчували образу, 27 % - біль, 19 % - ненависть до кривдника, 19 % - бажання помститися, 19 % - розчарування, 27 % - почуття власної слабкості.

На питання **«Чи чинили Ви самі насильницькі дії щодо інших людей?»** 57 % студентів відповіли що вони *ігнорували інших*, 51 % - *принижували*, 32 % - *били інших*, 14 % *заяжували інших*, 0 % студентів *знищували речі інших* та 5 % - *вимагали гроші*.

Аналізуючи дане питання, можна зробити висновок про необхідність активної співпраці всіх учасників освітнього процесу, яка буде спрямована на подолання та попередження всіх видів насильства в коледжі.

На питання анкети **«Що Ви відчували після здійснення насилля над іншою людиною?»** 49 % студентів відповіли що *більше не хотіли б цього робити*, і 57 % що *відчують почуття провини*, 3 студентів *вважають, що нічого страшного в цьому немає*, 3% студентів - *не відчували нічого*.

У відповідях деяких студентів спостерігалася амбівалентність почуттів стосовно даного питання. Наприклад, студент одночасно відчував і задоволення, і відчуття провини від здійснення насильства або одночасно задоволення і відчуття провини, більше не хотілося б цього робити. Деякі студенти отримали задоволення від насильства та вважають, що нічого страшного в цьому немає.

На питання анкети **«Чи були Ви свідком жорстокої поведінки у коледжі?»** 46 % студентів відповіли що *насильство було серед студентів*, і 19 % що *між викладачами та студентами* та 3 % студентів були свідками насильства *між працівниками коледжу та студентами*, 24 % студентів - *не були свідками насильства в коледжі*.

Аналіз питання говорить про необхідність виховної роботи зі студентами, спрямованої на навчання конструктивним методам вирішення конфліктних ситуацій.

На питання анкети **«Якщо б Ви побачили, що принижують кого-небудь, то...»** 68 % студентів заступилися б, 27 % - викликали допомогу, 5 % - пройшли б повз. З даного питання треба зробити висновки про готовність студентів до взаємної підтримки в складних ситуаціях.

На питання **«До кого б Ви звернулися за допомогою у випадку появи особистих проблем?»** 70 % студентів звернулися б до батьків, 35 % - до друзів, 44 % - до практичного психолога/ соціального педагога, 35% - до куратора групи, 10 % - до викладача якому довіряє, 8 % - до когось іншо

Отже, проведене анкетування дає можливість зробити висновки про певну довіру студентів до батьків, кураторів груп та друзів. Авторитет також мають і викладачі та практичний психолог.

Виходячи з результатів групової психологічної діагностики та соціально-педагогічного вивчення необхідно продовжити спільну роботу щодо попередження будь-яких проявів насилля в освітньому закладі. Адже у сучасних швидкозмінних умовах освітнє середовище навчального закладу не є ізольованим від зовнішніх і внутрішніх факторів, їх впливу, які можуть мати як позитивний результат, так і містити загрози, небезпеки та ризики. Для протидії таким змінам необхідно, щоб освітнє середовище навчального закладу було захищеним та безпечним.

У коледжі розроблено заходи щодо створення безпечного середовища:

- обмеження доступу на територію коледжу осіб, які не беруть участі в освітньому процесі;
- оперативне інформування правоохоронних органів у разі виявлення в закладі та на території підозрілих осіб або предметів, які можуть становити загрозу (тривожна кнопка);
- розроблення та поширення пам'ятки про правила поведіння з виявленими підозрілими предметами.
- проведення навчання та відпрацювання дій у разі виявлення вибухонебезпечних та підозрілих предметів або розповсюдження у закладі невідомих газів.

У навчальному закладі постійно проводиться роз'яснювальна робота серед студентів, батьків та працівників щодо:

- правил поведінки у вразі виникнення небезпечних ситуацій;
- шкоди здоров'ю від вдихання невідомих газів;
- правил поведінки у разі виявлення вибухонебезпечних та підозрілих предметів.

Для студентів також розроблені правила щодо захисту від COVID-19:

- часто мити руки протягом 20 секунд із милом під проточною водою;
- використовувати антибактеріальні засоби для рук із вмістом спирту не менше 60%, а також уникати хворих людей .
- не чіпати руками поручні в транспорті, ручки дверей, візків у супермаркетах - користуйтеся для цього серветками або рукавичками;
- натискайте кнопки у ліфтах зігнутих пальцем, а двері притримуйте плечем або ліктем;
- мийте або дезінфікуйте руки щоразу після користування грошима, банківськими або іншими картками. Чистіть поверхню гаманця;

- витирайте мобільний телефон дезінфікуючими серветками. Це ж стосується планшетів,клавіатури й мишки комп'ютера;
- дезінфікуйте поверхні у домі, яких часто торкаєтесь: вимикачі світла, ручки дверей, холодильника, мікрохвильовки, плити, пульт від телевізора;
- витирайте антибактеріальними засобами столи, спинки стільців.
- припинітьторкатись обличчя руками - цієї поради косметологів варто дослухатись і для зменшення ризику занести інфекцію до рота, носа, очей або вух;
- добре провітрюйте приміщення, уникайте скупчень людей, а замість цього проводьте більше часу на свіжому повітрі.

Список використаних джерел:

1. Водолазська Т. В. Модель доброзичливого до дітей освітнього середовища [Електронний ресурс] / Т. В. Водолазська // ПостМетодика, №5 (108), 2012. – 2012. – URL: <http://poippo.pl.ua/pm/pdf-1-f-w/PM108.pdf> 3
2. Мельник В. Безпека особи в системі загальної безпеки [Електронний ресурс] / В. Мельник. –http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvuu/PSF/2009_11/Melnyk.pdf
3. Глобальне опитування про булінг [Електронний ресурс] // ЮНІСЕФ – <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/infographicbullying-upd.pdf>
4. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб. / за заг. ред. Цюман Т. П. – К. : – 2018. – 56 с.

Кулак Мар'яна Володимирівна,

студентка спеціальності «Транспортні технології
(на автомобільному транспорті)»

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
marianakulak28@gmail.com

Науковий керівник – Ющенко В.В.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У тезах викладені думки, які допоможуть молодому поколінню зрозуміти, що в формуванні мовної особистості важливу роль відіграє багатство його духовного світу, морально-етичних поглядів.

Ключові слова: моральність, сокральність, духовність, спадкоємність.

Ми – українці. Живемо у вільній і незалежній державі – Україні. Розмовляємо рідною державною українською мовою. А мова у нас красива і багата, мелодійна і щира, як і душа українського народу. Народ наш завжди славився працелюбністю, щирістю, добротою і щедрістю, веселим характером, а ще мелодійною і чарівною піснею. Бо завжди в Україні співали всі – дорослі і діти, бо з піснею легше жити, у ній можна передати любов і тугу, щастя і радість, мрії і надії. А рідною українською мовою людина не тільки розмовляє, а й мислить. І навіть, коли людина знає багато мов і вмє розмовляти ними, то думає завжди тільки рідною.

Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського існування, це те, що живе в наших серцях. Саме мова формує свідомість, творить людину, культуру, історію.

За оцінками фахівців, із 6700 нині існуючих мов більшість перебуває під загрозою зникнення. Аби запобігти цьому, за пропозицією держав-членів ЮНЕСКО

було проголошено Міжнародний день рідної мови, який вперше святкували 21 лютого 2000р. в Парижі.

Історія свята має трагічний початок. Дату 21 лютого вибрано тому, що саме цього дня 1952р. загинуло п'ятеро студентів, які брали участь у демонстрації за надання рідній їм бенгальській мові (в тодішньому Пакистані) статусу державної. Пізніше частина Пакистану стала незалежною державою Бангладеш.

На жаль, українці також мають трагічні сторінки зі своєї історії. Про це свідчить подвиг Олекси Гірника, який в 1978 р. біля могили Т. Шевченка у Каневі вчинив акт самоспалення. У розкиданих на Чернечій горі листівках він написав, що в такий спосіб протестує проти політики ліквідації української нації шляхом нищення української мови та українського національного духу.

За українське поетичне слово віддали свої життя Тарас Шевченко, відомі поети 60-х років – Василь Симоненко і Василь Стус. За українську пісню і свої переконання пішли з життя відомі композитори Володимир Івасюк та Ігор Білозір.

Мови, як люди – у кожної своя доля. Народжуються, формуються, живуть та помирають. Є навіть вираз: «мертва мова». Багато з тих мов, що вийшли із ужитку й називають мертвими, – не знесли. Вони залишили свій слід в історії. Це й латина, від якої походять потужні іспанська, французька, португальська. І стародавня арамейська та койне – ними написана Біблія – книга, яка сформувала обличчя нинішнього світу.

За останні три століття темпи зникнення мов зросли. Особливо це характерно для американського континенту та Австрії. Мові загрожує зникнення, якщо в суспільстві її перестануть вивчати 30% дітей. В Європі під загрозою зникнення перебуває близько 50 мов.

Не злічити тортур, знущань, яких зазнала українська мова за багато століть свого існування. Інша не витримала б такого тиску, загинула б, а українська мова живе. Сьогодні вона стала державною, звучить у світі, її слухають інші народи.

Українська мова має свою особливу музичність. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен, Глінка й Чайковський, Барток і Стравінський використовували українські мелодії у своїй творчості. Українська мова – не сирота, вона має слов'янську родину і світову славу. Вона не бідна, не вульгарна, не кривоуста. Вона має все, у тому числі й політичне право жити й розвиватися.

Стаття 10 Конституції України засвідчує: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України». Згідно зі статтями 12 і 23 Конституції України держава дбає про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців за етнічним походженням, які проживають за межами України і не є громадянами України.

Мова дається одвіку й довіку, це – спадкоємність не лише в межах роду, а й народу. Рідну мову слід оберігати як своє майбутнє, пам'ятаючи про першозначення її, як безсмертя українського духу, її рятівну, очищуючу, цілющу, відроджуючу властивість. Якими побачить українців світ – залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними та багатознаючими, хочемо належати людству. А для цього ми повинні любити рідну мову.

Заснування міжнародною спільнотою свята рідної мови – це тільки проголошення благородної мети. А для того, щоб практично втілити цю мету, потрібно зберігати й плекати рідну українську мову. Як відомо, давні греки тих, хто погано говорив по-грецьки, вважали варварами.

Ми вже дорослі люди, молоді та енергійні, і зовсім небагато часу залишилось до того моменту, коли підемо в самостійне життя. І неодмінно задумаємось над тим, як зробити це життя гідним та забезпеченим. Із цього приводу Д.Карнегі писав, що про людину судять з 4 речей :

- як вона виглядає;
- що вона робить;
- як вона говорить;
- що вона говорить.

Отже, на 50% ставлення до людини у світі залежить від її мови.

На завершення хотілося б навести вислів геніальної поетеси Ліни Костенко:

Нації умирають не від інфаркту.

Спочатку їм відбирає мову.

Список використаних джерел:

1. Жулинський М. Українська мова – дзеркало своєрідності народу / М. Жулинський // Уряд. кур'єр. – 2008. – 16 лют. – С. 8
2. Стрілько В. День мови: рідної / В. Стрілько // Дзеркало тижня. – 2011. – мова наша зберегла свою неповторну красу й милозвучність. 17 лют. – С. 17
3. Єрмоленко С. Самовизначення через рідну мову: Міжнарод. конгрес «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» / С. Єрмоленко // Дивослово. – 2005. – № 10. – С. 41-45

Кучерявець Марія Едуардівна,

студентка факультету української філології та
літературної творчості ім. А. Малишка

Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова,
123dearengel@gmail.com

РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ЗАГОЛОВКІВ У СУЧАСНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ ЧЕРНІГІВЩИНИ

Анотація. У статті розглянуто спробу системного опису газетних заголовків у функціонально-семантичному аспекті та виявлено особливості реалізації та співвідношення різноманітних функцій назв журналістських текстів у друкованих ЗМІ Чернігівщини.

Ключові слова: періодичне видання, газета, заголовок, функції заголовка, текст, автор, реципієнт.

Заголовок є одним із важливих елементів періодичного видання. Ця складова газетної публікації повинна бути правильно сформульованою, адже від неї залежить позиція реципієнта – читатиме він матеріал чи ні. Тому заголовок має бути чітким, точним, влучним, містити елемент новизни або інтриги, а також повинен у сконденсованій формі передавати зміст написаного, має бути сформульований нестандартно, аби зацікавити читача, навіть якщо раніше ця тема не була для нього актуальною.

Місце заголовків та їх функціональне вивчали вчені та практики. Це, зокрема, В. І. Іванов, М. С. Тимошик, В. О. Жадько, В. В. Різун, В. О. Садівничий, В. Й. Здоровега, З. В. Партико, І. Л. Михайлин, В. Ф. Шевченко та ін.

Актуальність роботи полягає у тому, що попри вивчення заголовків у цілому та безпосередньо у зв'язку з текстом вони й досі лишаються малодослідженими, адже

заголовки динамічно змінюються: одні синтаксичні моделі стають продуктивними, інші взагалі перестають функціонувати, що зумовлено змінами у мові газетно-публіцистичного стилю.

Мета дослідження – визначити та оцінити специфіку назв та функціональний аспект журналістських матеріалів регіональної преси Чернігівщини: «Деснянка» та «Голос Чернігівщини».

Як засвідчує «Словник української мови» заголовки це – назва будь-якого твору, його частини, розділу або статті, повідомлення, назва газети, журналу та ін [3, с. 72].

Варто зазначити, що для значної частини читачів (за деякими даними до 80%) читання газети обмежується лише знайомством із заголовками [4, с. 119].

Т. В. Желтоногова зауважує, що «...*попри те, що функції заголовка різняться залежно від комунікативних завдань творів, які вони відкривають, заголовок покликаний виконувати номінативну функцію (називати текст) і комунікативну функцію (виокремлювати для читача конкретний твір серед інших)*» [1, с. 2].

М. С. Тимошик наголошує, що заголовок у будь-якому тексті періодичного видання виконує кілька важливих функцій, зокрема: структурування значного за обсягом текстового чи ілюстративного матеріалу на окремі частини; полегшення роботи читача з виданням; організація процесу читання; осмислення окремих частин прочитаного; підготовка читача до сприйняття нового, відносно закінченого, цілого; забезпечення зручності в пошуку вибіркової інформації; акцентування на окремих частинах тексту, сприяння глибшому його засвоєнню [5, с. 251]. Така класифікація функцій заголовків є досить універсальною і підходить для всіх типів видань. Але існують дещо вужчі, зокрема, В. В. Зайцева виділяє такі функції:

- композиційності;
- інформування;
- атрактивності [2, с. 139].

Організуючу роль заголовка у системі «заголовок – текст – (ілюстрація)» виконує *композиційна функція*, адже досить важко уявити матеріали на шпальтах газети без заголовка, який за допомогою верстання організує текст в одне ціле і водночас відділяє один матеріал від іншого. Наступна функція – *інформативна*, яка спрямована на орієнтування читача, його швидке знайомство з основною ідеєю повідомлення, навіть не заглиблюючись у суть самото тексту. Особливо рельєфно інформативна функція газетного заголовка виступає у матеріалах інформаційного жанру: «*Як випускники до ЗНО готуються*» (Деснянка № 19, с. 3, 2020 р.), «*Медики отримали 300%-ві виплати за березень*», «*На Чернігівщині створили п'ять нових заповідників*», «*Маски та дистанція особливості цьогорічного пляжного сезону*» (Деснянка № 20, с. 2, 2020 р.).

Третя функція – *атрактивності*, яка націлена максимально зосередити увагу читача. Ця функція трактується як інтригуюча, сенсаційна, її мета зацікавити читачів, утримати їх візуально. Атрактивну функцію споріднюють з рекламною: «*Леся Українка змінила імідж*» (Деснянка № 13, с. 4, 2020 р.), «*Одним сотня – іншим штраф*» (Деснянка № 19, с. 3, 2018 р.), «*Зелені кашкети*» відзначили професійне свято» (Голос Чернігівщини № 18, с.3, 2019 р.), «*Віртуальна оренда: навіщо комусь ваш Facebook*» (Деснянка № 19, с. 4, 2020 р.).

Варто звернути увагу на одні з найпоширеніших функцій, які виділяють більшість вітчизняних науковців, куди відносяться: *номінативна (називна), апеляційна (агітаційно-пропагандистська) функція*.

Номінативна або називна функція допомагає розкрити текст у вигляді імен та знаків. Її роль базується на тому, щоб назвати предмет розповіді. Для цього можуть бути використані імена, прізвища, назви географічних об'єктів, державних установ, заводів, живих чи не живих істот і т. д.: «*Без випускних і останнього дзвоника*» (Деснянка № 16, с. 2, 2020 р.), «*Про використанні маски, шприці та протерміновані ліки*» (Деснянка № 16, с. 8, 2020 р.), «*Рожеві озера України*» (Деснянка № 16, с. 9, 2020 р.), «*Медійний стиль життя: секрети журналістів Чернігівщини*» (Голос Чернігівщини № 24, с. 5, 2019 р.).

Наступна функція – *апеляційна або агітаційно-пропагандистська*. Її мета вплинути на свідомість споживача, переконати в тих чи інших концепціях (в залежності від мети автора), тобто така функція не тільки інформує про зміст предмета мовлення, а й впливає на реципієнта, виробляючи у нього відповідне соціальне відношення до змісту. Прослідкуймо спонукально-наказовий характер у таких газетних заголовках: «*Ні – подвійним стандартам карантину*» (Деснянка № 17, с. 2, 2020 р.), «*Не обкрадайте своїх працівників! Ні «зарплатам у конвертах!»*» (Деснянка № 17, с. 3, 2019), «*TERE!*» – *на зв'язку провінція*» (Деснянка № 15, с. 3, 2020 р.), «*Хто-кого: Кабмін і МОЗ дивляться на госпітальні округи різними очима*» (Деснянка № 10, с. 3, 2018 р.).

Отже, одними з найпоширеніших функцій заголовка виступають: композиційна – виконує організуючу роль; інформативна – заголовок відображає зміст твору; атрактивна – привертає увагу читачів, висвітлення сенсацій; номінативна (називна) – називає предмет розповіді; апеляційна (агітаційно-пропагандистська) – за допомогою якої відбувається вплив на свідомість споживачів. З проаналізованого вище можемо стверджувати, що жодна з наведених функцій газетного заголовку не виступає ізольовано, всі вони взаємодіють між собою. Періодичні видання «Голос Чернігівщини» і «Деснянка» використовують доволі широку гаму функцій заголовків, які не є однотипними, бо кожен з них чітко характеризує свій матеріал. Варто підкреслити, що автори у матеріалах залучають різні види функцій з метою актуалізувати увагу різної читацької аудиторії.

Список використаних джерел:

1. Желтоногова Т. В. Заголовок як компонент структури українського поетичного тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / українська мова. Кіровоград, 2004. 19 с.
2. Зайцева В. В. Функції газетного заголовка. Тези доповідей ІХ Міжнародної конференції «Франція та Україна, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур» (Дніпропетровськ). 2003. – С. 134–139. URL: http://www.rusnauka.com/SND/Philologia/8_zayceva9999%20v.doc.htm.
3. Літературознавчий словник-довідник: за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалева, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 752 с.
4. Теорія і методика журналістської творчості: підручник / за заг. ред.: / В. Й. Здоровега. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: ПАІС, 2004. 268 с.
5. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця: Практичний посібник. 2-ге вид., стереотипне. Київ: Наша культура і наука, 2006. 560 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

В умовах реформування та інтеграції вищої освіти в Україні до міжнародної освітньої системи пошук інноваційних підходів до процесу навчання набуває особливої актуальності. Традиційні методи навчання в ізольованому вигляді уже не витримують конкуренції з інноваційно-технологічними підходами та не вирішують виклики сьогодення, коли завданням вищої освіти є формування конкурентоспроможного спеціаліста з високим мотиваційним компонентом, нестандартним мисленням, готовністю сприймати і опановувати нові технології у відповідності до вимог часу та приймати креативні рішення. Інформаційна насиченість сучасного світу вимагає спеціальної підготовки навчального матеріалу перед його викладом студентам. Саме візуалізація передбачає стиснення інформації, тобто представлення її в компактному та зручному для використання вигляді.

Термін «візуалізація» походить від лат. *visualis* – сприймається візуально, наочний. Вербицький А.А. дає таке визначення: «Процес візуалізації – це згортання розумових змістів у наочний образ; будучи сприйнятим, образ може бути розгорнутий і служити опорою розумових і практичних дій» [1, с.36].

Візуалізація робить складний навчальний матеріал зрозумілим, доступним для усвідомлення, сприяє неформальному засвоєнню студентами змісту навчання. Сьогодні відома значна кількість візуальних засобів передачі інформації: дошка, схеми та мультимедійний проектор, магнітні та шпилькові дошки, демонстраційні моделі, екран /монітор комп'ютера, інтерактивна дошка.

Викладач у своїй роботі може звертатися не лише до лекції-інформації, а й до таких видів, як лекція-візуалізація, лекція-презентація, інтерактивна та проблемна лекція. Лекція-візуалізація має таку саму структуру, що і звичайна лекція, проте передбачає подання основного змісту навчального матеріалу в наочній формі, тобто за допомогою анімації, відеоряду, слайдів, малюнків, схем тощо. Під час проведення лекції-візуалізації студенти не є пасивними слухачами, а беруть активну участь у вирішенні проблемної ситуації.

Лекції-презентації (презентацію визначають як «набір карток-слайдів з певної теми, які зберігаються у файлі спеціального формату») створюють таке навчальне середовище, в якому студент одночасно виступає читачем, слухачем і глядачем, а також позитивну емоційну атмосферу для сприймання, запам'ятовування та відтворення навчальної інформації, максимальної активізації студентів.

Завдання педагога полягає в тому, щоб складне зрозумілим, громіздке компактним, тривале - лаконічним, фрагментарне - цілим. Навчальний матеріал «стискається» шляхом додаткового кодування, укрупнення та структурування. Виходить образно-графічна наочність цілісного дидактичного курсу, його просторова структурно-аналітична модель, в якій в умовному зображенні вміщено важливу узагальнену і систематизовану інформацію.

«Стиснення» і візуалізація навчальної інформації можуть бути реалізовані різними методичними прийомами. Знаково-символьні зображення блоку навчальної інформації мають різні назви: системні опорні конспекти (В. Шаталов), блок-схеми (С.

Чошанов), граф-схеми (П. Ерднієв), фрейми (М. Мінський), карти пам'яті (Т. Бьюзен), логічні моделі (В. Штейнберг) тощо.

Карти пам'яті (головна ідея розміщена в центрі, а основні теми, пов'язані з нею, розходяться від центру у вигляді відгалужень) можуть бути рекомендовані при плануванні або організації діяльності, наприклад, так можна подати запис інструктажу студентів перед початком практичної роботи.

Карти знань (ментальні карти, карти розуму) використовуються для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, розв'язання задач, ухвалення рішень. Реалізуються у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання, зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. На заняттях інтелектуальні карти доречно використовувати на етапі актуалізації опорних знань, умінь та навичок. Адже специфіка викладання української мови у коледжах передбачає наявність теоретичного фактажу зі школи, без якого неможливе сприйняття нового матеріалу. Студенти повинні знати та розуміти основні терміни, орієнтуватися у рівнях мовної структури, які пов'язані між собою (наприклад, послідовність розбору речення). На заняттях української літератури ментальні карти доцільно застосовувати на етапі закріплення пройденого матеріалу. Вони підходять і для запам'ятовування великих обсягів інформації, і структуривання прочитаного твору та його аналізу, і запам'ятовування основних фактів і слів, аналізування подій, характеристики образів, визначення проблематики тощо.

Серед новітніх методів візуалізації - хмара тегів або хмара слів, тобто візуальне відтворення списку слів, міток чи категорій на єдиному спільному зображенні. За допомогою таких хмар можна візуалізувати термінологію з певної теми у більш наочний спосіб.

Новітній метод поєднання текстової та графічної інформації, коли мова оратора ілюструється «на льоту» малюнками на дошці (або аркуші паперу), отримав назву «скрайбінг», що в перекладі з англ. означає «робити нариси». Оскільки людський мозок мислить мовою малюнків, образів, то якщо відобразити своє мовлення в малюнках паралельно з доповіддю, цей процес буде набагато цікавішим навіть за звичайне відео. І ще скрайбпрезентації надають змогу акцентувати увагу студентів на ключових поняттях та встановлювати взаємозв'язки між ними.

Основні види скрайбінгу - фасилітація та відеоскрайбінг. Скрайбінг-фасилітація (від англ. *facilitate* — допомагати, полегшувати) — це переклад інформації зі словесної форми у візуальну та фіксування її у режимі реального часу різними символами, зображеннями, графіками, малюнками (приклад -робота викладача під час пояснення нового матеріалу з крейдою в руках). Найпоширеніші види відеоскрайбінгу — мальований (схеми та малюнки зроблені від руки на будь-якій поверхні), аплікаційний (на фон наклеюються чи накладаються готові зображення), магнітний (зображення закріплюються на поверхні за допомогою магнітів) та онлайн-скрайбінг (при створенні використовуються спеціальні програми, наприклад [PowToon](#), [VideoScribe](#)). Серед переваг скрайбінгу - лаконічність, яскравість, інформативність, доступність та креативність представлення інформації.

Таким чином, візуалізація інформації в процесі викладання привертає увагу до повідомлення, підвищує рівень засвоєння знань, прискорює їх сприйняття. Вона сприяє створенню проблемної ситуації, вирішення якої відбувається на основі аналізу, синтезу, узагальнення, згортання або розгортання інформації, тобто з включенням активної розумової діяльності. Зміст навчальної дисципліни і ступінь абстракції її основних понять впливають на вибір форми візуалізації.

Список використаних джерел:

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
2. Метод «Скрайбінг»: яскраве подання навчального матеріалу [Електронний ресурс] // Журнал «На Урок». – 2018. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/metod-skraibing-yaskrave-podannya-navchalnogo>
3. Чехмestruc І. В. Новітні методи візуалізації навчального матеріалу під час підготовки майбутніх педагогів / Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. - Випуск 51 / редкол. - Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. - 465 с.

Міщенко Еліна Олегівна,
студентка групи КН-2001

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Науковий керівник – Харченко С.А.
misenkoelina42@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ»

Анотація. У статті описано деякі переваги вивчення філологічних наук з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Наголошується на користі такого навчання для студентів спеціальності «Комп'ютерні науки». Наводяться приклади використання ІКТ у навчальному процесі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, філологічні дисципліни, освіта, іншомовне середовище.

Із розвитком інформаційних технологій зростає їх роль та використання у сфері освіти. Не є винятком вивчення англійської та української мов.

Студенти спеціальності «Комп'ютерні науки» в майбутньому стануть кваліфікованими фахівцями своєї справи. Роботодавці, з якими доведеться співпрацювати, поважають грамотних робітників. Тому вивчення української мови є, так би мовити, підготовкою заздалегідь.

Знання англійської мови студентами такого навчального напрямку є також вкрай необхідним для роботи в цілому. А використання близької для них галузі – комп'ютерного обладнання, допоможе ставитись до вивчення філологічних дисциплін більш відповідально та із зацікавленням. Отож, з'ясувавши зв'язок між фаховими вміннями і навичками студентів спеціальності «Комп'ютерні технології» та знаннями з філологічних дисциплін, розглянемо, яким чином можна використовувати інформаційні технології в освіті та яку користь це може принести.

У результаті досліджень науковці підтвердили, що навчання з використанням ІКТ розширює кругозір студентів та створює можливості отримувати знання та уміння з урахуванням можливостей кожного [1].

Самостійна робота студентів з використанням інформаційного обладнання розвиває в них уміння відшукувати необхідні матеріали, що в майбутньому допоможе їм швидко та ефективно знаходити потрібну для роботи інформацію. Такий спосіб

також допомагає самостійно аналізувати знайдену інформацію та робити логічні висновки. До того ж, значно легше отримувати необхідний матеріал, тому що існує величезна кількість літератури на тему філологічних дисциплін, яка знаходиться в електронному форматі [2].

При вивченні англійської мови є дуже важливим створення іншомовного середовища. Цього можна досягнути саме завдяки інформаційним технологіям.

Сьогодні існує велика кількість мультимедійних програм і курсів для вивчення англійської мови. Такі програми допомагають студенту краще зрозуміти теми і проконтролювати якість своїх знань. Головне, що завдяки такому формату можна повертатися до необхідного матеріалу стільки разів, скільки необхідно для його засвоєння. Існують різні типи комп'ютерних програм: одні з них наочно подають новий матеріал, інші призначені для відпрацювання умінь в життєвих ситуаціях, а ще інші допомагають закріпити вивчений матеріал [3].

Отже, використання інформаційних технологій при вивченні філологічних дисциплін студентів спеціальності «Комп'ютерні науки» надає такі можливості, як розширення кругозору студентів; навчання з урахуванням особливостей кожного; поліпшення навичок знаходження необхідної інформації та її вмілого використання; доступне розміщення літератури для навчання, створення іншомовного середовища при вивченні англійської мови, об'єктивне оцінення особистих знань, підготовка майбутнього фахівця до самонавчання. Активне застосування ІКТ поліпшить умови та якість навчання.

Список використаних джерел:

1. Шарова Т., Шаров С. Використання інформаційних технологій під час викладання історії української літератури: науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород: Філологія, випуск 2 (36) 2016. 315 с.
2. Кобилянський О.В. Особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні безпеки життєдіяльності / О.В. Кобилянський // Освіта Донбасу. – 2009. – № 5 – 36 с.
3. Овчаренко З.П. інформаційні технології як засіб інтенсифікації вивчення англійської мови: КПП ім. Ігоря Сікорського. Київ: 4 с. http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/ovcharenko_informatsiini.pdf

П'єнтак Ганна Іванівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»

annapentak@nipba.tk

МОВА В ПРОСТОРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Анотація. У статті висвітлено систему заходів, нових підходів до вивчення рідного слова, зумовлених національним відродженням України.

Ключові слова: українознавство, національна усвідомленість, українська мова.

У час розбудови і збереження незалежної держави особливо важливо акцентувати увагу на найважливіших проблемах буття нації, які є первинами, архетипами народу та універсаліями культури. Українознавство спонукає розглядати кожну проблему з урахуванням взаємозв'язку наукової картини світу, історичної доби та культурної епохи. Завдяки такому підходу явище сприймається цілісно у взаємозв'язках, у процесах оновлення. Так, наприклад, українська пісня в кожній культурній епосі від трипільської до нинішньої постає збереженою, заново пережитою,

оновленою, несучи таїну космосу, світил, вогню, води.

Українознавство відтворює національну усвідомленість у полікультурному просторі. І саме тому, школа, навчальний процес потребують адаптованого варіанту подачі знань з українознавства як самостійної інтегративної науки на відміну від історії, мови, літератури, географії, від народознавства.

В українознавстві — системі інтегративних знань — мова народу відіграє основоположну роль не лише як знаряддя спілкування, а й як феномен, що виражає людську, земну і космічну сутність, форму буття (свідомості), почуття нації.

З давніх-давен мова є найбільшою турботою держави, народу. У період розбудови держави українська мова це фактор консолідації всього суспільства. «І надзвичайно важливо, щоб кожний сучасник усвідомив, що рівень володіння рідною мовою є виміром духовності людини та суспільства, отже — виміром загального поступу» [1,с.43].

Лише в рідній мові зафіксовані цінності і символи нації, що сприяють етнічному самоусвідомленню, державотворчим прагненням: спільне минуле, спільна доля, національна культура, національний характер (ментальність), національні смаки, національний *ландшафт*, тощо.

Українська мова в навчальному освітньому процесі за тисячолітню історію ніколи не була визначальною. Лише в періоди пробудження національної енергії, коли збурювалися в українському громадянстві *idei* державотворення, відбувалися зміни в освіті та приверталася увага до рідної мови.

«Загальновідомі репресивні дії щодо української мови та бездумні, необачні і навіть шкідливі дії щодо внутрішнього життя мови — недбайливе ставлення до діалектів, говірок, мовних місцевих особливостей» [2,с.64]. Ми вже відчуваємо втрату поліського (чорнобильського) мовного ареалу. Зникає вічна, можливо найдавніша, гілка української слов'янської мовної культури. Тому діалектні особливості української мови треба ввести в систему вивчення мови.

Лінгвістичний плюралізм слід виховувати не лише до мов інших народів, а й до крайових особливостей мови власного народу. Звичайно, виховуючи дбайливе ставлення до діалектів, говірок мови, потрібно поглиблювати знання норми, тобто літературної мови. Для сучасної освіти важливо не лише розв'язати проблеми ведення навчального процесу державною мовою, а й визначити те, як саме буде вивчатися мова, з яких позицій. Мова є виразником самобутності тієї чи іншої спільноти людей, засобом ототожнення її членів відповідно до їхньої культури.

Виникає настійна потреба вивчати рідну мову, літературу і традиції, аби належно оцінити свою культуру. Це необхідно і тоді, коли носії мови знаходяться на батьківщині, і тоді, коли вони далеко за її межами.

Існує і проблема мов національних меншин. Поки що не знайдені адекватні рішення цієї проблеми в жодній із країн. Проте зрозуміло, що мови меншин можуть зробити величезний внесок у національну культуру і збагатити національні системи освіти. В Україні паралельно розробляються, вивчаються, прогноуються всіма державними інституціями проблеми загальнонаціональні і проблеми національних меншин. Паралельно з відродженням державної української мови, впровадженням її в освіту, науку, державне управління відроджуються мови і культури національних меншин через освіту, пресу.

Мова є результатом довгої історії людських зусиль зрозуміти світ, тому лінгвістичне розмаїття - безцінний скарб, а не перепона до поступу. Різні мови передають світосприйняття різними способами. Такий підхід спонукає до

толерантності, уважного, дбайливого ставлення до мов, діалектів, говірок, уміння бачити в лексико-граматичному складі своєрідний світ. Також потрібно з розумінням ставитися до вивчення мови в різних аспектах. Ось наприклад, О. Потебня та деякі інші вчені-педагоги категорично заперечували не лише логіко-граматичну основу вивчення синтаксису, а й перебільшену увагу до морфології, обстоювали необхідність довести граматику рідної мови до строгого мінімуму. Було зауважено, що

«всякий наступний розвиток власне граматичного курсу, сухого і нецікавого для дітей, і особливо розтягування граматики на кілька років, до старших класів, у вигляді всяких «концентрацій з метою розширення понять» і повторювальних курсів, стверджую прямо, йде на шкоду здорового розвитку юнацького розуму, який сковає непотрібна схоластика, а ще більше — на збиток засвоєння живої рідної мови і літературної освіти... Захарашення ж у школах такого важливого предмета, як рідна мова, масою граматичного матеріалу спричинює тільки страшне зниження загальної освіти»[3, с. 112]. Механічний підхід до вивчення частин мови стримує інтелект, згубно впливає на розвиток психіки індивіда, перетворює теорію в самоціль. До того ж граматичні категорії не розглядаються в аспекті семантики, а лише як абстрактні правила з підібраними прикладами.

Учні не повинні зазубрювати граматичні правила, мову слід подавати в текстах. Читання, засвоєння різних текстів є важливою умовою навчання мови і потребує іншої методичної системи.

Одним з основних теоретичних положень, яке є актуальним у вивченні мови в сучасній середній школі, є проблема слова. Лексичне значення слова в системі мови не є ізольованим, воно перебуває в багатьох взаємозв'язках. На основі семантики, значення смислу слова утворюються певні групи слів, які в мовознавстві називаються тематичними, лексико-семантичними групами, семантичними полями. Нові слова найлегше засвоюються в тісному зв'язку з іншими, але тієї ж лексико-семантичної або тематичної групи, а також у тексті. Учні мають усвідомлювати слово як історично змінну категорію, що відкриває глибинну пам'ять народу і є одним із шляхів відродження, національного пробудження. Тому виникає необхідність вивчати українську мову на сучасному етапі як таку, що визначає певну картину світу людини, яка охоплює цінності традиційного національного суспільства і модерного технологічного. Сформувані українською мовою сучасну мовну картину світу — дуже важливе і складне завдання, тому нинішній час, час великих зрушень відродження і збереження етносів - особливий для розвою незалежної держави України.

Список використаних джерел:

1. Кононенко П.П. Про поданий депутатом Верховної Ради України О.О.Морозом проект «Закону України про внесення змін до закону України «Про мови в Українській РСР» // Українознавство. 2005. Число 1. 128 с.
2. Коць-Григорчук Лідія. Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору. Нью-Йорк; Л., 2002. 268с.
3. Потебня О. О. Проблеми сучасної філології: Зб. наук. праць. К., 1991. 136 с.

Пилипчук Василь Миколайович,
соціальний педагог II категорії,
Чортківський медичний фаховий коледж,
vasiavasiapv@gmail.com

ЯВИЩЕ БУЛІНГУ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У тезах розглянуто сутність явища булінгу в умовах навчального закладу, описуються його компоненти, ознаки, фактори виникнення. Здійснено діагностичне дослідження булінгу та проаналізовано основні складові його профілактики.

Ключові слова: булінг, третирування, агресія, цькування, насильство, профілактика булінгу.

Насильство в освітньому середовищі має різний характер і природу. Воно може проявлятися як у формі одноразових, так і у вигляді систематичних дій. Але ці дії завжди завдають шкоди психічному та фізичному здоров'ю всіх учасників освітнього процесу.

Незвичний для нашого сприйняття термін булінг тісно пов'язаний із такими поняттями, як насильство (застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір; панування, влада людини над людиною), агресія (дії, спрямовані на порушення фізичної і психічної цілісності людини або групи людей). Агресія органічно пов'язана з насильством і є його природним підґрунтям. Поняття агресія ширше за поняття насильство, воно включає в себе поняття насильство, третирування (виявляти зневагу до когось, поводитися безцеремонно, не зважати на чийсь думку), цькування (переслідувати кого-небудь різними нападами, наклепами і т. ін., знущатися з когось) [3]. Усі ці поняття відображають різні аспекти такого явища, як булінг.

Відомий дослідник булінгу Д. Ольвеус визначає три важливих компоненти:

- 1) булінг – агресивна поведінка, що охоплює небажані, негативні дії;
- 2) булінг охоплює шаблони поведінки прийняті в певній культурі, що постійно повторюються;
- 3) булінг характеризується нерівністю влади або сили [4].

Е. Роланд визначає булінг як соціальну систему, яка включає переслідувача, жертву, а також сторонніх спостерігачів [2, с. 50].

Булінг в навчальному закладі виявляється через різні акти фізичного або психологічного насильства та утисків, пережитих студентами, з боку інших осіб. Це можуть бути: систематичні глузування, що відображають якісь особливості зовнішнього вигляду потерпілих; псування їх особистих речей, вимагання грошей; відверті знущання, що принижують почуття людської гідності, фізична агресія.

Соціальну природу булінгу можна розглядати крізь призму причин цього явища, переважна більшість яких має соціальний характер: боротьба за лідерство; зіткнення різних субкультур, цінностей, поглядів і невміння толерантно ставитися до них; агресивність і віктимність; наявність фізичних вад; заздрість; відсутність предметного дозвілля; наявність в суспільстві фактично неконтрольованої пропаганди насильства та жорстокості; незадовільний стан роботи по підвищенню рівня правової культури

громадян; відсутність всебічної пропаганди ідей ненасильницького співіснування тощо [1].

Аналізуючи теоретичні аспекти булінгу, як соціально-педагогічної проблеми в навчальних закладах вирішили провести діагностичне дослідження з метою виявлення його проявів серед студентства. Вибірку дослідження становили 150 студентів віком 16-18 років.

За результатами аналізу діагностичного дослідження отримали такі дані: з явищем булінгу стикались 90,6% респондентів, 9,4% студентів зазначили, що не потрапляли в ситуацію булінгу.

Форми прояву насилля, з якими найчастіше зустрічалися реципієнти: вербальна агресія –74%, фізична агресія –10,6%, погрози в Інтернеті – 15,4%.

Основними причинами знуцання респонденти визнали ігнорування дорослими цькування 45,33% та особливості характеру 21,33%. 36% опитаних нікому не розповідали про випадки цькування, які з ними траплялися, 28% – говорили про дану проблему батькам, 36% – ділилися з друзями.

Проаналізувавши відповіді студентів на питання «Хто найчастіше піддається цькуванню?» визначили: слабший, який не може дати здачі – 64,6%, той, хто відрізняється від інших (зовні, фізично) –30%, той, хто має свою думку – 5,4%. На питання «Чи були Ви учасником булінгу» ми отримали такі дані: так, як спостерігач – 77,94%, так, як жертва – 9,33%, так, як ініціатор – 3,33%, ні – 9,4%.

Враховуючи зазначене вище, важливим завданням сучасної системи освіти є визнання існування проблеми булінгу та створення відповідного середовища в освітній установі для профілактики та боротьби з негативними соціально-педагогічними наслідками цього явища.

Найнебезпечнішим є повторюваність випадків насильства в освітньому середовищі. Саме систематичні насильницькі дії є булінгом або цькуванням.

Способи профілактики булінгу (цькування) в закладі освіти бувають різні. Все залежить від ситуації, можливостей закладу освіти та його вибору.

Профілактика булінгу (цькування) та створення дружнього освітнього середовища це не просто процес. Це перебудова свідомості кожного – студентів, викладачів, батьків та інших учасників освітньої спільноти.

Важливою складовою профілактики є формування дружньої атмосфери в групі та в усьому закладі освіти. Існує два підходи до профілактичної роботи зі студентами - дисциплінарний (до якого також входить політика “нульової толерантності” до насильства) та відновний.

ДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД	ВІДНОВНИЙ ПІДХІД
Яке правило було порушено?	Що сталося?
Хто винен?	Якої шкоди було завдано?
Яке покарання або санкцію необхідно застосувати?	Що потрібно зробити для виправлення ситуації?

Норвезький психолог Ден Ольвеус зазначає, що із запровадженням єдиної політики для закладу освіти в цілому з профілактики булінгу (цькування) кількість подібних випадків можна скороти вдвічі. Подібна політика має включати не лише роботу зі студентами, але і роботу з викладачами, батьками, адміністрацією та іншими

працівниками закладу, – адже вони також можуть стати свідками булінгу (цькування) та впливати на процес. Для забезпечення її ефективності необхідно побудувати взаємодію на трьох рівнях: закладу, групи та індивідуальному. Емпатія, повага та відповідальність мають стати основними принципами усієї громади закладу освіти [4].

Таким чином, можемо стверджувати, що феномен булінгу – як тривалий процес усвідомленого жорсткого ставлення, що призводить до серйозних психологічних та соціально-негативних наслідків. Булінг є актуальною соціально-педагогічною проблемою, яка потребує подальшої розробки та досліджень, пошуків шляхів його подолання.

Для підвищення ефективності соціально-педагогічної профілактики булінгу в навчальних закладах доцільно здійснювати систематичне вивчення соціально-психологічної атмосфери в студентських колективах та серед викладачів, проводити ефективну соціально-педагогічну профілактику булінгу в навчальному закладі. Застосовувати алгоритм професійних дій усіх працівників навчального закладу з метою виявлення та реагування на ситуації булінгу.

Список використаних джерел:

1. Волинець Л., Дорошок Т., Євсюкова М. Система захисту дітей від жорстокого поводження : навч.-метод. посіб. – К. : Держсоцслужба, 2005. 395 с.
2. Погорелова Е. И., Арькова И. В., Голубовская А. С. Психологические особенности подростков, включенных в ситуацию кибербуллинга // Северо-Кавказский психологический вестник. 2016. № 14/2. С. 47–53.
3. Чепи М.-Л. А. Українська психологічна термінологія : словник-довідник / за ред. М.-Л. А. Чепи – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010.
4. Olweus D. Bullying at school. Blackwell Publ. 1993. 215 p. URL : https://www.researchgate.net/publication/15391812_Bullying_at_School_Basic_Facts_and_Effects_of_a_School_Based_Intervention_Program/link/59ddf4a3aca272204c2bca5d/download (Дата звернення 01.02.2021).

Помогаєва Валентина Михайлівна,
учитель початкових класів

Талалаївського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів
Талалаївської селищної ради Чернігівської області,
v.pomogaeva.201745@gmail.com

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВІРНИХ УМІНЬ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті зосереджена увага на складниках методичної системи формування текстотвірних умінь учнів молодшого шкільного віку. Автор доводить думку, що важливим елементом методичної системи роботи з текстотвірної діяльності є принципи навчання. Вони зумовлюють вибір дидактичного матеріалу, методів і прийомів його засвоєння, організацію освітнього процесу.

Ключові слова: *методична система, текстотвірні вміння, комунікація, учні молодшого шкільного віку.*

Мовленнєвий компонент вивчення української мови в початковій школі є провідним і проявляється в умінні застосовувати мовні засоби для розуміння тексту та

побудови усних та письмових зв'язних висловлювань. Основою таких висловлювань є текст, який забезпечує текстову діяльність. У загальному під текстовою діяльністю розуміємо систему дій на основі знань, умінь і навичок, які дають можливість створювати тексти (текстотвірна діяльність) і сприймати, інтерпретувати їх [3, с. 301].

Необхідною умовою формування соціально активної і духовно багатой особистості є опанування мови як засобу спілкування. Нині в діяльності початкової ланки освіти утверджується ідея практичної спрямованості курсу української мови. Це активізує мовленнєву діяльність молодших школярів в освітньому процесі, оскільки виховання особистості, яка гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, креативність, високу духовність та моральність, неможливо здійснювати без опанування рідної мови й мовлення, підпорядкування роботи над мовною теорією інтересам мовленнєвого розвитку учнів.

Позитивний результат текстотвірної діяльності молодших школярів забезпечують сформовані текстотвірні вміння в процесі практичної діяльності. За словами П. Груздева, «уміння охоплює сукупність різних навичок... Навичка входить в уміння як його складник» [5, с.15]. Л. Рожило інтерпретує це твердження, зазначаючи, що «уміння тісно пов'язані з навичками як способами виконання дій» [6 с. 36]. Сформовані вміння є складником процесу текстотвірної компетентності (здатність застосовувати на практиці набуті знання, уміння, навички, способи діяльності, досвід з текстотворення молодшого школяра).

Текстотвірні вміння – види спеціальних умінь, пов'язані з уміннями сприймати, відтворювати і створювати самостійно усні і письмові висловлювання, які забезпечують здатність індивіда до активного й ефективного (оптимального) спілкування, передачі й адекватного сприймання інформації, організації взаємодії з іншими людьми, правильного розуміння як себе та своєї поведінки, так і розуміння партнерів, їхньої поведінки, що є необхідними умовами ефективною взаємодії між людьми й успішної життєдіяльності людини. [4 с.73].

Текстотвірні вміння, насамперед, ґрунтуються на такому виді робіт, як твір. Ці вміння активізують розумову роботу, розвивають творчі здібності, а також увагу, пам'ять, логічне мислення учнів та їхню самостійність. Здатність до творчості характеризується винахідливістю, жвавістю уяви, розкутістю мислення, вільною грою асоціацій, умінням перекомбінувати й створювати нове поєднання з наявних елементів. Головне завдання текстотвірних умінь – навчити створювати власні висловлювання, тобто твори, а також уміти редагувати їх [4, с.72].

Формування текстотвірних умінь відбувається в складі методичної системи, яка має бути відкритою, динамічною, розвиватися, відображати всі зміни в освіті, бути дієвим інструментом формування компетенцій учителя, що в свою чергу сприятиме досягненню нових освітніх результатів молодшими школярами під час навчання української мови і в текстотвірній діяльності зокрема. Вона повинна ґрунтуватися на дидактичному, діяльнісному й особистісно-орієнтованому підходах [4, с.76].

Важливим елементом методичної системи роботи з текстотвірної діяльності є принципи навчання. Вони зумовлюють вибір дидактичного матеріалу, методів і прийомів його засвоєння, організацію освітнього процесу.

З огляду на особливості формування текстотвірних умінь в учнів молодшого шкільного віку виокремлено й конкретизовано такі принципи навчання створення текстів різних типів, видів і жанрів у 1-4 класах: функціонально-стилістичний; комунікативної спрямованості; органічного поєднання системи стилістичної роботи з вивченням лексики, морфології й синтаксису; взаємозв'язку в розвитку мовлення й

мислення; комплексного підходу до формування мовленнєвих умінь і навичок; взаємозв'язаного навчання усного й писемного мовлення; виразності мовлення, системного підходу до розвитку усного й писемного мовлення. Ураховуючи психологічні особливості сприймання-розуміння й продукування текстів вважали за доцільне виділити також принцип мотивації мовленнєвої діяльності [4, с.25]. .

Одним із важливих питань методичної системи формування текстотвірних умінь є використання методів навчання як упорядкованих способів взаємозалежної діяльності вчителя й учнів, спрямованих на досягнення мети навчання. Згідно з таким підходом метод навчання розглядаємо як узагальнену модель діяльності, що має свою структуру: мету, завдання навчання, елементи змісту освіти й способи їхнього засвоєння. Оскільки способи діяльності вчителя й учнів можуть розглядатися з різних боків (форма вияву, прийоми реалізації, засоби навчання тощо).

У лінгводидактиці в основу класифікацій методів навчання вчені беруть способи взаємодії вчителя й учнів на уроці мови (О.Біляєв, В.Мельничайко, І.Пентилюк). Так, наприклад, О.Біляєв за цією ознакою виділяє такі методи навчання, як усний виклад учителем матеріалу, бесіда вчителя з учнями, спостереження учнів за мовою, робота з підручником, метод вправ [1, с. 60].

Метод навчання текстотвірної діяльності – це система послідовних дій учителя, яка організує пізнавальну й практичну діяльність молодших школярів, спрямовану на засвоєння знань, умінь і навичок, необхідних для побудови ними власних усних і письмових текстів різних типів, видів та жанрів [4, с.80].

Отже, методологічна основа формування текстотвірних умінь учнів молодшого шкільного віку охоплює зміст, принципи, методи і прийоми навчання, засоби, систему вправ, а також форми організації освітнього процесу. Текстотвірні вміння – способи виконання дій, які передбачають усвідомлення змісту й побудову тексту.

Список використаних джерел:

1. Біляєв О.М. Проблема методів у навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 1980. №10. С.57-67; 60
2. Божко О. Компетентнісний підхід до формування навичок роботи з текстом у школярів на уроках української мови. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія: Педагогіка. 2013. Випуск XLVIII. С. 96-101.
3. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста : учеб. Пособие. М. : Флинта : Наука. 2009. 520 с.
4. Грона Н. В. До проблеми формування навичок роботи з текстом у початковій школі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013. Вип. 28. С. 102–108.
5. Груздев П. Н. Вопросы воспитания и обучения. М. : Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1949. – 171 с.
6. Рожило Л. П. Психологічні особливості вироблення мовних умінь і навичок. *Українська мова і література в школі*. 1982. № 9. С. 34–39.

Рой Валентина Григорівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
КЗ «Ніжинський фаховий коледж культури
і мистецтв імені Марії Заньковецької»
Чернігівської обласної ради,
valushroi@gmail.com

МЕНЕДЖЕР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ - ЛЮДИНА, ЩО ФОРМУЄ КУЛЬТУРУ МАЙБУТНЬОГО

Першочерговим завданням, яке постає перед закладами фахової передвищої освіти, є досягнення все більш високої якості освітніх послуг, що є показником оцінки діяльності навчального закладу в освітянському середовищі і в суспільстві в цілому. Наріжною проблемою розвитку сучасної системи освіти є якість підготовки кваліфікованих фахівців. Отже, особливого значення набуває оволодіння сучасними методиками навчання.

Постійно зростаючі обсяги навчального матеріалу поставили питання про більш ефективну організацію навчання, перенесення акцентів з викладення на засвоєння знань студентами та практичний результат. Вирішенню даного завдання сприяють посилення ролі самостійної роботи та пошуку інформації, використання форм роботи із застосуванням комп'ютерних технологій та впровадження сучасних форм контролю знань. Система практичної підготовки в коледжі культури дає змогу учасникам освітнього процесу більш ефективно здобувати та контролювати знання в умовах сучасного освітньо-інформаційного середовища. [3, с. 313].

Процес удосконалення системи навчання включає різні функціональні складові, такі як індивідуальні та групові форми діяльності, ігрові та практичні методи стають в один ряд з традиційними, комплексне застосування сучасної техніки, інформаційних технологій, які дають можливість більш цікаво проводити заняття, фільмувати, а потім переглядати та аналізувати практичну роботу студента, сприяють більш якісному засвоєнню знань, формуванню практичних вмінь та навичок.

Застосування інформаційних технологій в освіті зумовлено 2 чинниками: необхідність підготувати студента до майбутньої професії, до широкого використання можливостей інтернет-ресурсів в своїй подальшій роботі та необхідність ефективної передачі знань викладачем. Комп'ютерні технології надають доступ до необмежених об'ємів інформації у різноманітних базах даних. Це дозволяє викладачу максимально використовувати наявний запас знань, та оперативно доповнювати свій матеріал новинками, цікавинками, які можна знайти на просторах інтернету. Використання цих технологій має низку значних переваг:

-розширення інформаційних ресурсів за рахунок підключення до глобальної мережі. Користувачі мають доступ до баз даних, комп'ютерних програм, наукових ресурсів, фондів бібліотек та багато іншого;

-підвищення кваліфікації викладача. Викладачі мають змогу застосовувати більш широкий спектр навчальних матеріалів, слідкувати за новинами та новими досягненнями у галузі культури, підтримувати творчі зв'язки зі своїми колегами, а також підвищувати кваліфікацію шляхом дистанційного навчання;

-завдяки інформаційним технологіям студенти мають змогу не тільки отримувати додаткові навчальні можливості, а й використовувати необмежені можливості інтернету для розвитку своїх навиків та збагачувати знання за допомогою

доступу до різних масивів інформації та кооперацію зі студентами з-поза стінами рідного навчального закладу. Робота з інформаційними технологіями дає можливість підвищувати комп'ютерну грамотність студента.

Відомо, що кожна професія характеризується спільними з іншими професіями і специфічними, притаманними лише їй цінностями. Особливості професійних цінностей обумовлені роллю і статусом професії в житті суспільства і конкретної людини. Україна, інтегруючись у світовий простір, прагне підвищувати рівень культури своїх громадян та їх життя, що неможливо без якісної освіти. У зв'язку з цим зростає важливість професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності.

Сучасний менеджер соціокультурної сфери повинен володіти як теоретичними інноваційними підходами до організації дозвілля, так і практичними навичками та технологіями. Зокрема, майбутнім організаторам дозвілля необхідно цілеспрямовано й наполегливо оволодівати інтенсивними інтерактивними технологіями навчання: рольовими, імітаційними іграми, тренінгами, кейсами, креативними техніками, ігровим проектуванням, володіти основами маркетингу та менеджменту соціокультурної сфери й багатьма іншими формами та методами роботи.

У зв'язку з цим зростає важливість професійної підготовки майбутніх менеджерів культури. Сьогодні на перше місце в підготовці майбутніх спеціалістів соціокультурної галузі виносяться практичні завдання, котрі є основою створення та нагромадження цілісного, узагальнювального знання за для цілеспрямованого формування творчого мислення та професійної компетентності.

Підсумовуючи актуальність питання фахової підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної сфери, зазначу, що одним із найважливіших пріоритетів освітньої політики в галузі культури повинна бути новизна, з використанням інформаційних технологій, та практична діяльність, завдяки якій буде сформовано компетентного менеджера соціокультурної сфери, який в сучасних умовах повинен бути «і швець, і жнець, і на дуді гравець».

Список використаних джерел:

1. Басєва О.В. Основи менеджменту: практикум Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 524 с.
2. Батенко Л. П., Загородніх О. А., Ліщинська В. В. Управління проектами: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. — 231 с.
3. Гірняк О.М. Менеджмент: теоретичні основи і практикум / О. Гірняк, П.П. Лазановський. – Київ: Магнолія-плюс, 2003. – 336 с.
4. Кольбер Ф. Маркетинг у сфері культури та мистецтва. Львів: „Кальварія”, 2004.

Сухінський Роман Казимирович,
 старший викладач
 «Чортківський медичний фаховий коледж»
 Тернопільської обласної ради,
 DrSuhinskiy@gmail.com
Сухінська Наталя Василівна,
 викладач вищої категорії
 «Чортківський медичний фаховий коледж»
 Тернопільської обласної ради,
 Dr.NataliS@gmail.com

СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД СТРУКТУЮВАННЯ БАНКУ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Анотація. У роботі розглянуто практичний аспект формування та реалізації структури банку тестових завдань у СДН Moodle, для забезпечення роботи одного з елементів дистанційного навчання. Наведено елементарну практично доказову базу та розроблені чіткі рекомендації для викладачів щодо початкової роботи із банком тестових завдань у СДН Moodle.

Ключові слова: дистанційне навчання, банк тестових завдань, структурування, категорії, moodle, рекомендації.

Враховуючи ситуацію, що склалась у 2020 році щодо вимушеної зміни системи навчання, медичні навчальні заклади України почали застосовувати нові технології для забезпечення та організації навчального процесу.[2] Одним із інструментів стала система дистанційного навчання (СДН) Moodle. До переваг використання цієї системи належить: безкоштовність, наявність україномовного інтерфейсу, адекватна стабільність та безпека, достатня кількість робочих інструментів, наявність української документації та навчального відео та інше.[1] Серед кількох базових елементів дистанційного навчання у СДН Moodle, обов'язковим є тестування. Майже усі типи тестів у СДН Moodle описано у сучасній літературі, але структурування банку тестових завдань (БТЗ) розглядається лише як технічний процес - "це робиться так...". Немає жодних практичних обґрунтувань, щодо необхідності розроблення та реалізації структури БТЗ.

Коли банк питань дисципліни перевищує 200 питань, формувати тест тематично (до практичної пари) ще можливо, проте, робота стає некомфортною і затрачається набагато більше часу. Також, виявляються проблеми динамічних змін: доповнення банку, дублювання тестових завдань і відповідно їх корегування. Усі ці проблеми вирішує процес структурування банку тестів дисципліни.

Таблиця 1. Тривалість роботи викладачів щодо діяльності у СДН Moodle, в залежності від кількості питань та структурування БТЗ

Кількість питань у БТЗ дисципліни	100	200	300	500	1000	2000
Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на створення діяльності ТЕСТ <i>без структури</i> БТЗ для:						
<i>рутинної практичної пари,</i>	2-3	3-4	10-15	20	25-30	30-40
<i>залікової практичної пари</i>	3-4	6-7	25-30	35-40	40	30-40

Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на <u>доповнення</u> діяльності ТЕСТ без структури БТЗ для: <u>рутинної практичної пари</u> , <u>залікової практичної пари</u>	2-3 3-4	3-4 6-7	10-15 25-30	20 35-40	25-30 40	> 40 > 40
Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на створення діяльності ТЕСТ з однорівневою структурою БТЗ для: <u>рутинної практичної пари</u> , <u>залікової практичної пари</u>	< 1 < 1	1 1	3-5 3-5	6-7 6-8	8 8	8 8
Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на <u>доповнення</u> діяльності ТЕСТ з однорівневою структурою БТЗ для: <u>рутинної практичної пари</u> , <u>залікової практичної пари</u>	< 1 < 1	< 1 < 1	2 2	3-5 4-5	5-9 6-9	7-10 8-10
Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на створення діяльності ТЕСТ з багаторівневою структурою БТЗ для: <u>рутинної практичної пари</u> , <u>залікової практичної пари</u>	< 1 < 1	< 1 < 1	2-4 3-5	4-5 5-6	5 5-6	5 5-6
Середній час у хвиликах, який викладач курсу тратить на <u>доповнення</u> діяльності ТЕСТ з багаторівневою структурою БТЗ для: <u>рутинної практичної пари</u> , <u>залікової практичної пари</u>	< 1 < 1	< 1 < 1	1 1	2-3 2-3	2-4 2-4	3-4 3-4
Середній час у хвиликах, затрачений викладачами на формування та реалізацію: <u>однорівневої структури</u> БТЗ, <u>багаторівневої структури</u> БТЗ	15 20-30	15 20-30	15 20-30	20-25 20-30	25-30 30-40	25-30 30-40

Із перешкод, які виникають при практичній реалізації: низький технічний рівень викладачів та асистентів, відсутність глобального «бачення» структури дисципліни (курсу), другорядні помилки. Найтипівішою другорядною помилкою є формування однорівневої структури за рахунок створення переліку «тем дисципліни» як «Категорій»(Moodle).[3, С.41-43]

Провівши аналіз тривалості визначених дій викладачів (табл.1), вдалось встановити шляхи вирішення перерахованих проблем. Зокрема: технічний рівень необхідно змінювати методом різноманітного постійного навчання; «глобальне бачення» розвивається при колективному обговоренні структури за принципом по черговості висловлювань від малодосвідчених до більш досвідчених «в межах» однієї дисципліни («внутрішнє обговорення»).

Розроблені на практичному дослідженні рекомендації допомагатимуть та полегшуватимуть роботу викладачів у СДН Moodle:

1. Структування банку тестів потрібно проводити за умов, коли кількість тестів дисципліни (курсу) перевищує 300 питань, а до роботи з курсом залучено більше ніж 2 викладачі (асистенти).

2. Якщо кількість тестових завдань у банку ймовірно з часом, буде перевищувати тисячу питань, розробити та реалізувати структуру банку необхідно до початку його заповнення.

3. Структурні елементи банку тестових завдань можуть мати однакові назви (контроль дублювання відсутній, так як структура може бути складна з обов'язковим дублюванням) – це потрібно враховувати при формуванні структури, та під час контролю при подальшій роботі.

Список використаних джерел:

1. Бомко О.Л. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ LMS MOODLE ЯК КОМПОНЕНТА ІНТЕГРОВАНОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ СИСТЕМИ ЗВО. *Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 24 травня 2019 р.* URL: <http://2019.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=34>. (Дата звернення 18.01.2021)

2. Змішане навчання в Україні: контекст та успішні приклади. EDERA R&D 21.08.2019. URL: <http://blog.ed-era.com/zmishanie-navchannia-v-ukrayini-kontiekst-ta-uspishni-prikladi/> (Дата звернення 30.01.2021)

3. Методичні рекомендації зі створення тестових завдань та тестів у системі управління навчальними матеріалами MOODLE / В.П. Сергієнко, В.М. Франчук, Л.О. Кухар та ін. // За заг. редакцією професора Сергієнка В.П. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014 р. – 100 с.

**Цьомик Ольга Іванівна,
Дуда-Мізінчук Ольга Богданівна,**
викладачі вищої категорії
Чортківського медичного фахового коледжу,
olgatsomyk79@gmail.com

ФОРМИ І МЕТОДИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИКІВ У СТУДЕНТІВ ДЛЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В ПРАКТИЦІ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ

Анотація. В повсякденній практичній роботі медсестринський процес в системі «медсестра - пацієнт» неможливий без комунікативних навичок. Дійсно, уже від збору інформації і до плану догляду медсестра знаходиться в постійному спілкуванні з пацієнтом, де їй потрібно продемонструвати найкращі риси характеру, високий рівень мовлення та спілкування.

Ключові слова: комунікативні навички, розвиток мовлення, рівень сформованості.

Розвиток мовлення студентів (грамотність, багатий словниковий запас, послідовний виклад думок, побудова речень) здійснюється на заняттях через:

➤ усні відповіді, які використовуються на семінарських та практичних заняттях;

➤ написання рекомендацій та пам'яток для пацієнтів, наприклад, при опрацюванні гурткових робіт;

- групових дискусій на окремі теми;
- наповнення інформаційного кутка «Говоріть правильно».

Навички усного мовлення при вивченні основ сестринської справи та медсестринства у внутрішній медицині студенти отримують при виконанні практичних маніпуляцій, зокрема у психологічній підготовці пацієнта та коментуванні проведення маніпуляції, адже незаперечним є той факт, що треба уміти дохідливо пояснити доцільність та користь лікувальної процедури, виконати її по - можливості найбільш щадним шляхом.

Відпрацюванню таких якостей, як здатність встановлювати діловий контакт, партнерські відношення, уміння слухати, уточнювати сприяють виконання виробничих ситуацій у ролі медсестри, пацієнта чи родича, тому що медичній сестрі досить часто доводиться спілкуватися з людьми, близькими пацієнтові. Ролеві ситуації можуть розігруватися в малих групах, наприклад одна група відпрацьовує збирання медсестрою суб'єктивних даних у пацієнта з порушенням свідомості у супроводі родича. Інша — надання медсестрою рекомендацій щодо харчування дружині пацієнта, що хворіє виразковою хворобою.

У нашому навчальному закладі щорічно відбуваються конкурси «Кращий за фахом», де оцінюються розумові, комунікативні, організаційні здібності студентів. Майбутні медсестри демонструють свою фаховість з внутрішньої медицини, хірургії, педіатрії, за ними спостерігають не тільки члени журі, а й інші студенти. Це дає змогу виробити приклад для наслідування, певну тактику у власній поведінці, адже обирається найкраща з кращих медсестер.

Серед студентів II та IV курсів спеціальності «Сестринська справа» за допомогою анкет було проведено діагностування рівня сформованості та проявів комунікативної компетентності майбутнього медика.

Результати показують, що у більшості студентів 4 курсу (75%) високий та середній рівень комунікабельності. Вони товариські, проблеми їх не лякають. Будучи допитливими, охоче слухають співрозмовника, терплячі в спілкуванні з іншими людьми, нікому не відмовляють в проханні. Проте у 25% опитаних низький рівень прояву даної якості. У знайомій обстановці почувають себе цілком впевнено, але необхідність нових контактів виводить зі стану рівноваги. У студентів 2 курсу ці показники становлять відповідно 30 % і 70 %. Це пояснюється тим, що другокурсники тільки починають вивчати клінічні дисципліни, і, відповідно, пов'язані з ними особливості спілкування. Проте всі опитані мають бажання змінити ці особливості свого характеру.

Основою відношень між медичною сестрою і пацієнтом була і є довіра. Довіра виникає, коли пацієнт:

- відчуває, що йому готові допомогти;
- його уважно слухають;
- відчуває себе в безпеці.

При цьому медичній сестрі потрібно вийти із режиму монологу, вступити в діалог з пацієнтом, потрібно встановити психологічний контакт. Для цього завжди потрібно бути уважним, проявляти інтерес до співрозмовника, не задавати багато запитань. Відчуття психологічного контакту дають невербальні взаємини - підтримуючи контакт очима, киваючи головою медична сестра демонструє, що вона розуміє пацієнта. Не треба забувати про такі манери поведінки, як жести, міміку, погляд, відстань до співрозмовника, дії, що супроводжують розмову, - позівання, покашлювання, зітхання.

Отже, у ході навчання студенти вчать манерам спілкування, діяти в екстремальних ситуаціях, робити висновки. Важливо, щоб ці навички медсестри розвивали і в міру свого професійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бутенко Т. О. Активні методи навчання у формуванні комунікативної компетентності студентів /Т. О. Бутенко [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-11/09btocsf.pdf>
2. Винославська О. В. Психологія: навчальний посібник / О. В. Винославська - К. : Інкос, 2005.
3. Джунусалієва Г. Д. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі навчання мови спеціальності / Г. Д. Джунусалієва, Н. А. 4.Ковальська [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/dgunusalieva.pdf
4. Долинська Л. В, Левченко М. В , Чепелева Н. В та ін. Активні методи в роботі практичного психолога.— К., 1994.— 80 с.
5. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога: Монографія.— К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2003.— 295 с.

Шкарлат Любов Миколаївна,

вчитель початкової освіти,

асистент-вчителя

«Прилуцької загальноосвітньої школи

I-III ступенів №14»

Чернігівської обласної ради;

shkarlat861@ukr.net

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті висвітлено особливості порушень мовленнєвої діяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями. Доведено, такі вади мають системний характер. Тому інклюзивний підхід особливо підкреслює надання можливостей для рівної участі дітей з особливими освітніми потребами в загальній системі здобування освіти.

Ключові слова: інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, мовленнєвий розвиток.

На сьогодні умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до системи навчання та виховання підростаючого покоління. Особливу категорію складають діти із психофізичними вадами розвитку, зокрема, діти з особливими освітніми потребами. Ця категорія, яка охоплює всіх дітей, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми, такі школярі мають зумовлені природженими чи набутими розладами відхилення від нормального фізичного чи психічного розвитку [4].

В освітньому просторі виникає потреба в подальшому вдосконаленні процесу навчання, виховання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Це категорія дітей з інтелектуальними порушеннями – розумовою відсталістю різного ступеню тяжкості. Обумовлено це стійкою тенденцією поширення нових варіантів поєднання порушень на тлі або в сукупності з інтелектуальними порушеннями, значною поширеністю цих дітей в освітніх закладах як спеціальної, так і інклюзивної освіти (В. Бондар, І. Дмитрієва, С. Миронова, В. Синьов, М. Супрун, О. Хохліна, , Д.

Шульженко та ін.). Тому інклюзивний підхід особливо підкреслює надання можливостей для рівної участі дітей з ООП У загальній системі здобування освіти, для індивідуального вибору й отримання спеціальних послуг та пристосувань для тих, кому це необхідно.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [3, с.5]. Головне завдання інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в шкільному середовищі та поза його межами.

Нині актуальна проблема корекції та компенсація дітей з будь-якими вадами розвитку. Корекційно-виховна робота є необхідною умовою забезпечення всебічного розвитку дітей із психофізичними вадами. Проблема корекції в дефектології розглядалася науковцями: Є. Гер`є, О. Граборов, І. Єременко, Н. Кузьміна, М. Гнезділов, Т. Б. І. Пінський, Т. Розанова, Б. Тупоногова та ін. І. Єременко розроблено основні вимоги, дотримання яких забезпечує корекційно-виховну спрямованість навчання: «...корекція повинна здійснюватися не за окремими елементарними психічними процесами, а цілісно, тобто адресуватись до всієї особистості» [2, с.9].

Пізнавальні психічні процеси та компоненти інтелектуального розвитку обґрунтовані в роботах В. Баудіша, В. М. Синьова, А. Т. Гозової, Г. Л. Вигодської, М. Б. Лур`є, О. П. Хохліної.

Специфіка порушень мовленнєвої діяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями визначаємо, насамперед, особливостями вищої нервової діяльності та психічного розвитку, до яких належать: слабкість замикальної функції кори головного мозку, слабкість процесів внутрішнього гальмування, інертність нервових процесів, порушення взаємодії першої та другої сигнальних систем, зниження регулювальної функції мовлення, яка відіграє важливу роль у розвитку дитини. Названі особливості є основними чинниками недорозвитку мовлення цієї категорії дітей (Н. Баль, Л. Баряєва, В. Баудіш, Б. Брьозе, С. Геращенко, І. Дмитрієва, А. Єгорова, С. Ільїна) [3].

Порушення мовленнєвої діяльності в дітей з ООП мають системний характер. Їм притаманний недорозвиток мовлення як цілісної функціональної системи, наявні порушення всіх його компонентів: фонетико-фонематичного, лексико-семантичного, логіко-граматичного, характерні порушення як імпресивного, так і експресивного, як усного, так і писемного мовлення. У таких дітей несформовані всі операції мовленнєвої діяльності: має місце слабкість мотивації, зниження потреби в мовленнєвому спілкуванні, порушене програмування мовленнєвої діяльності, створення внутрішньої програми мовленнєвих дій, її реалізація та контроль за мовленням; порівняння отриманого результату з попереднім задумом, його відповідність мотиву й меті мовленнєвої діяльності.

Аналіз стану спеціальної та інклюзивної освіти в Україні й позитивного педагогічного досвіду, опрацювання спеціальної науково-методичної літератури дає можливість виокремити такі актуальні питання з цієї проблеми: спостерігаємо стійка тенденція поширення нових варіантів поєднання порушень розвитку на тлі, або в сукупності з інтелектуальними порушеннями, що ускладнює здійснення корекційно-розвивальних впливів, вимагає модернізації існуючих, розробки нових психолого-педагогічних дій у процесі педагогічної взаємодії; уключення дітей із легким ступенем розумової відсталості в загальноосвітній простір, що вимагає створення відповідного освітнього середовища, його професійно-педагогічного, програмно-методичного забезпечення; нові вимоги до соціалізації сучасної дитини: поширення інформаційного

простору, погіршення соціально-економічних умов життя роблять дітей з ООП більш вразливими, вимагають від них мобілізації та підвищення рівня комунікативно-міжособистісних стосунків, які сприяють, а при недостатній їх сформованості – унеможливають інтеграцію такої дитини в соціум; порушення мовленнєвої діяльності різного ступеню тяжкості серед дітей як із легким, так і помірним ступенями розумової відсталості стають більш складними; частково визначено зміст корекційно-розвивальної роботи щодо формування та корекції мовленнєвої діяльності в контексті впливів на всі її рівні та компоненти з урахуванням взаємозв'язків із розвитком мисленнєвої діяльності, тяжкістю проявів інтелектуальних порушень; низький рівень навчально-методичного забезпечення освітньо-корекційного процесу формування та корекції мовленнєвої діяльності дітей із легким і помірним ступенями розумової відсталості молодшого шкільного віку як у спеціальних закладах загальної середньої освіти, так і в закладах інклюзивної освіти вимагає вдосконалення.

Отже, можемо стверджувати про необхідність здійснення всебічного впливу на мовленнєву діяльність дітей з ООП, який включає: психологічний, соціальний, педагогічний логопедичний напрями. Особливої уваги потребують механізми сприймання і відтворення мовлення при порушеннях психофізичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Боряк О. В. Психолінгвістичний підхід вивчення мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей. *Логопедія*. 2015. № 7. С. 22–27.
2. Єременко І. Г. Матеріали дослідження процесу навчання у допоміжній школі. Психолого-педагогічні основи корекційної роботи в спеціальній школі. Хрестоматія. Кам'янець-Подільський, 2004. С. 157–160.
3. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: «Самміт-Книга», 2009. 249 с.
4. Хохліна О. П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. К. : Педагогічна думка, 2000. 325 с.

Шпитальний Богдан Назарович,

студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія»

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій

Національного університету «Чернігівська політехніка»,

sickkness969@gmail.com

Науковий керівник – Івашенцева Євгенія Геннадіївна

ЯК ЗРОБИТИ СЕБЕ ПОПУЛЯРНИМ ДЛЯ РОБОТОДАВЦІВ./ MAKE YOURSELF POPULAR: CV AND COVER LETTER

Анотація. Any participant in a competitive selection, tender or grant activity who hides a painful memory of an unsuccessful attempt to draw up the necessary documents on his own is cunning. So, I will present the adjusted and suffered life hacks concerning registration, the maintenance and necessity of such documentation.

Ключові слова: curriculum vitae, cv, cover letter, experience, skills, competencies, motivational letter, work experience, personal statement.

Any participant in a competitive selection, tender or grant activity who hides a painful memory of an unsuccessful attempt to draw up the necessary documents on his own is

cunning. So, I will present the adjusted and suffered life hacks concerning registration, the maintenance and necessity of such documentation. Questions that arise:

- how to create your own Curriculum Vitae and Cover Letter (Europass format)
- how to design your own experience, education, skills in clear and concise lines
- How to write Cover Letter templates for a variety of educational programs to suit your goals

- how to use online tools to help create a Curriculum Vitae or Cover Letter of any other format and design

Consider: Europass / Curriculum Vitae / Cover Letter

Europass is a project of the European Union aimed at presenting professional skills, competencies and qualifications in a form that is understandable in all countries of the European Union. Europass was established by Directive 2241/2004 / EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004.

Europass consists of five documents: Curriculum vitae, language passport and others. The first two documents can be filled in personally, and the rest - by institutions that have the right to do so.

You can freely create and "publish" two documents to yourself, download them from the site and print them as needed. (Curriculum Vitae and Language Passport)

A CV is a written review of a person's experience and qualifications to obtain employment, internships, higher education, scholarships, etc. This document is in the "basic" list of documents for any educational program abroad, among others:

CV + Cover Letter (for internship, for employment)

CV + Motivational Letter (for volunteering, trainings, exchanges, summer schools, camps, for university admission)

CV + Personal Statement (for grant, scholarship, research)

CV + Application Essay (for admission to college, university)

Structure of Curriculum Vitae

- Personal Information

- Type of Application

- Work Experience

- Education and training

- Personal skills: Languages / Communication skills / Organizational skills / Job-related skills / Digital skills / Other skills

Personal data in CV / Personal information

A graduate with strong communication and organizational skills gained in nursing, now seeking to move into HR as a trainee manager.

Work Experience

Indicate the period of work, position, company name, responsibilities and achievements, field of activity (business or sector)

How to describe responsibilities and achievements? From the list of our responsibilities we choose the most relevant (3-5 pieces) for the new one

positions, vacancies, internships, volunteering, etc. Duty + achievement or result (positive change you made, we use verbs and context as it happened)

Education and training

Confirmed period of study, degree and industry, university, list of subjects (relevant to the position you are applying for), Level in EQF (6 - bachelor, 7 - master).

How to describe education and training? From the list of subjects studied, choose the appropriate ones (3-5) for a new position, vacancy, internship, volunteering, etc. Indicate the

topic of your research interests or the topic of diploma, master's, etc. If trainings or courses: the title you earned and the topics you listened to. [3]

Personal skills

Skills - the ability to apply knowledge and use know-how to perform tasks and solve problems

Competencies - the ability to adequately apply learning outcomes in a particular context (educational, professional, personal development) [1].

8 key competencies (The European Reference Framework) [4]

1 Communication in the mother tongue

2 Communication in foreign languages

3 Mathematical competence and basic competences in science and technology

4 Digital competence

5 Learning to learn

6 Social and civic competences

7 Sense of initiative and entrepreneurship

8 Cultural awareness and expression

How to correctly describe skills in CV.

We read the profile of the candidate for the desired program, vacancy, etc. (Expectations for X, Requirements for X, Selection criteria for X, Responsibilities, Qualifications and experience). We choose from the list of requirements to the candidate only 3-5 pieces to which you can in response demonstrate a life situation (professional, academic, public, personal) + result or achievement or change (context). We mention the strongest examples to describe your competencies. We read the responsibilities of the candidate for the future position and show the connection between them and your previous experience or qualifications.

Example:

Profile of a candidate for an internship at UNESCO [2]

- computer skills (currently responsible for a teaching of 10 people how to use ICT)
- good communication skills gained as secretary of the History Society, responsible for booking speakers and promoting events
- good team-leading skills gained as ice hockey volunteer coach

We create a logical connection between experience and requirements for the candidate
- to describe the education, courses, trainings: subjects studied + research topic, research interests + the result of courses, conferences, trainings + Skills and Competencies that you received;

- to describe competencies and specific skills in order to show experience (Skills and Competencies): keywords (candidate requirements) + life situation (professional, academic, public, personal) + result or achievement or change.

To show that you are a suitable candidate, select an episode of past experience or qualifications for each future job.

COVER LETTER

A cover letter (sometimes called a cover letter) is a one-page document written to express why you are the best candidate for a job. It always goes hand in hand with the CV and should: contain your relevant experience / show that you are familiar with the company and its goals / reveal your identity a bit.

When needed: for an internship, for a vacancy for an organization, company, sometimes for a volunteer vacancy instead of a motivational essay.

Paragraph 1. Introduction: what vacancy you are applying for, your main goal related to why you are applying (uniqueness, hook)

Paragraph 2. Why you are the best candidate for this position: 2-3 situations from your previous experience (responsibilities from previous work) + how you have improved / changed for the better / result (you can add numbers).

Paragraph 3. Why this organization is right for you: 2-3 your future responsibilities for job description + ideas for development in this direction + what skills and competencies will you apply

Paragraph 4. Conclusion: thank you, the answer to the question why I dream of working with you

Список використаних джерел:

1. Glossary of key terms, European Centre for the Development of Vocational Training
2. <https://en.unesco.org/careers/internships>
3. <http://learn.unistudy.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/CV-Cover-Letter.pdf>
4. [www.coe.int/ru/web/lang-migrants/cefr-and-profiles?p_p_id=56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-](http://www.coe.int/ru/web/lang-migrants/cefr-and-profiles?p_p_id=56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-5&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9_languageId=en_GB)
5. [5&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9_languageId=en_GB](http://www.coe.int/ru/web/lang-migrants/cefr-and-profiles?p_p_id=56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-5&p_p_col_count=1&_56_INSTANCE_cKTLaa9EAAy9_languageId=en_GB)

Ярошинська Наталя Василівна,

викладач вищої категорії

Житомирського музичного фахового коледжу ім. В. С. Косенка

Житомирської обласної ради,

zhmukos@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В БЕЗПЕЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті описано особливості підготовки фахівців вищих навчальних закладів у безпечному освітньому середовищі. Визначено складові безпеки освітнього середовища для успішного його функціонування як захищеного і надійного та підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова. Освітнє середовище; безпечне освітнє середовище; педагогічні умови; здоров'язбережувальне середовище.

Майбутні фахівці, яких готують у вищих навчальних закладах різних рівнів, є суб'єктами безпеки, які здатні будувати свою власну (локальну) систему безпеки за допомогою освіти, а також можуть вирішувати завдання розвитку особистості. Студенти завжди перебувають під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, що несуть загрози, небезпеки та ризики. Убезпеченню цих факторів передують створення безпечного освітнього середовища.

Проблему формування безпечного освітнього середовища досліджувало чимало науковців, зокрема І. Баєва, І. Брагін, В. Гафнер, Л. В. Ковров, М. Чесноков, І. Обозова, Н. Цікановська, Л. Шевченко. Їхні роботи є цінними у галузі педагогіки і психології. Вчені розглядають загрози і ризики, які за певних умов можуть створювати недостатнє безпечне освітнє середовище навчального закладу.

У підготовці фахівців важливо визначити критерії і показники для аналізу стану безпечного освітнього середовища, обґрунтувати педагогічні умови та розробити моделі його формування.

Науковці розглядають педагогічні умови як: сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, які забезпечують успішне вирішення поставленого педагогічного завдання; обставини, за яких навчальні дисципліни, методика їх викладання, навчання і виховання подані в найкращих взаємозв'язках, що дає можливість плідно викладати, з одного боку, а з іншого – успішно навчатися; «спеціально сконструйовані обставини, що передбачали усвідомлення необхідності зміцнення і збереження здоров'я, оволодіння студентами знаннями, вміннями й навичками здоров'язберігальної професійної діяльності і забезпечували результативність навчально-виховного процесу у підготовленості майбутніх учителів здійснювати здоров'язберігальну професійну діяльність»; «сукупність форм, методів і засобів освітнього середовища, що сприяє ефективності підготовки майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища»; «обставини, які обумовлюють певний напрямок розвитку педагогічного процесу»[2].

І. Баєва та В. Рубцова вважають, що освітнє середовище є психолого-педагогічною реальністю, яка містить спеціально організовані умови для формування особистості, а також можливості для розвитку, включені в соціальне й просторово-предметне оточення, психологічною сутністю якої є сукупність діяльнісно-комунікативних актів і стосунків учасників навчально-виховного процесу [5, с.5].

Освітнє середовище вищого навчального закладу повинне забезпечувати всебічне навчання та виховання студентів. Основна мета – сприяти високій якості професійної підготовки. Зважаючи на сучасні проблеми і виклики, щоб досягти цієї мети, потрібно створити зону безпеки, у якій об'єкти освітнього процесу будуть відчувати себе реалізованими та захищеними.

На думку С. Петрова, безпеку освітнього середовища можна розглядати як такий стан організаційних, просторово-предметних і соціальних аспектів, який крім забезпечення життя і здоров'я суб'єктів освіти, виступає необхідною умовою для розвитку і формування їх особистостей і забезпечує правову, соціальну, психологічну, інформаційну захищеність тих, хто навчається, педагогів, батьків і т.д. [5, с.96-97].

Найчастіше безпеку освітнього середовища формують, враховуючи основні засади та підходи: гуманістичний підхід, соціально-педагогічна підтримка та психологічна підготовка студентів, інформаційні виклики та загрози з метою адаптації до умов освітнього процесу вищого навчального закладу. Важливо також розробити методи й технології навчання майбутніх фахівців в умовах стресових ситуацій. Наприклад, першокурсник, студент ВНЗ змінив соціальні умови у зв'язку зі вступом, що може призвести до психологічного стресу. Завдання науково-педагогічного складу – ознайомити з діагностикою стресових ситуацій та створити розгалужену систему заходів, спрямованих на послаблення та профілактику впливу стресу та його можливих наслідків.

Майбутні фахівці – творці безпечного освітнього середовища. Вони повинні розуміти та аналізувати особливості професійного здоров'я, чинники, що можуть впливати на ефективність навчально-виховного процесу, шляхи збереження і зміцнення професійного здоров'я, гармонізації особистості. Важливо вміти формувати професійну стресостійкість, особистісне та професійного зростання.

Отже, безпечне освітнє середовище – це система запобіжних заходів, методів, інструкцій в навчальному закладі, що убезпечують усіх учасників освітнього процесу від небезпек та загроз різного характеру. Ретельна підготовка такого середовища підсилює навчальну та виховну дію, тобто робить якіснішим навчально-виховний

процес та призводить до підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів: монографія / В. І. Бобрицька. – Полтава: ТОВ «Поліграфічний центр «Скайтек»», 2006. – 432 с.

2. Веретенко Т. Сутність і класифікація педагогічних умов формування здоров'язберігальної компетентності майбутніх соціальних педагогів і працівників / Т. Веретенко, М. Лехолетова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2017. – № 1. – С.85-92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2017_1_16 Написав – і не видно їх.

3. Мешко Г. М. Підготовка майбутніх учителів до створення психологічно безпечного освітнього середовища у школі в контексті завдань педагогіки здоров'я / Г. М. Мешко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. Збірник наукових праць. – 2011. – № 2(5). – С. 290-296.

4. Мешко Г. Формування психотерапевтичної позиції майбутнього вчителя як основи реалізації валеологічних технологій педагогічної взаємодії / Г. М. Мешко, О. І. Мешко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». – 2015. – Вип. 37. – С. 113-116.

5. Петров С.В. Обеспечение безопасности образовательного учреждения. – СПб.: Издательство НЦ ЭНАС, 2006. – 248 с.

6. Рубцов В. Психологическая безопасность образовательной среды как условие психосоциального благополучия школьника / В. В. Рубцов, И. А. Баева // Безопасность образовательной среды: сб. статей. – 2008. – Ч. 1. – С. 5-11.

Хриков Є. Педагогічні умови як складова наукових знань / Є. М. Хриков // Шлях освіти. – 2011. – № 2 (60). – С. 11–15.

НАШІ АВТОРИ

1	АНТОНЮК Тетяна Миколаївна , голова Всеукраїнської спілки обласних (міських) методичних об'єднань викладачів української філології закладів фахової передвищої освіти та провідних фахівців галузі, заслужений працівник освіти, викладач-методист, викладач української філології ДВНЗ «Чернівецький індустріальний коледж»
2	АНТОШИНА Лариса Володимирівна , викладач-методист Комунального закладу «Чернігівський фаховий музичний коледж імені Л.М. Ревуцького» Чернігівської обласної ради
3	АТАМАНЧУК Людмила Анатоліївна , викладач вищої категорії ВСП «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого Національного університету біоресурсів і природокористування України»
4	БАБИН Наталія Богданівна , викладач Чортківського медичного фахового коледжу
5	БАЛЮНОВА Світлана Анатоліївна , викладач Комунального закладу «Чернігівський фаховий музичний коледж імені Левка Ревуцького» Чернігівської обласної ради
6	БАЛЮНОВА Марина Олексіївна , викладач Комунального закладу «Чернігівський фаховий музичний коледж імені Левка Ревуцького» Чернігівської обласної ради
7	БАРАН Ганна Василівна , завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського, кандидат філологічних наук, доцент, голова Чернігівської обласної організації Національної спілки письменників України
8	БЕЗПАЛЬКО Наталія Андріївна , викладач української мови та зарубіжної літератури Чортківського медичного фахового коледжу
9	БЄЛОВЛ Віолетта Вячеславівна , викладач спец. дисциплін, інженер-програміст ВСП «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету»
10	БОЙКО Олександра Іванівна , викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»
11	БОЙКО Ярина Михайлівна , викладач української мови і літератури Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
12	БОЙЧУК Тетяна Василівна , викладач філологічних дисциплін ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя», голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Тернопільської області
13	БРОННІКОВА Валентина Борисівна , кандидат педагогічних наук, викладач української мови, української мови (за професійним спрямуванням) Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка

14	БРЮХАНЄВА Дар'я Артемівна , студентка Сумського коледжу економіки і торгівлі
15	БУРЛАКА Ганна Вікторівна , викладач Харківського машинобудівного коледжу
16	БУЦКО Ірина Анатоліївна , викладач Комунального закладу «Чернігівський фаховий музичний коледж імені Л. М. Ревуцького» Чернігівської обласної ради
17	ВЕРЕНИЧ Лариса Валентинівна , викладач української мови Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
18	ВИШНИК Олена Олександрівна , кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка
19	ВОВК Оксана Анатоліївна , викладач ВСП «Фаховий коледж інфокомунікацій НУ «Львівська політехніка»»
20	ВОЛЬСЬКА Юлія Вікторівна , викладач Житомирського технологічного коледжу КНУБА
21	ГАЛАГАН Олена Василівна , викладач ДНЗ «Дніпровський транспортно-економічний коледж»
22	ГАМЗА Анна Володимирівна , кандидат педагогічних наук (доктор філософії), доцент, викладач Рівненського державного гуманітарного університету
23	ГАЦЕНКО Ірина Олександрівна , кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка»
24	ГЕЙДЕЛ Алла Михайлівна , викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
25	ГИРИЧ Вікторія Валентинівна , викладач української мови та літератури ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельного-економічного університету
26	ГОЙМАН Віра Іванівна , викладач-методист ВСП «Заліщицький фаховий коледж ім. Є. Храпливого НУБіП України», Тернопільська область
27	ГОЛОВНЯ Наталія Володимирівна , учитель початкових класів Прилуцького закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №10 (ліцей №10) Прилуцької міської ради Чернігівської області
28	ГРИЦАН Людмила Олександрівна , викладач української мови та літератури ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну»
29	ГРОНА Наталія Вікторівна , доктор педагогічних наук, доцент, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів української мови і літератури Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка»
30	ГУЖВА Ольга Іванівна , завідувач навчально-виробничої практики Педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
31	ГУМЕНЮК Галина Несторівна , викладач української мови та літератури Чортківського медичного фахового коледжу

32	ДВОРЕЦЬКА Лариса Олексіївна , викладач вищої категорії, старший викладач Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
33	ДЕРКАЧОВА Ольга Сергіївна , доктор філологічних наук, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
34	ДОБРОСКОК Світлана Олександрівна , кандидат філологічних наук, викладач української мови та літератури, голова циклової комісії філологічних дисциплін, видавничої справи та редагування ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету»
35	ДОРОЖКО Тетяна Іванівна , викладач вищої категорії Новгород-Сіверського медичного коледжу
36	ДОЛИНЕЦЬ Олексій Олександрович , студент спеціальності «Транспортні технології» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»
37	ДУДА-МІЗИНЧУК Ольга Богданівна , викладач Чортківського медичного фахового коледжу
38	ДУДЧЕНКО Антоніна Сергіївна , викладач вищої категорії, викладач-методист Сумський фаховий коледж економіки і торгівлі, голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Сумської області
39	ЄМЕЦЬ Леся Валентинівна , викладач української мови і літератури Житомирського агротехнічного коледжу
40	ЗАЛЕВСЬКА Наталія Сергіївна , викладач української мови та літератури ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж харчової промисловості НУХТ»
41	ЗЕЛІНСЬКА Олена Максимівна , голова методичного об'єднання викладачів української мови та літератури закладів фахової передвищої освіти Рівненської області, викладач-методист ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»
42	ЗУЙКОВА Олена Вікторівна , викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
43	ІВАШЕНЦЕВА Євгенія Геннадіївна , викладач-методист ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
44	ІСАКОВА Валентина Сергіївна , кандидат педагогічних наук, учитель Комунального закладу «Полтавський міський багатoproфільний лицей №1 ім. І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області», голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Полтавської області
45	ІГАНЦЕВИЧ Ірина Іванівна , викладач іноземної мови Чортківського медичного фахового коледжу
46	КАМІНСЬКА Юлія Миколаївна , викладач Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради

47	КИСЛА Ольга Миколаївна , викладач-методист ВСП «Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»
48	КІЛЬЧИЦЬКА Марія Іванівна , викладач вищої категорії, викладач математики Чортківського фахового медичного коледжу
49	КЛИМОВА Катерина Яківна , доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету
50	КОВАЛЕВСЬКА Людмила Борисівна , голова міського методичного об'єднання викладачів української мови та літератури м. Києва, викладач української мови та літератури Київського фахового коледжу електронних приладів
51	КОВАЛЕНКО Марія Андріївна , студентка спец. «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» ВСП Київський індустріальний коледж Київського національного університету будівництва і архітектури
52	КОВАЛЬ Тетяна Анатоліївна , викладач-методист ВСП «Кам'янець-Подільський фаховий коледж харчової промисловості НУХТ»
53	КОЗУБ Катерина Іванівна , викладач української мови та літератури Харківського фахового коледжу харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка
54	КОЛЯДА Віталіна Анатоліївна , викладач вищої категорії Відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету»
55	КОНОВАЛ Марина Сергіївна , студентка Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка
56	КОРЖЕВ Олександр Андрійович , студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ«Чернігівська політехніка»
57	КОРКУШКО Тетяна Миколаївна , викладач Житомирського фахового коледжу культури і мистецтв імені Івана Огієнка
58	КРАСАВІНА Валентина Василівна , кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
59	КРАСАВІН Олег Олександрович , студент гр. ПІ – 191 Навчально-наукового інституту електронних та інформаційних технологій Чернігівського національного технологічного університету
60	КРИВОРУЧКО Антоніна Дмитрівна , викладач ВСП «Охтирський фаховий коледж Сумського НАУ»
61	КРУГЛИК Наталя Анатоліївна , викладач ВСП Київський індустріальний коледж Київського національного університету будівництва і архітектури
62	КРУК Олександр Іванович , завідувач кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат історичних наук, доцент
63	КУЛАК Мар'яна Володимирівна , студентка спеціальності «Транспортні технології» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

64	КУХАРЧУК Наталія Володимирівна , завідувач відділення спеціалізації «Акушерська справа», «Стоматологія ортопедична», викладач хірургічних дисциплін Чортківського медичного фахового коледжу
65	КУЧЕРЯВЕЦЬ Марія Едуардівна , магістранка Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
66	ЛАПНА Алла Олександрівна , викладач-методист педагогічного фахового коледжу КЗ вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
67	ЛАПШИНА Ірина Миколаївна , кандидат педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського по кафедрі дошкільної та початкової освіти
68	ЛІТВІНЮК Ольга Володимирівна , викладач української мови та літератури ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя»
69	ЛОЗОВА Наталія Григорівна , кандидат філологічних наук, викладач української мови та літератури, Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
70	ЛОЗОВСЬКА Тетяна Іванівна , викладач Економіко-технологічного технікуму Херсонського національного технічного університету
71	ЛЮЛЬКА Ірина Русланівна , студентка спеціальності «Початкова освіта» Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
72	ЛЯШЕНКО Галина Віталіївна , викладач Прилуцького агротехнічного коледжу
73	МИХАЙЛЕНКО Антон Вадимович , студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»
74	МИХАЙЛЕНКО Ірина Іванівна , викладач вищої категорії Комунального закладу «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж»
75	МІЩЕНКО Еліна Олегівна , студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»
76	МІЩИРІКОВА Лариса Олександрівна , голова ОМО викладачів української мови та літератури Харківської області, голова циклової комісії Харківського машинобудівного коледжу
77	МОЛОЧКО Світлана Рашитівна , старший викладач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-гуманітарних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського; учитель-методист
78	НЕЧАЙ Алла Миколаївна , викладач вищої категорії Класичного фахового коледжу Сумського державного університету, м. Конотоп
79	НЕДАШКІВСЬКА Ярослава Вікторівна , заступник директора з навчальної роботи, викладач Новгород-Сіверського медичного коледжу
80	ОХРІМЕНКО Дар'я Сергіївна , студентка відділення середньої освіти і журналістики Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради

81	ПАНЬКІВ Світлана Василівна , викладач іноземної мови Чортківського медичного фахового коледжу
82	ПЕТРУШЕНКО Олександра Ігорівна , викладач - методист, викладач української мови та літератури Чортківського медичного фахового коледжу
83	П'ЄНТАК Ганна Іванівна , викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист ВСП «Бережанський фаховий коледж НУБіП України»
84	ПИЛИПЧУК Василь Миколайович , соціальний педагог Чортківського фахового медичного коледжу
85	ПОМОГАЄВА Валентина Михайлівна , учитель початкових класів Талалаївської ЗЗСО I-II ступенів Талалаївської селищної ради Чернігівської області
86	ПОНОМАРЕНКО Наталя Петрівна , доктор філософії, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету»
87	ПОПРУЖНА Олена Василівна , старший викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
88	ПОРТНА Маргарита Григорівна , викладач-методист природничих дисциплін ВСП «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки НАУ»
89	РИМАР Тетяна Василівна , викладач Житомирського технологічного коледжу Київського національного університету будівництва і архітектури
90	РОЖАНСЬКИЙ Петро Казимирович , викладач Чортківського медичного фахового коледжу
91	РОЗМАРИЦЯ Світлана Анатоліївна , кандидат філологічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист Миколаївського будівельного коледжу Київського національного університету будівництва та архітектури
92	РОЙ Валентина Григорівна , викладач Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради
93	РОСЛАВЕЦЬ Людмила Миколаївна , викладач української мови та літератури ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну»
94	СВЯТОГОРОВ Ігор Анатолійович , аспірант Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
95	СЕРДЮК Тетяна Ігорівна , студентка Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка
96	СИДОРІНА Олена Вячеславівна , кандидат мистецтвознавства, викладач української мови і літератури, культурології Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
97	СИТОР Ольга Олексіївна , спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, викладач української мови та літератури Стрийського фахового коледжу Львівського національного аграрного університету
98	СКЛЯРЕНКО Зінаїда Володимирівна , голова ОМО Запорізької області, викладач-методист Комунального закладу «Мелітопольський фаховий коледж культури і мистецтв»

99	СМАРЧЕВСЬКА Людмила Василівна , викладач-методист, викладач філологічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету»
100	СОБКО Валентина Олексіївна , кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
101	СОБКО Людмила Володимирівна , викладач Кременецького медичного фахового коледжу імені Арсена Річинського
102	СОКОЛОВСЬКА Людмила Михайлівна , викладач Житомирського агротехнічного коледжу
103	СОЛОВЙОВА Оксана Анатоліївна , викладач Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.Й.Мухіна
104	СОРОЧИНСЬКА Світлана Петрівна , викладач української мови і літератури Житомирського агротехнічного коледжу
105	СТОЛБЦОВА Аріна Олександрівна , студентка спеціальності 061 Журналістика ВСП «Машинобудівний фаховий коледж Сумського державного університету»
106	СУЛІМЕНКО Наталія Миколаївна , викладач української мови і літератури ВСП «Бобровицький фаховий коледж імені О. Майнової Національного університету біоресурсів і природокористування України»
107	СУХІНСЬКИЙ Роман Казимирович , старший викладач Чортківського фахового медичного коледжу
108	СУХІНСЬКА Наталя Василівна , викладач вищої категорії Чортківського фахового медичного коледжу
109	ТАРАСЕНКО Юлія Костянтинівна , учитель початкових класів Остапівського закладу загальної середньої освіти, Варвинського району, Чернігівської області
110	ТКАЧЕНКО Валентина Миколаївна , викладач-методист Харківського фахового коледжу харчової промисловості Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка
111	ТОДОРЮК Світлана Сильвестрівна , викладач-методист, спеціаліст вищої категорії Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу
112	ТРУСЕВИЧ Олена Вячеславівна , викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
113	ТЯПКА Олена Олегівна , провідний спеціаліст відділу професійної вищої освіти, науки та по роботі з персоналом Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації
114	ФЕДОРАНИЧ Віра Юріївна , викладач Фахового коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв, м. Ужгород
115	ХАРИТЮК Інна Володимирівна , викладач Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради
116	ХАРЧЕНКО Світлана Анатоліївна , заступник директора з виховної роботи, викладач української мови та літератури ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»
117	ХМЕЛИК Леся Ігорівна , викладач іноземної мови Чортківського медичного фахового коледжу

118	ХОМЕНКО Олеся Михайлівна , викладач вищої категорії Остерського коледжу будівництва та дизайну
119	ХОМИЧ Тетяна Леонідівна , кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка
120	ХОМУЛА Ангеліна Миколаївна , голова ММО викладачів української мови та літератури м. Кривий Ріг, ВСП «Криворізький фаховий коледж економіки та управління ДВНЗ КНЕУ ім. В.Гетьмана»
121	ЦЬОМИК Ольга Іванівна , викладач Чортківського медичного фахового коледжу
122	ЧЕРНУШЕНКО Валентина Михайлівна , викладач вищої категорії, старший викладач Класичного фахового коледжу Сумського державного університету, м. Конотоп
123	ШВЕЦЬ Ірина Євгенівна , завідувач відділення спеціалізації «Фармація», викладач хімічних дисциплін Чортківського медичного фахового коледжу
124	ШЕВЧУН Наталія Миколаївна , викладач української мови та літератури Комунального закладу «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради
125	ШИМЕЧКО Надія Павлівна , голова циклової комісії освітньо-професійної програми «Видавнича справа та редагування» Львівського поліграфічного коледжу Української академії друкарства
126	ШИЯНЮК Лариса Василівна , кандидат педагогічних наук, викладач-методист; викладач української мови та літератури Морського фахового коледжу Херсонської державної морської академії
127	ШКАРЛАТ Любов Миколаївна , асистент вчителя Прилуцької ЗОШ І-ІІІ ступенів №14
128	ШОСТКА Марина Миколаївна , викладач ВСП «Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»
129	ШПИТАЛЬНИЙ Богдан Назарович , студент спеціальності «Комп'ютерна інженерія» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка»
130	ШТЕЙНБУК Фелікс Маратович , доктор філологічних наук, професор кафедри русистики та східноєвропейських студій Університету Коменського у Братиславі (Словаччина)
131	ШУМЛЯНСЬКА Надія Богданівна , викладач української мови та літератури ВСП «Фаховий коледж інфокомунікацій Національного університету «Львівська політехніка»
132	ШУМЕЙКО Зінаїда Євгенівна , кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і гуманітарних дисциплін Академії Державної пенітенціарної служби
133	ЮРЧАК Людмила Валеріївна , викладач української мови та літератури, голова циклової комісії викладачів гуманітарних дисциплін Чортківського медичного фахового коледжу
134	ЮЩЕНКО Валентина Василівна – викладач-методист ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка», голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області
135	ЯРОШИНСЬКА Наталя Василівна , викладач Житомирського музичного фахового коледжу ім. В.С. Косенка

Наукове видання

**СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОМОВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ**
(до Міжнародного дня рідної мови)

**Матеріали
Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів**
*Перелік наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки у 2021 році (Лист МОН
України ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 13.01.2021 № 221/10-37)*

Друкується за оригінальними авторськими текстами.
Редакційна колегія не несе відповідальності
за авторську редакцію поданих матеріалів.

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – А. В. Новгородська

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 01.03.2021	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman	Обл.-вид. арк. 23,22	Тираж 100 пр.
Замовлення №69	Ум. друк. арк. 18,60	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@mail.ru
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.

